

**Ajuntament
de Barcelona**

Departament de Transversalitat de Gènere
Gerència de Recursos

MOVIMENT FEMINISTA I GOVERN DE LA CIUTAT Metodologia per a la transversalitat participativa

Estudi elaborat per Alba Alonso Álvarez

Juliol de 2017

Edita

Departament de Transversalitat de Gènere
Gerència de Recursos

Realitzat per

Alba Alonso Álvarez

Correcció

Serveis Lingüístics de l'Ajuntament de Barcelona

Aquest document està sota la llicència [Creative Commons](#)

Barcelona, juliol de 2017

“Voldria donar les gràcies a totes les persones que han contribuït a l’elaboració de l’estudi donant generosament el seu temps i coneixement”

Alba Alonso Álvarez

Índex

Llistat de taules, gràfics i figures	4
1. Introducció	6
2. La transversalitat i els seus models de desplegament.....	9
2.1. Definició i requisits de la transversalitat.....	9
2.2. Les eines i els models de desplegament.....	11
2.3. Potencialitats i debilitats de la participació	13
2.4. La Perspectiva de gènere en la participació	15
2.5. Els models generals de participació.....	21
3. Objectius de l'estudi.....	23
4. Metodologia.....	26
5. Bones pràctiques potencials	34
5.1. La transversalitat participativa	34
5.2. La perspectiva de gènere en les polítiques de participació ciutadana.....	45
6. El diagnòstic de partida: transversalitat i polítiques de participació a l'Ajuntament de Barcelona	48
6.1. El model de transversalitat	48
6.2. El model de polítiques de participació.....	51
6.3. La participació del moviment feminista i de dones.....	65
7. Una proposta de metodologia per a la transversalitat participativa.....	100
7.1. Conceptes i eixos bàsics	100
7.2. El model de transversalitat i la participació del moviment feminista i de dones.....	102
7.3. El model de polítiques de participació.....	113
7.4. Acciones estratégicas para una transversalidad participativa.....	120
8. Bibliografia	124
ANNEXOS.....	126
Annex I. Recopilació de bones pràctiques	126
Annex II. Metodologia.....	134
Annex III. Fitxes de recollida d'informació per als consells de dones de districte	150
Annex IV. Resultats del taller de contrast.....	159
Annex V. Anàlisi de les polítiques de participació des de la perspectiva de gènere generades durant el període de realització de l'estudi.....	160

Llistat de taules, gràfics i figures

- Taula 1.** Requisits per al desplegament de la transversalitat segons l'European Institute for Gender Equality
- Taula 2.** Bretxa de gènere en indicadors de comportament polític a Espanya
- Taula 3.** Bretxa de gènere en indicadors de comportament polític a Barcelona
- Taula 4.** Resum del model LUDO
- Taula 5.** Preguntes d'investigació principals per als dos objectius específics
- Taula 6.** Fonts primàries sol·licitades i indicadors que es proposava elaborar a partir d'aquestes fonts
- Taula 7.** Resum de les tècniques de recollida d'informació per objectiu
- Taula 8.** Crítiques principals de les entitats sobre el funcionament dels consells de dona
- Taula 9.** Recomanacions principals sorgides de les pràctiques analitzades
- Taula 10.** Eixos de canvi institucional amb potencialitat d'incorporar un component participatiu
- Taula 11.** Principals debilitats identificades pels diagnòstics realitzats
- Taula 12.** Percentatge de dones segons el grup de treball del Consell de Benestar Social
- Taula 13.** Nombre de representants en el Consell de Ciutat per categoria i sexe
- Taula 14.** Indicadors per al mesurament de la igualtat per consell
- Taula 15.** Vies de millora identificades per les entitats del CDB en els dos processos d'anàlisi duts a terme
- Taula 16.** Model organitzatiu dels consells de dones per districte
- Taula 17.** Exemples de tasques consultives dutes a terme pels consells
- Taula 18.** Valoració de les entitats sobre la seva participació en el Consell de Dones de Sants-Montjuïc
- Taula 19.** Document de presentació de la Taula de Dones de la Marina
- Taula 20.** Àmbit de treball del consell on l'entitat pot fer més aportacions
- Taula 21.** Limitacions i línies de millora identificades pels estudis elaborats per a les dones d'origen llatinoamericà
- Taula 22.** Mesures per a la incorporació de la perspectiva de gènere proposades pel grup de treball de transversalitat
- Taula 23.** Anàlisi DAFO sobre el model de participació de l'àrea d'igualtat
- Taula 24.** Percentatge de resposta per consell
- Taula 25.** Tractament de les dades per tipus d'incidència

- Gràfic 1.** Distribució de les respostes rebudes per districte
- Gràfic 2.** Percentatge de dones en el Plenari per consell
- Gràfic 3.** Motivacions per a la participació en el nivell de districte
- Gràfic 4.** Motivacions per a la participació en el nivell de ciutat
- Gràfic 5.** Dificultats de les entitats en el nivell de ciutat
- Gràfic 6.** Dificultats de les entitats en el nivell de districte
- Gràfic 7.** Percentatge d'entitats per període de pertinença i tipus de consell
- Gràfic 8.** Valoració de la necessitat d'introduir les eines següents
- Gràfic 9.** Forma de participació preferida per l'organització
- Gràfic 10.** Eina en línia preferida
- Gràfic 11.** Àmbit prioritari d'ampliació de la participació en les polítiques d'igualtat
- Gràfic 12.** Àmbit prioritari d'ampliació de la participació en les polítiques de ciutat
- Gràfic 13.** Indicadors de valoració de la participació en altres consells territorials i sectorials
- Gràfic 14.** Percentatge de resposta per tipus d'entitat i consell
-
- Figura 1.** Tipologia de transversalitat
- Figura 2.** Fortaleses i debilitats dels mecanismes participatius
- Figura 3.** Cicle de reproducció de les desigualtats en l'àmbit de la participació
- Figura 4.** Objectius específics
- Figura 5.** Dimensions del model de participació de la Taula de Dones de la Marina
- Figura 6.** Eixos bàsics del model de participació
- Figura 7.** Potencial de distribució de funcions seguint el model LUDO
- Figura 8.** Esquema resum del model de polítiques de participació
- Figura 9.** Resum del model de polítiques de participació amb perspectiva de gènere

1. Introducció

La transversalitat constitueix l'enfocament més ambiciós per abordar les desigualtats entre dones i homes. Té per objectiu revisar totes les actuacions públiques per eliminar-ne els biaixos de gènere. D'aquesta manera, pretén transcendir l'aplicació de mesures específiques adreçades a les dones assumint que, a causa del caràcter estructural de les desigualtats, aquestes desigualtats tenen implicacions profundes per a totes les polítiques sectorials dutes a terme per les institucions. La voluntat de la transversalitat de ser transformadora del procés polític i dels seus resultats la converteix en l'estratègia que mostra un nivell de compromís superior respecte a la consecució de canvis socials profunds. Per això, també es converteix en la perspectiva d'actuació més complexa i que resulta més difícil de portar a la pràctica.

Les línies de treball més recents de l'Ajuntament de Barcelona han apostat de manera decidida per l'impuls d'aquest enfocament. La creació del Departament de Transversalitat de Gènere el 2015 i l'aprovació d'una mesura de govern específica per al desenvolupament de la transversalitat representen un salt qualitatiu en aquest àmbit. Han permès establir deu mesures específiques de canvi institucional per revertir l'escassa incidència d'aquesta estratègia en legislatures precedents.

De manera pionera, s'hi inclou un eix d'actuació referit a la "participació de dones, moviments feministes i entitats organitzades per a la igualtat de gènere". Aquest eix aborda una de les debilitats centrals de la transversalitat a escala estatal i internacional: la seva aplicació excessivament tecnocràtica i burocratitzada, que exclou les dones del procés de presa de decisions. L'enfocament proposat per la mesura de govern vol revertir la tendència esmentada i situar-se en línia amb els objectius del Pla per la justícia de gènere de la ciutat, que estipula la necessitat d'incloure "la veu de les dones, les seves demandes i propostes" en els espais de decisió institucional, i de donar cabuda, en la producció de les accions públiques locals, "als discursos d'igualtat de gènere que provenen del carrer i de les llars". Aquest enfocament, a més, és coherent amb les polítiques de participació municipals, que recentment han patit una ampliació clara i han situat la coproducció de polítiques entre ciutadania i institució com a objectiu transversal de govern.

Aquest estudi s'emmarca en aquest context de canvi i respon d'una manera específica a la voluntat d'incorporar les veus de les dones en les polítiques municipals. Per fer-ho, es va centrar

l'atenció a definir les bases d'una metodologia per a la transversalitat participativa adaptada a la realitat de l'Ajuntament de Barcelona i que necessàriament havia d'abordar dos eixos complementaris: 1) el model de transversalitat i els espais de participació enfocats específicament al moviment feminista i de dones; i 2) les polítiques de participació de la ciutat i el seu grau d'incorporació de la perspectiva de gènere.

En tots dos casos es va adoptar una perspectiva descriptiva, per explorar la situació actual, i una altra de prescriptiva, que dibuixava unes línies de millora. A causa de l'existència d'un context de canvi institucional, aquest segon aspecte es va abordar, a més, d'una manera interactiva respecte a la institució. Així doncs, l'elaboració de l'estudi va anar acompanyada d'una dinàmica de devolució de resultats des de les primeres fases, de manera que es pogués aprofitar la finestra d'oportunitat que oferien processos com l'aprovació de les noves normes municipals de participació. Per tant, el projecte mateix va constituir una eina eficaç per generar no només més conscienciació sobre la necessitat de desenvolupar polítiques de participació sensibles al gènere, sinó també més coneixement tècnic sobre com fer-ho.

D'altra banda, un estudi que ha d'establir les bases per incorporar les veus de les dones ha d'adoptar, necessàriament, un enfocament participatiu, però respectuós amb els seus ritmes i necessitats. Des de les fases inicials, es va poder detectar que la falta de temps i la sobrecàrrega de treball que suposen els diversos espais de participació i activisme constitueixen una mancança central. Per això, el disseny metodològic s'ha anat readaptant per no reincidir en les dinàmiques de saturació existents. Així, es van plantejar tècniques diverses de recollida d'informació adreçades a conèixer les opinions i les experiències d'una manera directa (qüestionari, entrevistes exploratòries, etcètera), però, al seu torn, es va prioritzar analitzar fonts de dades preexistents (diagnòstics) i informació provinent del personal tècnic.

De fet, el treball de camp va constituir una font d'informació clau per detectar algunes debilitats principals. El qüestionari adreçat a les entitats que participen en els consells de dones de la ciutat —l'espai de participació central del moviment feminista i de dones— va revelar-ne un grau elevat de saturació, que dificultava dedicar temps a emplenar aquest tipus d'eines. Aquesta mateixa mancança també es va fer evident pel que fa al personal tècnic que gestiona aquests organismes. Amb això es va descobrir la dificultat d'encaixar els ritmes de la investigació amb els de les persones participants. D'altra banda, l'anàlisi exploratòria realitzada amb les assemblees de dones

dels barris —com uns dels espais autònoms d'organització del moviment de més interès— va revelar un nivell important de desconfiança envers la tasca de l'Ajuntament, que va quedar reflectida en la seva resistència a participar en l'estudi mateix.

Malgrat això, la utilització d'una combinació de fonts d'informació, juntament amb l'aposta per un enfocament interactiu i adaptat al context, ha permès fer una primera aproximació al desenvolupament d'un model de transversalitat participativa que situï l'accés de les dones a una ciutadania plena i al desenvolupament d'unes polítiques municipals feministes com a eixos clau de canvi.

2. La transversalitat i els seus models de desplegament

2.1. Definició i requisits de la transversalitat

Les polítiques d'igualtat han evolucionat al llarg del temps en l'amplitud de les temàtiques abordades o el marc institucional que els donava suport. Un dels aspectes on la transformació ha estat més evident és en l'aparició de noves estratègies. Tot i que en dècades precedents les polítiques d'igualtat de tracte —que se centraven a eliminar les mesures discriminatòries— o les accions específiques —que plantejaven la necessitat de desenvolupar polítiques adreçades a les dones— eren les predominants, els anys noranta van ser testimoni de l'aparició de la transversalitat. Després de ser inclosa en la Conferència de Pequín de l'any 1995 i adoptada posteriorment per nombrosos països i organitzacions supranacionals com la Unió Europea, la transversalitat es converteix en una estratègia central per combatre les desigualtats. La definició proposada pel Consell d'Europa la descriu com:

“L'organització, la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics de manera que la perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpori a totes les polítiques, a tots els nivells i a totes les etapes, per part de tots els actors involucrats en l'adopció de mesures polítiques”.¹

Aquesta definició dibuixa els quatre eixos centrals que diferencien la transversalitat de les estratègies precedents i que en determinen el caràcter transformador:

- **Per què?** — El diagnòstic de partida indica que les desigualtats de gènere són estructurals i tenen manifestació en les institucions públiques, de manera que els seus processos, rutines, símbols o resultats estan *generitzats*.
- **On?** — El caràcter *generitzat* de les institucions determina que l'àmbit d'aplicació de la transversalitat sigui el procés polític en conjunt. L'element que serà objecte de canvi inclou totes les polítiques, en tots els nivells i en totes les fases, des de l'establiment de prioritats fins a l'avaluació.

¹ Consell d'Europa (1999): *Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de “buenas prácticas”*. Informe final de las actividades del Grupo de Especialistas en Mainstreaming (EG-S-MS), Madrid: Instituto de la Mujer.

- **Qui?** — L'amplitud d'aquest mandat determina la implicació necessària de tots els actors que componen una institució. La promoció de la igualtat ha de representar un objectiu transversal per a tots aquests actors i no un àmbit d'actuació sectorial.
- **Com?** — La inclusió necessària de la perspectiva de gènere determina que les actuacions públiques hagin de tenir en compte que hi ha desigualtats estructurals entre homes i dones que afecten tots els àmbits de la vida, així com estereotips que adscriuen comportaments, característiques o expectatives diferenciades a cadascun dels sexes. La combinació d'ambdós elements té un impacte negatiu en la situació de les dones en termes tant d'accés a recursos com de reconeixement, especialment quan es produeixen interseccions amb altres eixos de desigualtat (classe, ètnia, orientació sexual, etcètera).

La complexitat de la transversalitat, que implica canvis amplis tant organitzatius com de prioritats polítiques, ha determinat que, des del seu origen, s'hagin proposat certs **requisits** per al seu desplegament correcte, i també que s'hagi avançat a la producció de mecanismes per avaluar-ne la posada en pràctica. A més d'aspectes com la voluntat política necessària per impulsar l'estratègia o la disponibilitat de recursos materials i humans, la participació de les dones en els processos de presa de decisions ha ocupat un lloc central des de l'inici. La declaració final de la Plataforma d'Acció de Beijing, per exemple, estipulava la necessitat d'incorporar les entitats de la societat civil en el desenvolupament de la transversalitat. Posteriorment, aquest requisit s'ha incorporat com a criteri central per avaluar el desplegament efectiu de les mesures recollides per la plataforma.²

L'objectiu ha estat garantir que les polítiques d'igualtat no només es desenvolupaven *per a* les dones, sinó també *amb* les dones. Així, la transversalitat ha de contribuir a dos tipus diferenciats de representació: la *substantiva*, per la qual les seves necessitats, demandes, etcètera s'incorporen al contingut de les actuacions públiques, i la *descriptiva*, per la qual estan presents en els processos de presa de decisions, bé individualment o bé com a moviment social.

² EIGE (2014): *Effectiveness of Institutional Mechanisms for the Advancement of Gender Equality. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States*, Vilnius: EIGE.

Taula 1. Requisits per al desplegament de la transversalitat segons l'European Institute for Gender Equality³

<i>Participació</i>	Participació de personal expert i del moviment feminista i de dones, i col·laboració amb altres institucions rellevants
<i>Cobertura del cicle de polítiques públiques</i>	Integració de la perspectiva de gènere des del disseny fins a l'avaluació
<i>Disponibilitat de recursos</i>	Disponibilitat de personal, formació, recursos materials i dades estadístiques
<i>Accés a expertesa de gènere</i>	Disponibilitat de dades i accés al coneixement tant intern com extern
<i>Transparència i rendició de comptes</i>	Presència de mecanismes de seguiment i control, així com d'incentius i sancions
<i>Concepció estructural de les desigualtats</i>	Reconeixement de les diferències i les desigualtats de gènere i dels mecanismes que les reproduïxen
<i>Cultura organitzativa</i>	Consideració de la igualtat com un valor i un objectiu de l'organització al voltant de la qual es generen processos d'aprenentatge
<i>Lideratge compromès amb la transversalitat</i>	Mandat i compromís explícit amb la igualtat per part del personal que lidera l'organització
<i>Canvis en les rutines organitzatives</i>	Consolidació de rutines organitzatives sensibles al gènere

2.2. Les eines i els models de desplegament

La complexitat de mobilitzar les administracions en el seu conjunt per promocionar la igualtat va determinar que, a més de la presència de certs requisits bàsics, es dissenyessin eines concretes per desplegar correctament la transversalitat. Amb aquest objectiu, en contextos diferents neixen els informes d'impacte de gènere, les comissions interdepartamentals d'igualtat o els observatoris d'igualtat.⁴ Així, la transversalitat es converteix en un enfocament, que, al seu torn, és un mètode, atesa la necessitat que una varietat d'instruments donin suport a la seva posada en pràctica.

No obstant això, l'esforç se centra en els canvis pel que fa a procediments, rutines i recursos interns de les administracions públiques. Es presta molta menys atenció als mecanismes que poden obrir el procés de presa de decisions a les veus del moviment feminista i de dones.

Per això, les anàlisis del desplegament de la transversalitat destaquen la burocratització excessiva de l'estratègia i la seva incapacitat per generar processos de participació en l'elaboració de polítiques públiques. Aquesta limitació ha determinat la introducció de diverses tipologies. La més

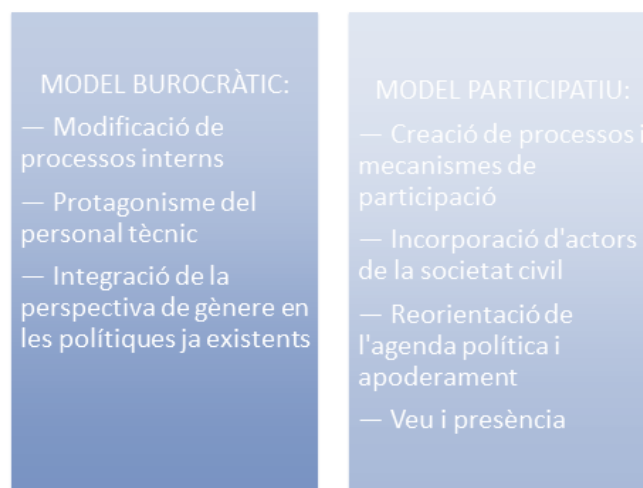
³ Lut Mergaert et al. (2013): *Report on institutional capacity for gender mainstreaming in the 28 Member States*, Vilnius: EIGE, Vimeo.

⁴ Alba Alonso (2015): *El mainstreaming de género en España*, València: Tirant lo Blanch.

citada és la que diferencia entre els models expert-burocràtic i democràtic-participatiu.⁵ El primer, i més comú, centra l'atenció a desenvolupar instruments i processos dins de l'organització que permetin incorporar la perspectiva de gènere d'una manera més o menys sistemàtica. Essencialment, es basa a incorporar coneixement de caràcter tècnic i no obre vies a incloure agents de la societat civil. Per contra, el segon introdueix la participació de les dones i del moviment feminista com a part fonamental de la implementació de la transversalitat. Entén que aquesta contribució és determinant per evitar que derivi en un procediment burocràtic més, amb escassa capacitat de transformar les actuacions públiques. Per aquesta raó, planteja la necessitat d'incorporar mecanismes participatius i de promoure la presència paritària de les dones als llocs de presa de decisions. Amb això, articula la transversalitat no només a l'entorn de la idea de canvi en els processos, sinó també a l'entorn dels conceptes de veu i presència.

Estretament connectada a aquesta tipologia, trobem aquella que diferencia entre la transversalitat d'integració i la d'establiment d'agenda. La primera se sol presentar en models altament burocratitzats, en els quals l'estratègia només té capacitat d'incidir en les polítiques ja existents, però no de reorientar-ne el contingut. D'altra banda, la transversalitat basada en l'establiment d'agenda té més capacitat transformadora i genera canvis en les prioritats d'actuació, que van acompanyats de processos d'apoderament del moviment feminista i de dones. Això és així perquè incorpora un fort component participatiu.

Figura 1. Tipologia de transversalitat

⁵ Judith Squires (2007): *The new politics of gender equality*, Nova York: Palgrave Macmillan.

2.3. Potencialitats i debilitats de la participació

El gran potencial dels models participatius ha determinat que, de manera creixent, els avenços en matèria de polítiques d'igualtat i, específicament, pel que fa a la transversalitat hagin consistit a transitar vers una *democratització* de la seva posada en pràctica. S'entén, cada vegada més, que la qualitat i l'efectivitat de les actuacions en aquest àmbit no només depenen del seu *contingut* — que ha de ser sensible al gènere i a la interseccionalitat—, sinó també del *procés* a través del qual han estat elaborades.⁶

Dues han estat les fórmules més comunes fins a la data per incorporar aquest component participatiu en l'elaboració de polítiques d'igualtat. D'una banda, alguns països han sistematitzat la realització de processos de consulta, en els quals les organitzacions de la societat civil poden fer contribucions escrites. De l'altra, hi ha exemples de consells consultius formats totalment o parcial per aquest tipus d'entitats i on aquestes entitats poden contribuir a tasques com proposar noves actuacions o fer un control de les que ja existeixen.⁷

De l'anàlisi de les experiències de desplegament de polítiques d'igualtat amb un cert component participatiu, podem destacar la identificació dels beneficis següents:

- **Coneixement:** permeten generar un coneixement *situat* respecte a les desigualtats i als seus efectes en la vida de les dones a través de les seves veus i experiències. Complementa el saber *expert* produït per altres fonts (acadèmia, observatoris, etcètera) i és especialment valuós per explorar els efectes de les desigualtats interseccionals, la complexitat de les quals s'escapa de moltes de les anàlisis i les fonts de dades disponibles.
- **Representació:** obren espais per incrementar la representació *descriptiva* (presència) i *substantiva* (interessos, demandes, etcètera) de les dones, en especial dels col·lectius que

⁶ Andrea Krizsan i Emanuela Lombardo (2013): "The quality of gender equality policies. A discursive approach". *European Journal of Women's Studies*, 20 (1), 77-92.

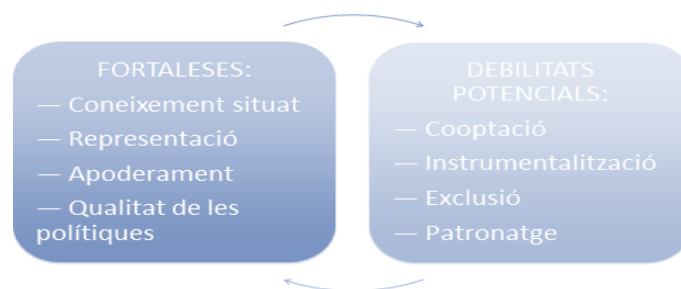
⁷ Andrea Krizsan, Judith Squires i Hege Skjeie (ed.) (2012): *Institutionalizing Intersectionality. The Changing Nature of European Equality Regimes*, Nova York: Palgrave Macmillan.

tradicionalment no tenen accés a àmbits de presa de decisions com el polític. Això deriva en accions més inclusives i que responen a les demandes i els interessos d'un públic més divers.

- **Qualitat de les polítiques:** articulen nous espais en els quals es puguin qüestionar les prioritats d'actuació i es pugui discutir el concepte d'igualtat que és subjacent a les polítiques d'una institució (més o menys interseccional, més o menys transformador, etcètera), uns aspectes que acostumen a passar inadvertits en models d'actuació burocràtics. Els estudis existents indiquen que les polítiques de gènere que s'elaboren d'una manera participativa tendeixen més a incorporar un enfocament més inclusiu, ambiciós i adaptat a la complexitat d'abordar la lluita contra les desigualtats.⁸
- **Apoderament:** afavoreixen l'apoderament de les dones i del moviment feminista, a través de la seva visibilització com a interlocutores legítimes de l'Administració i la consideració de l'autoritat del seu discurs.

Aquests beneficis dels models participatius es multipliquen amb la presència d'un moviment feminista i de dones fort, autònom i en el qual hi hagi organitzacions que recullin una pluralitat de desigualtats interseccionals. Allà on aquest tipus de moviment és present, les polítiques d'igualtat tendeixen a ser més àmplies i inclusives.⁹ Això és així perquè el moviment proporciona un espai d'interacció idoni per definir les demandes i els interessos de les dones com a col·lectiu, i les dota d'una perspectiva grupal i articulada, però, al seu torn, sensible a les múltiples desigualtats que les afecten.

Figura 2. Fortaleses i debilitats dels mecanismes participatius

⁸ Emanuela Lombardo i Lise Rolandsen Agustín (2016): "Intersectionality in European Union policymaking: the case of gender-based violence". *Politics*, 36, 364-373.

⁹ Laurel Weldon (2011): *When Protest Makes Policy. How Social Movements Represent Disadvantaged Groups*, Michigan: University of Michigan Press.

En paral·lel a la identificació de potencialitats, també es poden assenyalar les debilitats o els riscos que han estat identificats per les anàlisis,¹⁰ que exploren d'una manera específica la posada en pràctica d'aquests mecanismes participatius i que és necessari combatre:

- **Cooptació:** la participació deriva en un procés de control sobre el moviment feminista i sobre la seva agenda, de manera que se'n posa en perill la independència i la capacitat crítica i de control sobre les polítiques de l'Administració.
- **Instrumentalització:** s'utilitzen processos participatius de caràcter selectiu per legitimar les actuacions públiques i imposar una dinàmica clara de dalt a baix respecte a la societat civil.
- **Exclusió:** no es combaten les barreres a la participació, per la qual cosa a certs grups de dones els manca la veu i la capacitat d'influència, mentre que d'altres ocupen un lloc hegemònic.
- **Patronatge:** la participació es limita als grups o les persones que pertanyen a les xarxes d'influència pròximes a les institucions públiques.

2.4. La Perspectiva de gènere en la participació

Les fortaleses i els riscos potencials de la participació no s'esgoten en els mecanismes lligats específicament a les polítiques d'igualtat. En les darreres dècades, les institucions públiques han atorgat un protagonisme creixent als agents de la societat civil i a la seva contribució a l'elaboració de polítiques. Metodologies com els pressupostos participatius, les audiències públiques o els processos de consulta s'han incorporat a múltiples àmbits de govern i, en especial, al local. Tot això té l'objectiu de democratitzar el funcionament de les institucions.

Les mirades feministes han advertit que la democràcia participativa, tot i que genera un nivell superior d'inclusió de la ciutadania en la presa de decisions (inclusió vertical), ha estat poc efectiva a l'hora de combatre la reproducció de les relacions de dominació que travessen la societat en el

¹⁰ Vegeu, per exemple, Lise Rolandsen Agustín (2008): "Civil Society Participation in EU Gender Policy-Making: Framing Strategies and Institutional Constraints". *Parliamentary Affaires*, 61 (3), 505-517.

seu conjunt (inclusió horitzontal).¹¹ Així, gran part dels processos i els mecanismes participatius s'han dissenyat, desplegat i avaluat sense incorporar la perspectiva de gènere. S'ha entès que el seu caràcter inclusiu i democratitzador contribuïa per se a desafiar les relacions de poder, quan en realitat pot contribuir a naturalitzar-les. D'aquesta manera, s'ha obviat que la paritat en la participació requereix, necessàriament, eliminar les desigualtats en tots els àmbits de la vida i que, igual que passa respecte a les institucions de la democràcia representativa, el desenvolupament de la democràcia participativa necessita una mirada feminista que identifiqui i desactivi les relacions de dominació.¹²

Des de la perspectiva de gènere, les limitacions potencials de les polítiques de participació s'assenten, en primer lloc, sobre les diferències en el comportament polític d'homes i dones, marcades per processos de socialització diferenciats i per la masculinització de l'esfera pública. D'una banda, l'anàlisi de les actituds vers la política ha revelat, d'una manera consistent, que hi ha una bretxa de gènere en elements com l'interès per la política, el coneixement sobre diversos aspectes del sistema institucional o els nivells d'eficàcia de la política interna i externa¹³ (taula 2). D'altra banda, les anàlisis en matèria de participació revelen que les dones experimenten dificultats derivades tant de factors d'oferta —no tenen el mateix accés a temps, recursos, etcètera— com de demanda —no disposen de xarxes que les incloguin en espais de participació, etcètera—. Igualment, quan participen, en gran part ho fan a través de formes no convencionals —diferents del vot, la militància en partits, etcètera—, amb una èmfasi especial en l'àmbit municipal i en l'abordatge de problemes de la vida quotidiana.

¹¹ Jone Martínez (2016): "Equality and diversity in democracy: how can we democratize inclusively?". *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 35 (5/6): 350-363.

¹² Jone Martínez (coord.) (2017): *Participar desde los feminismos. Ausencias, expulsiones y resistencias*. Barcelona: Ed. Icaria, Colección Género y Sociedad.

¹³ Tània Verge (2014): "Comportamiento político", a Marta Lois i Alba Alonso (ed.), *Ciencia política con perspectiva de género*, Madrid: Akal.

Taula 2. Bretxa de gènere en indicadors de comportament polític a Espanya

Formes de participació	Bretxa de gènere
Vota	-3,4 %
Parla de política amb persones de l'entorn social pròxim	-7,2 %
Llegeix les seccions de política dels diaris diàriament	-10,7 %
Utilitza internet per obtenir informació sobre política diàriament	-7,4 %
Assisteix a una manifestació autoritzada	-6,1 %
Compra alguns productes per raons polítiques, ètiques o per afavorir el medi ambient	1,3 %
Participa en una vaga	-12,8 %
Ocupa edificis, participa en tancades o bloqueja el trànsit	-2,7 %
Participa en un fòrum de discussió política a internet	-3,1 %
Pertany a una associació	-5 %
Eficàcia política interna i externa	Bretxa de gènere
La política em sembla tan complicada que no puc entendre el que passa	10,6 %
És millor no ficar-se en política	4,7 %
Es considera un/a ciutadà/ana que entén de política	-11,6 %

Font: elaboració pròpia a partir dels estudis del CIS 3156, 7715, 314 (anys 2015 i 2016)

Malgrat la potencialitat de l'àmbit municipal com a espai per atreure la participació de les dones, aquest àmbit reproduïx patrons anàlegs en termes de comportament polític —interès per la política, eficàcia política, etcètera— (taula 3). A més, els indicadors bàsics, com el de pertinença a una associació, reproduïxen la bretxa de gènere i assenyalen que hi ha una segregació horitzontal clara per la qual una presència major o menor de cadascun dels sexes depèn de l'àmbit d'actuació en el qual se situa l'entitat. Igualment, les anàlisis generals que aborden les dinàmiques de funcionament dels moviments socials i de les entitats de la societat civil destaquen que aquestes dinàmiques disten de funcionar d'una manera igualitària. Per contra, reproduïxen una clara divisió sexual de les tasques que atorga als homes les més visibles i amb més reconeixement — com ara les funcions de representació—. ¹⁴

¹⁴ Eva Martínez (2014): "Partidos políticos y movimientos sociales", a Marta Lois i Alba Alonso (ed.), *Ciencia política con perspectiva de género*, Madrid: Akal.

Taula 3. Bretxa de gènere en indicadors de comportament polític a Barcelona

Indicadors	Bretxa de gènere
Participació política	
Molt o força interès en la campanya electoral de les municipals	-8,3 %
Seguiment diari de la informació política durant la campanya electoral municipal	-15,7 %
Eficàcia política	
A través del vot, la gent com jo pot influir en el que passa en la política	-6,4 %
Estic més informat/ada que la majoria de la gent	-5,3 %
Pertinença a una associació	-2,3 %
Associació de mares i pares	12,2 %
ONG o associació de solidaritat	9,4 %
Associació de veïns i veïnes	6,2 %
Associació juvenil	-0,2 %
Associació ecologista	-1,6 %
Partit polític	-3,2 %
Col·legi professional	-4 %
Associació cultural o artística	-4,3 %
Organització empresarial	-5,3 %
Sindicat	-11,4 %
Associació o club esportiu	-16,3 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'estudi del CIS 3085 (2015)

A la incidència d'aquests factors generals, s'hi uneixen els factors identificats per al funcionament específic dels mecanismes de democràcia participativa. Aquests darrers han mostrat que la inclusió formal de diversos grups en l'esfera pública no anul·la l'efecte de les relacions de dominació, sinó que, més aviat, aquestes relacions tenen una continuïtat en els espais de deliberació i participació. En el cas específic de les desigualtats de gènere, es pot observar la seva incidència a través de diverses dimensions: les dones prenen part en els espais de participació en menys mesura (*presència*) i ocupen menys posicions de lideratge (*lideratge*); quan es tracta de mecanismes deliberatius, tenen menys temps d'ús de la paraula (*veu*) i un nivell d'influència inferior (*autoritat*)¹⁵; i les temàtiques que resulten prioritàries per a elles queden excloses del debat més sovint (*agenda*). A això, s'hi uneix el fet que el moviment feminista i de dones tradicionalment s'ha vist exclòs del conjunt d'interlocutors que són cridats a participar per contribuir a elaborar les actuacions sectorials (*stakeholders*), amb l'excepció de l'àmbit específic de les polítiques d'igualtat.

¹⁵ Christopher F. Karpowitz, Tali Mendelberg i Lee Shaker (2012): "Gender inequality in deliberative participation". *American Political Science Review*, agost del 2012: 1-15.

Aquestes desigualtats posen de manifest que els instruments i els espais de participació, malgrat la seva voluntat inclusiva, reproduïen, almenys, tres tensions bàsiques del sistema sexe-gènere:¹⁶

- **Públic-privat:** no es produeix un qüestionament de la masculinització de l'esfera pública ni en termes dels subjectes que hi participen ni dels temes que es tenen en consideració. Els interessos de les dones continuen sent considerats grupals i no integrals a la definició del bé comú, i moltes de les seves demandes es defineixen com a relatives a l'esfera privada.
- **Dominant-dominat:** es reproduïx el valor simbòlic negatiu de la veu de les dones que, de manera general, està infravalorada, invisibilitzada i deslligada de la generació de coneixement universalitzable —que, per definició, és masculí—.
- **Raó-emoció:** es privilegien les argumentacions racionals sobre les emocionals o basades en l'experiència —coneixement situat—, que, en gran mesura, fan servir les dones.

El funcionament *generitzat* de l'esfera pública fa necessari repensar les polítiques de participació des de la perspectiva de l'eliminació de les desigualtats. Paral·lelament, determina la importància de revalorar els espais creats per les dones, que tenen un gran potencial per articular discursos, interessos i definicions del bé comú alternatius als dels grups dominants. De fet, els *contrapúblics subalterns*¹⁷ representen una eina amb un gran potencial per fes palesos els biaixos d'una esfera pública que es presenta com a neutral i aliena a les relacions de poder. Tanmateix, les investigacions existents han posat de manifest múltiples mancances en aquest aspecte:¹⁸

- No s'han dissenyat aspectes clau dels mecanismes de participació (horaris, localització, polítiques de difusió, etcètera), tenint en compte les desigualtats entre homes i dones i les necessitats especials d'aquestes darreres.
- No s'han revisat les tècniques de dinamització d'espais de participació ni les regles per al debat i la presa de decisions per garantir la igualtat en termes de veu i autoritat.
- No s'han desplegat mesures d'acció positiva per garantir la presència de les dones, també en càrrecs de lideratge.

¹⁶ Jone Martínez (2015): "*Poder para, innovaciones democráticas y reproducción del sistema sexo-género de dominación masculina*". XII Congreso de l'AECPA, Donostia.

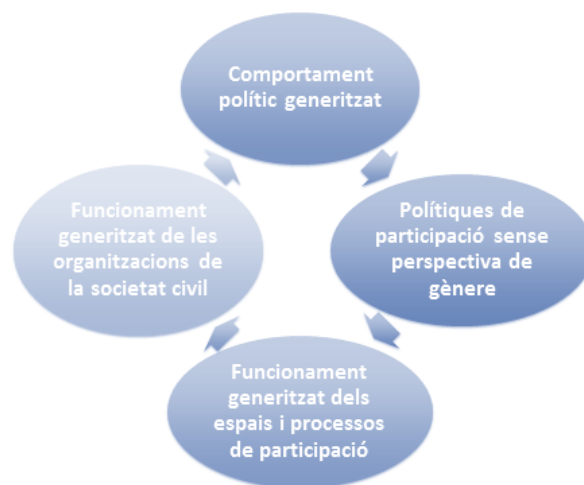
¹⁷ Nancy Fraser (1992): "Rethinking the public sphere", a Craig Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Massachusetts: The MIT Press.

¹⁸ Jone Martínez (coord.) (2017): *Participar desde los feminismos. Ausencias, expulsiones y resistencias*. Barcelona: Ed. Icaria, Colección Género y Sociedad.

- No s'ha situat el moviment feminista i de dones com un interlocutor de referència, malgrat la seva capacitat d'articular els interessos d'aquest grup subordinat.

Així, es poden identificar quatre grans grups de factors que es reforcen entre si i dificulten que la democràcia participativa sigui inclusiva també en termes de gènere. Els patrons generals de comportament polític diferenciat, el caràcter generitzat tant dels espais i els mecanismes institucionals de participació com d'aquells generats per la societat civil, i la manca de perspectiva de gènere en les polítiques públiques en aquest àmbit contribueixen, de manera paral·lela, a perpetuar l'exclusió de les dones de l'esfera pública.

Figura 3. Cicle de reproducció de les desigualtats en l'àmbit de la participació

La incidència d'aquest cercle viciós fa necessari desenvolupar accions específiques que promoguin activament la participació en igualtat de condicions de les dones i que ho facin tenint en compte la importància d'almenys tres dimensions clau:¹⁹

- **Poder participar:** les dinàmiques i els temps de la participació constitueixen un element dissuasiu determinant. Cal modificar-ne la forma de funcionament per adaptar-los a les necessitats de les dones i, per exemple, situar les tasques de cura en un lloc central.
- **Motivar per participar:** és igualment crucial generar espais i processos motivadors on se les reconegui com a interlocutores, se sentin còmodes i es valori positivament la seva experiència de participació.

¹⁹ Mireia Espiau et al. (2005): "Género en la participación. Un camino por recorrer", a *Cuadernos Bakeaz*, núm. 67, febrer del 2005.

- **Saber participar:** cal tenir en consideració que la seva representació descriptiva no té per què derivar automàticament en la generació d'una anàlisi amb perspectiva de gènere de les polítiques sectorials. Per això, és clau afavorir aquest exercici a través de l'impuls de processos de formació i conscienciació en matèria d'anàlisi de gènere.

2.5. Els models generals de participació

El desenvolupament de mesures per a la inclusió de les dones i del moviment feminista requereix fer, finalment, un repàs breu de les alternatives existents quant als models de participació. Sens dubte, hi ha una pluralitat de formes, graus i moments en què la societat civil pot contribuir al desenvolupament d'actuacions públiques. Per això, se n'ha plantejat una multiplicitat de tipologies i classificacions,²⁰ la qual cosa fa necessari determinar quina serà la de referència per a aquest estudi. El model LUDO proporciona una eina descriptiva que permet entendre i ordenar les iniciatives de participació adequadament.²¹ Per fer-ho, les classifica al voltant de dos eixos centrals: el cicle de les polítiques públiques i el grau de devolució de poder a la societat civil que aquestes polítiques impliquen (taula 4). El primer element permet situar cada pràctica en les etapes de definició de l'agenda, disseny d'actuacions, desplegament de mesures i la seva avaluació.²² El segon, d'altra banda, estableix el grau en què l'Administració delega el desenvolupament d'una política en alguna d'aquestes fases i comprèn tres grans nivells:

- **Informació:** nivell mínim de devolució del poder per part de l'Administració. L'Administració només estableix un canal de comunicació unidireccional pel qual trasllada informació a la societat civil.
- **Consulta:** en aquest cas, el diàleg és bidireccional i la institució cedeix part del seu poder per treballar vers la construcció de consensos i l'enriquiment de les seves actuacions a través de les propostes de la ciutadania.

²⁰ Asier Blas i Pedro Ibarra (2006): *La participación: estado de la cuestión*, Bilbao: UPV.

²¹ Alberto Ortiz (2012): *Modelo LUDO: el gobierno abierto desde la perspectiva del ciclo de las políticas públicas*, GIGAPP Estudios/Working Papers.

²² El model LUDO s'insereix en el funcionament d'una democràcia representativa. Per això, no incorpora com a part de cicle de les polítiques públiques una fase referida a la presa de decisions, ja que aquesta funció recau en l'Administració i en els representants públics. Això no obsta perquè en cada una de les fases no es puguin utilitzar mecanismes de democràcia directa.

- **Delegació:** l'Administració reté un nivell mínim de poder i passa a representar un node més de la xarxa d'actors que interactuen al voltant d'una política determinada. En aquest cas, pot actuar com a agent facilitador del funcionament de la xarxa mateixa. Això determina que es transcendeixi l'enfocament de dalt a baix (*top-down*) i s'aposti més per una perspectiva de baix a dalt (*bottom-up*).

Les combinacions diferents entre els tres nivells de devolució de poder vers la societat civil i les quatre grans etapes del cicle d'una política generen una multiplicitat de cursos d'acció. Per exemple, una perspectiva de coproducció mostraria una cobertura plena de les fases —des del disseny d'agenda fins a l'avaluació— combinada amb un enfocament que variï entre la consulta i la delegació en cada una d'aquestes fases.

El model LUDO, però, aposta per la flexibilitat en el disseny de la participació, de manera que cada política concreta, segons la seva naturalesa i el seu moment de desenvolupament, requerirà apostar per mètodes diferents. Per tant, no hi ha una fórmula que es pugui aplicar a totes. Més aviat, per evitar el fracàs de les mesures participatives, és crucial adaptar-les a cada actuació en particular.

Tabla 4. Resum del model LUDO

	DEFINIR AGENDA	DISEÑAR POLÍTICA	IMPLEMENTAR	EVALUAR
Tareas	Tomar evidencias identificar problemas, priorizar	Debattir propuestas y soluciones Redactar	Ganar respaldo, acciones colaborativas etc.	Monitorizar Generar feedback
Escalas de apertura	INFORMACIÓN Publicar agenda	Exponer proyectos	Publicar avances	Rendir cuentas
	CONSULTA Deliberación pública	Diseño participativo de políticas (co-creación)	Política que se mejora por la acción ciudadana durante la implementación	Evaluación dialogada
	DELEGACIÓN Agenda ciudadana	Decisión delegada	Corresponsabilidad en la implementación	Rating ciudadano
Principio rector de Gobierno Abierto	Participación	Participación	Colaboración	Transparencia

A més, cal que afegim que és important tenir en compte el tipus d'actor que inicia la participació. Normalment, aquesta participació compta amb la iniciativa de les administracions, especialment en models basats en informació i consulta. Tanmateix, amb aquest enfocament de la participació *per invitació*, n'hi conviu un altre que es basa en la *irrupció*, on la societat civil pren l'espai públic per impulsar mesures que les institucions podran adoptar posteriorment. L'aposta per l'apoderament del moviment feminista i de dones requereix preveure aquest tipus d'experiències en la nostra anàlisi.

3. Objectius de l'estudi

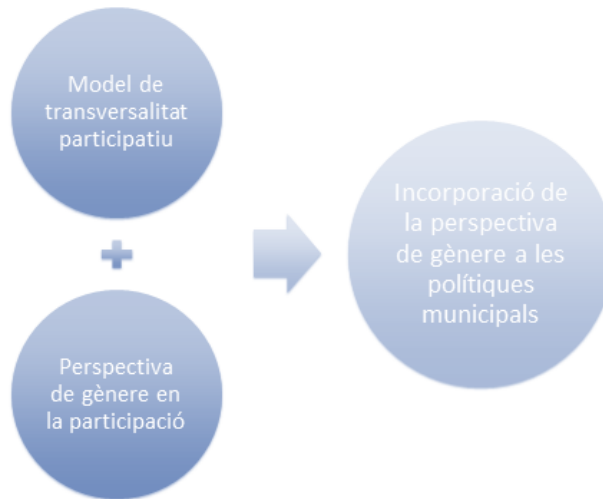
L'**objectiu general** d'aquest informe consisteix a establir les bases per al desplegament d'un model de transversalitat participativa a l'Ajuntament de Barcelona. Aquest model es basa, d'una banda, en la voluntat de la institució de promoure la inclusió de la igualtat com un principi transversal a totes les seves actuacions i, de l'altra, en la seva aposta per fomentar la coproducció de polítiques públiques en atorgar protagonisme a la ciutadania a l'hora de dissenyar-les, desplegar-les i avaluar-les.

Aquest doble objectiu fa necessari entreteixir ambdues estratègies. La transversalitat ha de tenir un component participatiu clar, mentre que els mecanismes i els processos de participació ciutadana han d'incorporar la igualtat de gènere com un principi transversal a fi que no reproduïxin els mecanismes d'exclusió de les dones de l'esfera pública. Per això, cal que aquest informe abordi dos **objectius específics** complementaris:

1. Establir els instruments elementals per fer un desplegament participatiu de la transversalitat que incorpori el moviment feminista i de dones com un interlocutor central en l'elaboració de polítiques sensibles al gènere.
2. Definir els requisits bàsics per incorporar la perspectiva de gènere en els processos i els mecanismes de participació de l'Ajuntament i de les seves àrees sectorials.

Amb això es contribueix a dues finalitats principals: garantir que la transversalitat no constitueix un procés burocratitzat —centrat en coneixement expert, rutines internes, etcètera— que no incorpora el coneixement, les demandes i les necessitats de les dones i del moviment feminista, i promoure que totes les polítiques de participació de l'Ajuntament siguin sensibles al gènere i a altres desigualtats, per assegurar el nivell més alt possible d'*inclusivitat horitzontal*.

Figura 4. Objectius específics

Amb aquesta finalitat, l'enfocament proposat per a aquesta investigació respon a una lògica doble que combina un component descriptiu de realització d'un *estat de la qüestió* sobre les actuacions existents en matèria de transversalitat i de polítiques de participació, i un component propositiu d'elaboració de *propostes de millora*. L'amplitud i la complexitat d'ambdós objectius específics fa necessari concretar-los en subobjectius i preguntes d'investigació que permetin apropar-se a la realitat particular de l'Ajuntament de Barcelona i proposar noves línies de treball.

En l'objectiu específic 1, referit a **mecanismes per a la transversalitat** i a la participació del moviment feminista i de dones, aquesta lògica doble fa necessari explorar com han estat desplegats ambdós elements fins ara, i també establir les bases per millorar-los. Les possibles línies de canvi es definiran no només mitjançant l'anàlisi duta a terme per al cas concret de l'Ajuntament de Barcelona, sinó també tenint en compte les experiències que s'han dut a terme amb èxit en altres contextos institucionals. En conseqüència, l'estudi aborda els subobjectius següents:

- Objectiu 1.1. Identificar les bones pràctiques en matèria de transversalitat participativa amb potencialitat de ser transferides totalment o parcialment a l'Ajuntament.
- Objectiu 1.2. Analitzar el model d'aplicació de la transversalitat a l'Ajuntament de Barcelona per identificar els espais en els quals pot ser viable incorporar un component participatiu.
- Objectiu 1.3. Explorar la visió del moviment feminista i de dones sobre les vies de millora perquè participin en els espais institucionals.
- Objectiu 1.4. Descriure els components bàsics d'una metodologia per a la transversalitat participativa en l'Ajuntament.

Respecte a la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques municipals de participació, cal analitzar el model existent i identificar les línies de treball que són més urgents. De nou, la literatura especialitzada i les bones pràctiques desenvolupades en altres contextos seran una font d'inspiració clau. Per a això, s'abordaran els subobjectius següents:

- Objectiu 2.1. Identificar les bones pràctiques en matèria d'incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques locals de participació amb potencialitat de ser transferides totalment o parcialment a l'Ajuntament.
- Objectiu 2.2. Identificar els components principals del model de participació de l'Ajuntament i analitzar com han incorporat la perspectiva de gènere.
- Objectiu 2.3. Analitzar el funcionament dels consells de ciutat des d'aquesta mateixa perspectiva.
- Objectiu 2.3. Enumerar les millores que cal incorporar a les polítiques de participació existents.

Tabla 5. Preguntes d'investigació principals per als dos objectius específics

Objectiu 1. Mecanismes per a la transversalitat participativa	Objectiu 2. Perspectiva de gènere en la participació
<p>Objectiu 1.1. BONES PRÀCTIQUES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quines experiències de transversalitat participativa identificades en altres contextos es poden transferir a l'Ajuntament? <p>Objectiu 1.2. EL MODEL DE TRANSVERSALITAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Com és el model de desplegament de la transversalitat a l'Ajuntament de Barcelona? • Quines són les seves eines principals i com es porten a la pràctica? • Quins processos o espais tenen potencialitat per generar moments de participació? <p>Objectiu 1.3. EL MOVIMENT FEMINISTA I DE DONES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Com es valora el funcionament dels espais de participació del moviment feminista i de dones? • Quins nous àmbits i metodologies es valoren com a més adequats per millorar l'experiència de participació i atreure més persones i col·lectius? <p>Objectiu 1.4. LÍNIES DE MILLORA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Com es pot millorar el model de participació actual adreçat al moviment feminista i de dones? • Quins espais o processos lligats a la transversalitat poden ser repensats perquè incorporin processos participatius? • Quines metodologies són les més adequades per dur a terme la participació? • Com seria el model de transversalitat participativa? 	<p>Objectiu 2.1. BONES PRÀCTIQUES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quines experiències de perspectiva de gènere en la participació identificades en altres contextos es poden transferir a l'Ajuntament? <p>Objectiu 2.2. EL MODEL DE PARTICIPACIÓ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quins són els principals mecanismes i processos de participació a l'Ajuntament de Barcelona? • Han incorporat la perspectiva de gènere en el seu disseny i concepció? <p>Objectiu 2.3. ELS CONSELLS DE CIUTAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quin lloc ocupen les dones en aquests espais? I el moviment feminista i de dones? • S'ha incorporat la perspectiva de gènere en el seu funcionament — normes, temàtiques abordades, etcètera—? <p>Objectiu 2.4. LÍNIES DE MILLORA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Quins aspectes es poden millorar per garantir la inclusió horitzontal en les polítiques de participació de la ciutat?

4. Metodologia

El desafiament d'abordar aquesta pluralitat d'objectius va requerir plantejar un disseny metodològic flexible i adaptat a la naturalesa de cada objectiu i que, al seu torn, respongués a les condicions específiques del context —falta de temps de les persones participants, desenvolupament de nova normativa, etcètera—. Per això, aquest estudi va proposar utilitzar tècniques diferents de recollida d'informació que, combinades, han permès un procés de triangulació de les dades i de contrast de les conclusions principals (annex II). Amb aquest objectiu, es va fer una anàlisi de manera remota i també un treball de camp en quatre moments diferenciats del projecte, que va tenir una durada total de sis mesos —del gener al juny del 2017—

La transversalitat participativa

L'anàlisi dels aspectes relatius a l'objectiu 1 es va elaborar a través de tècniques diferents, per a les quals es va buscar potenciar un component participatiu i integrador clar de les veus de les dones, que, al seu torn, respectés els seus ritmes i necessitats. Es pot destacar que va resultar especialment difícil obtenir informació provinent del moviment feminista i de dones i que això va obligar a readaptar i ampliar en diverses ocasions les formes de recollida d'informació. Les dificultats esmentades reforcen, tal com hem indicat anteriorment, algunes de les conclusions generals de l'estudi, les quals fan referència a la saturació de les entitats participants en els consells i a les dinàmiques de desconfiança i desconeixement dels grups que no hi prenen part.

Fase 1: Bones pràctiques i recomanacions d'actuació

L'estudi es va iniciar amb una fase centrada a identificar actuacions i anàlisis de referència que poguessin establir les bases per al disseny d'un model ad hoc de transversalitat participativa adaptat a la realitat de l'Ajuntament de Barcelona:

— Revisió bibliogràfica: es va dur a terme una revisió de diverses fonts primàries i secundàries per identificar bones pràctiques potencialment transferibles i recomanacions sobre línies d'actuació. Això va incloure l'anàlisi tant de literatura acadèmica especialitzada com de bases de dades sobre

instruments per a la transversalitat d'institucions de referència (EIGE, ONU, etcètera) i de webs institucionals d'organismes d'igualtat de diversos països i, especialment, en el context britànic (bibliografia, annex I).

— Contacte amb persones expertes: per completar la identificació de pràctiques d'interès, es va contactar per correu electrònic o per telèfon amb expertes en matèria de transversalitat a escala nacional i internacional i amb personal d'organismes d'igualtat de referència en el context espanyol (annex II 2.4).

Fase 2: El model de transversalitat

En una segona fase de l'estudi es va analitzar el model de transversalitat vigent a l'Ajuntament, per identificar-ne posteriorment les vies de millora.

— Anàlisi documental: per definir els elements centrals del model, es van analitzar documents clau com ara els plans relatius a aquesta estratègia, les polítiques d'igualtat, les avaluacions existents, etcètera (annex II 2.1).

— Entrevistes amb informants clau: aquesta informació es va complementar amb entrevistes semiestructurades en profunditat amb informants clau del Departament de Transversalitat de Gènere i de la Regidoria de Feminismes i LGTBI (annex II 2.4).

Fase 3: El moviment feminista i de dones

La identificació de vies per millorar el model de transversalitat necessitava que s'indagués en dos aspectes fonamentals. En primer lloc, calia analitzar com s'havia dut a terme la participació fins a la data a través dels consells de dones de la ciutat. En segon lloc, era imperiós conèixer les vies de millora identificades pel moviment feminista i de dones, que constitueix un subjecte d'interès central per promoure la participació. De fet, les experiències d'altres països recopilades a través de la identificació de bones pràctiques indiquen que, per redisenyar els canals per a la inclusió del moviment, en primer lloc és crucial explorar *com* i *per a què* vol participar. Amb aquests dos objectius es van plantejar les tècniques de recollida d'informació següents:

— Anàlisi documental: en coherència amb l'objectiu de no duplicar esforços, es va dur a terme una revisió prèvia dels diagnòstics existents relatius al funcionament del Consell de Dones de Barcelona i del Consell de Dones de Sants-Montjuïc, que van proporcionar informació valuosa sobre les problemàtiques del seu funcionament i les propostes de canvi fetes per les entitats participants mateixes (annex II 2.1).

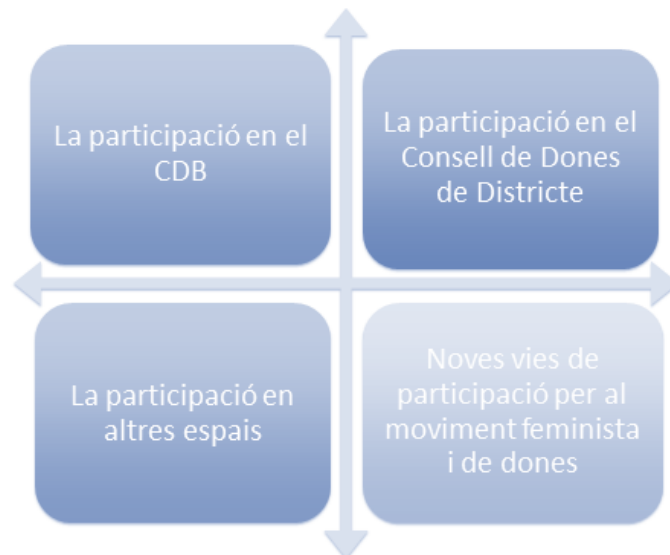
— Entrevistes amb informants clau: es van fer també entrevistes semiestructurades en profunditat amb personal tècnic responsable del Consell de Dones de Barcelona i dels deu consells de dones de districte per conèixer-ne el funcionament, les problemàtiques i les vies de millora (annex II 2.4, 2.6). Igualment, aquestes entrevistes van permetre recopilar informació complementària sobre el moviment feminista i de dones, de manera que s'identifiquessin les demandes de les entitats participants i les fórmules d'inclusió possibles de les entitats que no formen part d'aquests espais. A més, l'anàlisi de la bona pràctica desenvolupada al districte de Sants-Montjuïc va determinar la realització d'una fase de treball de camp específica per a aquest districte. En aquest cas, la persona tècnica responsable del Consell de Dones va identificar i va proporcionar els contactes de tres agents considerats clau per conèixer aquesta nova experiència al territori. Gràcies a això, es van dur a terme tres entrevistes semiestructurades respectivament amb la persona responsable de l'elaboració del diagnòstic de la situació en aquest districte, amb la dinamitzadora de la Taula de Dones de la Marina i amb una representant d'una entitat d'incorporació recent al Consell de Dones del districte.²³

— Qüestionari: per complementar ambdues fonts d'informació i generar dades respecte a l'experiència de les entitats en els espais de participació de la ciutat i sobre noves metodologies que contribueixin a incorporar al moviment feminista i de dones, es va dissenyar un qüestionari en línia (annex II 2.2, 2.3). Constava de quatre grans seccions diferenciades referides a la valoració de la participació en el Consell de Dones de Barcelona, en els consells de dones de districte i en altres consells territorials i sectorials, i pel que fa a noves vies per incorporar al moviment feminista i de dones, que actualment no forma part d'aquests espais. La distribució en blocs diferenciats va permetre que, amb la utilització de preguntes filtre, les persones enquestades només contestessin

²³ Es va descartar la realització de noves entrevistes a les entitats del consell, ja que havien participat en un estudi de finalitats similars en un període molt recent. Es va optar per sol·licitar a la tècnica del Consell de Dones que identifiqués entitats incorporades recentment i que no haguessin format part d'aquest estudi previ.

les seccions pertinents per al cas de la seva organització. El qüestionari es va remetre, amb la col·laboració del personal tècnic, a totes les entitats que integren el Consell de Dones

— Entrevistes amb informants clau: es van fer també entrevistes semiestructurades en profunditat amb personal tècnic responsable del Consell de Dones de Barcelona i dels deu consells de dones de districte per conèixer-ne el funcionament, les problemàtiques i les vies de millora (annex II 2.4, 2.6). Igualment, aquestes entrevistes van permetre recopilar informació complementària sobre el moviment feminista i de dones, de manera que s'identifiquessin les demandes de les entitats participants i les fórmules d'inclusió possibles de les entitats que no formen part d'aquests espais. A més, l'anàlisi de la bona pràctica desenvolupada al districte de Sants-Montjuïc va determinar la realització d'una fase de treball de camp específica per a aquest districte. En aquest cas, la persona tècnica responsable del Consell de Dones va identificar i va proporcionar els contactes de tres agents considerats clau per conèixer aquesta nova experiència al territori. Gràcies a això, es van dur a terme tres entrevistes semiestructurades respectivament amb la persona responsable de l'elaboració del diagnòstic de la situació en aquest districte, amb la dinamitzadora de la Taula de Dones de la Marina i amb una i amb una representant d'una entitat d'incorporació recent al Consell de Dones del districte.²⁴

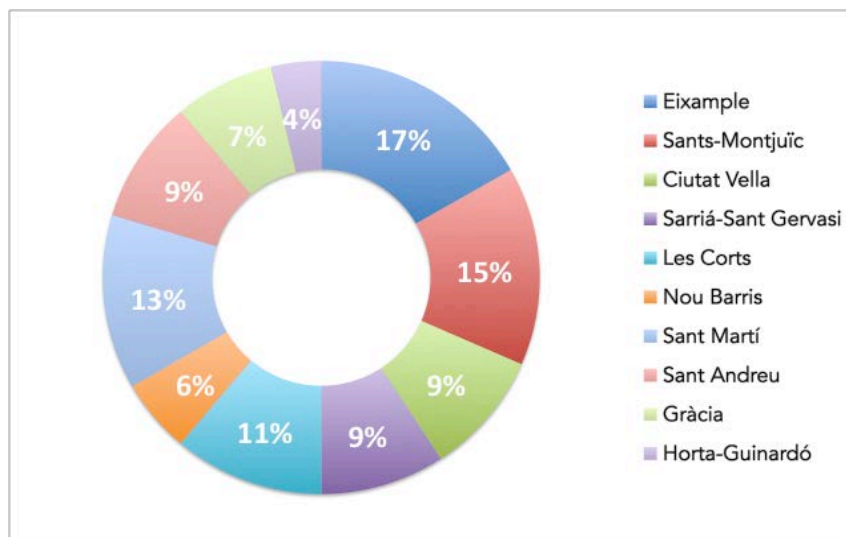

— Qüestionari: per complementar ambdues fonts d'informació i generar dades respecte a l'experiència de les entitats en els espais de participació de la ciutat i sobre noves metodologies

²⁴ Es va descartar la realització de noves entrevistes a les entitats del consell, ja que havien participat en un estudi de finalitats similars en un període molt recent. Es va optar per sol·licitar a la tècnica del Consell de Dones que identifiqués entitats incorporades recentment i que no haguessin format part d'aquest estudi previ.

que contribueixin a incorporar al moviment feminista i de dones, es va dissenyar un qüestionari en línia (annex II 2.2, 2.3). Constava de quatre grans seccions diferenciades referides a la valoració de la participació en el Consell de Dones de Barcelona, en els consells de dones de districte i en altres consells territorials i sectorials, i pel que fa a noves vies per incorporar al moviment feminista i de dones, que actualment no forma part d'aquests espais. La distribució en blocs diferenciats va permetre que, amb la utilització de preguntes filtre, les persones enquestades només contestessin les seccions pertinents per al cas de la seva organització. El qüestionari es va remetre, amb la col·laboració del personal tècnic, a totes les entitats que integren el Consell de Dones de Barcelona i els deu consells de dones de districte. Es va plantejar un període de recepció d'un mes, que es va ampliar progressivament per poder incorporar respostes del nombre màxim d'organitzacions possible. Igualment, es van facilitar qüestionaris en format PDF als districtes on es van identificar dificultats per emplenar-los en línia. En l'annex metodològic es pot trobar una valoració estimativa del percentatge de resposta. En general, es valora el seu grau de representativitat molt positivament, ja que el personal tècnic va corroborar que les entitats que van remetre el qüestionari van ser les que participen més activament en els consells i que poden proporcionar una visió més ajustada del seu funcionament.

Gràfic 1. Distribució de les respostes rebudes per districte

— Entrevistes exploratòries amb integrants d'assemblees de dones de barri: la realitat del moviment feminista i de dones de la ciutat no s'esgota en les entitats que participen en els consells. Per això, es va considerar necessari explorar altres esferes del moviment que actualment no formen part dels àmbits de participació institucionals. Actualment, les assemblees de dones de

barri, presents en moltes parts del territori, constitueixen un dels espais més dinàmics del feminisme de la ciutat i que mostra més capacitat per agrupar les dones joves. L'estudi va establir la necessitat de fer un apropament a la seva valoració i les seves opinions sobre els espais municipals de participació, per provar possibles vies de millora que en permetessin la inclusió. Amb aquest objectiu, es va dur a terme un procés d'identificació d'assemblees mitjançant internet i es va contactar amb un total de set a través dels seus correus electrònics i els espais en xarxes socials. Posteriorment, es va contactar amb algunes altres de manera informal per pal·liar la manca de resposta inicial. Les integrants de dues assemblees van accedir a fer una entrevista exploratòria en el marc d'aquest estudi (annex II 2.4, 2.5). Aquestes trobades van tenir una durada aproximada de 30 minuts i hi van participar dues persones per a cada col·lectiu. La informació generada va representar una font interessant de contrast respecte a les entrevistes dutes a terme amb el personal tècnic i la seva visió sobre l'ampliació de la participació cap aquest tipus de grups autònoms. De fet, van oferir claus sobre la identificació d'accions estratègiques per ampliar i millorar el model de participació actual.

— Taller de contrast: finalment, amb l'objectiu de crear un espai de reflexió sobre els resultats preliminars de l'estudi, es va dur a terme un taller de contrast amb les integrants del Grup de Treball de Transversalitat del Consell de Dones de Barcelona. Aquestes entitats tenien experiència en l'anàlisi del model de participació de l'àrea d'igualtat i també en les polítiques generals de ciutat. Per això, es considerava el marc adequat per plantejar la reflexió a l'entorn d'un aspecte clau: com millorar els espais de participació en matèria d'igualtat per aconseguir que siguin més representatius de la pluralitat i el dinamisme del moviment feminista i de dones de la ciutat (annex II 2.8). El taller va comptar amb la participació de sis membres del grup, va tenir una durada aproximada de 60 minuts i va permetre generar informació respecte a propostes específiques de millora que complementen les recollides a través de les entrevistes, els diagnòstics previs i el qüestionari (annex IV).

La perspectiva de gènere en la participació

L'anàlisi dels aspectes relatius a l'objectiu 2 es va elaborar a través de les fases i tècniques d'anàlisi següents:

Fase 1: Bones pràctiques i recomanacions d'actuació

Per establir les bases de l'estudi en aquest punt, es va començar per fer un apropament breu a les anàlisis de democràcia participativa des de la perspectiva de gènere que permetés identificar dimensions d'interès per estudiar els espais i els processos de participació existents a la ciutat i les vies possibles de millora:

- Anàlisi documental: es van revisar les fonts acadèmiques sobre l'anàlisi de comportament polític i dels mecanismes de democràcia participativa, per identificar la incidència de les desigualtats en aquest àmbit i establir les línies d'actuació més comunes (bibliografia).
- Contacte amb personal expert: es va contactar amb una experta en matèria de gènere i democràcia participativa que va contribuir a identificar bones pràctiques potencials, així com literatura rellevant en la matèria (annex II 2.4).

Fase 2: Análisis del modelo de participación

Para el análisis del modelo de participación existente, se abordaron diferentes dimensiones. Por una parte, se realizó una aproximación general a las políticas en materia de participación de la ciudad:

- Análisis documental: se realizó un análisis de los documentos centrales para la definición de las políticas de participación del Ayuntamiento, de manera que se pudieran identificar las medidas con perspectiva de género que se encontraban en marcha (anexo II 2.1).

Taula 6. Fonts primàries sol·licitades i indicadors que es proposava elaborar a partir d'aquestes fonts

Font primària	Indicadors
<i>Llista de persones que formen el Plenari del consell</i>	Percentatge de dones en els plenaries per tipus de consell
<i>Llista de persones que formen la Permanent del consell</i>	Percentatge de dones a la Permanent per tipus de consell
<i>Llista d'entitats que formen el Plenari del consell</i>	Percentatge d'organitzacions de dones o feministes en el Plenari per tipus de consell
<i>Llista d'entitats que formen la Permanent del consell</i>	Percentatge d'organitzacions de dones o feministes a la Permanent per tipus de consell
<i>Norma que regula el funcionament del consell</i>	Percentatge de consells que inclouen la perspectiva de gènere en les normes reguladores
<i>Identificació de l'existència d'un grup de treball intern del consell en matèria d'igualtat de gènere</i>	Percentatge de consells que tenen un grup de treball en matèria de temàtica de gènere

— Entrevista amb informant clau: la informació esmentada es va complementar a través d'una entrevista en profunditat amb un informant clau de la Regidoria de Participació i Territori (annex II 2.4).

— Recopilació d'indicadors: la constatació de la falta de diagnòstics sobre les desigualtats de la participació en espais i processos municipals va fer necessari plantejar-se fer un primer apropament a aquesta matèria. En col·laboració amb la Regidoria de Participació i Territori, es va estipular que l'univers d'estudi més adequat per abordar aquest aspecte era el representat pels dinou consells sectorials existents en l'àmbit de ciutat. Amb l'ajuda del personal tècnic de la regidoria, es va contactar amb cada consell per sol·licitar l'accés a una sèrie de fonts primàries que permetrien recopilar informació respecte a sis indicadors bàsics (annex II 2.7). Aquests indicadors contribuirien a fer una primera aproximació a l'anàlisi d'aquests espais des de la perspectiva de gènere i a fer visibles aspectes com la composició d'aquests organismes, la participació del moviment feminista i de dones o la presència de mesures específiques per incorporar la igualtat en el seu funcionament —contingut, composició, etcètera— (taula 6). Tanmateix, malgrat les tasques de seguiment i els diversos recordatoris enviats entre els mesos d'abril i juny, només es va rebre informació referida a sis consells sectorials. La informació es va ampliar incorporant el cas del Consell de Ciutat, les dades del qual es van recopilar a través del web oficial de l'organisme.

Taula 7. Resum de les tècniques de recollida d'informació per objectiu

Objectiu 1. Mecanismes per a la transversalitat participativa		Objectiu 2. Perspectiva de gènere en la participació	
Objectiu 1.1. BONES PRÀCTIQUES	<ul style="list-style-type: none"> • Revisió bibliogràfica (literatura acadèmica, literatura grisa, bones pràctiques, etcètera) • Contacte amb persones expertes 	Objectiu 2.1. BONES PRÀCTIQUES	<ul style="list-style-type: none"> • Revisió bibliogràfica (literatura acadèmica, literatura grisa, bones pràctiques, etcètera) • Contacte amb persones expertes
Objectiu 1.2. MODEL DE TRANSV.	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevista amb informant clau (Dept. Transversalitat, Regidoria de Feminismes i LGTBI) • Anàlisi documental 	Objectiu 2.2. MODEL DE PARTIC.	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevistes a informants clau (Regidoria de Participació i Territori) • Anàlisi documental
Objectiu 1.3. EL MOV. FEMINISTA I DE DONES	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevistes amb informants clau (Consell de Dones de Barcelona, consells de dones de districte, Consell de Sants-Montjuïc) • Qüestionari adreçat a entitats del Consell de Dones de Barcelona i dels consells de dones de districte • Entrevistes a integrants d'assemblees de dones de barri • Anàlisi documental 	Objectiu 2.3. ELS CONSELLS DE CIUTAT	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de la composició i la forma de funcionament dels consells en l'àmbit de ciutat (municipal i sectorials) • Qüestionari adreçat a entitats del Consell de Dones de Barcelona i dels consells de dones de districte • Informació del web oficial del Consell de Ciutat
Objectiu 1.4. LÍNIES DE MILLORA	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de la informació recopilada per als objectius 1.1, 1.2, 1.3 	Objectiu 2.4. LÍNIES DE MILLORA	<ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de la informació recopilada per als objectius 2.1, 2.2, 2.3

5. Bones pràctiques potencials

5.1. La transversalitat participativa

En el context espanyol, tant l'aplicació de la transversalitat com el desenvolupament de les polítiques generals en matèria d'igualtat han tingut un caire tecnocràtic clar. El moviment feminista i de dones ha tingut una relació de distància tradicional respecte a l'àmbit institucional,²⁵ i els espais i els processos participatius han estat molt limitats. Els consells de dones constitueixen gairebé l'únic instrument d'ús generalitzat.²⁶ Van aparèixer a les darreries de la dècada dels vuitanta i el pioner a Espanya va ser el Consell Nacional de les Dones de Catalunya de l'ICD. Presents actualment en el nivell estatal, a gran part de les autonomies i a moltes ciutats, representen la via principal per canalitzar les contribucions de la societat civil en aquest àmbit i, especialment, del moviment feminista i de dones. Amb un caràcter informatiu i, en ocasions, també consultiu, entre les seves funcions se solen trobar les de fer un seguiment de les actuacions existents i elaborar informes i propostes. Per tant, no incorporen un component deliberatiu ni decisor clar. Això no obstant, la seva composició i funcionament són variables. Els consells poden ser tant autònoms —amb personalitat jurídica i pressupost propi— com dependents d'alguna institució i poden estar formats només per organitzacions feministes i de dones o incorporar també un altre tipus d'agents, com ara sindicats, partits polítics, etcètera. Aquests segons són els més comuns en el context espanyol.

Taula 8. Crítiques principals de les entitats sobre el funcionament dels consells de dona

- L'agenda està marcada per la institució (enfocament *top-down*).
- No es proporcionen recursos adequats per gestionar la participació.
- Falta de temps per participar.
- No es reconeixen prou els espais autònoms creats pel moviment.
- Els consells adopten una lògica partidista.
- No són prou diversos i inclusius.

²⁵ María Bustelo i Candice Ortals (2007): "The Evolution of Spanish State Feminism: a Fragmented Landscape", a Joyce Outshoorn i Johanna Kantola (ed.), *Changing State Feminism*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

²⁶ Alba Alonso (2015): *El mainstreaming de género en España*, València: Tirant lo Blanch.

Malgrat la seva generalització, els estudis existents coincideixen en les limitacions d'aquest model (taula 8). D'una banda, la transversalitat ha continuat adoptant un enfocament clarament burocratitzat on la participació del moviment feminista i de dones no ha constituït un component central; i, de l'altra, l'avaluació feta per les entitats que participen en aquests espais assenyalen les seves limitacions en termes de les funcions que duen a terme o del baix nivell de protagonisme que hi tenen les veus de les dones.²⁷ Com es veurà en seccions posteriors, les mancances esmentades coincideixen en gran part amb les identificades per al cas barceloní.

No obstant això, tant en el context espanyol com en l'europeu, els instruments i les metodologies per canalitzar la participació del moviment feminista i de dones no s'esgoten en aquests consells. A continuació, es presenta breument una selecció de bones pràctiques innovadores i amb potencialitat per constituir el model de transversalitat participativa de l'Ajuntament de Barcelona. Aquestes pràctiques s'organitzen en dos grans grups que recullen les dues lògiques principals a través de les quals es pot produir la participació: *per invitació* o *per irrupció*.²⁸ La primera es compon d'espais i processos afavorits per una institució i la segona recull exemples de contribucions fetes per iniciativa del moviment (per a una descripció més detallada de cada bona pràctica, vegeu l'annex I).

Bones pràctiques per invitació

Malgrat la tendència tradicional d'aplicar un enfocament burocratitzat, en el context internacional hi ha enfocaments participatius en matèria de transversalitat, especialment en el context subnacional del Regne Unit. Igualment, s'han pogut detectar pràctiques puntuals en el context espanyol en les quals, per iniciativa institucional, s'ha incorporat d'alguna manera la veu del moviment feminista i de dones en el desenvolupament de les polítiques d'igualtat. Per presentar ambdós grups d'experiències transferibles, se'n farà una breu introducció seguint la lògica del cicle de les polítiques públiques. Això es deu al fet que en cap cas no constitueixen experiències de coproducció en les quals el treball conjunt acompanyi tot el procés, des de l'establiment d'agenda fins a l'avaluació de les accions dutes a terme.

²⁷ [Encuentros de consejos de la mujer en España](#), 2006.

²⁸ Asier Blas i Pedro Ibarra (2006): *La participación: estado de la cuestión*, Bilbao: UPV.

Establiment d'agenda

D'acord amb el model de transversalitat d'establiment d'agenda, és important que les dones puguin contribuir a determinar les àrees d'actuació prioritàries i no només a incidir en les polítiques que ja estan en marxa. La Scottish Women's Convention constitueix una pràctica interessant en aquest.

aspecte. Es tracta d'un organisme autònom finançat pel Govern escocès que entre les seves funcions inclou la de garantir que les veus de les dones tinguin un impacte en les polítiques governamentals. Per fer-ho, genera espais de reflexió i debat en els quals es poden expressar demandes i posicions sobre temes de gran notorietat (*roadshows*), com, en el seu moment, va ser el referèndum d'independència, i també identificar-ne d'altres que no formen part de l'agenda política, però que cal incorporar. Amb aquesta finalitat, s'utilitza una pluralitat de metodologies basades, en essència, a afavorir trobades amb dones organitzades i no organitzades a diversos punts del país, de manera que la institució es desplaci i garanteixi que no hi hagi desigualtats d'accés a la participació. També duu a terme un procés de retorn que ofereixi una visió de conjunt sobre les opinions i les demandes expressades que farà arribar als diversos actors institucionals. Amb això es pretén donar-los visibilitat i capacitat d'influència.

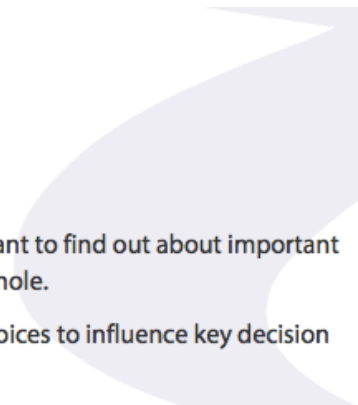
Inverclyde Roadshow

February 17, 2017, 11.00 – 13.30

Tontine Hotel, Greenock

The SWC are coming to Inverclyde to talk to local women. We want to find out about important issues which affect you, your families and the community as a whole.

The SWC will take notes of the conversations and will use your voices to influence key decision makers – both at local authority and national level.

També en el context britànic, encara que a escala estatal, hi ha experiències encaminades a millorar la participació de les dones i a incorporar les seves prioritats a l'agenda política.²⁹ El 2011, l'oficina d'igualtat del Govern va dur a terme un procés obert de consulta en el qual s'exploraven ambdós elements. A través d'un qüestionari en línia, de l'enviament de propostes escrites i de diverses trobades, es van identificar les formes i les vies de participació preferides per les dones, així com els àmbits en els quals consideraven prioritari que s'efectuessin actuacions en matèria d'igualtat.

Disseny

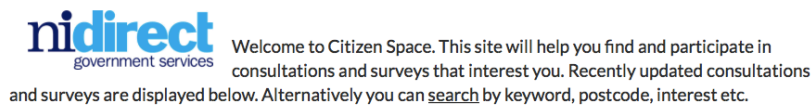
El context britànic també ofereix pràctiques rellevants en matèria de processos participatius enfocats a establir el disseny de polítiques amb perspectiva de gènere. Tant a escala estatal com subestatal, hi ha mandats generals pels quals totes les polítiques han de garantir que no contribueixen a perpetuar la desigualtat o a la discriminació de diversos col·lectius, incloses les dones (*statutory duties*). Els processos de consulta amb la societat civil constitueixen un component important per al compliment del mandat esmentat. L'exemple d'Irlanda del Nord és, potser, el més rellevant. Constitueix un territori pioner en l'aplicació de la transversalitat participativa. Hi ha dos instruments principals per posar-la en pràctica: els plans d'igualtat (*equality schemes*) i els informes d'impacte d'igualtat (*equality impact assessments*). Els primers constitueixen plans d'actuació que han de ser elaborats per cada institució que operi al territori nord-irlandès (departaments, organismes autònoms, etcètera) i que han d'incloure una sèrie de mesures concretes (formació de personal, mètodes per a l'anàlisi de l'impacte de la normativa, etcètera) i complir uns requisits mínims (compromís al més alt nivell, recursos, mètodes de

²⁹ [Strengthening women's voices in government. A response to the public consultation](#), 2011.

seguiment, etcètera). El seu objectiu consisteix a concretar i portar a la pràctica els principis de l'*statutory duty* en una institució concreta. A més, el pla ha d'incloure una descripció dels mètodes per dur a terme processos de consulta en la seva posada en pràctica en cada àmbit concret i la llista d'agents que seran consultats de manera preferent. És més, l'elaboració del text mateix ha de comptar necessàriament amb la contribució d'entitats de la societat civil.

El procés d'elaboració d'informes d'impacte inclou preceptes similars. S'han d'elaborar amb la col·laboració de totes les parts interessades, que inclouen entitats de la societat civil o persones que es puguin veure afectades per la mesura en qüestió. Per això, han d'incorporar un procés de consulta obert, inclusiu i amb una temporalitat raonable. La metodologia s'adaptarà al cas concret (temps, públics concernits, etcètera), encara que respectarà les recomanacions generals per a qualsevol procés de consulta. A més, ambdues eines preveuen mecanismes de baix a dalt o per irrupció, mitjançant els quals les entitats poden presentar queixes respecte a l'impacte negatiu de les polítiques existents en qualsevol moment i sol·licitar que es revisin (*equality schemes complaint*).

Have Your Say

Finalment, s'aplica una política de retorn dels processos de consulta sota el lema "We asked, you said, we did". Així, les institucions proporcionen una informació precisa sobre els suggeriments rebuts i els que acaben inclosos en la norma final.

Es pot destacar que aquest model de participació s'adequa especialment a les característiques de les organitzacions de la societat civil en el context britànic. Aquestes organitzacions tenen una estructura formalitzada —normalment sota la forma jurídica de *charities*—, estable i amb una capacitat tècnica important, exercida per personal contractat i voluntari. Això permet que puguin participar en processos de consulta i emetre posicionaments escrits respecte a documents de gran complexitat.

Encara que, en el context espanyol, a la transversalitat li manca aquest component participatiu, sí que hi ha algun exemple de procés d'elaboració de polítiques d'igualtat que podria constituir una referència. El II Pla foral d'igualtat de la Diputació de Guipúscoa es va dissenyar en estreta col·laboració amb el moviment feminista i de dones i es va concebre per generar un procés participatiu que no es limités al pla mateix. Així, es va articular al voltant de dues estratègies que es consideren interrelacionades: la transversalitat de gènere i la governança i la participació ciutadana. Això va implicar abordar la incorporació de la perspectiva de gènere en els processos de participació ciutadana (*governança*) i la integració del pensament feminista en les polítiques públiques (*transversalitat*) com a dos objectius complementaris. Atès que el moviment feminista i de dones es va concebre com a interlocutor clau per a ambdós processos, en paral·lel al disseny del pla es va dur a terme un procés de creació d'un espai de participació per a les organitzacions que l'integren. Gunea³⁰ va prendre forma a través d'una dinàmica de reflexió conjunta que es va prolongar durant un any i mig i on la institució va intentar superar la lògica de dalt a baix tradicional dels consells de la dona característics del context espanyol, i donar veu al moviment en la delimitació d'aspectes com les funcions o les regles de joc d'aquest espai. Això va implicar fer un diagnòstic col·lectiu sobre els mecanismes de participació anteriors i les seves vies de millora. Així, Gunea es va dissenyar de manera negociada i va adoptar quatre objectius principals: generar un procés d'interlocució per elaborar polítiques públiques que afectin les dones, promoure l'autonomia i l'apoderament del moviment, crear xarxa dins d'aquest moviment i denunciar formes de discriminació i violència. En aquest sentit, va néixer amb la lògica doble de construir interlocució amb l'Administració (per exemple, ser consultat), però també d'enfortir el moviment afavorint-ne l'autonomia i la densitat de les xarxes de treball. Per això, el seu funcionament intern

³⁰ Gunea: espai de participació i interlocució per a la igualtat a Guipúscoa.

resultava flexible i adaptat a les necessitats de les entitats i els atorgava un gran protagonisme en el seu organigrama.

Gunea va comptar amb dues comissions de treball diferenciades. La comissió de governança va constituir un espai d'interlocució pensat per generar una agenda comuna entre moviment i institució, i així treballar en la inclusió de la perspectiva de gènere en projectes clau. Presidida per una entitat, el seu funcionament va ser difícil, ja que consumia molt de temps i els temes tractats necessitaven un cert coneixement tècnic. Amb això, es va posar de manifest la dificultat d'orientar el funcionament dels organismes participatius directament cap a l'aplicació de la transversalitat. Així, la complexitat de revisar les polítiques existents des de la mirada de gènere requereix un coneixement tècnic elevat i és difícil de traslladar a un moviment feminista poc professionalitzat com el que hi ha en el context espanyol.

D'altra banda, les organitzacions participants a Gunea van determinar crear altres comissions de treball a l'entorn de temes que els interessaven i que volien tractar d'una manera específica. En aquest cas, la institució només duia a terme tasques d'acompanyament i proporcionava recursos econòmics i personal tècnic. L'objectiu d'aquests espais consistia a enfortir les xarxes del moviment i fer que les seves aportacions poguessin nodrir posteriorment les polítiques d'igualtat, en una aposta per combinar els sabers tècnic, activista i ciutadà.³¹ S'apropava, per tant, a un model de participació *per delegació*.

Aquest mateix enfocament d'afavorir la seva autonomia i apoderament es va manifestar en ocasió de l'aprovació de la norma foral d'igualtat. Gunea va presentar davant del Parlament un informe propi que avaluava el projecte de norma, així com el seu procés d'elaboració. Amb això, les entitats van disposar d'un segon espai independent per presentar les seves propostes de millora, mentre mantenien la seva autonomia respecte a l'esfera institucional.

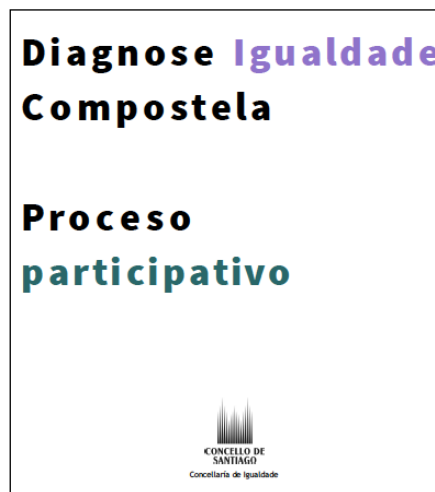
Desplegament

El moviment feminista i de dones va ser precursor en la creació de recursos adreçats a les dones, molt abans que els poders públics desenvolupessin un marc institucional per promoure la igualtat.

³¹ Laura Gómez (2017): "Cuando las feministas sueñan con democratizar las instituciones: por una protección social sin dominación", a Jone Martínez (coord.) (2017): *Participar desde los feminismos. Ausencias, expulsiones y resistencias*. Barcelona: Ed. Icaria, Colección Género y Sociedad.

Per això, es poden identificar molts exemples de serveis que actualment són proporcionats per entitats de la societat civil. De fet, el perfil professionalitzat de moltes d'aquestes entitats ha derivat en un cert procés d'*ONGització* del moviment.³²

Tanmateix, des de la perspectiva de la transversalitat, és rellevant explorar exemples de bones pràctiques en les quals les organitzacions feministes i de dones hagin contribuït a la fase d'implementació en altres tasques diferents de la provisió de serveis. Un cas d'interès és el representat per l'Observatori d'Igualtat de Gènere del Consell de Santiago de Compostel·la.

El seu objectiu és visibilitzar i analitzar les bretxes de gènere que travessen les esferes de la vida de les dones i també dissenyar eines que permetin aplicar la transversalitat. Per fer-ho, no adopta només un enfocament tècnic sinó que situa la participació del moviment feminista i de dones com un dels seus eixos centrals. Així, aquest actor es considera clau per identificar les bretxes existents. En aquesta línia, l'observatori ha dut a terme la primera *Diagnose participativa das desigualdades en Compostela 2015*,³³ en la qual les organitzacions de la ciutat han tingut un paper clau. Posteriorment, s'ha generat un web on es poden continuar fent aportacions i es preveu la contribució del Consello de Mulleres de la ciutat a les futures actuacions de l'observatori.

Avaluació

A la fase d'avaluació i seguiment de les actuacions públiques també podem trobar exemples d'eines amb un component participatiu clar i que poden ser d'interès per al context de Barcelona.

³² Sonia Álvarez (2009): "Beyond NGO-ization? Reflections from Latin America", a *Development*, 52 (2), 175-184.

³³ [Diagnose participativa das desigualdades en Compostela 2015](#).

A escala internacional, sens dubte una de les experiències més interessants en aquest aspecte està representada pels “informes ombra” que les organitzacions de dones de diversos països elaboren sobre el compliment de la CEDAW (sigles en anglès de la Convenció per a l’eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones). La CEDAW preveu un procés de seguiment del compliment de la convenció per part dels estats signataris. Els mateixos governs nacionals han d’avaluar-ne el desplegament a cada país de manera regular. Per fer-ho, han de tenir en compte la visió de les organitzacions de dones. No obstant això, com que aquest procés no se sol dur a terme de manera participativa, el Comitè de la CEDAW convida les organitzacions de la societat civil a produir els seus propis informes de compliment paral·lels, més coneguts com a *informes ombra*. En aquests informes, poden reflectir la seva visió sobre les actuacions públiques i sobre la situació general de les dones a cada Estat, amb la qual cosa es genera una eina poderosa per visibilitzar les reivindicacions del moviment feminista i de dones i afavorir-ne la participació.

En el context espanyol, la pràctica de més interès en matèria d’incorporació de la participació en aquesta fase de les polítiques està representada per l’avaluació qualitativa del desplegament de la llei basca d’igualtat. Aquesta avaluació va incorporar la veu del moviment feminista i de dones com un component central. A més de valorar, de manera general, la posada en pràctica de la norma en els seus diversos aspectes, l’anàlisi va recollir informació de rellevància respecte a com s’hauria de millorar la participació del moviment en el desenvolupament de les polítiques d’igualtat. Va posar de manifest aspectes com la importància que les estructures participatives no adoptin un enfocament de dalt a baix en el qual la institució decideixi les temàtiques que es debaten, i que es posin en relleu els processos i les contribucions duts a terme de manera independent pel moviment (*processos per irrupció*).

Totes aquestes pràctiques proporcionen exemples d’interès per incorporar la participació en fases específiques del cicle de polítiques públiques. Igualment, permeten identificar recomanacions clau per aconseguir que aquest procés es desplegui amb èxit (taula 9). El nostre cas d’estudi les tindrà en compte totes.

Taula 9. Recomanacions principals sorgides de les pràctiques analitzades

- Cal explorar com i per a què volen participar les organitzacions de dones. No assumir que participaran en tot ni durant tot el temps.
- S'ha d'incorporar les dones organitzades i no organitzades, i buscar activament la participació dels col·lectius més inaccessibles.
- Cal tenir en compte que són processos laboriosos i molt costosos per al moviment (*consultation fatigue*).
- Hi ha desigualtats entre els grups a causa de factors diversos i els processos comunicatius poden generar barreres per a alguns d'aquests grups.
- Les estructures de participació han de ser flexibles i obertes.
- El procés ha de ser clar i transparent i incorporar una fase de *feedback* institucional.
- Es perceben els processos de consulta com una manera de cooptar les organitzacions o d'extreure informació.
- Cal respectar els temps del moviment i no imposar els institucionals per evitar que el procés sigui desapoderador.
- Cal entendre la participació com un procés, no com un moment.
- S'ha d'incloure tot el cicle de polítiques públiques, també l'establiment de l'agenda, de manera que el procés no sigui només de dalt a baix o per invitació.
- S'ha d'acompanyar d'un procés d'enfortiment de les organitzacions i de la seva autonomia, i d'un altre per generar confiança entre institució i moviment.
- S'ha de legitimar el moviment feminista com un interlocutor clau i cal reconèixer els espais autònoms creats que aquest ha creat.

Bones pràctiques per irrupció

En paral·lel a les pràctiques en les quals les institucions obren un procés de participació, també hi ha experiències en les quals és el moviment mateix el que té la iniciativa de desenvolupar alguna mesura o eina en matèria d'igualtat que la institució pot adoptar com a pròpia. En aquest cas, les actuacions en el context barceloní representen una bona pràctica en si mateixes. Així, en els darrers anys s'han aprovat protocols d'actuació contra les agressions sexistes a les festes majors de diversos barris de la ciutat. Aquests protocols van sorgir a iniciativa de grups feministes dels territoris i van incorporar, en el seu contingut, aspectes centrals com la definició d'*agressió sexista*, el curs d'actuació en cas que es produeixin i les mesures preventives necessàries. Com veurem al llarg de l'informe, van constituir un referent per a la posada en marxa d'una política municipal d'impuls al desenvolupament i l'aplicació de protocols a les festes de la ciutat. Amb això, van mostrar la capacitat del moviment per generar, de manera autònoma, eines concretes per promoure la igualtat, i el potencial dels enfocaments de baix a dalt per nodrir les polítiques municipals.

De fet, hi ha exemples similars, encara que més ambiciosos, en altres contextos. A Itàlia, per exemple, les organitzacions feministes van elaborar el Piano nazionale femminista contro la violenza. Durant els anys 2016 i 2017, en el marc de les mobilitzacions a l'entorn del lema #NonUnaDiMeno, el moviment ha redactat un document amb un conjunt de mesures bàsiques per lluitar contra la violència de gènere que interpel·len tant les administracions públiques com la societat en conjunt. El document està en revisió permanent gràcies a la contribució de fins a vuit taules de treball temàtiques (salut sexual i reproductiva, marc legal, etcètera), integrades per diverses organitzacions. Experiències similars s'han dut a terme a països com l'Argentina a través de la seva Trobada Nacional de Dones. Totes demostren la necessitat d'obrir canals de participació de baix a dalt que permetin la visibilització i l'apoderament del moviment, així com la millora de les actuacions públiques.

5.2. La perspectiva de gènere en les polítiques de participació ciutadana

En matèria de polítiques de participació, hi ha exemples de manuals per al disseny de processos i espais sensibles al gènere,³⁴ així com eines per avaluar-los. Tanmateix, són molt més escassos els plans o les normes inclusives que aportin un enfocament general d'actuació. La pràctica més ambiciosa en aquest aspecte i amb més potencialitat per ser transferida al context barceloní, tant pel contingut com per l'estructura, està representada per la Norma foral 1/2010, de 18 de juliol, de participació ciutadana de la Diputació de Guipúscoa. Sens dubte, constitueix una referència en termes d'incorporació de la perspectiva de gènere dins el seu àmbit de regulació. D'una manera innovadora, incorpora preceptes específics en matèria d'igualtat en els diferents àmbits que regula, i això la converteix en un objectiu de naturalesa transversal que té potencial per incidir en aquesta política pública d'una forma inclusiva (annex I). Així, representa un exemple paradigmàtic de com es pot aplicar la transversalitat a la pràctica, i explora les implicacions d'una norma i incorpora mesures que pal·lien els seus possibles efectes negatius en la situació de les dones.

La inclusió de la perspectiva de gènere se sustenta en vuit grans línies d'actuació que tenen aplicació en diverses seccions de la norma:

- **Principi general de transversalitat:** en compliment amb la normativa autonòmica i estatal, la norma fa referències explícites a la necessitat d'incorporar la igualtat entre dones i homes com un principi transversal i la institueix com un dels seus objectius principals. Aquest principi es concreta en finalitats específiques de la llei, com ara promoure la implicació equilibrada d'homes i dones en la gestió pública o visibilitzar les aportacions de les dones posant en relleu els seus coneixements i experiències.
- **Representació equilibrada de les dones:** la norma fa un esforç especial per promoure la representació descriptiva de les dones. El principi de representació equilibrada s'incorpora en una varietat d'àmbits regulats pel text:

1. Composició d'òrgans col·legiats i unipersonals.

³⁴ Vegeu, per exemple, Rekha Dayal *et al.* (2000): *Methodology for Participatory Assessments with Communities, Institutions, and Policy Makers*, Washington: World Bank; o ILO Bureau for Gender Equality (2010): *Gender Mainstreaming in Local Economic Development Strategies. A guide*, Ginebra: ILO.

2. Contribució en processos participatius.
 3. Participació en entitats mixtes.
 4. Participació en processos de deliberació participativa.
 5. Accés a formació per part del personal al servei de la Diputació.
- **Perspectiva de gènere en el disseny i l'avaluació dels processos de participació:** en aplicació del mandat general relatiu a la integració de la igualtat com a principi transversal, la norma estableix la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere en aspectes clau com el contingut de la formació en matèria de participació que rep la ciutadania i el personal de l'Administració, els instruments d'avaluació del sistema de participació en conjunt o els protocols deliberatius que es dissenyin. Com a mesura específica per portar aquest enfocament a la pràctica, en diversos àmbits es proposa la recopilació de dades desagregades per sexe. D'aquesta manera, ambdós grups de mesures contribueixen positivament a concretar *on* és prioritari revisar les actuacions des de la perspectiva de gènere i *quins* instruments concrets poden facilitar aquesta tasca.
 - **Disseny de competències dels organismes de participació:** els organismes regulats per la norma incorporen la promoció de la igualtat entre les seves funcions. De nou, aquest precepte contribueix a concretar i impulsar el mandat general d'incorporar la perspectiva de gènere a les polítiques regulades.
 - **Coneixement i formació sobre igualtat de gènere:** s'incorpora el coneixement de gènere com un aspecte rellevant, de manera que es preveu incorporar personal expert en aquesta matèria en espais com els processos de deliberació o les auditories externes que avaluen l'activitat participativa. Això legitima i visibilitza el saber i l'expertesa en aquest àmbit.
 - **Llenguatge i imatge inclusius:** en compliment de la normativa d'igualtat, també s'estipula que en les eines de comunicació s'utilitzarà un llenguatge no sexista, així com imatges no estereotipades.
 - **Inclusió de les entitats que promouen la igualtat:** en una ampliació clara del marc normatiu d'igualtat existent en els àmbits estatal i autonòmic, la norma també incorpora la promoció de la participació de les entitats que duguin a terme accions per promoure la igualtat de gènere o que tinguin la igualtat de gènere com a missió principal. Això representa una acció innovadora que legitima i visibilitza la contribució d'agents com el moviment feminista i de dones, que tradicionalment han tingut un paper secundari en la interlocució amb l'Administració pública.

- **Exclusió de les entitats o les iniciatives que perpetuen la desigualtat:** d'altra banda, explícita l'exclusió de les entitats o iniciatives que contribueixin a perpetuar les desigualtats o els estereotips de gènere.
- **Normes amb un alt impacte de gènere:** finalment, el text disposa que, per a les normes amb un alt impacte de gènere, s'establiran formes de participació ciutadana que acompanyin l'elaboració dels seus avantprojectes.

Malgrat l'exhaustivitat d'aquest text normatiu, igual que passa en qualsevol àmbit sectorial, les fases de desplegament i avaluació mostren, d'una manera més clara, les dificultats per portar a la pràctica la inclusió de la perspectiva de gènere. Les anàlisis existents sobre l'aplicació de la norma no han posat una èmfasi especial a determinar si les polítiques de participació han fet esforços concrets per eliminar els seus biaixos o dur a terme una promoció activa de la participació de les dones individualment o col·lectivament, per complir així els seus objectius bàsics en matèria d'igualtat.³⁵ Els pocs aspectes analitzats des d'aquest enfocament se centren principalment a visibilitzar la presència paritària en espais i àmbits de decisió, i deixen en un segon pla altres dimensions de la desigualtat abordades per la norma mateixa. Això permet entreveure que, igual que altres àrees sectorials, el repte principal per posar en pràctica efectivament la transversalitat rau a aconseguir que incideixi en *totes* les fases de la política pública. Aquesta mancança es tindrà en compte en aquest estudi, on s'abordarà, d'una manera exploratòria, l'etapa de desplegament de les polítiques de participació.

³⁵ Óscar Rebollo i Fernando Pindado (2015): *Evaluación de la norma y de la política foral de participación ciudadana de la Diputación de Gipuzkoa*, Barcelona: UAB.

6. El diagnòstic de partida: transversalitat i polítiques de participació a l'Ajuntament de Barcelona

6.1. El model de transversalitat

La proposició de vies de millora que impulsin un enfocament participatiu, en primer lloc, requereix explorar com s'ha desplegat la transversalitat a l'Ajuntament fins ara. Encara que es tracta d'una estratègia que s'ha incorporat en els plans d'igualtat municipals des del 2001, ha estat en els darrers anys quan s'ha apostat per adoptar mesures específiques per posar-la en pràctica.³⁶ No obstant això, han sigut mesures d'un caire tècnic clar, amb una aposta inicial centrada en aspectes com el desenvolupament del marc institucional, de la formació en gènere o de la generació de dades desagregades. La consideració de la participació de les dones com un instrument clau per a l'impuls de la transversalitat ha tingut un nivell d'incidència menor. De fet, ha estat identificat per les avaluacions existents com una debilitat clau del model.³⁷ D'una banda, el Centre per a la Igualtat i Recursos per a les Dones (CIRM), malgrat que té un paper creixent en la posada en pràctica de la transversalitat, no ha situat el foment de la participació explícitament entre les seves funcions clau, que continuen girant majoritàriament a l'entorn de les tasques d'informació, assessorament i formació. De l'altra, tal com s'abordarà en les seccions següents, els consells de dones, com a àmbits de referència per a la inclusió de les dones en el procés d'elaboració de polítiques d'igualtat, han perdut part del seu potencial. Això es deu a aspectes com la manca de representativitat o un enfocament sectorialitzat excessiu i desconnectat de la perspectiva de gènere.

En aquest sentit, la Mesura de govern de transversalitat de gènere, aprovada el 2015, proposa un gir vers un enfocament menys tecnocràtic i més participatiu. Això s'ha plasmat en la introducció, dins dels deus instruments de canvi institucional, d'un instrument específic referit a la participació

³⁶ *Ordenació de les mesures per a garantir la transversalitat de la perspectiva de gènere en els documents de caràcter normatiu, programàtic, estratègic i comunicatiu de l'Ajuntament de Barcelona.*

³⁷ "Informe sobre l'estat de la transversalitat de gènere a l'Ajuntament de Barcelona" i "Segon informe sobre l'estat de la transversalitat de gènere a l'Ajuntament de Barcelona".

de les dones, el moviment feminista i les entitats que promouen la igualtat. Aquest eix de canvi, en primer lloc, ha derivat en la creació del Grup de Treball de Transversalitat de Gènere dins del Consell de Dones de Barcelona (CDB). El Grup neix amb l'objectiu de “promoure la coproducció de polítiques públiques en matèria de transversalitat de gènere entre l'Administració local i les entitats de dones/feministes de la ciutat”. Fins ara, ha representat un espai per difondre informació sobre les polítiques municipals en matèria de transversalitat i per retre comptes en aquest àmbit. També ha contribuït a l'elaboració de propostes per incloure la perspectiva de gènere en polítiques clau i a l'obertura d'un debat respecte al futur dels consells de dones. Per tant, les funcions informativa i consultiva han estat centrals.

Més enllà de la tasca d'aquest espai concret, l'instrument de canvi institucional referit a la participació de les dones té una gran potencialitat per ser un objectiu transversal en si mateix. Així, en la mesura de govern s'han identificat fins a cinc eixos de treball en els quals seria factible i pertinent incorporar un component participatiu. L'anàlisi de la seva posada en pràctica revela que, de fet, ja hi ha experiències d'incorporació de les veus de les dones en fins a quatre eixos, fet que s'ha de valorar molt positivament (taula 10). Així, s'han pogut incorporar aportacions de la societat civil en aspectes clau per al desenvolupament de la transversalitat com ara l'establiment d'objectius d'igualtat o l'elaboració de clàusules per a la contractació pública. A més, aquests processos han derivat en la creació de nous espais de participació, com les taules en matèria d'igualtat organitzades per dissenyar plans d'actuació municipal i de districte, o en la reconfiguració mateixa del CDB per constituir grups de treball temàtics que facilitin la contribució de les entitats. També han determinat que àmbits de participació de naturalesa general, com ara el portal Decidim Barcelona, permetin recollir propostes específiques sobre aquest tema.

En conjunt, el model de transversalitat incorpora un component participatiu més ampli i complex que els identificats en el context espanyol.³⁸ No obstant això, encara s'observa un desenvolupament incipient que es pot millorar a través d'aspectes com ara més incidència en el desenvolupament d'altres eixos de canvi institucional que encara tenen una perspectiva eminentment tècnica —com és el cas dels pressupostos amb perspectiva de gènere— o a través de l'adopció d'un enfocament d'establiment de l'agenda on les prioritats del moviment tinguin més protagonisme. Igualment, sembla pertinent millorar-ne la imbricació amb la resta de

³⁸ Alba Alonso (2015): *El mainstreaming de género en España*, València: Tirant lo Blanch.

processos i espais de participació de la ciutat. Els dos apartats següents incidiran en la reflexió sobre aquest darrer punt i presentaran l'anàlisi duta a terme sobre les polítiques municipals de participació i sobre els consells de dones, com a àmbit clau per canalitzar les contribucions en matèria d'igualtat.

Taula 10. Eixos de canvi institucional amb potencialitat d'incorporar un component participatiu

Eix de canvi institucional	Principals mesures desenvolupades	Component participatiu desplegat
Sistemes d'informació i avaluació	Treball amb diversos departaments per generar dades desagregades	<i>Tècnic</i>
	Procés de seguiment del desplegament de les polítiques d'igualtat	A proposta de les entitats que integren el Consell de Dones de Barcelona, s'han organitzat grups de treball que fan seguiment i aportacions a àmbits d'actuació específics (de dalt a baix). A través d'aquests grups, la institució proporciona informació sobre el grau d'execució i les entitats fan les seves propostes de millora.
Incorporació d'objectius de gènere	Elaboració d'un circuit per elaborar informes d'impacte de gènere	<i>Tècnic</i>
	Treball per definir objectius de gènere que s'inclouguin en el Pla de justícia de gènere	La participació es va canalitzar a través de Decidim Barcelona, on persones i entitats podien fer suggeriments sobre temes de ciutat i de districte. També es van organitzar taules temàtiques sobre igualtat en l'àmbit municipal i de districte en les quals van poder participar persones i entitats (<i>per invitació</i>)
	L'anàlisi dels pressupostos des de la perspectiva de gènere serveix per establir objectius de gènere	<i>Tècnic</i>
Pressupost amb perspectiva de gènere	Anàlisi d'impacte de gènere de programes pressupostaris	<i>Tècnic</i>
	Experiències pilot per incorporar objectius de gènere en els programes d'alguns districtes	<i>Tècnic</i> ³⁹
Clàusules de gènere en contractació, subvencions, concessions i convenis	Disseny d'una guia de clàusules de contractació on s'inclouen mesures amb perspectiva de gènere	Inclusió d'una entitat a la Mesa de Contractació Pública Sostenible ⁴⁰
Igualtat en premis i distincions	Elaboració d'una metodologia per incloure la perspectiva de gènere en els premis i les distincions de la ciutat	Treball amb el Grup de Treball de Transversalitat del CDB per definir estratègies que millorin la presència de dones en els premis

³⁹ Com veurem posteriorment, en el cas del districte de Gràcia hi ha un treball en matèria de pressupostos amb perspectiva de gènere amb un component participatiu.

⁴⁰ Les organitzacions de dones no van ser convocades inicialment a participar en aquest procés. Tanmateix, el Departament de Transversalitat de Gènere va suggerir incloure-les.

6.2. El model de polítiques de participació

Les polítiques de participació de la Ciutat

Antecedents

En el context espanyol, l'Ajuntament de Barcelona va ser pioner en la generació de polítiques per a la participació ciutadana. Així, les primeres normes en la matèria daten de l'any 1986 i van tenir un ampli desenvolupament al llarg del temps que ha derivat en la creació de múltiples espais i processos participatius. Tanmateix, l'interès per incorporar la ciutadania al Govern de la ciutat no va discórrer paral·lelament a una èmfasi destacable per incorporar la perspectiva de gènere. Així, el marc politiconormatiu de les legislatures precedents va regular i promoure el desenvolupament de diverses estructures i metodologies per a la inclusió de la societat civil, però no va mostrar una preocupació explícita per les desigualtats de gènere en aquest àmbit. La xarxa de consells participatius de la ciutat inclou, per exemple, una miríada d'espais a escala de ciutat, de districte, de barri i també amb perspectiva sectorial.

Taula 11. Principals debilitats identificades pels diagnòstics realitzats

<ul style="list-style-type: none">— Desconeixement de l'existència de vies de participació.— Excés d'òrgans de participació i saturació de les entitats.— Nivell baix de flexibilitat i agilitat dels organismes.— Manca de coordinació vertical i horitzontal.— Manca de retorn de la informació.— Nivell deliberatiu i decisor baix de la participació.— Rotació escassa de les persones representants de les entitats.

En les mesures desenvolupades per ordenar aquest marc institucional tan complex, no es va preveure la necessitat de garantir que homes i dones hi poguessin participar en igualtat de condicions. Al contrari, un text clau com el darrer pla d'actuació sobre aquesta qüestió va incloure només com a col·lectius d'interès especial les persones joves, les nouvingudes i les persones amb diversitat funcional.⁴¹ Paral·lelament, tampoc no es va tenir en consideració el caràcter transversal de la promoció de la igualtat de gènere. El disseny d'espais i processos de participació es va fer considerant que constitueix un objectiu sectorial més i que, per tant, ocupa només els diversos

⁴¹ Pla director municipal de participació ciutadana, 2010-2015.

consells de dones. Igualment, els nombrosos diagnòstics elaborats al llarg del temps van ignorar la rellevància de les desigualtats i, malgrat la seva amplitud, no van preveure aspectes com la infrarepresentació de les dones en les estructures institucionals de participació, les seves experiències diferencials en aquestes estructures, etcètera (taula 11).⁴² Per tant, el model desplegat presentava les mateixes mancances que la literatura ha identificat en les polítiques en contextos diversos.

EL MARC POLITICOLEGISLATIU

En la legislatura actual, el Govern municipal ha posat en marxa un procés ampli de renovació de les polítiques en matèria de participació ciutadana. S'ha iniciat una revisió de les normes que la regulen i, a través d'iniciatives com el portal Decidim Barcelona, s'ha apostat per ampliar i flexibilitzar les metodologies existents, que ja transcendeixen àmpliament a les reunions presencials en el marc dels consells.

Sens dubte, el Reglament de participació ciutadana constitueix un dels documents centrals que definirà les línies estratègiques per a les noves polítiques en matèria de participació. En el seu primer esborrany, estipulava la voluntat de “promoure els canals i els instruments aptes per a la màxima i més àmplia participació” i “remoure els obstacles que la dificultin o impedeixin, articulant mitjans singulars per arribar a les persones que per les seves circumstàncies personals o socials tenen més dificultats”. Així, visibilitzava l'interès per promoure tant la inclusió vertical de tota la ciutadania com l'horitzontal dels col·lectius que pateixen desigualtats específiques. Malgrat això, la incorporació de la perspectiva de gènere en aquest document resultava molt limitada. Es feien referències específiques a les desigualtats només en relació amb els aspectes concrets següents: els perfils de les persones que són convidades als processos participatius o seleccionades aleatòriament per formar part de certes estructures i la composició dels òrgans de participació i de les comissions de seguiment dels processos participatius. En tots, s'entenia que els principis orientadors de diversitat i pluralitat de les persones participants també incloïen el de la igualtat de gènere, encara que no se explicitaven uns objectius o mesures concretes.

L'anàlisi feta en el marc d'aquest estudi va contribuir a millorar la incorporació de la perspectiva de gènere en la norma (annex V, 5.1). Seguint les recomanacions fetes, en el text consolidat es va

⁴² Diagnòstic dels òrgans i mecanismes formals de participació de l'Ajuntament de Barcelona, 2009.

incloure una referència al marc normatiu d'igualtat, segons la qual s'ha de promoure la participació femenina i del moviment feminista i de dones (punt 4, preàmbul) i garantir l'aplicació de la transversalitat (punt 27, preàmbul); es van establir quotes i recomanacions per a la inclusió de dones en certs espais de participació i òrgans auxiliars regulats en el text, i, finalment, es va prohibir la presentació d'iniciatives ciutadanes i la realització de consultes o de processos participatius que restringissin els drets fonamentals recollits en el títol I de l'Estatut d'Autonomia. Amb tot això, es van incorporar mesures que concreten el mandat de la transversalitat i afavoreixen que no quedi en un simple desideràtum.

Tanmateix, la inclusió de la perspectiva de gènere en aquesta norma marc per a les polítiques de participació de la ciutat encara era limitada. Per això, en el context d'aquest estudi es va fer una segona anàlisi, en aquest cas del text consolidat, per recomanar la inclusió de noves mesures que aprofundissin en els aspectes clau següents per garantir un reglament sensible al gènere (annex V, 5.2):

- 1) La incorporació de la perspectiva de gènere en el disseny, el desplegament i l'avaluació dels processos i els espais de participació.
- 2) La inclusió de la perspectiva de gènere en el contingut de la participació.
- 3) La promoció del coneixement i la formació sobre igualtat de gènere.
- 4) El desenvolupament d'accions de comunicació, llenguatge i imatge inclusius.
- 5) La participació del moviment feminista i de dones.
- 6) La promoció de la igualtat dins de les entitats.
- 7) Les mesures en matèria de polítiques de cures.

La necessitat d'assenyalar aquestes mancances en el marc legislatiu de les polítiques de participació de la ciutat indica que hi ha un marge ampli de millora i que cal ampliar la inclusió d'accions específiques que visibilitzin i abordin les desigualtats. Igualment, serà clau que es puguin estendre aquestes recomanacions bàsiques a nous projectes estratègics d'aquesta àrea de govern, com és el programa Democràcia Activa. Aquest programa planteja com a objectiu central "coordinar totes les accions relacionades amb la política de millora de la qualitat democràtica i de la participació ciutadana, essent d'aplicació a l'Ajuntament de Barcelona i a totes [sic] els

organismes i entitats que integren el grup municipal”.⁴³ En el marc d’aquest programa s’han generat ja accions com l’elaboració d’un model d’avaluació per als processos i els espais participatius, on és imprescindible incorporar una mirada feminista. A més, durant la realització del treball de camp s’ha pogut constatar que les persones responsables consideren pertinent generar sinergies mitjançant les quals les recomanacions sorgides d’aquest estudi puguin contribuir a millorar aquest tipus d’actuacions. En un futur, caldrà aprofitar aquesta oportunitat de cooperació.

Finalment, es pot destacar que, en aquesta legislatura, sí que s’ha fet un treball específic per millorar la participació de grups interseccionals concrets. En línia amb l’objectiu general d’aconseguir una participació diversa i plural, s’han elaborat dos estudis per conèixer la realitat de les dones d’origen llatinoamericà de la ciutat. El primer va fer un apropament a la seva situació en els diversos districtes explorant aspectes com el nombre, les formes d’organització o les limitacions per incorporar-se a espais com els consells de dones de districte.⁴⁴ El segon va recollir, de manera directa, les seves experiències en el procés migratori, les dificultats per accedir als espais de participació i les seves reivindicacions per millorar-los.⁴⁵ En conjunt, ambdós treballs ofereixen una fotografia d’interès sobre la necessitat d’aprofundir en la inclusió d’una perspectiva de gènere i interseccional en les polítiques de la ciutat. D’una forma evident, posen de manifest que és necessari adoptar un enfocament que promogui la inclusió horitzontal com a objectiu clau de les actuacions en matèria de participació i les seves conclusions es tindran en compte en seccions posteriors de l’informe.

El desplegament dels processos participatius: el pla d’actuació municipal

També cal que l’anàlisi de les polítiques de participació des de la perspectiva de gènere abordi la seva posada en pràctica. Sens dubte, el procés més important que s’ha dut a terme en aquesta legislatura és el que s’ha fet per a l’elaboració del Pla d’actuació municipal (PAM) i els plans corresponents a cada districte (PAD), que al seu torn va alimentar actuacions en diverses àrees de

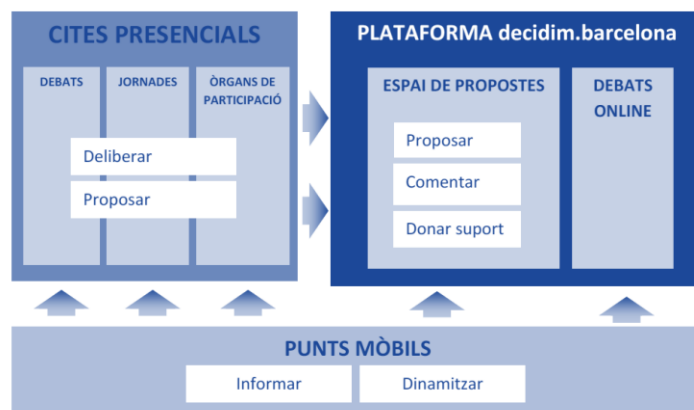
⁴³ Instrucció relativa al programa Democràcia Activa, *BOAB*, 12-05-2017.

⁴⁴ Diagnòstic “La participació de dones llatinoamericanes en processos migratoris a Barcelona”, 2015.

⁴⁵ “Amb veu pròpia: propostes de participació des de les experiències de dones llatinoamericanes a Barcelona”, 2016.

govern. Per tant, l'anàlisi de la memòria publicada sobre aquest ampli procés permet fer una aproximació a les fases de desplegament i avaluació i, així, identificar noves línies de millora.

Figura 1. Espais de participació

Font: Memòria PAM 2016

En coherència amb el marc normatiu local, tant el PAM com els PAD s’han d’elaborar mitjançant un procés participat que incorpori la ciutadania i els agents de la societat civil. En el cas de la legislatura actual, s’ha considerat que el compliment d’aquest mandat, a més, permet “elaborar una política en millors condicions per respondre més eficientment a les demandes i les necessitats socials i, en segon lloc, més corresponsabilització entre ciutadania i Ajuntament que també millora l’aplicació, el seguiment i l’avaluació posteriors”. Així, la participació contribueix a dissenyar i dur a terme actuacions de més qualitat. Per a això es van crear una pluralitat d’espais i metodologies de participació a través dels quals seria possible no només fer propostes concretes sinó també participar en debats i processos deliberatius. A més, la combinació de la metodologia presencial i digital, juntament amb la possibilitat de fer contribucions tant individuals com organitzatives, tenia el propòsit d’incloure com més persones i entitats millor. De fet, entre els cinc objectius generals del procés participatiu per a l’elaboració del PAM es van preveure el d’aconseguir aportacions d’una diversitat i pluralitat d’opinions i interessos, i el de facilitar la participació dels col·lectius menys actius o amb més dificultats. Per fer-ho es va plantejar la necessitat de complementar aquesta varietat de canals amb una èmfasi especial a fomentar la inclusió de persones i col·lectius que normalment no formen part d’aquests processos.

Malgrat aquesta voluntat inclusiva tant vertical (de tota la ciutadania) com horitzontal (certs col·lectius), no observem en el disseny i el procés de desplegament del PAM indicadors que apuntin una inclusió efectiva de la perspectiva de gènere. Això es deu al fet que l’objectiu general

en qüestió no es va concretar en mesures específiques que afectessin els àmbits de posada en pràctica i d'avaluació d'aquest objectiu:

- No s'hi va incorporar explícitament un mandat transversal en matèria d'inclusió de la igualtat durant tot el procés participatiu en compliment del marc normatiu local i autonòmic.
- La mesura de govern que aprova el procés va incloure, entre els col·lectius d'interès especial, els nens i les nenes, les persones joves i les persones amb diversitat d'origen.⁴⁶ Encara que la diversitat i la inclusió van representar principis transversals, la referència a la participació de les dones només s'explicita en algun dels documents i, per tant, no constitueix un objectiu central.⁴⁷ Més aviat, es va atorgar als districtes la potestat de decidir quins col·lectius havien de ser d'inclusió preferent en cadascun. Tampoc no es va esmentar la importància d'incorporar el moviment feminista i de dones com a agent clau. Tanmateix, sí que es van fer trobades presencials específiques adreçades als col·lectius de dones d'origen llatinoamericà i de treballadores domèstiques, encara que es troben entre els col·lectius que tenen menys nombre de convocatòries i de persones participants.⁴⁸ Ambdós grups es van incloure entre els *col·lectius invisibilitzats* que necessitaven una acció específica.
- En les accions de comunicació i difusió del procés participatiu no es van contemplar objectius o reptes globals relatius a les desigualtats de gènere. Tampoc no se'n van analitzar els resultats des d'aquesta perspectiva. Amb les dades existents, només s'ha explicitat el treball concret fet per transmetre informació al col·lectiu de dones d'origen llatinoamericà, la creació del clúster temàtic "Feminismes" com a forma de construir un públic objectiu concret a les xarxes socials i la utilització d'imatges de dones diverses.⁴⁹
- Respecte a les eines per dinamitzar els espais de participació, no es van incloure, entre les competències específiques del personal tècnic que les va dur a terme, competències en

⁴⁶ Mesura de govern: Procés participatiu per a l'elaboració del Programa d'actuació municipal i dels programes d'actuació dels districtes 2015-2019.

⁴⁷ Materials per a la dinamització de debats en el Pla municipal 2016-2019.

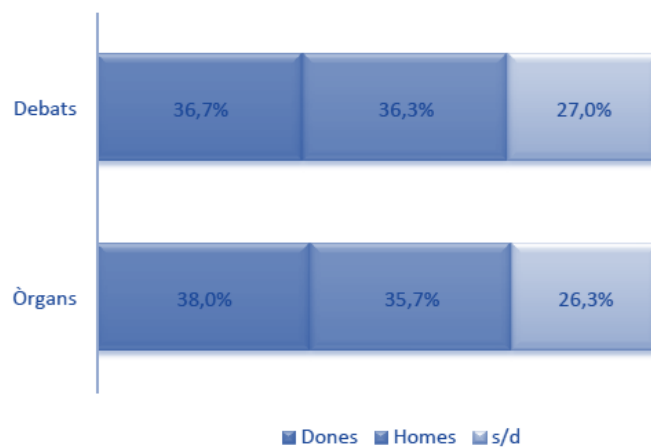
⁴⁸ Es van fer dues convocatòries per a dones migrants i una per a treballadores domèstiques que van incloure un total de divuit i cinc participants, respectivament.

⁴⁹ Campanya de comunicació del procés participatiu del Pla municipal 2016-2019.

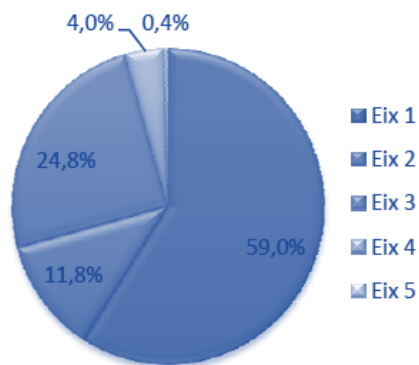
matèria d'igualtat de gènere, ni es va preveure l'adaptació de tècniques i metodologies per abordar les desigualtats que afecten les dones. Tampoc no es van preveure, entre els principis de funcionament de les sessions presencials, aspectes com les desigualtats en termes de veu i influència que solen afectar els espais deliberatius.

- En termes de les instruccions respectives al contingut dels debats i les sessions deliberatives, no es va plantejar explícitament la inclusió transversal de la perspectiva de gènere; només s'ha incorporat entre els objectius de la metodologia de treball per a una dinàmica concreta denominada *itinerari per l'espai públic*.

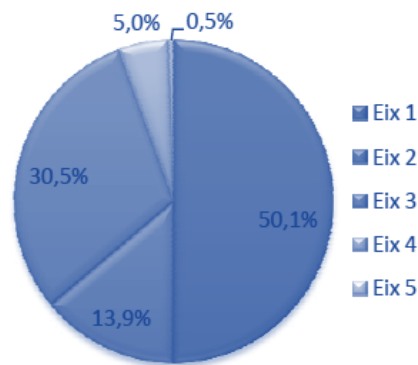
Gràfic 5. Distribució per sexe segons tipus de convocatòria (debats o òrgans de participació).

Gràfic 12. Distribució de les participacions de les dones als diferents eixos.

Gràfic 13. Distribució de les participacions dels homes als diferents eixos.

- Les dades desagregades que hi ha per avaluar el procés participatiu són molt limitades. Només hi ha indicadors per a alguns dels espais presencials i aquests indicadors inclouen al voltant de dos terços de les persones participants. Malgrat que la representativitat és limitada, apunten tendències interessants, com la presència d'una bretxa de gènere

respecte a les temàtiques en què participen homes i dones. Així, les dones únicament participen d'una manera majoritària en els debats presencials referits a l'eix "Bon viure", mentre que els homes presenten millors dades en la resta d'eixos. En l'avaluació feta pel personal tècnic participant, tampoc no s'expliciten les dificultats identificades pel que fa a la participació de les dones en els diversos espais o per a la inclusió de temàtiques relatives a la igualtat. Per tant, l'avaluació del procés ha estat, majoritàriament, cega al gènere.

Taula 11. Distribució de les participacions a les cites presencials segons sexe i eix tractat.

Eix d'actuació	Dones		Homes		s/d		Total	
Eix 1. Bon viure	2.528	37,3%	2.094	30,9%	2.160	31,8%	6.782	100%
Eix 2. Economia plural	504	40,4%	580	46,5%	164	13,1%	1.248	100%
Eix 3. Transició ecològica	1.062	38,5%	1.277	46,2%	423	15,3%	2.762	100%
Eix 4. Bon govern	172	23,1%	210	28,2%	363	48,7%	745	100%
Eix 5. Justícia global	18	45,0%	22	55,0%	0	0,0%	40	100%
Total	4.284	37,0%	4.183	36,1%	3.110	26,9%	11.577	100%

Taula 3. Distribució de participacions per sexe al total de debats presencials.

Sexe	Prèvia		Procés de participació		Total	
Dona	521	15,1%	4.284	37,0%	4.805	32,0%
Home	551	16,0%	4.183	36,1%	4.734	31,5%
S/d	2.372	68,9%	3.110	26,9%	5.482	36,5%
Total	3.444	100%	11.577	100%	15.021	100%

Font: Memòria PAM 2016

Respecte a l'avaluació sobre el contingut temàtic de la participació, s'ha recopilat informació per eixos i subtemes que permet extreure dades per a l'abordatge general d'assumptes relatius a la igualtat de manera sectorial. Tanmateix, no hi ha informació sobre la seva possible inclusió transversal. No obstant això, és interessant apuntar que l'eix relatiu al "Bon viure", en el qual s'inclouen les línies estratègiques "Equitat de gènere i diversitat" i "Autonomia personal i reconeixement de les cures", és on s'ha registrat un nombre més elevat de cites presencials, participacions i propostes. Però, si només tenim en compte les dades relatives a les dues línies estratègiques esmentades, veiem que es troben entre les que tenen unes xifres més baixes. Per poder valorar amb més precisió la inclusió general de la igualtat com a contingut del procés participatiu, caldria afinar l'anàlisi feta des de dos punts de vista: incorporar indicadors per poder recollir millor el seu tractament com una temàtica transversal que pot haver ocupat debats en altres eixos i línies, i analitzar els factors que poden explicar que hi hagi un nombre menor de

persones participants en aquesta temàtica específica (prioritat política de la temàtica, visibilitat, públic objectiu abordat, etcètera).

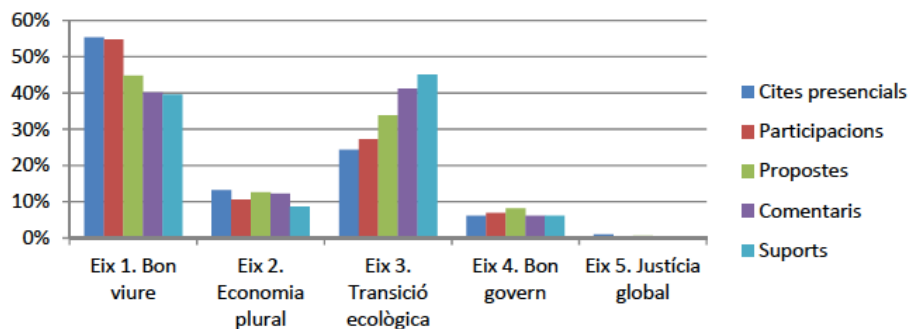
Taula 9. Número de participacions a les cites presencials segons línia estratègica tractada.

Línia estratègica	Participants		Convocatòries	
1.1. Justícia social	529	4,6%	18	4,4%
1.2. Autonomia personal i reconeixement de les cures	382	3,3%	14	3,4%
1.3. Educació i coneixement	455	3,9%	20	4,9%
1.4. Equitat de gènere i diversitat sexual	277	2,4%	17	4,1%
1.5. Cicles de vida	1.107	9,6%	40	9,8%
1.6. Habitatge	560	4,8%	24	5,9%
1.7. Sanitat i salut	728	6,3%	33	8,0%
1.8. Migració, interculturalitat i discriminació zero	359	3,1%	16	3,9%
1.9. Defensa i protecció dels drets humans	28	0,2%	1	0,2%
1.10. Cultura	604	5,2%	24	5,9%
1.11. Esports	439	3,8%	10	2,4%
1.12. Convivència i seguretat	1.313	11,3%	10	2,4%

Taula 13. Distribució de les propostes segons la línia estratègica tractada.

Línia estratègica	Propostes	
1.1. Justícia social	260	2,4%
1.2. Autonomia personal i reconeixement de les cures	422	3,9%
1.3. Educació i coneixement	696	6,4%
1.4. Equitat de gènere i diversitat sexual	279	2,6%
1.5. Cicles de vida	456	4,2%
1.6. Habitatge	346	3,2%
1.7. Sanitat i salut	624	5,7%
1.8. Migració, interculturalitat i discriminació zero	204	1,9%
1.9. Defensa i protecció dels drets humans	20	0,2%
1.10. Cultura	632	5,8%
1.11. Esports	368	3,4%
1.12. Convivència i seguretat	560	5,2%

Gràfic 2. Distribució de les diferents tipologies d'interacció segons l'àmbit sectorial (eix)

Font: Memòria PAM 2016

Amb tot això, es torna a observar una manca de concreció del mandat en matèria de transversalitat, que no sembla que hagi derivat en canvis específics en el desplegament i l'avaluació del PAM, i en essència es manté en un pla de desideràtum.

Més recentment, el desenvolupament del Pla de barris de Barcelona a certs territoris de la ciutat ha suposat un nou impuls als processos de coproducció de polítiques. En aquest cas, sí que s'ha instaurat la inclusió de la perspectiva de gènere com un objectiu transversal, que, a més, es fa explícit en eixos de treball concrets com ara la millora de l'espai públic. En un futur, serà necessari analitzar el contingut de les actuacions dutes a terme, així com el seu procés d'elaboració, posada en pràctica i avaluació, per poder explorar l'efectivitat de la transversalitat en aquest àmbit. Fins al moment, no s'ha identificat l'establiment d'objectius o indicadors específics en aquest sentit (per exemple, paritat, participació d'entitats de dones, indicadors de mesurament de la desigualtat de gènere, etcètera), un aspecte que serà determinant abordar.

Els espais de participació: els consells de ciutat

El model de participació de l'Ajuntament de Barcelona ha estat marcat durant molt de temps per la preeminència dels consells com a espais principals per incloure la societat civil en les polítiques de la ciutat. Per tant, els consells representen un termòmetre crucial a l'hora de determinar la presència de desigualtats potencials en l'àmbit de la participació. Atesa la inexistència de diagnòstics des de la perspectiva de gènere pel que fa a aquests organismes clau, en el marc d'aquest estudi es va plantejar una primera recopilació d'un conjunt d'indicadors bàsics que poguessin inspirar un treball posterior. Aquests indicadors fan referència a una diversitat d'aspectes que en conjunt ofereixen una definició multidimensional de la igualtat, que va més enllà de la presència paritària dels sexes. Recullen la participació de grups feministes i de dones que articulin les seves demandes i interessos, la inclusió de temàtiques relatives a la igualtat en els continguts de deliberació i debat, i l'establiment de mesures específiques per promoure aquests objectius en les normes que regulen cada consell (annex II, 2.7).

En el marc de l'estudi es va poder recopilar informació només de sis dels dinou consells sectorials en l'àmbit municipal i, a través del seu web oficial, també del Consell de Ciutat. El baix percentatge de resposta obtingut fa necessari explorar en anàlisis ulteriors la possible presència de resistències individuals a incorporar la igualtat com a eix de treball en aquests espais, i també considerar la

possible existència d'un biaix d'autoselecció pel qual els consells més igualitaris siguin els que hagin remès les seves dades.

No obstant això, l'anàlisi de la documentació recopilada va permetre dibuixar un primer apropament a la realitat d'aquests espais, que pot constituir un punt de partida per promoure'n una avaluació sistemàtica des de la perspectiva de gènere.⁵⁰ En primer lloc, les dades indiquen que la seva composició, en general, respecta el principi de representació equilibrada, amb percentatges que superen o s'apropen gairebé sempre al 40 % per a cadascun dels sexes (gràfic 2).

Gràfic 2. Percentatge de dones en el Plenari i en la comissió permanent per consell

Taula 12. Percentatge de dones per grup de treball del Consell de Benestar Social

	Percentatge de dones
<i>Acció comunitària</i>	69,7
<i>Drogodependències</i>	57,1
<i>Famílies</i>	88,5
<i>Envelliment</i>	75
<i>Igualtat d'oportunitats en la infantesa</i>	69
<i>Salut</i>	64,1
<i>Persones sense llar</i>	26,1

Tanmateix, aquí caldria afinar millor l'enfocament per comprovar les implicacions de gènere d'aquestes xifres en estudis futurs. D'una banda, la informació sobre els consells sectorials convida a explorar si la presència de dones reflecteix la seva participació real en els col·lectius i dins del personal expert que els integra. Així, per exemple, hi ha una bretxa de gènere significativa en

⁵⁰ Aquesta representació incloïa les llistes d'entitats i dels seus representants en els plenaries i a les permanents, i les normes reguladores de cada consell. En ocasions, es va proporcionar també una memòria d'activitats de la qual es va poder extreure informació complementària (annex II, 2.1).

l'àmbit educatiu que sobrerrepresenta les dones tant entre el professorat com entre les associacions de mares i pares. Tanmateix, la seva participació en el consell corresponent se situa en xifres properes al 50 %. Anàlisis ulteriors hauran d'abordar si la incidència de la divisió sexual de tasques en aquests àmbits està limitant l'exercici de funcions de representació per part de les dones. D'altra banda, la feminització de consells com el de benestar social apunta la necessitat d'explorar la possible incidència d'una segregació horitzontal, que situï ambdós sexes en espais temàtics diferenciats, un fenomen recurrent en àmbits com les institucions polítiques. De fet, les xifres disponibles respecte als seus grups de treball presenten un nivell elevat de variabilitat i l'existència d'un espai molt masculinitzat, com és el relatiu a persones sense llar (taula 12). És clau explorar si aquesta tendència es reproduïx en els consells en el seu conjunt, de manera que els que aborden àmbits sectorials considerats tradicionalment masculins mostren aquesta mateixa mancança. De fet, les dades corresponents al Consell de Turisme i Ciutat presenten els percentatges més baixos de dones de tots els analitzats.

D'altra banda, les xifres corresponents al Consell de Ciutat també permeten entreveure que la presència paritària es matisa si tenim en compte la procedència de les persones que l'integren (taula 13). Així, per exemple, en categories com els i les representants d'institucions significatives de la ciutat, dels mateixos consells sectorials o dels de districte, les dones constitueixen una minoria. De nou, la divisió sexual del treball que afecta els diversos espais de participació i activisme, així com la incidència de les desigualtats de gènere en àmbits com l'accés a llocs de lideratge, sembla tenir un impacte clar.

Taula 13. Nombre de representants en el Consell de Ciutat per categoria i sexe

	Nombre de dones	Nombre d'homes
Presidència (alcaldessa)	1	0
Representants de grups municipals	4	2
Vicepresidències	1	1
Institucions significatives de la ciutat	6	18
Persones amb rellevància ciutadana especial	10	5
Representants de consells sectorials	6	11
Representants de consells de districte	1	8
Associacions inscrites en el Fitxer General d'Entitats	7	8
Ciutadans/anes del Registre Ciutadà	5	9
TOTAL	41	62

La inclusió de temàtiques de gènere ofereix una fotografia més negativa (taula 14). El Consell de Ciutat integra aquest tipus de temàtiques en la comissió sobre desigualtats, mentre que, entre els espais sectorials, només el Consell de Benestar Social va incloure un grup de treball específic fins al 2015. Amb la creació de la Taula contra la Feminització de la Pobresa i la Precarietat, el grup es va integrar en aquest nou espai. Aquesta mancança apunta vers una falta d'incidència de la transversalitat, fet que es corrobora, com veurem a la secció següent, per l'experiència de les entitats mateixes de feministes i de dones que hi participen. Per tant, es fa necessari enfocar avaluacions futures també vers el mesurament de la inclusió de la igualtat com a contingut transversal dels debats i les deliberacions.

Sens dubte, un element facilitador d'aquesta tasca està representat per la participació d'organitzacions especialitzades en la promoció d'aquest objectiu. En aquest cas, observem que una gran part dels consells sectorials inclouen una o dues associacions feministes o de dones entre els participants, mentre que el de ciutat n'integra dues. En tractar-se d'una representació tan minoritària —que se situa en percentatges inferiors al 10%—, falta saber quina incidència real té en els espais esmentats i si disposen de la visibilitat i la legitimitat suficients per canviar les seves dinàmiques de treball. De nou, la informació recopilada que presentarem a la secció següent no presenta dades gaire positives.

Finalment, es pot destacar que les normes que actualment regulen els consells no incorporen la perspectiva de gènere d'una manera significativa. Únicament tres estipulen alguna mesura en aquest sentit. En dos casos, es fa referència a incloure una representant del Consell de Dones entre els membres del Plenari, juntament amb la resta d'organismes sectorials —una pràctica que s'observa en altres consells que no tenen aquest tipus de mesures en la seva regulació—. En un altre cas, es disposa explícitament la inclusió de dues entitats, en aquesta ocasió, en representació de les dones gitanes. Tanmateix, és clau que les normes que estableixen el funcionament intern d'aquests espais incorporin mesures específiques per promoure la igualtat i no es concebin com a contextos neutrals al gènere. Per això, en el marc d'aquest estudi es va generar un document específic amb propostes concretes per incloure la perspectiva de gènere en la regulació dels consells, que en molts casos es trobaven en període de revisió (annex V, 5.3). Així, es va tornar a contribuir a dur a terme una dinàmica de retorn continuada dels resultats del projecte i adaptada al context favorable de canvi institucional. Caldrien accions futures per explorar el grau d'incidència d'aquest exercici.

Taula 14. Indicadors per al mesurament de la igualtat per consell

Nom	Organitzacions feministes i de dones en el Plenari	Grup de treball sobre igualtat de gènere	Mesura d'igualtat en la seva norma reguladora
Consell de Ciutat	Sí	Sí*	No
Consell de Benestar Social	Sí	No	Sí
Consell de Cooperació Internacional	Sí	No	No
Consell Escolar Municipal	No	No	No
Consell del Poble Gitano	Sí	No	Sí
Consell de l'Habitatge Social	Sí	No	Sí
Consell de Turisme i Ciutat	No	No	No

*Comissió de Desigualtats

Apunts sobre les polítiques de participació

De l'anàlisi exploratòria duta a terme, se'n poden extreure algunes conclusions elementals respecte al model de polítiques de participació i a la seva contribució potencial a la igualtat de gènere:

- S'observa que el **compromís amb la transversalitat no s'ha expressat explícitament**, de manera que es transmeti un mandat clar respecte al seu desplegament en aquest àmbit. Com a conseqüència, tampoc no s'ha dissenyat un conjunt de mesures coherents que permetin posar-lo en pràctica en les fases diferents de la política de participació i així abordar les múltiples maneres en què les desigualtats afecten el seu desenvolupament i els seus resultats.
- La incidència de les desigualtats de gènere i les seves interseccions apareix més aviat desdibuixada en un model que només s'articula a l'entorn **d'objectius molt imprecisos**, com fomentar una participació diversa i inclusiva. S'ha de valorar, però, la realització de dos diagnòstics pioners sobre un col·lectiu de dones migrants com a bona pràctica que pot contribuir a transitar cap a unes actuacions amb mirada interseccional, que ara caldrà concretar.
- Les accions dutes a terme encara són puntuals i no suposen un canvi d'enfocament que qüestionari la neutralitat de gènere de les actuacions. Més aviat aposten per una **perspectiva d'inclusió de les dones** en els espais de participació, fet que implica un concepte d'igualtat que, en essència, es limita a potenciar-ne i visibilitzar-ne la presència (quotes, dades desagregades, etcètera) i ignora altres dimensions clau. En coherència amb aquest element,

podrem veure a la secció següent que les entitats feministes i de dones apunten aspectes com la falta d'inclusió de temàtiques relatives a la igualtat com a mancança més urgent.

- A més, la incapacitat de recopilar indicadors bàsics pel que fa als consells sectorials indica la **possible existència de resistències** a la incorporació de la igualtat com a objectiu propi, un aspecte que caldrà identificar amb més precisió i abordar d'una manera específica.
- Es pot assenyalar, però, que el **desenvolupament d'aquest projecte ha tingut una incidència positiva** i ha generat interès per la possibilitat d'incorporar més objectius i accions específiques. És clau aprofitar aquest nivell de receptivitat per avançar més cap a unes polítiques de participació sensibles al gènere.

6.3. La participació del moviment feminista i de dones

El funcionament dels consells de dones

La participació del moviment feminista i de dones en les polítiques de la ciutat s'ha canalitzat tradicionalment a través dels consells de dones dels àmbits municipal i de districte. Per això, hem de començar l'anàlisi per explorar la forma de funcionament d'aquests espais, les seves debilitats i les seves fortaleses.

EL CONSELL DE DONES DE BARCELONA

El Consell de Dones de Barcelona (CDB) constitueix un organisme pioner a escala estatal en l'obertura de les institucions locals a les veus del moviment feminista i de dones. Reproduint el model dels consells de dones existents en el context espanyol, inicialment va tenir un paper centrat sobretot en la transmissió d'informació sobre les polítiques d'igualtat de l'Ajuntament. Això va determinar que mostrés un funcionament amb una dinàmica de rutinització, d'allunyament progressiu del teixit associatiu de la ciutat i de tendències vers la instrumentalització i el patronatge similars a les detectades per la literatura acadèmica. En la legislatura actual s'ha iniciat una línia de reforma i reactivació del CDB. Aquest consell manté una estructura formada per plenari i comissió permanent, tal com marca la seva norma reguladora, ambdós amb una composició mixta que inclou també personal tècnic i polític —seguint el model dels consells sectorials de la ciutat—. Tanmateix, per flexibilitzar-ne el funcionament i permetre la

introducció d'un pes més important de les tasques consultives, s'han constituït grups de treball temàtics que, respectivament, aborden les actuacions referides a la violència de gènere, la coordinació territorial, les polítiques LGTBI i la transversalitat de gènere. A més, tenen un caràcter obert, per la qual cosa qualsevol persona o entitat interessada hi pot participar.

La introducció d'aquestes línies de canvi convida a explorar més en detall les tendències generals sobre el funcionament del CDB, que, com veurem, en molts casos són coherents amb les que hi ha en els consells de districte:

- **Tipus d'entitats participants:** la manca de representativitat de les organitzacions del consell respecte al moviment feminista i de dones de la ciutat constituïa una debilitat clau del CDB. Així, no recollia la diversitat de les dones, especialment en termes d'edat i origen, ni reflectia la seva presència creixent en organitzacions mixtes o en les assemblees no mixtes dels barris. L'interès que ha mostrat la institució per ampliar i diversificar la composició durant aquesta legislatura ha tingut efectes positius. Moltes persones i entitats han sol·licitat formar part del consell i això ha permès incrementar especialment la presència de dones joves. Tanmateix, la necessitat d'identificar els nous grups autònoms creats en els anys més recents i establir-hi vies de comunicació, de fomentar la participació de dones provinents d'entitats mixtes o d'incorporar les migrants, continua suposant un repte pendent.
- **Línies de treball:** l'aprovació d'una pluralitat de plans i mesures de govern ha determinat que el focus d'atenció del consell s'ampliés significativament i adoptés tant una perspectiva transversal —de treball sobre les mesures d'altres àrees de govern— com una de sectorial —feminització de la pobresa, violència masclista, etcètera—. No obstant això, la gran complexitat de les actuacions dutes a terme ha suposat un desafiament per a les entitats que formen els grups de treball. De vegades, no poden fer propostes adaptades al seu nivell tècnic.
- **Perspectiva de baix a dalt:** el procés de flexibilització del funcionament del CDB ha permès incorporar una perspectiva de baix a dalt més àmplia. Així, per exemple, per seleccionar els grups de treball creats es van tenir en consideració els interessos i les demandes de les entitats. Això ha determinat que, majoritàriament, hagin tingut un rendiment molt positiu, la qual cosa ha permès aconseguir-ne la implicació activa i el treball conjunt amb el personal tècnic i polític. No obstant això, la multiplicitat d'actuacions llançades des de la Regidoria de Feminismes i LGTBI ha determinat que, en gran mesura, l'agenda interna dels grups hagi estat

marcada per la institució. Això estableix que encara prevalgui un enfocament de dalt a baix en el funcionament intern.

- **Tipus de participació:** igual que organismes anàlegs d'altres contextos, el consell del nivell de ciutat havia tingut un perfil basat essencialment en les funcions d'informació i de rendició de comptes respecte a les polítiques d'igualtat de la ciutat. Però el procés recent de resignificació del seu funcionament ha permès introduir-hi funcions més àmplies, com les consultives, tant en la fase de disseny (per exemple, anàlisi des de la perspectiva de gènere de normes estratègiques) com en la d'avaluació i seguiment de mesures de govern (per exemple, mesura de violència masclista). Amb això, s'ha ampliat notablement el concepte de participació en aquest espai, que actualment té un perfil més deliberatiu i més cobertura del cicle de polítiques públiques. El gran nombre de mesures i actuacions impulsades des de la institució ha determinat, però, que una part significativa del temps invertit en la participació s'hagi centrat a rebre'n informació. De nou, sembla que la complexitat de les polítiques d'igualtat municipals suposa una rèmorra potencial per garantir una experiència de participació positiva.
- **Transversalitat:** en coherència amb el desenvolupament incipient de la transversalitat i amb el seu model eminentment tècnic, el consell ha tingut al llarg del temps un perfil sectorial i poc involucrat en la seva posada en pràctica. De fet, les seves funcions es restringien a l'àmbit de les polítiques d'igualtat. Tanmateix, els canvis més recents han matisat aquesta tendència. D'una banda, el grup de treball sobre transversalitat permet dur a terme més tasques d'informació i rendició de comptes respecte a la introducció de la perspectiva de gènere en les polítiques de la ciutat. Igualment, ha desenvolupat experiències pioneres de realització d'aportacions per incidir en les tasques de disseny d'actuacions sectorials. La complexitat de la tasca ha permès entreveure que la falta de competències tècniques pot dificultar les tasques consultives i, fins i tot, generar desinterès o frustració respecte a la participació. D'altra banda, pel que fa al funcionament del CDB en conjunt, s'ha fomentat més activament la integració de les entitats del Plenari en altres consells sectorials de la ciutat, perquè puguin contribuir a transversalitzar la perspectiva de gènere en altres àmbits. En aquest cas, la manca de coneixement per dur a terme aquest exercici també es valora com una debilitat que cal abordar. Finalment, s'ha fet un treball específic de contacte amb el consell sectorial de polítiques LGTBI, en línia amb les iniciatives de districtes com el de Sants-Montjuïc.
- **Coordinació amb el nivell de districte:** la creació recent d'un grup de treball específic sobre territorialitat respon a la identificació reiterada de la falta de coordinació entre els nivells de

ciutat i de districte com una mancança clau. Com es veurà a la secció següent, caldrà desenvolupar més àmpliament els seus àmbits d'acció per respondre a aspectes com la falta de comunicació o de transferència de propostes.

En conjunt, el CDB ha introduït canvis significatius en les seves dinàmiques de funcionament que l'allunyen del model informatiu, poc dinàmic o sectorialitzat dels consells de la dona del seu context. És més: les transformacions dutes a terme han permès abordar algunes de les demandes de les entitats que s'han repetit al llarg del temps, com ara crear grups de treball, millorar la incidència en el desplegament de la transversalitat o atorgar un perfil deliberatiu més ampli a les sessions (taula 15). Això ha revertit en un increment del dinamisme del consell i en una capacitat clara d'atreure noves persones i col·lectius. Hi ha, però, algunes tasques pendents que abordarem en les seccions següents.

Taula 15. Vies de millora identificades per les entitats del CDB en els dos processos d'anàlisi duts a terme

Objectiu	Vies de millora 2014 ⁵¹	Vies de millora 2017 ⁵²
Participació més diversa	-Incorporar participants d'edat diversa, entitats autònomes no professionalitzades, etcètera. -Visibilitzar la tasca del CDB per arribar a les noves organitzacions de dones.	-Garantir la rotació de les persones participants. -Incrementar la diversitat de les dones participants (especialment en termes d'edat i origen).
Participació informada	-Millorar les fonts d'informació i la seva font de transmissió a les entitats.	
Participació en els temes de ciutat	-Incrementar el treball en matèria d'inclusió de la perspectiva de gènere en tots els temes de ciutat. -Obrir la possibilitat que les entitats contribueixin a posar temes del seu interès en l'agenda. -Millorar el seguiment dels temes tractats.	
Participació eficaç i eficient	-Millorar la planificació de les sessions, la seva organització i la informació proporcionada. -Explorar canals de participació nous més enllà del presencial.	-Optimitzar i prioritzar els temes tractats. -Incrementar l'antelació amb què es convoquen les reunions.
Participació amb més impacte i visibilitat	-Donar més visibilitat i reconeixement al treball dut a terme. -Millorar les tasques de retorn sobre les propostes presentades.	-Incrementar el nombre de decisions vinculants que genera el CDB. -Millorar les tasques de retorn sobre les propostes presentades. -Realitzar plenaris i trobades obertes accessibles a totes les dones de la ciutat. -Elaborar un informe anual amb indicadors quantitius i qualitius.
Participació deliberativa	-Incrementar el component deliberatiu a través de la creació de grups de treball.	
Participació connectada amb altres consells	-Millorar la coordinació amb els consells de dones de districte.	
Participació continuada	-Facilitar la continuïtat del treball dut a terme entre legislatures.	

⁵¹ "Oportunitats de millora del Consell Municipal de les Dones de Barcelona", 2014.

⁵² Resultats: dinamització de la reunió del Grup de Treball de Transversalitat de Gènere (GTTG) del Consell de Dones de Barcelona: "Procés de revisió de les normes de participació", 2017.

ELS CONSELLS DE DONES DE DISTRICTE

La participació institucional de les dones en les polítiques de la ciutat no s'esgota en el CDB. Al contrari, hi ha una pluralitat d'espais articulats a l'entorn dels deu consells de dones dels districtes. En aquest cas, no hi havia diagnòstics que permetessin reflectir-ne la realitat d'una manera sistemàtica. Per això, també va caldre identificar-ne les línies generals de funcionament a fi de recollir informació rellevant sobre les debilitats i potencialitats, i sobre les possibles especificitats de cadascun (vegeu l'annex III per a l'anàlisi detallada de cada consell).

Aquests consells tenen una pluralitat de models organitzatius, adaptats a la realitat del territori. Així, aspectes com les dinàmiques diferenciades dels barris o els interessos de les entitats que els componen han derivat en la creació de diversos espais de participació (taules, comissions de treball, etcètera) (taula 16). Amb això s'ha pogut flexibilitzar el funcionament d'un organisme que replica el model de l'escala de ciutat i que no sempre respon a les necessitats d'altres àmbits institucionals. La creació de mecanismes de treball com les comissions determina que, si bé els plenis a escala de districte es convoquen aproximadament quatre vegades a l'any, la periodicitat d'un altre tipus de reunions pot ser més elevada i adaptada a cada territori.

Aquesta mateixa perspectiva adaptativa es té en compte pel que fa a la incorporació de noves persones i entitats. Molts dels espais de participació existents mantenen un perfil obert i flexible a la pràctica, que no es correspon amb la regulació original del consell. Això determina que en ocasions no sigui senzill comptabilitzar els membres que els integren. En alguns casos, el personal tècnic disposa d'unes llistes de distribució molt extenses per donar a conèixer les activitats i les trobades dutes a terme. Aquestes llistes, però, no són representatives de la composició dels consells a la pràctica, que estan formats per un petit conjunt d'entitats que participen d'una manera activa i habitual.

Taula 16. Model organitzatiu dels consells de dones per districte

Districte	Estructura	Nombre d'entitats amb participació freqüent i activa	Periodicitat de les reunions
Ciutat Vella	Consell de Dones Taula de Dones del Raval Taula de Dones de la Barceloneta ⁵³	10	2 reunions a l'any i treball a través de les taules
L'Eixample	Consell de Dones Comissions de treball	18	Reunió en plenari 3 o 4 vegades a l'any i treball en comissions
Sants-Montjuïc	Consell de Dones, Gènere i LGTBI ⁵⁴ Taula de Dones de la Marina Grups de treball de feminització de la pobresa i d'espai públic	15	3 reunions a l'any per al Consell, encara que els altres espais generen molta més activitat
Les Corts	Taula de dones Comissions de treball	7	No s'estableix un calendari; funciona de manera flexible
Sarrià - Sant Gervasi	Consell de Dones	6	7 o 8 reunions a l'any
Gràcia	Consell de Dones Comissions de treball (inactives)	6	Reunions cada tres mesos i alguna d'extraordinària si cal
Horta-Guinardó	Consell de Dones Grup de Treball Dona i Salut	12	3 reunions regulars a l'any i alguna d'extraordinària si cal
Nou Barris	Consell de Dones Comissions de treball	10	4 reunions a l'any i treball en comissions
Sant Andreu	Consell de Dones	10	3 reunions a l'any i alguna d'extraordinària si cal
Sant Martí	Consell de Dones	7	Reunions cada dos mesos

Malgrat l'existència de dinàmiques molt diferenciades tant en termes de barri com de districte, l'anàlisi duta a terme ha permès identificar una sèrie de tendències comunes a tots els consells que permeten construir-ne una fotografia general. Quant a les formes de treball, es poden observar aquests elements coincidents:

- **Tipus d'entitats participants:** en general, es percep un problema respecte al nivell de representativitat dels consells, que no sembla que reflecteixin la pluralitat i l'amplitud del moviment feminista i de dones de la ciutat. D'una banda, el nombre d'entitats que hi participen de manera efectiva és molt limitat respecte a la quantitat de grups existents. A més, hi ha un nivell baix de renovació de la composició dels consells tant en termes d'entitats com de persones participants. També cal afegir que el funcionament intern dels col·lectius no sempre és democràtic, amb la qual cosa els seus representants no tenen per què reflectir la posició global del grup o traslladar el treball fet en el consell a les seves entitats. D'altra banda, el baix nivell de representativitat es reflecteix en la diversitat dels membres d'aquests organismes participatius. El perfil de participants és molt homogeni, especialment en termes

⁵³ Les taules del nucli antic i el Gòtic es troben inactives i pendents de reactivació.

⁵⁴ Formalment, continua existint un consell de dones anàleg al de la resta de districtes, però a la pràctica funciona com a consell de dones, gènere i LGTBI en espera que se'n modifiqui la norma reguladora.

d'edat i d'origen. De nou, la seva desconexió respecte a la composició del moviment emergeix com una debilitat clau.

- **Línies de treball:** els consells tenen un dels eixos centrals del seu funcionament en la preparació dels actes del districte per al 8 de març i el 25 de novembre. El seu calendari, el tipus d'activitats o, fins i tot, la constitució de comissions de treball gira de manera significativa a l'entorn d'aquestes dates. Paral·lelament, hi ha molts consells que inclouen una acció central de districte que ocupa igualment una gran part del treball dut a terme. En serien exemples el lliurament de la Medalla de la Dona de Sarrià - Sant Gervasi o el Premi Jove de Còmic de Sant Martí per a la prevenció de la violència masclista. L'existència d'aquests grans eixos d'activitat deriva en un nivell alt de rutinització del funcionament d'aquests espais i en la utilització de tots els recursos disponibles en la seva posada en pràctica. De fet, el personal tècnic reconeix que la seva centralitat influeix perquè no s'hi incorporin grups nous, ja que no es generen dinàmiques noves de treball que puguin ser-los atractives.
- **Perspectiva de baix a dalt:** es pot afirmar que els consells funcionen amb una certa perspectiva de baix a dalt, de manera que les entitats tenen protagonisme en aspectes com determinar la creació de grups de treball en temes del seu interès, la incorporació de punts en l'ordre del dia o la realització d'accions concretes. Igualment, disposen d'una àmplia capacitat de decisió respecte al contingut de les celebracions del 8 de març i el 25 de novembre, que constitueixen un element central per al seu funcionament. Aquesta mateixa capacitat d'influència, però, determina la permanència d'agendes i rutines i provoca efectes negatius en la possibilitat d'incorporar grups nous. Tanmateix, l'enfocament s'inverteix si ens referim a les grans mesures de govern, tant a escala de districte com de ciutat. En aquest cas, les entitats participen per invitació de la institució i tenen capacitat limitada per marcar l'agenda.

Taula 17. Exemples de tasques consultives dutes a terme pels consells

Fase	Pràctica
Establiment d'agenda	Experiència de pressupostos participatius al barri de Gràcia on les entitats van decidir els programes prioritaris d'igualtat que s'havien de desenvolupar.
Disseny	Procés de formulació de propostes per als PAD dut a terme a tots els districtes (no sempre en el marc dels consells de dones).
Desplegament	Grups de treball constituïts en diversos consells per definir mesures concretes que permetin desplegar el Pla de lluita contra la feminització de la pobresa al districte.

- **Tipus de participació:** aquesta mateixa divisió respecte als dos grans conjunts d'activitats es percep en termes del tipus de participació i del moment del cicle de política pública en el qual es produeix. Les accions relatives al calendari reivindicatiu de gènere o a les iniciatives específiques dels consells de cada districte (per exemple, premis) representen un exemple proper a un procés de coproducció. Les entitats tenen capacitat no només consultiva sinó també decisòria i participen tant en les tasques de disseny com en les d'execució, sempre en estreta col·laboració amb el personal tècnic. Per contra, pel que fa a les mesures i els plans impulsats per les institucions, el consell adopta principalment un perfil informatiu i de rendició de comptes, amb més èmfasi en les etapes posteriors al disseny de polítiques. Hi ha, però, algunes excepcions a aquesta tendència general en les quals els districtes han facilitat la contribució de les entitats en fases diferents del procés i amb un component més consultiu. Aquest tipus d'iniciatives poden representar exemples de bones pràctiques transferibles a espais diversos de la ciutat (taula 17).
- **Metodologies de participació:** en general, no s'ha valorat la inclusió de noves metodologies de participació. A causa del perfil de les persones integrants, no es considera recomanable substituir completament les formes presencials per les digitals. Les dificultats a l'hora de fer el qüestionari en línia dissenyat en el marc d'aquest estudi apunten en aquesta mateixa direcció.
- **Transversalitat:** la perspectiva de la transversalitat representa una debilitat central per al funcionament dels consells. En primer lloc, s'observa la presència d'unes dificultats clares a l'hora d'aplicar aquesta estratègia en el context dels districtes. Les àrees de treball continuen funcionant de manera sectorial i les temàtiques relatives a la igualtat continuen sent considerades com a pertanyents a l'àrea de *dones*. Aquesta dinàmica es reflecteix en espais de participació com els consells. Amb excepcions, els consells encara manifesten una falta de col·laboració amb altres departaments del districte o amb altres consells sectorials. El procés d'elaboració dels PAD constitueix l'exemple més comú de contribució a la incorporació de la perspectiva de gènere, encara que hi ha experiències específiques de treball en matèria d'espai públic o de memòria històrica en alguns districtes. Tots dos mostren el potencial dels espais de participació per adoptar una mirada transversal. Respecte al treball amb altres consells, en alguns districtes s'ha començat a impulsar la participació d'entitats de dones en altres espais. Tanmateix, aquesta pràctica pot intensificar debilitats identificades, com ara l'excés de càrrega de treball o la falta de capacitat tècnica per tenir una incidència efectiva en

altres àmbits. De fet, com veurem, les dades recollides a través del qüestionari apunten en aquesta direcció.

- **Coordinació amb el nivell de ciutat:** en coherència amb la informació recopilada per al cas del CDB, la coordinació amb el nivell de ciutat emergeix com un altre àmbit que cal reforçar. Els consells de districte canalitzen la seva participació a través del grup de treball sobre territorialitat. Tanmateix, atès que s'ha creat recentment, aquesta participació encara no garanteix que hi hagi una connexió efectiva entre els dos àmbits. D'una banda, s'observa la presència d'agendes i dinàmiques de treball diferenciades. Els espais de participació de districte tenen línies d'actuació pròpies i les mesures provinents de ciutat semblen massa complexes, abstractes i allunyades de la realitat del territori. Per això, és difícil que les entitats tinguin capacitat per "fer-les aterrar" en el seu context. Per salvar aquesta dificultat, alguns districtes han creat comissions i grups de treball centrats a plantejar vies per desplegar-les en el nivell de barri. No obstant això, la gran complexitat tècnica d'aquestes mesures continua representant una dificultat. D'altra banda, s'observa que es pot millorar la fluïdesa de la informació al voltant del CDB. No sempre es produeix un retorn respecte a allò que es discuteix i es decideix en aquest àmbit. Això fomenta una certa desconfiança i la percepció que no es tenen en compte les demandes a escala de barri i districte.

En paral·lel amb aquestes dinàmiques clau, el personal tècnic dels consells assenyala l'existència d'una sèrie de debilitats o mancances centrals:

- Falta de recursos, especialment en termes de personal tècnic que pugui dedicar temps a millorar els espais de participació. Sovint s'assenyala la importància del seu paper per elaborar en el futur un mapa d'associacions de dones que permeti ampliar i diversificar la composició dels consells.
- Falta d'adequació del model dels consells al territori. Els consells parteixen d'un espai d'actuació homogeni, molt institucionalitzat i centrat en el nivell de districte; però la diversitat existent entre barris recomana reforçar el treball en aquest nivell territorial d'una manera més específica. Gran part de les entitats no tenen presència a escala de districte i se senten més interpel·lades quan la participació se centra en la realitat del seu barri. Per això, sembla que models com la creació de taules en el marc dels plans comunitaris poden tenir més potencial per ampliar i millorar l'experiència de participació, tal com veurem a continuació.

- La rigidesa excessiva del model dels consells ha determinat que els espais de participació més flexibles, com les taules o les comissions de treball, ofereixin més capacitat per incorporar nous grups de dones i generar noves dinàmiques de treball. Per aquesta raó, en una gran part dels casos s'ha optat per crear espais més oberts, de composició més diversa i on el personal tècnic té més protagonisme en comparació amb el personal polític.
- De fet, el caràcter excessivament polititzat dels consells representa una dificultat. S'observa que, malgrat que és un organisme per a la participació de la societat civil, en moltes ocasions la concurrència d'entitats és menor que la dels representants polítics mateixos. Aquest desequilibri dificulta la inclusió de nous grups i el dinamisme de l'organisme.
- El baix nivell de rotació en la composició determina que no hi hagi grans demandes de canvi respecte al funcionament dels consells. Per contra, es pot identificar la presència de resistències a la introducció de noves metodologies de participació.

L'existència d'aquests reptes i debilitats determina que les recomanacions de futur versin sobre tres grans eixos de canvi:

- La flexibilització dels consells, a fi que evolucionin cap a models centrats en els àmbits territorials més propers (taules de barri, taules de plans comunitaris) o bé en el treball per projectes (comissions de treball per a accions concretes).
- L'elaboració d'un mapa de grups i entitats que permeti identificar-ne la presència al districte i les principals àrees d'interès, de manera que els consells girin més habitualment entorn de les prioritats i els interessos del moviment feminista i de dones en conjunt.
- L'orientació de l'agenda de treball cap al nivell de barri, de manera que les grans mesures de ciutat s'abordin des de la perspectiva de la seva aplicabilitat en el context més pròxim.

EL CONSELL DE DONES DE SANTIS-MONTJUÏC

Davant de la detecció d'aquestes debilitats generals, al districte de Sants-Montjuïc en aquesta legislatura s'ha plantejat un conjunt de mesures de canvi que poden representar una bona pràctica transferible a altres territoris de la ciutat i que coincideixen amb les tres recomanacions generals enunciatades pel personal tècnic dels diversos territoris.

En primer lloc, amb l'objectiu d'augmentar la diversitat de les participants del Consell de Dones i aconseguir que fos més representatiu, el 2016 es va plantejar elaborar un diagnòstic específic,⁵⁵ que va abordar tres elements diferenciats:

- L'elaboració d'un mapa d'actors del districte que permetés actualitzar la llista d'entitats existents i establir contacte amb les de nova creació.
- L'anàlisi de la visió sobre el Consell de Dones i, en especial, sobre les dificultats i les oportunitats identificades per les persones que hi participen.
- Una valoració específica sobre la situació de les dones migrades i la seva participació en organitzacions mixtes i de dones —que s'abordarà en una secció posterior—.

El desenvolupament de l'estudi a través del contacte directe amb el teixit social del barri i de la realització de nombroses entrevistes va permetre no només identificar entitats que potencialment podien participar en el consell i en altres espais, sinó també establir els primers contactes i donar a conèixer millor la seva tasca a l'hora de dur a terme actuacions en matèria d'igualtat.⁵⁶ D'altra banda, l'anàlisi sobre el seu funcionament va facilitar que se generés informació qualitativa de rellevància sobre les seves fortaleses, debilitats i vies de millora (taula 18). Les conclusions apuntades coincideixen clarament amb el diagnòstic dibuixat en aquest informe, tant des de la visió del personal tècnic presentada anteriorment com des de la visió de les entitats mateixes, que es tractarà en seccions posteriors. En general, s'assenyalen certes característiques del model de participació (informatiu, poc motivador, intensiu en termes de temps, etcètera) com a factors centrals que en determinen una valoració negativa. Al seu torn, s'avaluen favorablement els canvis introduïts més recentment, ja que redunden en suggeriments clau de millora, com és la necessitat d'apostar per descentralitzar més els espais o per dedicar més recursos a dinamitzar i motivar la participació. D'altra banda, les mesures de millora proposades coincideixen clarament tant amb les recomanacions fetes per a altres contextos com amb les recopilades en aquest estudi.

⁵⁵ *Moviment associatiu en l'àmbit del Consell Sectorial de Dona, Gènere i LGTBI del Districte de Sants-Montjuïc de Barcelona.*

⁵⁶ El treball dut a terme ha permès incorporar sis entitats en el consell.

Taula 18. Valoració de les entitats sobre la seva participació en el Consell de Dones de Sants-Montjuïc⁵⁷

Fortaleses	Debitats
<ul style="list-style-type: none"> — Se n'ha flexibilitzat el funcionament a través de la introducció de grups de treball i de les taules de barri. — Hi ha més mitjans tècnics i més reconeixement del treball dut a terme. — Es fa més treball en xarxa i hi ha un nombre més alt de participants. — La inclusió de més tasques consultives ha incrementat la percepció que les entitats tenen veu en el procés. — Hi ha un nivell elevat d'expectació respecte a les millores que es puguin introduir durant aquesta legislatura. 	<ul style="list-style-type: none"> — Hi ha una manca de formació sobre què és la transversalitat i com aplicar-la. — S'utilitza un llenguatge massa tècnic. — El retorn no és eficaç i no es perceben els resultats concrets de la participació. — La percepció que no es té influència desmotiva la participació, ja que s'observa una certa dinàmica d'instrumentalització. — La forma de participació està massa centrada en el traspàs d'informació sobre les polítiques de l'Ajuntament. — Hi ha desconeixement sobre què és el consell i quines accions duu a terme. — No hi ha una bona connexió amb el nivell de ciutat. — Les reunions presencials generen problemes per causa de la localització, els horaris i l'escàs caràcter pràctic. — L'enfocament resulta excessivament sectorialitzat i això provoca que entitats amb una perspectiva més transversal hagin de participar en diversos consells sectorials.
Propostes de millora	
<ul style="list-style-type: none"> — Aplicar un llenguatge més concret i accessible. — Adoptar més habitualment una perspectiva de baix a dalt. — Dedicar més recursos a dinamitzar els espais de participació i a generar xarxa dins del moviment feminista i de dones. — Millorar la comunicació i el contacte amb altres consells. — Incrementar el nivell de descentralització potenciant els espais als barris. — Fomentar la connexió entre dones de generacions diferents. — Generar eines en línia que permetin difondre els espais de participació i els seus resultats. — Desenvolupar mesures encaminades a motivar per a la participació. 	

En segon lloc, el model de participació impulsat al districte de Sants-Montjuïc ha apostat per crear nous espais a escala de barri, que actualment destaquen per ser els més dinàmics i amb més capacitat d'incorporar noves dones i entitats. La Taula de Dones de la Marina constitueix un exemple clar dels beneficis d'aquesta nova proposta. Es va crear el 2015 perquè es percebia que en aquest territori hi havia una pluralitat d'organitzacions treballant des d'una perspectiva de gènere, però que no ho feien d'una manera coordinada. Es va considerar adient que hi hagués un espai conjunt com la taula per aconseguir maximitzar-ne el nivell d'incidència en la vida del barri i en la generació d'accions centrals com el pla comunitari. Des del principi, va aconseguir agrupar una diversitat de dones i va mostrar més capacitat d'atracció que altres espais més formalitzats, com el consell. Entre altres factors, això es deu al fet que el model de participació de la taula va adoptar una sèrie de principis de funcionament diferenciats:

- **Apoderament:** l'espai es concep com a propi de les entitats, que són les que marquen les agendes, els temps, les prioritats, etcètera, mentre que el personal tècnic duu a terme tasques d'acompanyament, assistència i enllaç amb altres organismes i iniciatives. Per tant, l'enfocament és de baix a dalt i essencialment *per delegació*, i la institució fa tasques facilitadores de sosteniment de la xarxa d'actors.

⁵⁷ Les dades recopilades en l'informe final de l'estudi s'han complementat amb la informació generada en l'entrevista en profunditat efectuada amb la investigadora responsable d'elaborar-lo.

- **Perspectiva de gènere:** l'objectiu central consisteix a incorporar una mirada de gènere en la vida del barri, la qual cosa requereix una gran èmfasi en les tasques de sensibilització i visibilització de les desigualtats i dels seus efectes. També requereix col·laborar amb altres espais sectorials del territori.⁵⁸
- **Enfocament aplicat:** aquestes finalitats es persegueixen mitjançant accions concretes i molt visibles en l'entorn. Així, per exemple, les reunions del grup tenen lloc a espais públics diversos del territori i s'intenta maximitzar la identificació de la taula com un lloc de referència per a les dones, així com incrementar la seva capacitat de transformació social.
- **Detecció de necessitats:** la definició de la taula com a espai propi també determina que algunes de les accions s'hagin adreçat a la capacitat i motivació de les participants mateixes. Així, es va impartir una formació sobre perspectiva de gènere que va tenir l'objectiu doble de proporcionar coneixement en aquest àmbit, però també d'afavorir la cohesió del grup, pal·liar la incidència de la bretxa generacional i de l'existència de visions diferents sobre el feminisme i les desigualtats de gènere.

Així, el dinamisme de la taula s'assenta en un treball que se situa en línia amb altres bones pràctiques, com la plantejada en el context guipuscoà, on la institució va actuar com a agent facilitador de més autonomia i apoderament del moviment. Igualment, coincideix amb les recomanacions de la literatura especialitzada i aborda les tres dimensions d'actuació determinants: poder participar, saber participar i motivar per participar (figura 5). Posant l'èmfasi en la generació d'un espai pensat per i per a les dones del barri, ha aconseguit un grau elevat de satisfacció amb la participació, la inclusió progressiva de més membres i la consolidació com a agent de referència per promoure la igualtat al territori —en ocasions, fins i tot més que altres actors institucionals amb més trajectòria—. ⁵⁹ Això les ha fet mereixedores de reconeixements com la Medalla d'Honor de la ciutat o la lectura del pregó de les festes del barri.

⁵⁸ Fins ara, s'ha dut a terme un treball en col·laboració específica amb la Taula d'Infantesa, Adolescència i Família i amb la Taula de Salut Comunitària. També s'ha participat en la inclusió de la perspectiva de gènere en accions com les d'espai públic i seguretat ciutadana.

⁵⁹ S'han pogut detectar casos en els quals les dones que pateixen violència de gènere identifiquen la taula com el seu primer espai de contacte.

Figura 5. Dimensions del model de participació de la Taula de Dones de la Marina

L'èxit de la seva implantació al territori i el seu bon funcionament han derivat en un procés recent d'autoreflexió sobre els seus principis i objectius futurs (taula 19). De nou, les persones participants, d'una manera autònoma, han generat un document específic en el qual s'incideix en aspectes com el seu compromís amb la inclusió de la perspectiva de gènere en totes les accions que afectin el barri o la seva articulació partint de principis com l'apoderament. Amb això, mostren la incidència positiva d'aquest tipus d'enfocaments que transcendeixen el model tradicional dels consells de la dona.

Taula 19. Document de presentació de la Taula de Dones de la Marina 2017

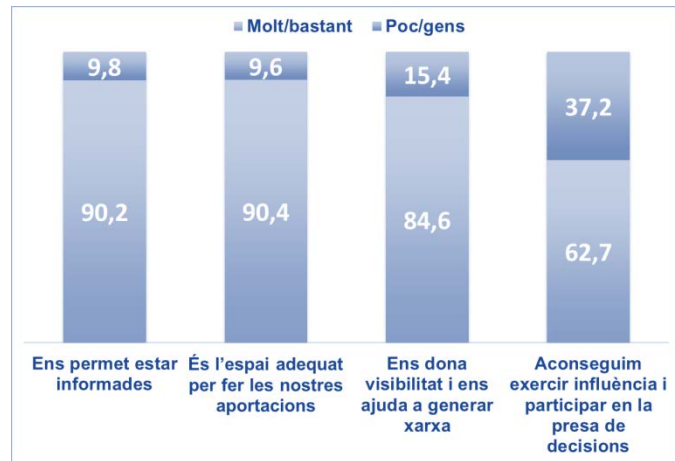
<p>Qui som?</p> <p>Som un grup de dones d'àmbits diferents que volen unir les seves formacions i experiències professionals i personals, amb la finalitat de planificar i dur a terme accions en grup que ajudin l'apoderament de les dones en tots els àmbits on es mouen, a través d'un treball col·lectiu i que impliqui el conjunt de la societat.</p> <p>Ens reunim des del 2015 per contribuir a crear, al barri de la Marina, un <u>espai de reflexió i sensibilització</u>: duem a terme un treball des de la perspectiva de gènere feminista, per poder donar, d'aquesta manera, visibilitat a la situació de desigualtat en la qual es troba la dona avui dia i a les diverses problemàtiques a què ens enfrontem al barri, com la lluita contra la violència masclista.</p> <p>La nostra missió principal...</p> <ul style="list-style-type: none"> - És detectar els problemes que hi ha al barri relacionats amb temes que afecten directament a les dones, a través d'un treball constant de conscienciar i sensibilitzar per poder trencar amb els estereotips que dominen en el model de societat actual, aglutinant sinergies entre les entitats i creant una xarxa de convivència i confiança entre tots els agents del territori. <p>Volem ser...</p> <p>Un punt de referència i un espai de dinamització comunitària per a les dones dins del territori, en temes de gènere i feminismes, per poder generar una participació més àmplia dins del barri de la Marina.</p>	<p>Objectiu general</p> <p>Millorar les condicions de vida de les dones del barri de la Marina, a través d'accions de sensibilització i promoció, per fomentar-ne l'apoderament.</p> <p>Objectius específics</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reduir la desigualtat de gènere i fomentar un barri amb perspectiva feminista. - Integrar la perspectiva intercultural en cadascuna de les accions. - Facilitar l'accés al treball de les dones. - Generar espais de reflexió dins del barri a través d'estratègies lúdiques i formals. - Potenciar la xarxa associativa i la xarxa informal que treballi la perspectiva de gènere. <p>Els nostres valors com a Taula de Dones són...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Força grupal / treball col·lectiu - Sororitat - Corresponsabilitat - Coeducació - Consens/corresolució - Respecte vers la diversitat <p>Qui pot formar-ne part?</p> <p>Totes les dones que hi estiguin interessades, persones que se sentin dona independentment del seu sexe biològic o orientació sexual, tant d'entitats o col·lectius com dones a títol individual que vulguin promoure una sensibilitat feminista.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Per a accions puntuals, quan la Taula de Dones ho consideri oportú, hi haurà intervenció mixta. <p>A qui ens dirigim?</p> <p>Totes les accions que sorgeixin de la Taula de Dones estan dirigides al conjunt del barri de la Marina i de la societat.</p>
--	--

L'experiència de participació en els consells de dones

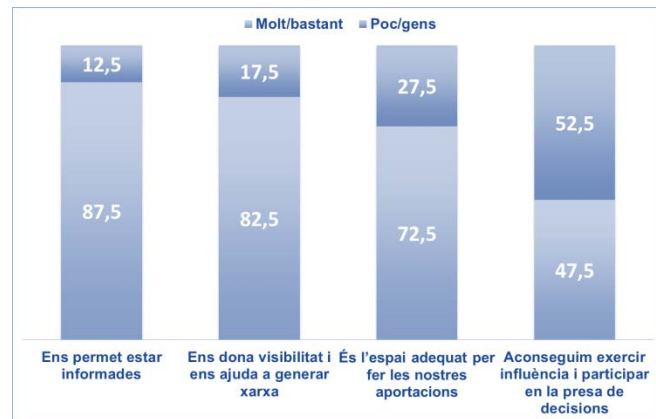
Un cop s'han identificat les dinàmiques clau en el funcionament d'aquests espais, és essencial explorar la visió de les entitats sobre la seva experiència de participació. Les fonts utilitzades —qüestionari, anàlisi documental, taller de contrast— permeten identificar certes tendències d'interès que, en ocasions, donen suport a la visió del personal tècnic i, sens dubte, coincideixen amb les opinions expressades per les entitats que van contribuir al diagnòstic fet a Sants-Montjuïc. En primer lloc, s'observa que les participants dels consells de dones valoren molt positivament el temps en què hi han format part. Fins al 76,3% i el 78,5% qualifiquen la seva participació com a bona o molt bona en els nivells de ciutat i districte, respectivament.

La motivació principal per prendre part dels consells es relaciona amb la possibilitat d'estar informades sobre les polítiques de la institució, un aspecte que és coherent amb el model de participació preeminent en aquests espais (gràfic 3 i gràfic 4). En segon lloc, les entitats esmenten el fet de guanyar visibilitat i generar xarxes, i el de fer aportacions —especialment en el nivell de districte— com a estímuls principals. Tanmateix, es mostren molt més escèptiques respecte al rol d'aquests espais per garantir la seva influència i la seva participació en la presa de decisions. Aquesta dada és especialment negativa en el cas del Consell de Ciutat, on més de la meitat de les respostes indiquen que aquesta motivació té poca o cap incidència en la determinació de ser-ne membres. De fet, quan es pregunta pel nivell d'influència de les seves aportacions en el marc dels consells, emergeixen diferències significatives segons el nivell territorial. En l'àmbit de districte, en el 28% dels casos es considera que tenen poca o cap influència. La xifra s'eleva fins al 58,9% quan ens referim al Consell de Ciutat. Aquestes variacions es poden deure al perfil més consultiu i de participació per delegació del nivell de districte, on les entitats tenen un paper important en àmbits clau de l'agenda, com la celebració del 8-M i el 25-N, que s'aproxima al que seria un procés de coproducció. En qualsevol cas, la informació recopilada situa aquest aspecte com un element desmotivador que pot determinar una experiència pitjor de participació, i que apunta la percepció potencial de dinàmiques d'instrumentalització identificades per la literatura en altres contextos.

Gràfic 3. Motivacions per a la participació en el nivell de districte

Gràfic 4. Motivacions per a la participació en el nivell de ciutat

Respecte a la valoració d'elements que suposen una dificultat per a les entitats, el qüestionari mostra una jerarquia clara. L'existència de massa espais de participació sembla constituir una debilitat clau per a les entitats (gràfic 5 i gràfic 6). S'hi uneix la necessitat de dedicar-hi molt temps o el fet que centrin la seva activitat en reunions presencials, aspectes que suposen una rèmorra especialment en el nivell de districte, on són qualificats així per més del 40% de les organitzacions. De fet, el personal tècnic indica que una de les queixes bàsiques rau en la seva saturació per l'existència de massa espais que demanen la seva contribució. Això queda també reflectit en els comentaris compartits al qüestionari, on aquest aspecte és el més esmentat:

“Les entitats de dones hem de sostenir molta quantitat de treball solidari que repercuteix en hores de vida privada, i les aportacions que es fan no sempre són recollides.”

“Per part de la nostra entitat, falta temps per fer més activa la nostra participació a causa de l'edat de les components.”

“En general, ens resulta molt difícil atendre, col·laborar, participar en tantes activitats. Creiem que estaria bé sincronitzar-les.”

“Tingueu en compte que la participació és molt costosa en termes de temps i que a moltes de les entitats feministes els costa sobreviure per aquesta qüestió, de manera que és molt necessari diferenciar l’ús que fem del nostre temps, on participem i per a què.”

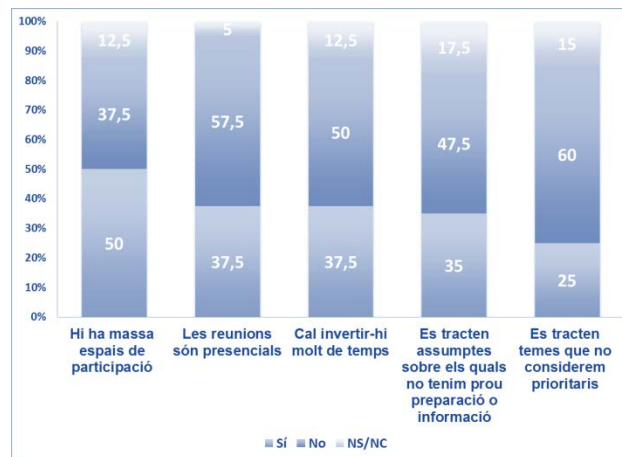
Paral·lelament, assenyalen alguns aspectes pràctics de la participació a través de reunions presencials que suposen una dificultat i que poden estar soccavant el relleu generacional:

“Crec que les reunions són massa llargues. No haurien de durar més d’una hora i mitja, amb horari d’entrada i sortida, i en un horari que permeti tenir conciliació familiar.”

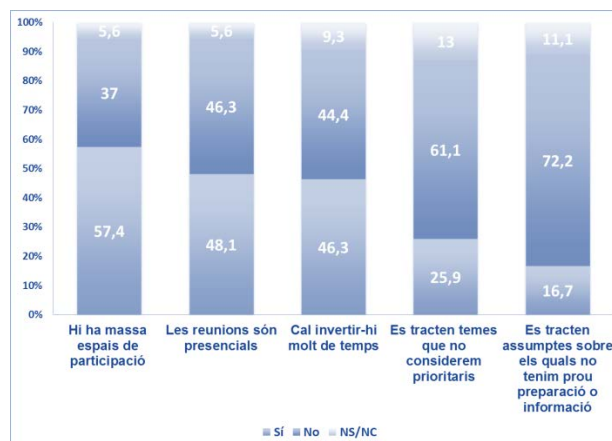
“Es podrien organitzar en horaris que s’adaptessin més a les dones, les veïnes i les entitats. L’hora en què es convoca el consell [...] no afavoreix la participació de les dones de la nostra entitat (en general, al consell hi anem moltes tècniques i dones vinculades a associacions i cap veïna), ja que treballen o tenen persones a càrrec.”

Ambdues posicions queden reforçades per les valoracions recollides tant al taller de contrast com en el diagnòstic per al cas de Sants-Montjuïc, on la incidència de la falta de temps de les dones s’agreuja per una gestió deficient dels moments de participació (localització, durada, etcètera).

Gràfic 5. Dificultats de les entitats en el nivell de ciutat

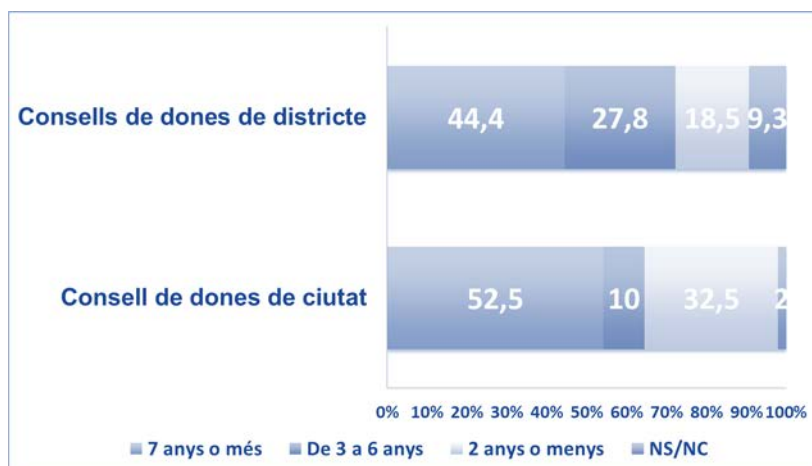

Gràfic 6. Dificultats de les entitats en el nivell de districte

El contingut de la participació, però, es valora més positivament en ambdós nivells territorials, encara que d'una manera més limitada en el de ciutat. Així, en aquest cas, fins i tot el 35% de les respostes indiquen que en el CDB es tracten assumptes sobre els quals no es té prou informació o preparació, fet que aprofundeix en la idea que les polítiques actuals tenen un nivell de complexitat elevat. També una quarta part indica que els temes que es tracten no es consideren prioritaris. La informació recopilada a través del taller de contrast proporciona una visió similar. Encara que la mancança fonamental se situa en la necessitat de comunicar millor els resultats de la participació, s'assenyala l'amplitud i la complexitat de les polítiques sobre les quals es treballa actualment en el marc del CDB com un repte que incideix en la introducció d'altres temàtiques. Tots aquests elements tornen a apuntar la necessitat d'enfocar les mesures de canvi cap a una millora qualitativa de l'experiència de participació, en lloc d'ampliar-la quantitativament, i a la necessitat de reforçar aspectes com l'abordatge de temes prioritaris per a les entitats o la capacitat per participar.

Gràfic 7. Percentatge d'entitats per període de pertinença i tipus de consell

D'altra banda, les problemàtiques sobre la falta de rotació dins dels consells, esmentades pel personal tècnic, es veuen ratificades per alguns dels indicadors recopilats. Entre les entitats que han participat en el qüestionari, que al final són les més actives, podem observar la preeminència de les entitats que s'hi van incorporar fa set anys o més (gràfic 7). Aquest fet contrasta amb la baixa perdurabilitat que mostren, en general, les organitzacions feministes i de dones en el

context català,⁶⁰ i que, en cas que els consells fossin més representatius, determinaria que la seva composició tingués uns nivells de rotació elevats. No obstant això, s'intueix una certa tendència cap a l'obertura en els consells, especialment en el nivell de ciutat, on fins al 32,5% de les respostes rebudes corresponen a entitats integrades durant aquesta legislatura, fet que mostra la incidència positiva de la seva expansió.

Respecte al seu funcionament intern, la falta de rotació també es veu reflectida en les persones que participen en nom de les entitats. Les que elegeixen els seus representants pel seu interès especial a participar en aquest espai suposen només el 32,7% en el nivell de ciutat i el 20% en el de districte. En canvi, la selecció basada en la disponibilitat de temps d'aquesta persona o en la seva experiència prèvia de participar en aquest espai sumen percentatges del 42 i el 40%. Aquesta dada resulta coherent amb la saturació i l'excés de càrrega de treball transmès anteriorment, que impedeix que moltes dones prenguin part en aquest tipus d'organismes.

D'altra banda, el baix nivell d'incidència de la participació en la vida dels col·lectius mateixos identificat pel personal tècnic, només es veu ratificat parcialment per les dades. Així, en ambdós casos, fins al 40% de les entitats discuteixen internament respecte a la seva contribució al consell cada vegada que van a una reunió. Només percentatges propers al 10% no ho fan mai o gairebé mai. Això faria necessari explorar millor la idea que les persones integrants dels consells no necessàriament exerceixen la representació efectiva d'un col·lectiu.

Noves formes i finalitats de la participació

La valoració d'introduir noves formes i finalitats de la participació que reorientin el model, actualment centrat essencialment en les reunions presencials dels consells de dones, requereix tornar a posar el focus sobre les opinions de les entitats participants en aquest àmbit. Aquestes entitats coincideixen, de manera gairebé unànime, que seria pertinent ampliar el model per facilitar la contribució de nous grups i dones que actualment no formen part dels consells. Fins al 48,8% ho consideren molt necessari. De fet, s'han traslladat diversos comentaris positius en aquest sentit:

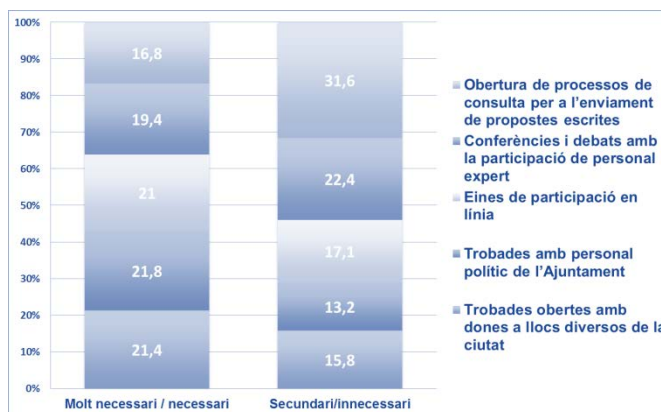
⁶⁰ María Palomares i Joana García (2013): *Saberes y prácticas feministas. Una aproximación al movimiento feminista de Cataluña*, Barcelona: ACSUR.

“Si s’establissin alguns dels mitjans de les preguntes anteriors, s’ajudaria a fer que se sentís la veu de molts més grups de dones que no estan en els consells però l’aportació de les quals pot ser molt valuosa a l’hora de recollir experiències, propostes, etcètera. És a dir, hi hauria un ventall més gran d’idees.”

“En relació amb la introducció i els tipus de noves eines de participació, pensem que no hem de centrar-nos en una de sola i que s’hauria de valorar combinar-les, ja que no totes les entitats o les persones tenim les mateixes facilitats i possibilitats de treball.”

No obstant això, és clau concretar cap a on s’ha d’orientar aquesta transformació de la participació per incorporar més dones i entitats, i així explorar les qüestions referides a *com* i *per a què* s’hauria de participar. La informació recopilada ofereix algunes pistes sobre ambdós aspectes (gràfic 8). D’una banda, la valoració de noves metodologies de participació de possible introducció assenyalen una clara jerarquia de preferències. Les trobades obertes tant amb dones com amb personal polític a diversos llocs de la ciutat apareixen com les opcions amb més suport, amb el 21,4% i el 21,8%, respectivament; estan entre les opcions que es qualifiquen amb més insistència com a necessàries per ampliar la participació del moviment feminista i de dones. Paral·lelament, la celebració de conferències amb personal expert o l’obertura de processos de consulta escrita s’inclouen entre les menys prioritàries; recullen més de la meitat de les qualificacions d’“innecessari” o “secundari”.

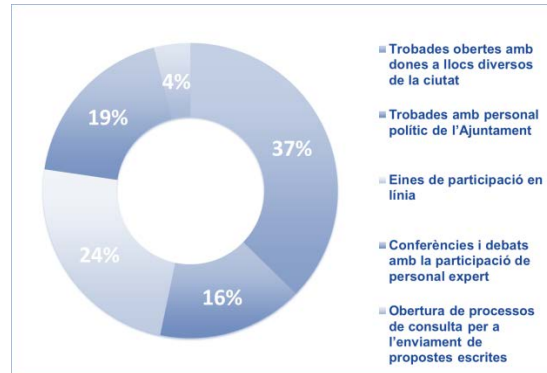
Gràfic 8. Valoració de la necessitat d’introduir les eines següents

Aquesta perspectiva es matisa quan hi incorporem l’opinió expressada sobre el mode de participació preferit per cada entitat (gràfic 9). En aquest cas, les trobades obertes amb dones continuen sent la primera opció, però guanya pes l’aposta per incorporar eines en línia. Els processos de consulta escrita emergeixen de nou com l’instrument més innecessari per a les entitats, amb el 4% de respostes favorables. Aquest ordre de preferències és coherent amb la visió del personal tècnic, que considera la rigidesa, la politització i la institucionalització excessiva dels

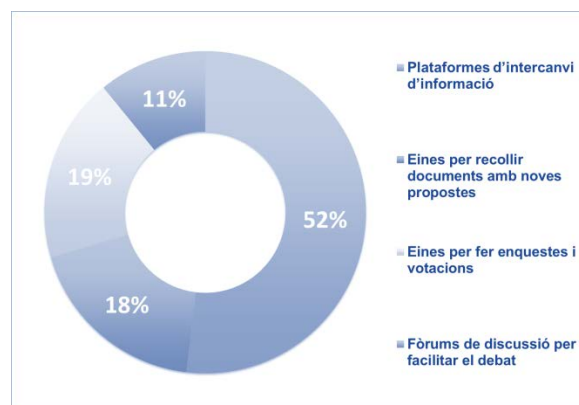
consells com rèmores per al seu funcionament, i també amb els diagnòstics existents i amb les opinions expressades al taller de contrast, on aspectes com l'obertura, la flexibilització i la descentralització dels consells s'assenyalen com a transformacions rellevants.

Gràfic 9. Forma de participació preferida per l'organització

Entre les eines en línia que es poden introduir, les entitats assenyalen les destinades a l'intercanvi d'informació com les més necessàries (gràfic 10). Això es podria connectar amb les demandes generals de visibilització de les tasques dutes a terme en espais com els consells i amb la necessitat de reforçar la coordinació i l'intercanvi d'informació entre els consells. De fet, les dades recopilades al taller de contrast apunten que la falta de coneixement general sobre les tasques que fan els consells suposa una debilitat clau que dificulta incorporar-hi actors nous, mentre que la falta de retorn pel que fa al treball dut a terme actua com un factor de desmotivació. Per això, els suggeriments aportats assenyalen la necessitat de desenvolupar una plataforma que, almenys, permeti descriure què són i com funcionen els consells, visibilitzar la seva contribució a les polítiques d'igualtat de la ciutat (resultats) i aportar un mapa general dels espais existents i dels seus objectius (grups de treball, consells, taules, etcètera).

Gràfic 10. Eina en línia preferida

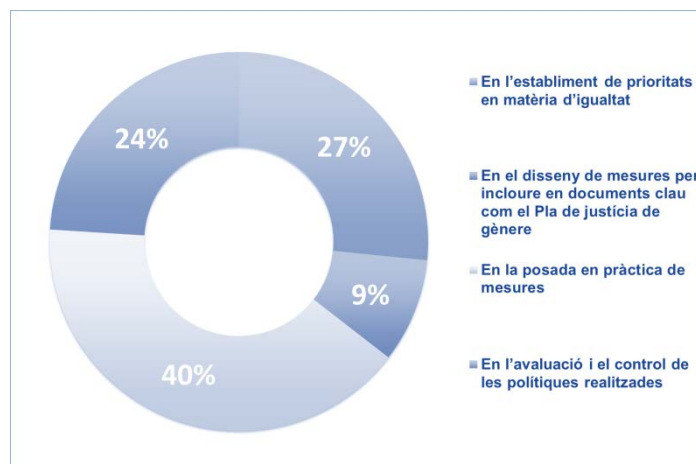
En general, l'exploració dels modes de participació indica que la possibilitat d'importar models consultius com el britànic, que exigeixen una forta capacitat tècnica de les entitats, no resultaria pertinent. Això queda reforçat per l'opinió del personal que gestiona el funcionament dels consells, que qüestiona les seves competències i la seva disponibilitat de temps per implicar-se en metodologies més difícils, així com per la visió de les entitats mateixes, que assenyalen la complexitat de les polítiques actuals com una dificultat. Les preferències s'inclinen més per apostes com la del cas escocès, on la institució crea el context per generar debats descentralitzats sobre certs temes i s'ocupa de traduir les opinions recollides en propostes i grans línies de treball. De fet, es tracta del marc més proper a l'aposta actual per flexibilitzar els consells i crear espais més oberts i aferrats al territori, com les taules on es duen a terme accions més concretes i menys articulades a l'entorn de l'agenda institucional. És més, segons les opinions recollides a través del qüestionari, en diverses ocasions es trasllada la necessitat de descentralitzar més les estructures de participació i transitar, entre altres, cap a models com el que posa en pràctica la Taula de Dones de la Marina:

“S’ha de portar als barris el que es treballa en el consell.”

“S’haurien de potenciar més els consells de dones dels districtes i les polítiques d’igualtat descentralitzades. Hi ha un dèficit tant polític com tècnic.”

“Ajudar, escoltar i prioritzar la veu de les dones dels nostres barris. La proximitat dona un valor afegit de coneixement per al debat, per fer i aplicar polítiques d’igualtat.”

Gràfic 11. Àmbit prioritari d'ampliació de la participació en les polítiques d'igualtat

També es destaca la necessitat d'adoptar una perspectiva de baix a dalt i d'aprofitar, d'una manera més efectiva, el treball fet autònomament pel moviment feminista i de dones:

“Demana més atenció política a totes les propostes i al treball fet en els diversos congressos i jornades de dones i feminisme que s’han fet a Barcelona i que fossin incorporades a les noves propostes de polítiques municipals. No cal començar de nou sempre. Hi ha propostes que encara són vàlides i que semblen ignorades.”

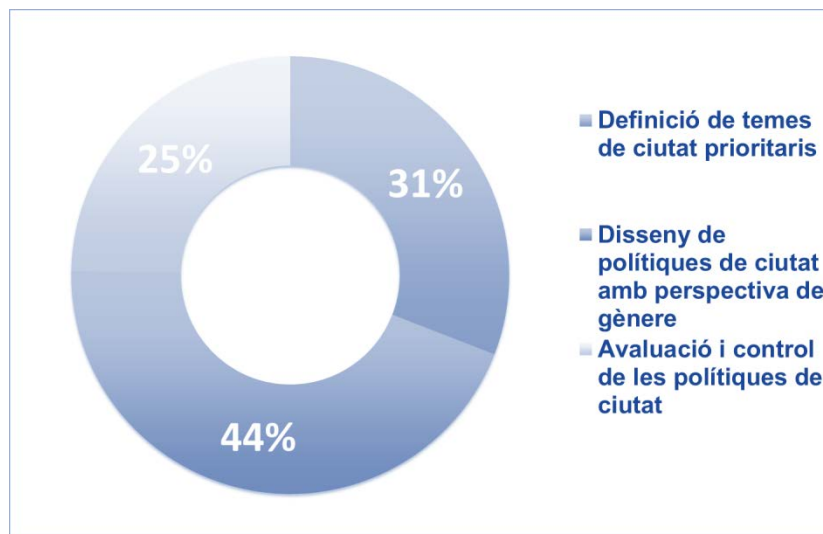
D'altra banda, el qüestionari dona certa informació respecte a les finalitats de les noves vies de participació, el seu *per a què*. Si ens centrem en les finalitats que es refereixen a les polítiques d'igualtat com a àmbit sectorial, les entitats apunten la necessitat d'incorporar la veu de les dones en la posada en pràctica d'actuacions (gràfic 11). Amb menys freqüència, assenyalen la pertinència d'enfocar-les cap a altres moments del cicle de la política pública, com ara l'establiment de grans línies de treball o l'avaluació de la seva posada en pràctica. El disseny de mesures per ser incloses en el pla d'igualtat, que constitueix un àmbit tradicional d'incidència dels consells de la dona en un sentit ampli, sembla que no constitueix una via per estendre la participació. De nou, les preferències apuntades aquí sembla que es corresponen amb espais com les taules de dones de barri, que, com hem vist en el cas del districte de Sants-Montjuïc, posen una èmfasi clara en la realització d'accions concretes per part de les entitats i mostren una gran capacitat per motivar la participació i generar xarxes i dinàmiques d'apoderament.

No obstant això, cal matisar aquesta dada amb la informació referida als àmbits on les organitzacions entenen que poden fer més aportacions (taula 20). Quan es pregunta per la seva contribució en els consells, assenyalen que el seu potencial principal, tant a escala de ciutat com de districte, fa referència a la millora del disseny d'accions concretes. Això pot indicar que les entitats són conscients que la incorporació de dones i grups nous requereix un canvi d'enfocament, encara que aquest canvi pugui afectar les rutines de treball ja existents.

Taula 20. Àmbit de treball del consell on l'entitat pot fer més aportacions

Àmbit	CDB	Consells de dones de districte
<i>Establiment de prioritats d'actuació en matèria d'igualtat</i>	25 %	26,9 %
<i>Millora del disseny d'actuacions concretes</i>	30 %	30,8 %
<i>Posada en pràctica de mesures</i>	17,5 %	19,2 %
<i>Avaluació i control de les polítiques dutes a terme</i>	9 %	15,4 %
<i>NS/NC</i>	5 %	7,7 %

Gràfic 12. Àmbit prioritari d'ampliació de la participació en les polítiques de ciutat

La valoració respecte als temes de ciutat presenta una fotografia lleugerament diferent. En aquest cas, el disseny de polítiques amb perspectiva de gènere emergeix com a opció preferida, fet que indica que hi ha una necessitat clara de concretar l'aplicació de la transversalitat en els diversos àmbits sectorials (gràfic 12). Això coincideix amb la visió expressada pel personal tècnic i amb els diagnòstics precedents, que constaten la capacitat de les accions en aquest àmbit per generar interès no només en el marc dels consells, sinó també en persones i grups que encara no en formen part.

En general, s'observa, per tant, el reconeixement que cal ampliar la participació a nous agents del moviment i que, per fer-ho, serà necessari introduir canvis en les formes i les finalitats de la participació. Cal esmentar, però, que una debilitat central detectada en el funcionament dels consells fa referència a l'existència d'un alt nivell de rutinització del seu funcionament i de resistències al canvi. Igualment, s'han detectat limitacions pel que fa a les competències digitals

dels integrants. Per això, l'aposta pels mètodes i els objectius nous assenyalats en aquest apartat també requerirà treballar per minimitzar els processos d'exclusió de les entitats o persones que ja formen part d'espais com els consells, i per gestionar les possibles tensions emergents.

L'expansió dels agents participants

És igualment rellevant explorar la transformació del model de participació a través de l'expansió dels agents participants —tant en termes d'entitats com de dones individuals—. Per això, en primer lloc, és pertinent tenir en compte les característiques i les dinàmiques del moviment de dones i feminista de la ciutat.⁶¹ Les anàlisis més recents indiquen que el cas català es distingeix per ser molt descentralitzat, amb estructures febles i de perdurabilitat baixa. Això li permet tenir un gran dinamisme i capacitat d'adaptació, encara que posa en risc les seves possibilitats d'accedir a recursos i de dur a terme projectes a llarg termini, com ara la participació en espais institucionals. El moviment també es compon d'una multiplicitat de grups que reflecteixen la diversitat de desigualtats que pateixen les dones, el seu arrelament als barris o els seus diversos interessos temàtics.

No obstant això, els treballs de referència apunten l'existència de dos eixos de divisió rellevants, com a mínim. D'una banda, hi ha l'eix generacional, que fa que les feministes joves tinguin els seus espais propis, els quals tenen dificultats per obtenir reconeixement per part de les altres organitzacions. De l'altra, hi ha el conflicte respecte a la institucionalització del moviment, definida com l'accés a recursos públics i al contacte amb les institucions. Una part del moviment considera que aquesta institucionalització implica un control sobre el discurs, que afavoreix la cooptació i que determina la necessitat d'adaptar-se als ritmes i als objectius de les institucions. Això contradiu principis bàsics per a molts grups autònoms, com, per exemple, situar en el centre la cura individual i col·lectiva, ja que s'entén que cal evitar que l'activisme impliqui una sobrecàrrega de treball. Per tant, ambdós eixos de conflicte han de ser tinguts en compte i abordats pel model de participació proposat, amb el benentès que aquest model s'ha d'adaptar al subjecte que vol incorporar i no al contrari.

⁶¹ María Palomares i Joana García (2013): *Saberes y prácticas feministas. Una aproximación al movimiento feminista de Cataluña*, Barcelona: ACSUR.

LES DONES JOVES

Prenent en consideració aquestes dinàmiques, les entrevistes exploratòries fetes a integrants d'assemblees autònomes de dones de diversos barris van permetre indagar en noves vies per ampliar la participació que s'adaptessin a la realitat del teixit associatiu més emergent de la ciutat. Aquest tipus de grups s'han creat en els darrers anys a l'entorn de temàtiques i accions clau com la Vaga de Totes o la campanya de lluita contra la reforma de la llei d'interrupció voluntària de l'embaràs. Formades per dones joves, tenen un perfil clarament no institucionalitzat, per la qual cosa els manca una estructura formal, amb accés a recursos públics o amb voluntat de participar en espais institucionals. Encara que s'han organitzat a escala de barri, tenen presència a gran part de la ciutat i han generat un treball en xarxa que ha permès elaborar documents i accions comunes i generar espais d'aprenentatge mutu. Actualment constitueixen un dels marcs més dinàmics del feminisme a Barcelona, amb una capacitat clara de canalitzar l'activisme de perfil més jove. A més, han generat una bona pràctica de participació per irrupció que pot constituir un referent en l'àmbit estatal i internacional. Els protocols contra les agressions sexistes a les festes de barris representen una contribució clau a unes polítiques de ciutat amb perspectiva de gènere i així ho ha fet visible el mateix Govern de la ciutat.

La informació recopilada per a aquest estudi ha permès identificar una sèrie de debilitats del model de participació actual que dificulten la contribució d'aquest tipus d'espais autònoms:

- **Desconfiança:** seguint les tendències generals d'una part significativa del moviment feminista de la ciutat, no hi ha una relació de confiança amb les institucions municipals, per la qual cosa se les veu com a entitats llunyanes i hostils, amb les quals no es considera pertinent establir cap tipus de col·laboració.
- **Desconeixement:** es coneix l'existència dels consells de dones de districte i es forma part de la seva llista de correus electrònics, i fins i tot s'ha participat en alguna activitat concreta. Tanmateix, les assemblees no tenen informació sobre les seves funcions, la seva composició o la forma com s'organitza el treball. Malgrat això, els consells no es perceben com a espais de participació atractius. Això es deu no només a la voluntat de mantenir un perfil autònom i no institucionalitzat, sinó també perquè s'entén que no es comparteixen interessos amb les entitats i les persones que els formen. La bretxa generacional i la seva influència en termes de demandes i de concepció del feminisme se situa aquí com un desafiament de rellevància.

- **Decepció:** en general, no es percep gaire interès de les institucions respecte als àmbits de treball de les assemblees. De manera excepcional, hi ha hagut cert diàleg i col·laboració a escala de districte per posar en marxa els protocols contra les agressions sexistes a les festes dels barris. Tanmateix, no s'ha valorat aquesta experiència com a positiva. No es considera que l'Ajuntament hagi posat prou recursos per a un desplegament efectiu a tots els territoris, que tots els actors concernits hi estiguin participant activament o que hi hagi canals de diàleg eficaços a través dels quals es tinguin en compte les demandes de les assemblees i es valorin més activament les seves aportacions. La consideració negativa d'aquesta experiència ha determinat que actualment l'aplicació dels protocols estigui en debat dins d'aquests espais i que s'hagin generat demandes concretes respecte als recursos que l'Ajuntament hauria de destinar a aquestes accions.
- **Perspectiva de dalt a baix:** es valora positivament que, en aquest cas, l'Ajuntament s'hagi nodrit de les accions dissenyades per les dones dels diversos barris. No obstant això, s'entén que generar propostes dirigides a les institucions no constitueix una tasca de les assemblees. Són les institucions les que han d'adoptar una mirada feminista en totes les seves polítiques i tenir en consideració les veus de les dones. En aquest sentit, es mostra un escepticisme clar sobre les maneres de participació *per invitació*, com ara els consells.

Malgrat aquestes dinàmiques negatives, la posada en pràctica dels protocols pot representar una oportunitat clau per apropar-se més a aquest tipus de grups. Aquesta eina s'ha generalitzat a múltiples barris de la ciutat gràcies al treball d'una diversitat de col·lectius. La dotació d'una partida pressupostària per donar suport al seu desplegament ha permès establir els primers contactes amb el personal tècnic de l'Ajuntament i, així, trencar la tendència tradicional de desconexió completa respecte a l'àmbit institucional. De fet, aquesta pràctica representa un exemple paradigmàtic de participació *per irrupció* on la institució recull una actuació de la societat civil i hi dona suport. A més, té la peculiaritat de situar-se en un model de participació *per delegació*, on una iniciativa sorgeix i es dissenya en l'àmbit no institucional i se'n fa un desplegament corresponsable. Tots aquests elements situen els protocols com una bona pràctica amb un gran potencial de representar una oportunitat per ampliar el model de participació en un sentit quàdruple:

- Permet identificar nous col·lectius feministes i de dones de la ciutat, i ajuda a dibuixar un nou mapa d'actors que permeti ampliar i diversificar la participació.

- Contribueix a disminuir els nivells de desconfiança i desconeixement respecte a la institució i estableix vies per al diàleg i la col·laboració.
- Suposa el reconeixement de l'agenda i les iniciatives del moviment i estableix les bases per a un model de participació amb components nous, com una perspectiva de baix a dalt o l'aposta per l'apoderament.
- Incideix en un àmbit d'actuació com el de la seguretat ciutadana, que tradicionalment es mostra resistent a incorporar la perspectiva de gènere.

Tanmateix, la generació d'aquestes sinergies requereix invertir més esforços en aquest àmbit d'actuació per evitar que constitueixi una oportunitat perduda.

LES DONES MIGRANTS

La falta de representativitat dels consells resideix també en la seva incapacitat per incorporar les veus de les dones migrades. Així, no reflecteixen la notable presència de les dones migrades a diversos barris de la ciutat.⁶² Els diagnòstics preliminars existents permeten identificar, de manera temptativa, les mancances que determinen que estiguin infrarepresentades en aquests espais i que caldrà abordar⁶³ (taula 21). D'una banda, indiquen que les dones migrades perceben les institucions com a entitats molt allunyades, burocratitzades i amb les quals els resulta difícil relacionar-se, en general. Aquesta apreciació s'agreuja pel que fa als espais i els processos de participació, sobre els quals es detecta un alt nivell de desconeixement.⁶⁴

Paral·lelament, l'anàlisi per al cas del districte de Sants-Montjuïc assenyalava la falta de xarxes entre les dones migrades i les entitats que promouen la igualtat a la ciutat.⁶⁵ No sembla que aquestes últimes hagin emfatitzat prou el desenvolupament d'estratègies específiques per incorporar-les-hi o per generar dinàmiques de treball en comú. Aquest segon aspecte és clau, ja que les dones d'origen divers solen disposar d'espais propis d'activisme i generació de teixit associatiu. En línia amb la literatura acadèmica, aquest fet resulta positiu i redundaria en unes polítiques més

⁶² "Amb veu pròpia: propostes de participació des de les experiències de dones llatinoamericanes a Barcelona", 2016.

⁶³ Aquí s'ha de tenir en compte que dos fan referència només a les dones d'origen llatinoamericà.

⁶⁴ Diagnòstic "La participació de dones llatinoamericanes en processos migratoris a Barcelona", 2015.

⁶⁵ Moviment associatiu en l'àmbit del Consell Sectorial de Dona, Gènere i LGTBI del Districte de Sants-Montjuïc de Barcelona, 2016.

transformadores i inclusives.⁶⁶ No obstant això, cal fer un esforç específic per teixir xarxes que articulin i enforteixin el moviment feminista i de dones en conjunt.

A més, la seva posició com a col·lectius interseccionals afectats per desigualtats de classe, origen i gènere —en ocasions, també d’ètnicitat— determina que la participació estigui soscavada per altres dificultats clau com el desconeixement de l’idioma, la vivència d’experiències de racisme i sexisme per part de la societat d’acollida, o la manca d’unes condicions laborals compatibles amb la presència en espais d’activisme o institucionals. Tot això indica que les dones migrants necessiten accedir a unes condicions materials, legals i afectives que els permetin gaudir d’una ciutadania plena i que afavoreixin la seva incorporació als diversos espais de la ciutat. El desenvolupament de polítiques amb perspectiva interseccional serà clau per avançar en la consecució de tots dos objectius.

D’altra banda, les línies de millora proposades coincideixen en molts casos amb els diagnòstics generals sobre els consells, ja que assenyalen aspectes com la necessitat que adoptin una perspectiva de baix a dalt o que incorporin, en el seu funcionament, mesures per a la conciliació.

Taula 21. Limitacions i línies de millora identificades pels estudis elaborats per a les dones d’origen llatinoamericà

Limitacions	Mesures de millora
<ul style="list-style-type: none"> • Es registra una participació molt baixa en els espais institucionalitzats. • Les institucions són vistes com entitats allunyades de la ciutadania i burocratitzades. • Falta informació sobre els espais i els processos participatius. • Falten xarxes personals que proporcionin informació i suport. • Hi ha desconeixement del català. • Tenen experiències personals de racisme i sexisme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Invitació a participar en espais com els consells de dones i facilitació del seu contacte amb grups feministes i de dones. • Formació del personal tècnic tant en matèria d’igualtat de gènere com d’interculturalitat. • Accés a serveis de cura, i millora dels horaris de la participació. • Visibilització de les activitats que ja estan duent a terme les dones. • Adopció més activa d’una perspectiva de baix a dalt en la participació.

Font: elaboració pròpia

La participació en altres espais i processos

La participació de les entitats feministes i de dones de la ciutat no s’esgota en la seva presència en els consells de dones. Per això, aquest estudi també va plantejar-se abordar la seva experiència en

⁶⁶ Laurel Weldon (2011): *When Protest Makes Policy. How Social Movements Represent Disadvantaged Groups*, Michigan: University of Michigan Press.

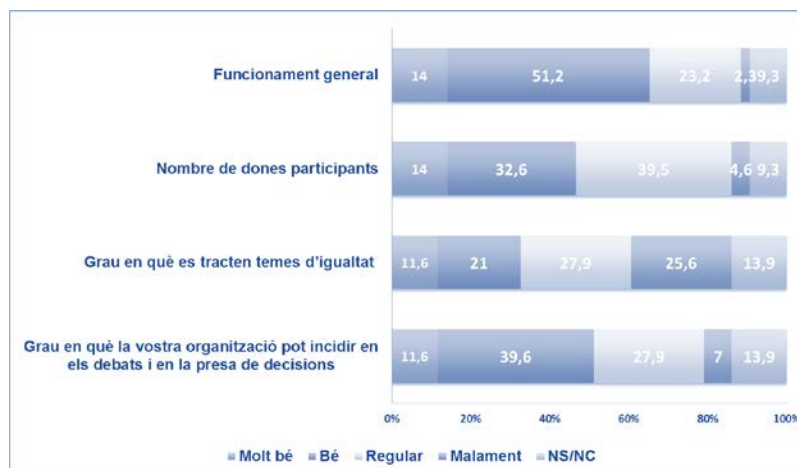
altres espais institucionals per a la participació ciutadana. La informació recopilada a través del qüestionari ha permès generar claus interessants en aquest sentit i que permetran afinar les propostes de millora (gràfic 13). En primer lloc, les dades són coherents amb la idea que les entitats identifiquen un excés d'organismes que reclamen la seva contribució i que això incideix de manera decisiva en les dinàmiques de fatiga consultiva esmentades anteriorment (*consultation fatigue*). Així, fins al 48,8% de les entitats afirmen formar part d'altres organismes a banda dels consells de dones. Aquests organismes tenen a veure amb una diversitat de consells ciutadans i sectorials tant a escala de districte com de ciutat. Tanmateix, preval la inclusió en organismes sectorials, que representen fins al 74,4% dels casos registrats en el qüestionari. Això apunta la necessitat de valorar amb cautela la possibilitat d'endinsar-se en l'estratègia d'incorporar més entitats de dones que ja pertanyen als consells de dones, a altres espais institucionals. Les dades assenyalen que les entitats més actives ja estan fent aquest esforç de transversalitzar les seves aportacions i que aquesta via de millora pot acabar en un gran esgotament de les persones participants.

Tanmateix, la seva valoració sobre la participació en aquests àmbits aporta algunes pistes sobre altres estratègies per promoure la igualtat que caldria explorar. En general, la valoració d'aquests espais és positiva, encara que, si explorem indicadors concrets pel que fa a la incorporació de la igualtat com a objectiu transversal, les entitats ofereixen una visió més fragmentada. L'aspecte més mal valorat fa referència al grau en el qual es tracten temes d'igualtat. Fins al 53,5% de les respostes indiquen una mala avaluació o una avaluació regular d'aquest element. Aquest punt és coherent amb les dificultats per aplicar la transversalitat identificades pel personal tècnic i per avaluacions anteriors de desplegament de l'estratègia a escala de ciutat. També coincideix amb el diagnòstic inicial fet en el marc d'aquest estudi, on s'observa la inexistència de grups de treball específics per abordar aquest tipus d'agendes en els consells sectorials de ciutat.

Paral·lelament, més del 40% de les entitats expressa aquesta mateixa valoració negativa respecte al nombre de dones participants. Aquest fet s'haurà de contrastar en anàlisis posteriors, atesa la limitació de dades existents. Finalment, la incidència de les organitzacions en els debats i la presa de decisions presenta unes dades més positives —amb el 50% de valoracions bones o molt bones—, encara que amb un marge ampli de millora, ja que més d'un terç les identifica amb les categories “malament” o “regular”.

Aquest conjunt d'indicadors apunta la necessitat de revisar el funcionament dels consells sectorials i territorials des de la perspectiva de gènere. Així, assenyalen que la incidència de les desigualtats s'ha d'abordar des de múltiples àmbits, que van des de la composició paritària (*presència, lideratge*) fins al contingut dels debats i deliberacions (*agenda*) o la incidència i la visibilitat que hi tenen els grups de dones (*veu, autoritat*). La proposta d'indicadors i de mesures amb perspectiva de gènere feta en el marc d'aquest informe ha de representar el punt de partida per a la incorporació d'aquest tipus de canvis i millores.

Gràfic 13. Indicadors de valoració de la participació en altres consells territorials i sectorials

A més, aquestes mesures anirien d'acord amb les vies de millora proposades en el marc del grup de treball sobre transversalitat, que ja apuntaven aspectes com la paritat o l'avaluació dels espais de participació des de perspectives també qualitatives que recollissin la incidència de les desigualtats (taula 22). En conjunt, la informació disponible assenjala la necessitat d'incorporar un enfocament sensible al gènere en les polítiques de participació, de manera que tots els espais l'incorporin no només en el funcionament (*procés*), sinó també en el *contingut*.

Taula 22. Mesures per a la incorporació de la perspectiva de gènere proposades pel grup de treball de transversalitat del CMB

Blocs de debat	Mesures
Òrgans de participació	— Paritat a tots els consells territorials i de ciutat. — Creació d'indicadors d'avaluació qualitatiu i quantitatiu per fer-ne una recopilació anual. — Articulació d'estratègies per aconseguir més participació a escala de barri.
Democràcia directa	— Ús de llenguatge no sexista. — Articulació de figures de proximitat perquè la informació arribi a totes les dones i les interpel·li a participar. — Anàlisi dels canals d'informació tenint en compte la diversitat de les dones. — No interferir en les iniciatives ciutadanes i adoptar una perspectiva d'oients. — Paritat a les taules de convocatòria de referèndums i consultes, i formació en gènere per als seus integrants. — Priorització dels projectes més inclusius.
Processos de participació	— Ús de llenguatge no sexista. — Priorització dels projectes més inclusius. — Treball per assegurar la participació de dones diverses.

Apunts sobre el model de participació de les polítiques d'igualtat

Sens dubte, la informació recopilada no constitueix un diagnòstic en profunditat d'elements de gran amplitud com la realitat del moviment feminista i de dones o la seva interacció amb els espais de participació de l'Ajuntament, que necessitarien investigacions específiques i centrades, en un àmbit territorial inferior al de ciutat. Tanmateix, tant les dades generades com el procés mateix d'investigació i les dificultats experimentades permeten dibuixar una primera fotografia del model de participació impulsat en l'àmbit de la igualtat i identificar una sèrie de tendències generals que seran clau per establir línies de millora:

- S'observa un clar **esgotament del model de participació** basat en els consells de dones. Igual que passa en el context espanyol en general, sembla que aquest model ha quedat obsolet no només pel que fa a la realitat del moviment feminista i de dones actual, sinó també pel que fa a les polítiques d'igualtat mateixes i al seu enfocament transversal. En realitat, mostra dificultats per atreure nous col·lectius, promoure un enfocament menys sectorialitzat o proporcionar una experiència de participació òptima per a les entitats.
- Els consells de dones constitueixen un model massa **rígid i institucionalitzat** que no s'adapta a la realitat fluida i canviant del teixit social. De fet, el model només s'aconsegueix revitalitzar quan s'introdueixen components de flexibilització i descentralització de les seves formes de treball. Tant el personal tècnic com les entitats coincideixen a apostar per fórmules més obertes i adaptables. Els primers han impulsat el treball per comissions o per taules de barri com a formes de revertir la inactivitat dels consells i el seu poc atractiu, i han elaborat llistes àmplies de distribució d'informació per incloure més grups que els considerats oficialment com a membres d'aquests espais. Les segones assenyalen metodologies com les trobades obertes

amb dones o amb personal polític de l'Ajuntament com a vies per ampliar la participació d'agents nous i revertir la falta de representativitat dels consells. Tot això apunta la necessitat d'invertir l'enfocament i transitar vers un model on sigui la institució la que adapti les seves rutines i processos per afavorir la participació i no al contrari.

- La flexibilització del model existent, però, requerirà que s'abordin diversos desafiaments clau. En primer terme, caldrà identificar i abordar la presència de **resistències al canvi**. De fet, la consolidació mateixa dels consells ha derivat en un alt nivell de rutinització, que, juntament amb la falta de rotació, pot generar dificultats per modificar dinàmiques de funcionament. En segon lloc, queda clar que l'ampliació de la participació no es pot dur a terme a través d'una **sobrecàrrega de treball** per a les entitats. Per contra, sembla necessari que la institució faci un esforç especial per repensar el model participatiu des de la premissa de no desapoderar encara més el moviment. També cal integrar els objectius de conciliació i corresponsabilitat en el cor dels processos de canvi, i entendre que la divisió sexual del treball i la falta de temps de les dones constitueixen mecanismes que les exclouen sistemàticament de l'esfera pública. Finalment, cal tenir en compte la **complexitat elevada de les actuacions** en matèria d'igualtat i la seva incidència en la capacitat de les entitats per fer aportacions. Els plans i les mesures d'aquesta legislatura s'han mostrat massa abstractes i caldrà un procés d'aterratge en el territori i en la realitat de les dones de cada barri. L'aposta per descentralitzar els espais de participació torna a emergir com un eix de canvi clau. S'observa que no només permet captar més interès per part de les dones participants, sinó també desplegar les actuacions del nivell de ciutat d'una manera efectiva.
- La interconnexió entre **transversalitat i participació** també apareix com un repte rellevant. Fins ara, la transversalitat ha tingut un grau de desplegament limitat, especialment en l'àmbit de districte, i amb un enfocament essencialment tècnic. Paral·lelament, les polítiques en matèria de participació han tingut una incorporació de la perspectiva de gènere molt limitada. Això es reflecteix en aspectes tan diversos com l'escàs paper dels consells de dones en el desplegament de la transversalitat i l'excessiu enfocament sectorial, o en la incidència limitada de les temàtiques d'igualtat en l'àmbit d'altres consells. S'observa, però, que han tingut èxit algunes iniciatives pioneres a incorporar la perspectiva de gènere en certes àrees, i que les entitats mostren un gran interès a contribuir al seu desenvolupament.
- El **nivell de retorn escàs** de la participació realitzada i dels seus beneficis concrets per a les polítiques de la ciutat sembla que constitueix un factor desmotivador, ja que es percep una

falta de visibilitat i de reconeixement del treball fet. S'hi uneixen aspectes com la percepció d'una influència escassa en la presa de decisions que, quan es reverteix en àmbits d'incidència directa com les taules, sembla que redunda en una millor experiència de participació.

- D'altra banda, sembla que la **falta d'un mapa general que reculli la multiplicitat d'espais** existents, les seves formes de funcionament i les aportacions que fan, dificulta la inclusió de noves persones i col·lectius, ja que, en general, són desconeguts per a moltes dones.
- L'existència d'una **bona pràctica en matèria de participació per irrupció** representa una oportunitat clau per apostar per unes polítiques d'igualtat participatives. Els protocols elaborats als barris obren la porta no només a la col·laboració amb nous col·lectius que no haurien participat en espais com els consells, sinó també a l'expansió del model vers un enfocament de baix a dalt i vers pràctiques *per delegació* que contribueixin a apoderar el moviment. No obstant això, la possible valoració negativa del seu desplegament corresponsable pot buidar aquesta experiència de tota la seva potencialitat.
- La possibilitat d'identificar noves pràctiques com aquesta i de promoure una participació representativa de la realitat del moviment també queda limitada pel desconeixement existent en aquest sentit. Malgrat el consens general pel que fa a l'existència de múltiples grups autònoms que cal incorporar, no hi ha un **mapa actualitzat d'actors** ni una anàlisi detallada dels seus interessos. En canvi, l'exemple del districte de Sants-Montjuïc mostra la utilitat de comptar amb aquest tipus de recursos. No només contribueixen a afavorir-ne la inclusió en els organismes i els processos de participació, sinó que també obren la possibilitat de contribuir a enfortir els espais propis del moviment feminista i de dones.
- L'experiència de la Taula de Dones de la Marina resulta il·lustrativa en aquest sentit, i demostra el **potencial dels espais descentralitzats** on la institució enfoca la seva actuació a facilitar el treball autònom de les entitats. Aquest tipus d'enfocaments són capaços de generar una participació àmplia, motivadora i amb incidència en la vida del territori. També tenen potencial per pal·liar elements negatius com l'impacte de la bretxa generacional, que fa que es percebi una divergència d'interessos i objectius que dificulta compartir espais i determina el desinterès de les dones més joves.
- L'àmplia xarxa descentralitzada de consells de dones de l'Ajuntament de Barcelona proporciona un punt de partida excel·lent per explorar noves vies de treball com aquesta. Inclou tant personal tècnic com un conjunt consolidat de persones participants que comparteixen un clar **compromís per ampliar la participació** cap a nous grups i col·lectius i per

aprofundir en una perspectiva més àmplia, consultiva i descentralitzada. Tanmateix, la falta de recursos constitueix una mancança bàsica que dificulta abordar canvis.

Taula 23. Anàlisi DAFO sobre el model de participació de l'àrea d'igualtat

FORTALESES	DEBILITATS
<ul style="list-style-type: none"> —Xarxa consolidada d'organismes de participació especialitzats en matèria d'igualtat. —Capacitat d'adaptació dels consells a la realitat del territori i a les demandes i els interessos de les entitats. —Experiències amb èxit de desplegament de mesures per ampliar i millorar la participació en districtes com Sants-Montjuïc. —Posada en marxa de primeres experiències en matèria de transversalitat (espai públic, memòria històrica, etcètera). —Consolidació progressiva del caràcter consultiu dels consells. —Presència de pràctiques per irrupció i per delegació pioneres, com els protocols. 	<ul style="list-style-type: none"> —Rigidesa, formalitat i politització excessives dels consells. —Falta de representativitat de les entitats que participen en els consells de dones, especialment en termes d'edat i origen. —Manca de recursos centrats a promoure la participació del moviment feminista i de dones. —Prevalença de la participació com a informació en les diverses fases (exposició de projectes, rendició de comptes, etcètera) a causa de la complexitat i la novetat de les mesures de govern desenvolupades. —Percepció de dificultats per a la participació (falta de temps, complexitat, etcètera) i de factors desmotivadors, com la falta d'influència. —Exclusió de col·lectius interseccionals com les dones migrants. —Falta de retorn respecte a les contribucions de la participació i falta de coneixement d'un mapa compost de múltiples espais en diversos nivells.
OPORTUNITATS	AMENACES
<ul style="list-style-type: none"> —Moviment feminista i de dones dinàmic i divers. —Expansió de les assemblees autònomes de dones que reuneixen les joves, i creació d'una xarxa al seu voltant. —Existència d'una temàtica d'interès comú entre institució i assemblees: els protocols contra les agressions sexistes. —Procés de reforma dels diversos espais i de les normes de participació de la ciutat. —Obertura d'espais de participació a escala de barri i de projectes específics pels quals sembla que les dones mostren més interès. —Experiències pioneres en matèria de transversalitat i participació que han estat valorades positivament per les entitats. —Presència de diagnòstics i línies de millora per a la participació de dones migrants. 	<ul style="list-style-type: none"> —Bretxa generacional que travessa el moviment feminista i de dones de la ciutat. —Presència de resistències als canvis en el model de participació actual dels consells per part de les entitats que els integren. —Desconfiança per part dels grups feministes més joves del marc institucional i escepticisme respecte al treball de l'Ajuntament en matèria de protocols contra les agressions sexistes. —Complexitat excessiva de les mesures de govern a les quals han de contribuir els consells. —Possibles resistències en altres àrees de govern a integrar de manera transversal la igualtat i a incorporar el moviment feminista i de dones com un interlocutor vàlid.

7. Una proposta de metodologia per a la transversalitat participativa

7.1. Conceptes i eixos bàsics

La transversalitat participativa requereix desenvolupar una metodologia dual. Sens dubte, l'àmbit de les polítiques d'igualtat ha de promoure un enfocament que impulsi, d'una manera efectiva, la inclusió de les veus de les dones en la pràctica de la transversalitat. Aquest esforç, però, ha d'anar acompanyat del desenvolupament de polítiques de participació sensibles al gènere, que treballin per garantir que tots els espais de presa de decisions de la ciutat contribueixen a promoure la igualtat activament. Per entreteixir ambdues estratègies, cal establir una sèrie de conceptes centrals que han de sustentar-ne el desenvolupament coordinat:

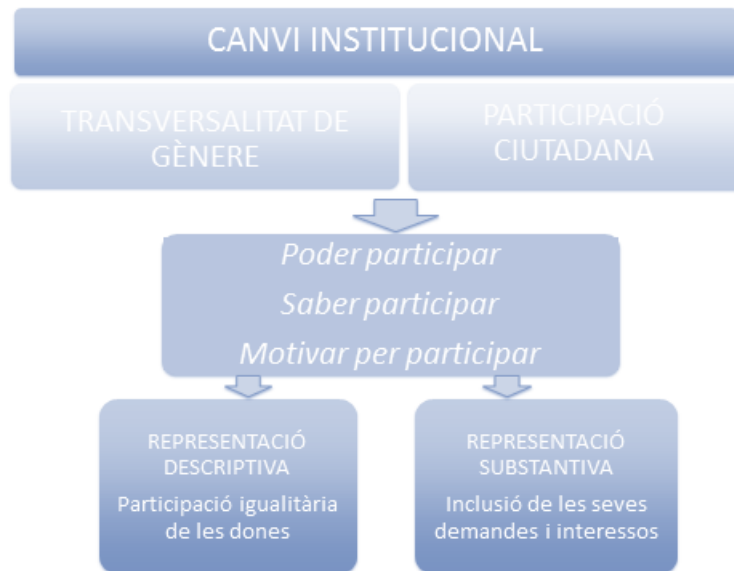
- **Caràcter estructural de les desigualtats:** les desigualtats de gènere i les seves interseccions s'han de definir a partir del seu caràcter estructural. Les desigualtats filtren el funcionament de les institucions en el seu conjunt, de manera que tots els seus processos i resultats deixen de ser neutrals pel que fa al gènere i s'han de revisar des d'aquesta perspectiva. Igualment, els eixos de dominació que hi estan vinculats incideixen en el funcionament de les esferes pública i privada, la qual cosa impedeix la participació en igualtat de les dones en tota la seva diversitat. Només l'abordatge d'aquestes desigualtats permetrà transitar vers una ciutadania plena de les dones.
- **Bon govern:** amb aquest objectiu, es fa necessari redimensionar el concepte de bon govern per incorporar-hi els compromisos en matèria de transversalitat i de participació d'una manera entrelaçada. La qualitat de les polítiques municipals no només se sustenta en el fet que incorporin la perspectiva de gènere en el seu *contingut*, sinó també en el fet que el seu *procés* d'elaboració i aplicació inclogui les veus de les dones en igualtat de condicions.
- **Representació de les dones:** els canvis en matèria de procés i contingut apel·len a un concepte de representació política de les dones de naturalesa multidimensional. D'una banda, la seva representació descriptiva requereix que se'n garanteixi una presència i una participació igualitàries en tots els espais i els processos de la institució. De l'altra, la seva representació substantiva necessita que s'incloguin les seves demandes i interessos en les polítiques i les

actuacions. En aquest cas, el moviment feminista i de dones ha de ser considerat un actor central, ja que té un paper innegable en l'articulació i la visibilització dels interessos de les dones com a col·lectiu. Igualment, constitueix una font de coneixement de gran valor per identificar l'abast i la naturalesa de les desigualtats, especialment de les interseccionals.

- **Canvi institucional:** els compromisos amb la participació activa de la ciutadania i amb la promoció transversal de la igualtat requereixen una aposta pel canvi institucional, de manera que les rutines i els processos s'adaptin a ambdues finalitats d'una manera coordinada. Atorgar protagonisme a les veus de les dones fa necessari que el funcionament de les institucions es transformi juntament amb aquest objectiu, per evitar que les dones sempre es tinguin que "ajustar als ritmes, les formes i les prioritats de l'Administració". Igualment, això implica destinar recursos específics a aquesta finalitat i millorar la coordinació entre les àrees de govern que s'ocupen de promoure la igualtat i la participació, respectivament.
- **Poder, saber i estar motivada per participar:** entre els objectius generals del canvi institucional cal trobar el desenvolupament dels tres eixos d'acció estratègics identificats per la literatura. Les actuacions han d'estar enfocades, de manera complementària, a garantir la capacitat i l'interès de les dones participants, així com el disseny d'espais i processos que facin possible i satisfactòria la seva contribució. Els propòsits de poder, saber i motivar per participar han d'inspirar totes les accions de govern en aquest sentit.
- **Democratització de les cures:** la incorporació de les dones als espais de la democràcia representativa i participativa requereix ineludiblement que s'abordi la incidència de la divisió sexual del treball i la rígida separació entre les esferes pública i privada. Aspectes com el reconeixement de les tasques de cura o la seva democratització són clau per a la representació tant descriptiva —presència— com substantiva —necessitats— de les dones, i se situen al cor de la dimensió relativa a *poder participar*.
- **Espais propis de participació:** d'altra banda, l'aplicació d'un enfocament dual inclou el manteniment d'espais de participació específics per al moviment feminista i de dones. Aquests espais proporcionen un context adequat per enfortir la seva tasca com a contrapúblic subaltern i faciliten l'articulació de demandes i interessos comuns sobre les polítiques de la ciutat.
- **Concepte de participació:** d'acord amb models com el LUDO, sembla necessari establir un concepte de participació ampli que prevegi formes, moments i objectius diversos per aconseguir que s'ampliï la mirada respecte als enfocaments existents. En particular, és

especialment important fer visible el fet que participar no consisteix només a formar part dels processos i els espais impulsats per la institució. Per contra, un moviment feminista i de dones autònom i dinàmic constitueix una font clau de coneixement per impulsar unes polítiques sensibles al gènere.

Figura 6. Eixos bàsics del model de participació

7.2. El model de transversalitat i la participació del moviment feminista i de dones

Principis orientadors

En primer lloc, l'aplicació d'aquests principis generals requereix que es revisi el model de transversalitat de l'Ajuntament i les polítiques creades per incorporar les veus de les dones. D'acord amb les recomanacions i les bones pràctiques identificades en contextos diversos, així com les conclusions assenyalades aquí per al cas barceloní, es proposa adoptar un model de transversalitat participativa fonamentat en els principis orientadors següents:

- **Model burocraticoparticipatiu:** l'aplicació efectiva de la transversalitat ha de tenir un component tant burocràtic com participatiu. D'una banda, la importància crucial del canvi institucional per assolir la inclusió de la perspectiva de gènere en totes les polítiques exigeix posar un accent clar en la modificació dels processos i les rutines internes, i la creació d'eines i coneixement tècnic. De l'altra, la transversalitat necessita un component participatiu que garanteixi la inclusió de les veus de les dones i promogui així el desenvolupament de polítiques

més transformadores i inclusives. Amb això s'aconseguiria dur a terme actuacions que fossin tant *reflexives* —deutores del coneixement tècnic existent— com *receptives* —basades en les demandes de les dones i en el coneixement situat que aquestes generen—.

- **Definició multidimensional de la perspectiva de gènere:** la inclusió de les seves veus i experiències determina que, en la definició de “què és la perspectiva de gènere i com s’inclou”, s’hagin de tenir en consideració una multiplicitat de fonts de coneixement. Habitualment, l’aplicació de la transversalitat s’ha fet partint de les dades i les eines analítiques proporcionades pels estudis de gènere i interseccionals. Tanmateix, una concepció multidimensional de la perspectiva de gènere requereix incorporar el coneixement generat per les dones i atorgar-li visibilitat i legitimitat.
- **Apoderament:** l’aplicació participativa de la transversalitat en cap cas no ha de derivar en un procés de desapoderament de les dones i de les seves entitats. Ben al contrari, ha de respectar-ne els ritmes, les prioritats i les formes autònomes d’organització, i contribuir a reforçar els espais d’activisme propis. Això implica que la institució ha d’adaptar els seus processos i agendes de treball i no ha de generar dinàmiques d’extracció d’informació que suposin una càrrega excessiva per a les persones participants. Per contra, cal que contribueixi a visibilitzar i posar en relleu les prioritats i la multiplicitat d’accions dutes a terme pel moviment feminista i de dones, i afavorir que nodreixin i dotin de contingut les polítiques de la ciutat.
- **Participació per delegació:** la participació apoderadora requereix abandonar l’enfocament purament de dalt a baix tradicional dels consells de la dona. La riquesa de les propostes del moviment fa necessari adoptar també una perspectiva de baix a dalt, a través de la qual, i de manera activa, la institució promogui un contacte constant amb el teixit associatiu que permeti conèixer les seves accions i propostes en cada àmbit. A més, aquest enfocament *conversacional* convida a atorgar més protagonisme a les pràctiques per delegació, en les quals la institució actua com a membre facilitador del funcionament d’una xarxa d’actors.
- **Enfocament qualitatiu:** evitar el desapoderament i garantir uns processos de participació inclusius per a *totes* les dones requereix apostar per un model que prioritzi la qualitat per davant de la quantitat. Això significa que s’ha d’evitar aplicar un enfocament expansiu centrat a generar una pluralitat de moments de participació que augmenti el nivell d’extenuació de les persones participants i el seu escepticisme sobre els resultats obtinguts respecte a l’esforç realitzat. Per contra, la institució ha de prioritzar els processos o els espais de més interès estratègic —per a la institució o bé per al moviment—.

- **Subjecte feminista divers:** el moviment feminista i de dones constitueix un actor plural i dinàmic. Lluny de constituir una debilitat, el fet que estigui estructurat en una diversitat de grups i fórmules organitzatives —mixtos, autònoms, professionalitzats, interseccionals, etcètera— suposa una riquesa que cal reflectir en l'àmbit institucional. Un model participatiu de transversalitat ha de fer un esforç especial per donar cabuda a aquesta pluralitat i mostrar-se representatiu de la realitat del moviment en conjunt. Per aconseguir-ho, és clau potenciar l'enfocament bidireccional esmentat anteriorment.

Elements de millora del model de participació

L'ARQUITECTURA INSTITUCIONAL

En primer lloc, l'aposta per la transversalitat participativa requereix que es reconsideri l'arquitectura institucional en matèria d'igualtat. Fins ara, el foment de la participació del moviment feminista i de dones suposa un àmbit d'actuació sense centralitat en les seves competències. A més, s'ha adoptat una perspectiva essencialment de baix a dalt, per la qual les entitats han fet gran part de l'esforç d'adaptació al marc institucional existent. L'aposta per unes polítiques receptives requereix modificar aquestes dinàmiques i garantir que aquest objectiu té recursos i línies de treball concretes (personal, dotació econòmica, etcètera) i que és la institució qui fa un esforç proactiu per recollir el coneixement generat a través de l'activisme de les barcelonines. Per això, es recomana introduir els eixos de canvi següents:

- Incorporar la promoció de la participació entre les funcions centrals de les diverses estructures d'igualtat de la ciutat —tant tècniques com polítiques—. En especial, situar-la com una **competència clau** del CIRM en el seu impuls de la transversalitat. Això requereix que l'arquitectura d'igualtat amplii el seu compromís no només de potenciar espais i mètodes específics sinó també de garantir que les demandes, els interessos i les posicions del moviment feminista i de dones donin forma al contingut de les polítiques de la ciutat i integren el corpus de coneixement —*legítimat*— pel que fa a les desigualtats. Així, les seves responsabilitats inclourien components relatius tant al *procés* com al *contingut*.
- Instituir els principis de **poder participar, saber participar i motivar per participar** com a part del nucli de l'esforç esmentat, i entendre que la institució ha de generar el context adequat

perquè tingui lloc una participació efectiva i satisfactòria. Aquesta participació ha de respondre als interessos i les demandes del moviment per fer que li sigui atractiva, però també s'ha d'adequar a les seves necessitats i capacitats. A més, la participació s'ha de visibilitzar i revaloritzar, i ha d'entendre l'esforç important que suposa per a les dones donar el seu temps i el seu coneixement. Això requereix abandonar l'enfocament tradicional en el qual el model responia predominantment a les necessitats, els ritmes i les prioritats de la institució.

- Elaborar un **mapa dels espais de participació** que ordeni i aporti claredat al model existent, i faciliti la contribució de noves persones i entitats i posi en relleu la multiplicitat de contribucions fetes a les polítiques de la ciutat.
- Desenvolupar un **marc normatiu** que aporti claredat i caràcter vinculant al nou model de participació i que també s'adeqüi millor a les formes d'organització majoritàries del moviment, que són de naturalesa informal i amb baixa perdurabilitat.
- Incrementar els **recursos econòmics i humans** específics per gestionar i dinamitzar la participació entesa en els seus múltiples aspectes, des de la gestió d'espais i processos fins a la identificació de nous actors i la generació de dinàmiques de col·laboració i diàleg. En aquest sentit, el model proposat per la Scottish Women's Convention com a organisme especialitzat i amb recursos propis per a aquestes missions podria constituir una referència.
- Promoure l'**intercanvi d'experiències** i la transferència de coneixement a l'entorn de les bones pràctiques potencials que s'han dut a terme en alguns consells. El nivell de descentralització provoca que la informació sobre els diversos espais de participació i els seus resultats sigui excessivament dispersa. El grup de treball de territorialitat ha d'esdevenir un espai clau per revertir aquesta mancança i generar sinergies.
- Proporcionar **formació especialitzada** al personal tècnic sobre la participació amb perspectiva de gènere, per fer que desenvolupin noves competències que permetin optimitzar processos com el disseny, la posada en pràctica o l'avaluació d'aquesta participació.
- Introduir els objectius i les eines relatius a la participació del moviment feminista i de dones en els espais de **treball interdepartamental** en matèria de transversalitat. L'objectiu és tant disminuir progressivament la preeminència de l'enfocament tècnic actual com crear sinergies respecte a la introducció de la perspectiva de gènere en els processos i els espais de participació dels departaments. Per aconseguir-ho, s'han de traslladar, a través de guies o recomanacions, els eixos de millora plantejats en el marc d'aquest estudi.

- Establir una línia de col·laboració específica amb el **Departament de Participació** que permeti fixar un treball conjunt per introduir la perspectiva de gènere en les seves actuacions; en especial, explorar el treball amb els consells sectorials que coordina aquest Departament i que poden representar un àmbit clau des d'on impulsar la incidència de la transversalitat en les polítiques.
- Realitzar **un seguiment i una avaluació periòdics** dels avenços aconseguits en matèria de transversalitat participativa, de manera que es visibilitzi quina incidència tenen en les àrees de govern i el seu impacte en la participació del moviment feminista i de dones, però garantint que no tinguin efectes negatius sobre principis bàsics com el d'apoderament.

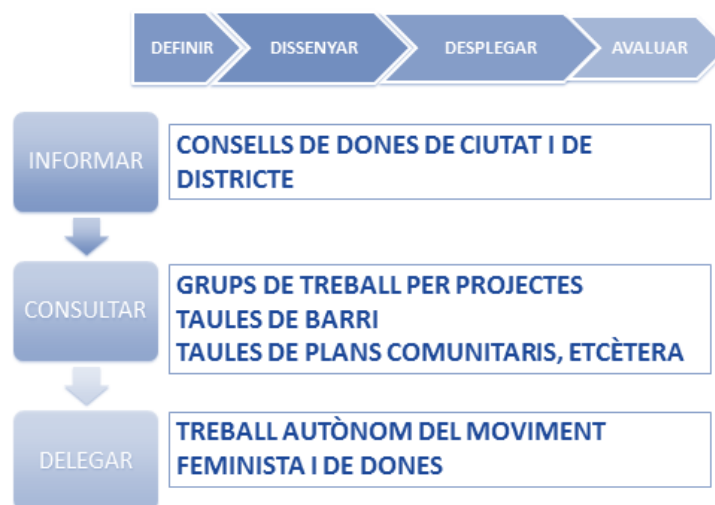
ELS CONSELLS DE DONES

L'existència d'una xarxa àmpliament consolidada de consells suposa tant una fortalesa del model actual de participació com una font de tensions i resistències. Es proposa, per tant, treballar per modificar el model, encara que aprofitant el capital acumulat (xarxes, experiències, bones pràctiques, etcètera):

- És clau destinar recursos a elaborar **mapes d'actors** a escala de barri i districte que permetin conèixer millor la realitat del moviment feminista i de dones de la ciutat. Això implicaria no només identificar els grups existents sinó conèixer-ne els interessos i les prioritats i establir canals de comunicació i generació de confiança mútua. Tal com es va esmentar en l'apartat anterior, aquesta tasca s'ha d'incorporar a la feina habitual d'una arquitectura d'igualtat ampliada. Per tant, aquests mapes han d'estar permanentment actualitzats, seguint la dinàmica flexible i canviant del mateix moviment.
- L'elaboració de **diagnòstics amb una perspectiva interseccional** constitueix un altre aspecte clau. Tant el treball pioner fet pel Departament de Participació com l'anàlisi duta a terme per al Districte de Sants-Montjuïc mostren que és molt necessari analitzar els obstacles específics que els espais i processos actuals suposen per a determinats col·lectius clau. Seria pertinent ampliar aquest tipus d'estudis i explorar la creació de mesures específiques. Entre aquestes mesures, i seguint les recomanacions de la literatura, hi hauria el foment de l'associacionisme de les dones en les interseccions, que representen un esperó clau per transitar vers polítiques més transformadores.

- Cal aprofundir en la línia de treball pel que fa a augmentar la **flexibilització** del model de participació. D'una banda, i per evitar la rigidesa excessiva dels consells, que no s'adapta al caràcter fluid del moviment i de les seves demandes, seria adequat adoptar un model dinàmic més basat en grups de treball oberts i per projectes. Això permetria que els col·lectius contribuïssin preferentment en els temes del seu interès, que les formes i els moments de participació fossin adaptables i que s'incorporessin més persones individuals, plataformes de caràcter temporal, etcètera. També ajudaria que el nombre i la finalitat d'aquests espais responguessin a la realitat diferencial de cada territori.
- Les experiències positives en matèria de taules de barri i les demandes existents indiquen que la **descentralització** constitueix un altre eix de canvi determinant. Tant els interessos i les capacitats de moltes entitats i persones com la realitat extremament diversa dels barris suggereixen la pertinència d'apostar per espais i processos en aquest nivell territorial, així com el potencial que tenen per generar models de participació alternatius basats en principis com el d'apoderament o en la posada en pràctica d'accions concretes.

Figura 7. Potencial de distribució de funcions seguint el model LUDO

- En canvi, els consells de districte i de ciutat proporcionen una visió de conjunt. Per tant, seria pertinent explorar la possibilitat de formalitzar l'**estructuració de funcions actual** entre consells, grups de treball i taules que s'observa a certs territoris. Els primers passarien a fer tasques més generals de seguiment i control i actuarien com l'espai central de rendició de comptes, no només pel que fa a polítiques municipals sinó també a la participació efectiva del moviment feminista i de dones en aquestes polítiques. Els espais més flexibles, com ara taules, grups o comissions, permetrien concebre un enfocament més deliberatiu, on s'articulés conjuntament el desenvolupament de actuacions diverses adaptades al territori i als interessos

compartits en cada moment. En aquest àmbit es podrien situar les comissions d'organització del 8-M i el 25-N, que actualment llasten els processos de canvi en els consells de districte. La perspectiva de baix a dalt, a més, faria necessari incorporar pràctiques per irrupció a través de les quals l'Administració posaria en relleu el treball autònom del moviment i actuaria com a agent de suport per transmetre els seus interessos i coneixements cap a l'àmbit institucional. La consolidació d'una estructuració en aquest sentit generaria un model basat en una participació multidimensional i flexible, adaptada a la realitat plural del moviment. Això permetria disminuir les dinàmiques de frustració que es produeixen quan es participa en processos o espais que no tenen les finalitats esperades. Igualment, contribuiria a minimitzar el temps fet servir en la participació i a mitigar la sensació de sobrecàrrega de treball.

- En la tasca general de tots els espais, és clau **adaptar el contingut de la participació** a les capacitats i els ritmes de les entitats. Les mesures de govern cada vegada són més complexes, en coherència amb l'abast superior de les polítiques d'igualtat. Una participació apoderadora requereix que la institució plantegi les seves propostes o bé limitant la contribució de la societat civil als àmbits territorials més propers (accions a escala de barri, per exemple) o bé identificant i transferint proactivament les demandes del moviment —si n'hi hagués— en un àmbit concret.
- Una segona estratègia per poder facilitar la seva contribució s'ha de centrar en la posada en marxa de processos de **capacitació sobre la inclusió de la perspectiva de gènere** en les polítiques de ciutat. Garantir una participació més motivadora i efectiva requereix posar en marxa aquest tipus de mesures. A més, el protagonisme creixent de les metodologies no presencials i el desenvolupament de continguts en línia exigeix mesures formatives per als col·lectius amb menys competències digitals.
- És igualment important transitar més determinadament vers un model **d'establiment d'agenda**, on els espais de participació disposin de més continguts i formes de treball decidides autònomament pels seus integrants, la qual cosa els permetria generar actuacions i posicionaments autònoms (activitats, informes, opinions, etcètera). Això no només afavoriria una experiència de participació més satisfactòria sinó també l'aposta per uns espais que no perdin la seva perspectiva crítica vers les polítiques de la ciutat.
- És crucial que els espais específics per a la participació de les dones abordin d'una manera concreta les dificultats existents respecte a la falta de temps i a la **incidència que les tasques de cura** poden tenir en aquest cas. El diagnòstic mostra que el primer aspecte constitueix una limitació essencial per a les persones participants. Així mateix, s'observa que els espais autònoms tendeixen a canalitzar la participació de les dones més joves, mentre que els institucionals presenten un perfil d'edat elevat. Això permet entreveure que les dones amb més dedicació a les tasques de cura poden estar sent excloses d'ambdós espais. Per tant, és crucial abordar almenys tres línies centrals de treball: analitzar la incidència de les tasques reproductives en la participació de les dones; proposar mesures específiques perquè els espais institucionals tinguin en compte aquests aspectes (horaris, serveis de cura, etcètera), i explorar la generació de sinergies amb la Mesura de govern per una democratització de la cura. Així, es

podria començar a abordar directament la tensió publicoprivada que afecta la inclusió de les dones i dels seus interessos en els espais de decisió.

- L'existència d'una pluralitat d'espais, formes i enfocaments fa necessari **generar eines que visibilitzin i posin en relleu la contribució** de la societat civil a unes polítiques de ciutat feministes. L'interès mostrat per les entitats per generar instruments en línia que facilitin l'intercanvi d'informació es pot adreçar a aquesta finalitat. Per exemple, la creació de mapes que identifiquin experiències de participació concretes i els seus resultats pot generar sinergies positives, augmentar la satisfacció de les persones participants i atreure'n de noves. També permet obtenir una visió de conjunt del model general de participació, que és força complex i dispers, i del seu impacte en unes polítiques feministes.
- El diagnòstic de partida també ens mostra la presència d'un gran interès per **transcendir un enfocament sectorialitzat** i centrat en els "temes de dones". Les experiències pioneres tant a escala de ciutat com de districte indiquen que atorgar protagonisme a l'aplicació de la transversalitat pot ser una manera de revitalitzar la participació. Tanmateix, l'apropament a aquesta estratègia requereix un procés d'aterratge i de capacitació, atesa la complexitat i l'amplitud de la tasca.
- De manera complementària, cal **fomentar la participació en altres espais i processos** sectorials que tinguin interès per a les entitats, encara que sense agreujar el model actual de doble o triple presència pel qual es pren part en múltiples espais de forma simultània. La celebració de consells sectorials mixtos o el foment del treball per projectes pot ajudar a mitigar aquesta tendència. Per a això, serà clau fomentar la coordinació interdepartamental.

LES PRÀCTIQUES PER IRRUPCIÓ

L'adopció d'un enfocament de baix a dalt també requereix que la institució actuï com a agent facilitador del treball autònom del moviment i que traslladi les seves demandes i propostes:

- Una primera acció clau consistiria a posar més èmfasi a elaborar la mesura de govern per contribuir a la posada en pràctica dels **protocols contra les agressions sexistes** dels barris. Constitueix una actuació determinant per identificar nous col·lectius de dones i establir relacions de més col·laboració i confiança. Això requereix anar més enllà de la dotació actual de recursos econòmics —que ha demostrat tenir uns resultats limitats— i situar-la com una acció estratègica per fer un canvi cap a un enfocament de participació apoderadora. De fet, pot representar una pràctica pilot que estableixi línies d'acció futura. Cal aprofitar per implicar l'arquitectura d'igualtat en l'aplicació del nou model, però també per potenciar la transversalitat participativa en altres àrees sectorials. Així, l'aplicació de protocols sorgits des del moviment feminista representa una oportunitat determinant per legitimar i visibilitzar les seves veus davant d'àmbits tradicionalment poc sensibles al gènere com són els de seguretat ciutadana o d'espai públic.
- Aquesta pràctica ha de servir per establir una línia de treball específica per **identificar i donar suport a iniciatives clau del moviment** i, en especial, per reconèixer-les i visibilitzar-les com una forma de participació que contribueix al desenvolupament d'unes polítiques municipals amb perspectiva de gènere. La plataforma digital que es pugui crear per recollir les

contribucions dels processos i els espais per invitació també ha d'incorporar aquestes pràctiques. D'aquesta manera es contribuiria a trencar la dicotomia entre autonomia del moviment i contribució a les polítiques institucionals.

- Promoure activament l'apoderament també requereix actuar com a **agent facilitador i proveir de recursos i espais** que facilitin la interacció autònoma de les dones organitzades i no organitzades, tal com es va proposar en organismes com Gunea. Així, no només se'n podrien reforçar les potencialitats sinó també generar contextos propicis perquè sorgissin noves pràctiques per irrupció que poguessin contribuir a la qualitat de les polítiques municipals. Les taules de dones a escala de barri semblen tenir potencial per generar aquest tipus d'espais, on la institució només actua com a agent facilitador i es promou l'autonomia i l'enfortiment del moviment feminista i de dones.
- En aquesta mateixa línia, s'ha d'estendre el treball fet per **promoure la igualtat en les entitats mixtes**: d'una banda, posant una èmfasi especial a potenciar la creació d'espais de dones dins d'aquestes entitats que articulïn el seu enorme potencial per a l'activisme feminista, i, de l'altra, treballant per revertir processos com la divisió sexual del treball dins de les entitats, que continua invisibilitzant i infravalorant la tasca de les dones.
- És igualment interessant poder generar **espais de reflexió conjunta** més flexibles i oberts que els organismes de participació, seguint l'exemple dels *roadshows* escocesos, on se centra l'atenció a generar una conversa respecte a un tema clau. Pot representar una altra eina interessant per trencar la bretxa generacional que allunya les dones més joves i per tornar a ampliar el concepte de participació i deslligar-lo d'espais més formals i gestionats per la institució.
- Les **eines en línia** també poden oferir noves vies per a la participació no presencial, la qual cosa facilitaria la contribució d'una diversitat més gran de dones. La creació d'un espai específic per rebre informació sobre iniciatives autònomes del moviment o un *feedback* sobre polítiques de la ciutat que poden resultar perniciosos per a les dones proporcionaria canals de comunicació nous amb la institució i fonts interessants d'informació. Així, el que podria ser una bústia de les dones —anàloga a la que ja hi ha per al conjunt de la ciutadania— recolliria l'experiència de contextos com el nord-irlandès, on s'ha implantat el denominat *equality scheme complaint*, amb el qual la societat civil pot emetre opinions sobre l'impacte negatiu d'una política concreta sobre les desigualtats.
- Finalment, el model dels **informes ombra de ciutat** podria constituir una eina d'utilitat per afavorir processos autònoms de reflexió i crítica, que al seu torn nodrissin les polítiques municipals. En aquest cas, la institució exerciria només d'agent facilitador i legitimador de l'acció com una forma de participació.

Figura 8. Esquema resum del model de polítiques de participació

ELS INSTRUMENTS DE LA TRANSVERSALITAT

L'establiment de noves finalitats i formes de participació ha de tenir un impacte en les accions de canvi institucional adreçades a desplegar la transversalitat. Com hem vist en el diagnòstic previ, a l'Ajuntament ja hi ha pràctiques pioneres per desplegar-ne algunes amb un component participatiu. Tanmateix, escau ampliar aquestes experiències i disposar algunes línies de treball específiques en aquest sentit.

1. Sistemes d'informació i avaluació

Les accions per generar coneixement sobre les desigualtats i avaluació de les polítiques tenen generalment un perfil tècnic clar. Cal explorar millor la contribució del moviment feminista i de dones a aquestes tasques. Quant al primer element, exemples com l'Observatori de Gènere de l'Ajuntament de Santiago de Compostel·la demostren la potencialitat de fer diagnòstics de la situació amb un component participatiu. No només permeten generar nou coneixement, sinó també proposar nous indicadors i àmbits d'estudi. Aquí seria interessant explorar la utilització d'instruments similars i plantejar almenys la recopilació i la visibilització del saber generat tant pel treball autònom del moviment com per la seva participació en els espais i els processos de la ciutat. Això constituiria un complement necessari per a les dades desagregades que pugui generar la institució. En segon lloc, les experiències de contextos com el basc assenyalen la potencialitat de les avaluacions dutes a terme tenint en compte les veus de les dones. Les vies i els espais que es puguin crear (bústia, informe ombra, consells de dones, etcètera) poden proporcionar-ne una informació significativa. Caldria recopilar-la i visibilitzar-la a fi que doni peu al treball efectuat en aquest eix de canvi institucional.

2. Incorporació d'objectius de gènere

Els informes d'impacte de gènere (IIG) han constituït fins ara un instrument clau per aconseguir la introducció d'objectius de gènere en les polítiques sectorials de la ciutat. En exemples com el nord-irlandès trobem circuits d'elaboració que inclouen l'obertura de processos de consulta perquè s'enviïn contribucions escrites. Com hem vist, el perfil d'entitats participants, els seus interessos o la seva càrrega de treball excessiva desaconsellen replicar aquest model. No obstant això, escau revisar certs aspectes dels IIG de l'Ajuntament per dotar-los d'un component participatiu més important:

- **Detecció de normativa:** l'adaptació dels ritmes institucionals a la participació requereix crear instruments, com els *sistemes d'alerta anticipada*, que permetin detectar l'elaboració d'una nova normativa de rellevància amb prou antelació. Aquest instrument garantiria que les àrees sectorials hagin de remetre informació sobre aquest aspecte i que l'àrea d'igualtat pugui valorar la generació d'un espai de participació específic en aquest àmbit.
- **Plantilla de l'IIG:** la plantilla de treball utilitzada per elaborar l'IIG s'ha d'adaptar per incorporar-hi contingut provinent de la participació allà on sigui rellevant. D'aquesta manera, es podria legitimar aquesta font de coneixement i de propostes d'una manera més efectiva.
- **Informes en matèria de participació ciutadana:** la normativa respecte a la qual es prevegi necessàriament crear un procés participatiu (per exemple, un PAM) ha de recollir, en la seva memòria d'execució, dades i indicadors amb perspectiva de gènere.
- **Normes amb un alt impacte de gènere:** seguint l'exemple de la normativa guipuscoana, seria pertinent que la necessitat de generar un procés participatiu s'estengués a les normes amb un alt impacte de gènere i que s'instituïssin també com a normes centrals de ciutat. Aquí s'inclourien plans i programes clau.

3. Pressupostos amb perspectiva de gènere

El treball en matèria de pressupostos amb perspectiva de gènere encara és incipient a l'Ajuntament. No obstant això, l'existència de pràctiques pioneres com la que es va dur a terme al districte de Gràcia suggereixen la pertinència d'explorar l'establiment d'accions participatives en aquest àmbit. La identificació per part del moviment feminista i de dones de projectes d'aplicació prioritària en àmbits com els barris obriria vies interessants per reforçar la visibilitat i la incidència

de la seva contribució. També serviria per reforçar la necessitat d'incloure la perspectiva de gènere en la gestió dels recursos públics.

4. Igualtat en premis i distincions

Les experiències de diversos districtes respecte a premis i reconeixements específics indica la pertinència d'explorar el potencial participatiu d'aquest eix de canvi institucional. Es pot dur a terme tant a través d'atorgar distincions específiques que reconeguin la tasca en matèria de promoció de la igualtat de dones i entitats, com incorporant la seva veu en els processos de decisió d'altres reconeixements clau.

7.3. El model de polítiques de participació

Principis orientadors i eixos de canvi bàsics

L'aposta per una transversalitat que incorpori la veu de les dones requereix crear unes polítiques de participació sensibles al gènere. Com sabem, les mesures de democratització i obertura de les institucions, malgrat la seva voluntat inclusiva, tenen la potencialitat de contribuir a invisibilitzar i perpetuar les desigualtats existents en la societat. Com qualsevol altra àrea sectorial, necessiten una mirada transversal que situï la perspectiva de gènere en un lloc central i que no tracti la igualtat o la participació de les dones com temes "sectorialitzables".

Per això és fonamental crear un enfocament d'actuació que incorpori un concepte multidimensional d'igualtat. Aquest concepte ha d'apel·lar a les diverses formes en què es perpetuen les relacions de dominació en els espais de participació i ha de garantir que es puguin revertir en la direcció següent:

- *Presència*: a través de la representació equilibrada d'ambdós sexes.
- *Lideratge*: evitant la divisió sexual de les tasques per motiu de la qual els homes ocupen les més visibles.
- *Veu*: amb un temps equitatiu d'ús de la paraula.
- *Autoritat*: a través d'un nivell d'influència equilibrat en el debat, la deliberació o la consideració de propostes.

- **Agenda:** amb el tractament de les temàtiques que són prioritàries per a les dones i la inclusió de la perspectiva de gènere en els continguts del debat i la deliberació.

Aquestes dimensions apelen a un enfocament que transcendeix la inclusió de les dones en els espais de participació (MEP) i centren l'atenció en la inclusió del gènere (GEP), tal com suggereix la literatura especialitzada,⁶⁷ de manera que es visibilitzin les tensions clau entre públic-privat, raó-emoció i dominant-dominat.

L'anàlisi feta en el marc d'aquest treball ha permès identificar la necessitat d'avançar en la introducció de mesures que despleguin aquestes cinc dimensions del concepte d'igualtat i que consolidin el desenvolupament de la transversalitat en aquest àmbit i li donin continuïtat en el temps. En aquest sentit, es considera pertinent proposar una sèrie de línies de treball elementals.

MESURES DE CANVI INSTITUCIONAL

Les primeres es refereixen al canvi en les rutines i els processos del departament mateix responsable de la participació ciutadana:

- **Transversalitat:** s'ha de garantir que, d'acord amb el marc normatiu local i autonòmic, s'estableixi la transversalitat com a enfocament de treball central en l'àmbit de la participació. En els documents clau (normes, plans, etcètera), cal explicitar que la incorporació de la perspectiva de gènere ha de tenir lloc en totes les fases de les polítiques d'aquesta matèria i han de determinar el disseny, el desplegament i l'avaluació dels processos i els espais que es posin en marxa.
- **Arquitectura institucional:** aquest mandat general requereix, al seu torn, revisar les funcions i les competències de totes les estructures institucionals d'aquesta àrea de govern. La promoció de la igualtat ha d'estar inserida al cor de l'arquitectura organitzativa que s'ocupa de la participació, tant en la direcció política com en la gestió ordinària (per exemple, gestió de consells) o en la seva supervisió (per exemple, comissions assessores), i ha de mostrar un compromís explícit amb aquest objectiu.

⁶⁷ Mireia Espiau et al. (2005): "Género en la participación. Un camino por recorrer", a *Cuadernos Bakeaz*, núm. 67, febrer del 2005.

- **Treball interdepartamental:** el desenvolupament d'un enfocament transversal requerirà, d'una banda, incrementar la col·laboració interdepartamental amb l'àrea d'igualtat, que pot proporcionar expertesa en la matèria. Igualment, la presència de processos i espais en diversos nivells territorials i sectorials requereix que la promoció de la igualtat se situï en el centre de la cooperació amb altres àrees i amb districtes i barris.
- **Objectius d'igualtat:** la promoció de la igualtat ha tenir objectius concrets i mesurables a fi que no es concebi com un àmbit de treball definit d'una manera vaga i del qual no possible fer un seguiment. A més, aquests objectius han d'incloure les diferents fases de la política i establir línies de treball per dissenyar-la (per exemple, comunicació inclusiva), desplegar-la (per exemple, serveis de cura i dinamització sensible al gènere) i avaluar-la (per exemple, indicadors generitzats).
- **Formació sobre gènere i participació:** és determinant que el personal tècnic que dinamitza i gestiona la participació tingui una formació específica sobre la incidència de les desigualtats en aquest àmbit. També cal que el conjunt d'habilitats i competències mínimes requerides prevegi aquest tipus de coneixement.
- **Composició plural dels equips tècnics:** a més, el personal tècnic ha de reflectir la diversitat de perfils que es busquen en les persones participants i procurar una composició equilibrada entre homes i dones.

INTRODUCCIÓ D'OBJECTIUS

Per dotar de contingut la inclusió de la perspectiva de gènere en les polítiques de participació, es proposen una sèrie d'objectius i mesures bàsiques:

- **Representació equilibrada:** la paritat entre els sexes en tots els nivells i els espais ha d'esdevenir un principi rector de la participació. Amb aquest objectiu, cal disposar d'una varietat d'accions positives que abordin la realitat diversa de cada sexe (quotes, accions dirigides a les entitats, discriminació positiva per a llocs de lideratge, etcètera). Això també inclou abordar la segregació horitzontal i la infrarepresentació dels homes en les àrees associades tradicionalment amb els interessos de les dones i per les quals no se senten interpel·lats.
- **Contingut generitzat:** la representació de les dones també ha de ser efectiva en la dimensió substantiva; això vol dir que la transversalitat ha d'afectar els continguts de la participació, que

no han de ser neutrals al gènere. Les dades recollides en el marc d'aquest estudi suggereixen una sectorialització excessiva dels temes relatius a la igualtat, de manera que no se n'observa la incidència fora dels espais de participació "de dones". És clau revertir aquesta tendència i garantir que constitueix un objectiu transversal i que, com a tal, és objecte de deliberació i debat en tots els espais de participació de la ciutat. Per exemple, per fer-ho cal que estigui inserit en les normes reguladores d'espais com els consells.

- **Dinamització sensible al gènere:** el disseny de la dinamització ha de tenir en consideració les desigualtats que també es manifesten en termes subtils com ara el temps d'ús de la paraula o la seva autoritat. Les tècniques utilitzades han d'intentar minimitzar aquest tipus de dinàmiques.
- **Comunicació, llenguatge i imatge inclusius:** les accions per a la participació exigeixen uns mecanismes de comunicació i publicitat que permetin que la ciutadania els conegui. És determinant que aquestes accions es dissenyin tenint en compte la situació especial de les dones i que siguin sensibles a la importància d'utilitzar un llenguatge inclusiu i unes imatges no estereotipades.
- **Conciliació i corresponsabilitat:** el disseny i el desplegament dels espais i els processos de participació no poden romandre aliens a la incidència de la divisió sexual del treball en l'accés de les dones a l'esfera pública. És crucial visibilitzar l'impacte que les tasques de cura tenen en la seva capacitat de participar, i cal establir mesures correctives. Així doncs, la coordinació d'aquest àmbit d'actuació amb la mesura de govern en matèria de democratització de les cures és imprescindible.

AMPLIACIÓ D'ACTORS

Finalment, aplicar una mirada transversal en la política de participació requereix qüestionar algunes dinàmiques centrals respecte als actors que hi prenen part:

- **El moviment feminista i de dones:** la reorientació del contingut de la participació està connectada estretament amb el paper del moviment feminista i de dones. Les anàlisis existents mostren que aquest actor proporciona un espai d'interacció idoni per definir les demandes i els interessos de les dones com a col·lectiu i dotar-les d'una perspectiva grupal i articulada. Indiquen també el seu potencial enorme per generar un coneixement *situat* sobre les desigualtats, que permeti dissenyar polítiques més inclusives i transformadores. Això

requereix impulsar la seva presència en espais com els consells, de manera que puguin contribuir a definir què implica introduir la perspectiva de gènere en els diversos àmbits sectorials. Fins ara, la seva participació s'ha concebut a través de la presència de representants dels consells de dones en altres espais i, per tant, ha resultat minoritària. Cal anar un pas més enllà i promoure activament que els grups feministes i de promoció de la igualtat siguin col·lectius d'inclusió prioritària a fi que puguin tenir una influència efectiva en els debats i les deliberacions. També cal afavorir que es considerin les seves aportacions com a legítimes i rellevants per a tots els àmbits (*autoritat*).

- **Promoció de la igualtat en les entitats:** la pluralitat d'espais on les dones duen a terme l'activisme també fa necessari desenvolupar mesures per promoure que ho facin en igualtat de condicions. En aquest sentit, la pràctica pionera del CIRM en aquesta matèria ha de constituir un punt de partida que permeti treballar cap a una millora en dimensions com les de *lideratge*, *veu*, *autoritat* o capacitat d'establir *l'agenda*.⁶⁸
- **Expertesa de gènere:** la definició d'expertesa i la seva relació amb les àrees de govern constitueix un altre aspecte crucial per a una participació igualitària. Els espais i els processos de participació solen incorporar les veus de personal expert. Tanmateix, malgrat el caràcter transversal del gènere, el coneixement en aquest àmbit no està present en les àrees de govern. Caldria revertir aquesta tendència i garantir que en els espais i els processos on calgui la presència d'aquests agents es tinguin en compte les persones expertes a promoure la igualtat.

Figura 9. Resum del model de polítiques de participació amb perspectiva de gènere

⁶⁸ Manual sobre la incorporació de la perspectiva de gènere i mesures d'igualtat per a entitats, 2017.

Instruments per incloure la perspectiva de gènere en les polítiques de participació

En el marc d'aquest estudi també s'han pogut identificar alguns instruments concrets que podrien repercutir en un desenvolupament més efectiu de les línies de treball recomanades en el context específic de l'Ajuntament. Permetrien tant refinar elements específics del model de participació existent com explorar la importació de pràctiques i instruments analítics d'altres contextos:

- **Fitxer d'entitats:** la regulació del Fitxer general d'entitats ciutadanes que articula la participació en les polítiques de la ciutat ha de ser una eina central per afavorir la inclusió transversal de les veus de les dones i del feminisme. Seria pertinent que, en l'expressió de l'interès per àrees sectorials específiques que es fa durant la inscripció en el fitxer, se'n pogués explicitar més d'una, de manera que es visibilitzés la seva contribució potencial a tots els àmbits d'actuació. Igualment, seria clau explorar la inclusió de grups informals. Una part significativa del moviment feminista i de dones treballa a través de xarxes, assemblees autònomes o plataformes temàtiques temporals, unes fórmules de gran flexibilitat i fluïdesa que no tindrien cabuda en registres ideats per a organitzacions més institucionalitzades.
- **Mapes d'actors:** els mapes d'actors determinen els agents considerats com a afectats per un òrgan o procés de participació determinat i que, per tant, són els cridats a integrar-lo (*stakeholders*). És crucial que aquests mapes no concebin la igualtat com un tema sectorial. Atès que la perspectiva de gènere s'ha d'incorporar en totes les temàtiques i la participació ha de ser igualitària, seria pertinent que es promogués la inclusió de dones i associacions de dones en la seva elaboració. Això visibilitzaria el fet que la seva aportació és de caràcter transversal i pertinent a totes les àrees.
- **Expertes:** la inclusió de persones expertes en igualtat requereix fer un exercici similar. És clau identificar les seves àrees d'especialització i promoure'n la inclusió en espais i processos de les àrees sectorials; també incorporar persones amb especialitats relacionades amb el gènere i la participació, en els àmbits i organismes més rellevants per definir les polítiques de participació ciutadana. En aquest cas, projectes com #WomenAlsoKnowStuff proporcionen un exemple il·lustratiu de com es pot visibilitzar l'expertesa de les dones en àrees diverses i *instituir* la seva autoritat com a productores de coneixement.

#WomenAlsoKnowStuff

- **Programa Democràcia Activa:** un dels objectius centrals d'aquesta actuació consisteix a generar un sistema d'avaluació estandarditzat en tots els espais i els processos de participació de la ciutat. És estratègic poder incorporar aquí una mirada de gènere. Tant les pràctiques dutes a terme en altres contextos com les anàlisis existents han contribuït a desenvolupar instruments per fer una avaluació més afina dels efectes de les desigualtats en els espais i els processos de participació. És imprescindible importar i adaptar aquestes propostes al context barceloní i contribuir a visibilitzar que les actuacions en aquest àmbit de cap manera no són neutrals al gènere, per combatre d'una manera més activa el miratge d'igualtat.

Qüestions per a una avaluació generitzada dels processos i els espais de participació:⁶⁹

- Tenen homes i dones el mateix accés a la informació sobre el procés participatiu?
- S'utilitza un llenguatge i unes imatges no sexistes o estereotipats?
- Prenen part en el procés en la mateixa mesura ambdós sexes?
- Tenen la mateixa experiència de participació?
- Quins temes arriben a l'agenda per ser discutits?
- Qui facilita el procés? Té formació en matèria d'igualtat?
- Com és l'espai de participació? Com s'ocupa?
- Com perceben homes i dones la participació? Què suposa per a ells/elles?
- Es respecten diversos tipus d'argumentacions o s'imposen les argumentacions de caràcter tecnicoracional?
- Respon el procés a les necessitats d'homes i dones en la mateixa mesura?
- Qui se'n beneficiarà?
- Quines mesures d'igualtat s'inclouen com a resultat de la participació?
- S'ha incorporat l'expertesa de gènere d'alguna manera a la matèria?

Indicadors per al mesurament de la igualtat en la participació deliberativa:⁷⁰

La subtilesa amb què les desigualtats incideixen en els espais deliberatius fa necessari afinar la mirada per revelar-ne la presència. La metodologia dissenyada per al cas de les *deliberative polls* proporciona un exemple de com mesurar-les. Defineix la igualtat en la participació a través de dues dimensions amb els seus indicadors corresponents:

- Igual contribució: temps d'intervenció i freqüència d'homes i dones.
- Igual consideració: anàlisi de xarxes que estima el grau en què els actors es refereixen a les intervencions fetes per les dones (centralitat) i el grau en què ho fan respecte a actors de les seves mateixes característiques —incloent el sexe— (homofília).

⁶⁹ Elaboració pròpia a partir de Mireia Espiau *et al.* (2005): "Género en la participación. Un camino por recorrer", a *Cuadernos Bakeaz*, núm. 67, febrer del 2005.

⁷⁰ Marlène Gerber (2015): "Equal Partners in Dialogue? Participation Equality in a Transnational Deliberative Poll (Europolis)". *Political Studies*, 63: 110-130.

- **Tècniques de dinamització:** també és pertinent incorporar, en els treballs de gestió i dinamització d'espais de participació, instruments concrets que permetin dur a terme aquesta tasca des d'una mirada de gènere.⁷¹

7.4. Acciones estratégicas para una transversalidad participativa

L'aposta per aquesta transició cap a la transversalitat participativa requereix un enfocament progressiu que comenci per crear accions estratègiques amb capacitat de generar un canvi d'enfocament. A continuació, es presenten les accions que es consideren d'introducció prioritària.

MAPA DEL MOVIMENT FEMINISTA I DE DONES DE BARCELONA

Elaboració de diagnòstics de districte que identifiquin diversos aspectes clau.

Com s'organitzen les dones al territori?

- Registrar les entitats feministes o de dones, els grups de dones en espais mixtos i els espais mixtos amb potencialitat de generar nous grups.
- Identificar les absències i les presències d'espais d'organització propis de les dones que se situen en les interseccions de diversos eixos de desigualtat.

Quins són els seus interessos?

- Establir els seus principals àmbits d'interès i les agendes comunes amb la institució.
- Recopilar els àmbits esmentats per configurar mapes d'actors en les diverses àrees sectorials que incorporin el moviment feminista i de dones més decididament.
- Recollir pràctiques que puguin donar lloc a iniciatives de participació per irrupció.
- Identificar l'existència de protocols contra les agressions sexistes i els grups que en siguin autors.

Hi ha la possibilitat de potenciar els espais de participació?

- Establir el grau de coneixement i la valoració sobre els espais de participació existents a cada territori.
- Valorar la pertinència de crear una taula de dones segons el barri.

ESPAI WEB LES DONES FEM CIUTAT

Creació d'un espai web específic adreçat a recollir tots els àmbits de participació i els seus resultats.

El mapa de la participació de les dones:

- Eina on es visualitzin sobre un mapa de la ciutat els espais de participació a fi que es pugui identificar la informació actualitzada dels que estiguin funcionant i la seva via de contacte (grups de treball, taules, etcètera).
- Ha d'incorporar també un espai per incloure informació bàsica referida al mapa d'actors esmentat anteriorment (nombre de col·lectius per territori, àmbits d'interès principals, etcètera). D'aquesta manera, es legitima la importància del seu activisme i la consideració que es tindrà vers les seves demandes principals en el nou model.
- A més, la complexitat del mapa requereix crear algun tipus de concepte que actuï com a "marca" conjunta i identificable a escala de ciutat (per exemple, Xarxa d'Espais de Dones de Barcelona).

Les dones fem ciutat amb mirada de gènere:

- Mapa de la ciutat on es mostrin els resultats més significatius dels espais de participació (accions, millores, etcètera) en línia amb les eines utilitzades per a altres actuacions municipals, com el Pla de barris.
- Espai de visibilització específica de les accions per irrupció, en el qual es pot començar per fer un mapa dels protocols contra les agressions sexistes explicant les sinergies positives entre institució i moviment.

⁷¹ Vegeu, per exemple, Telesfora Ruiz *et al.* (2005): *Claves para integrar la perspectiva de género en los talleres participativos*, Granada: Instituto Municipal de Formación y Empleo.

— Espai per a la incorporació d'informes bianuals o de legislatura sobre la incidència i els resultats de la participació.

La Bústia de les Dones:

— Instrument concret on es puguin rebre noves iniciatives o opinions respecte a les polítiques de ciutat.

Altres suports de difusió:

— Com a complement al suport digital també es recomana generar altres materials de visibilització dels espais i els seus resultats (tríptics), així com instruments de singularització i de creació de “marca” (per exemple, xapes o adhesius) on es puguin situar eslògans (#LesDonesFemCiutat, #LesDonesFemCiutatFeminista, etcètera) i nomenclatures (Xarxa d'Espais de Dones de Barcelona, consells de dones de Barcelona, etcètera).

TAULES DE DONES DE BARRI

Cal impulsar la creació de taules de barri en els territoris on el mapa d'actors identifiqui un moviment feminista i de dones dinàmic amb voluntat de dur a terme accions específiques en aquest àmbit. Per fer-ho, es pot adoptar la perspectiva impulsada des de la Taula de Dones de la Marina:

Qui som? Què volem fer?

— Espai propi amb una configuració i unes dinàmiques que parteixen de la realització de sessions d'autoreflexió on se n'estableixin els principis i les prioritats.

— Dinàmiques de treball que permetin detectar continuadament mancances pel que fa a saber participar (necessitats formatives), poder participar (horaris, localitzacions, etcètera) i motivar per participar (agendes pròpies, incidència en el territori, etcètera).

— Paper del personal tècnic com a facilitador i com a transmissor de les agendes i dels resultats de la participació perquè informin les polítiques municipals.

GRUP DE TREBALL DE TERRITORIALITAT

L'elevat grau de descentralització del model de participació requereix incorporar a aquest grup les línies d'acció següents:

— Sessions de treball per a la visibilització i l'intercanvi de bones pràctiques en matèria d'espais de participació.

— Identificació de pràctiques per irrupció que puguin donar lloc a una acció de conjunt en l'àmbit de ciutat.

— Posada en comú del mapa actualitzat de la participació que pugui nodrir l'espai web.

CONSELLS DE DONES: PODEM, SABEM, VOLEM PARTICIPAR

La creació de nous espais on resulta més fàcil partir d'un enfocament apoderador no és un obstacle perquè no es facin canvis en els consells de dones existents a fi que puguin millorar l'experiència de participació i també contribuir a un canvi de model progressiu. Així, es proposa començar per dur a terme actuacions puntuals que incideixin en les tres dimensions d'acció recomanades:

— *Motivar per participar:* introduir àmbits de treball autònoms de les entitats, on la institució actuï com a agent facilitador. L'elaboració de l'informe ombra de ciutat a final de legislatura pot representar una primera pràctica en aquest sentit, on aquestes entitats, de manera autònoma, gestionin l'espai i elaborin un posicionament comú. A més, seria especialment positiu que, en línia amb les seves reclamacions, s'aprofités per obrir els consells a persones i entitats que no en formen part i per celebrar les reunions en llocs accessibles i visibles del territori.

— *Saber participar:* és clau elaborar un mòdul formatiu introductori sobre l'anàlisi des de la perspectiva de gènere, que es concebi per capacitar a les integrants dels consells, però també per generar un espai de reflexió sobre conceptes clau (gènere, feminisme, etcètera).

— *Poder participar:* crear programes pilot de provisió de cures en els consells o les taules on es detecti una necessitat més urgent, i explorar altres possibles sinergies amb la Mesura de govern per a una democratització de la cura.

LES DONES FEM CIUTAT (LLIURE D'AGRESSIONS SEXISTES)

El caràcter estratègic dels protocols per impulsar el canvi de model fa necessari apostar pel seu desenvolupament i la seva visibilització:

Desplegament dels protocols:

— Establir el desplegament dels protocols com a prioritat en l'agenda del personal tècnic de districte.

— Fer sessions de treball específiques amb les entitats per determinar mancances i debilitats en la fase de desplegament i per establir indicadors de seguiment.

— Incloure les entitats feministes que els han elaborat en els principals espais de treball que s'ocupin de la gestió de les festes de cada barri, i visibilitzar-les com a interlocutor clau (*veu, autoritat*).

— Proporcionar espais d'aprenentatge mutu entre barris amb més i menys experiència en la posada en pràctica dels protocols (per exemple, una jornada d'anàlisi i debat comú), on la institució actuï de nou com a agent facilitador.

— Dur a terme jornades obertes sobre espai públic des de la perspectiva de gènere on es visibilitzi el treball fet no només a través dels protocols sinó també de les marxes de dones dutes a terme en els barris.

Incidència en altres àrees d'actuació:

- Fer sessions de treball específiques amb l'àrea sectorial de seguretat en els àmbits de districte i de ciutat, inclosa la presentació d'aquesta iniciativa en el Consell de Seguretat i Prevenció de Barcelona.
- Incloure el mapa de protocols de la ciutat en els espais web d'aquests departaments.
- Accions formatives en relació amb el contingut i les finalitats dels protocols, adreçades al personal de l'Ajuntament responsable de seguretat.
- Accions formatives i de sensibilització d'acord amb el contingut i les finalitats dels protocols, adreçades al personal voluntari que intervé en l'organització de les festes.

DEMOCRÀCIA ACTIVA AMB MIRADA DE GÈNERE

El programa Democràcia Activa té una importància central en l'anàlisi i la millora de les polítiques de participació de la ciutat. És un àmbit clau per promoure que l'eix de canvi institucional número 10 passi a interpel·lar de manera més directa totes les àrees competencials de l'Ajuntament. Per aconseguir-ho, es proposa la inserció d'una sèrie d'accions clau:

Guia "Què és la transversalitat participativa?":

- Elaborar una guia bàsica sobre la transversalitat i sobre com desplegar-la en les diverses polítiques sectorials, on se'n visibilitzi el component participatiu.
- Ha d'incloure els efectes de les desigualtats de gènere en els espais i els processos de participació, així com unes recomanacions bàsiques d'actuació —inclosos els indicadors per fer diagnòstics—.

Consells sectorials i territorials:

- Difondre les recomanacions bàsiques elaborades en el marc d'aquest estudi per al cas específic de les normes reguladores dels consells.
- Crear un mòdul formatiu específic, adreçat al personal tècnic que gestiona els espais de participació, sobre com incorporar la mirada de gènere en la seva gestió i avaluació.
- Establir un conjunt mínim d'indicadors que s'utilitzaran per fer un seguiment anual al funcionament dels consells.
- Introduir avaluacions pilot des d'una perspectiva qualitativa seguint les qüestions identificades en l'apartat anterior (Com és l'espai de participació? Com s'ocupa? Com perceben homes i dones la participació? Què suposa per a ells/elles?, etcètera).

Grups de treball mixtos:

- Identificar en quines temàtiques situa el moviment la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere i dur a terme experiències pilot de grups de treball o comissions mixtes *interconsells*.

Mapes d'actors:

- Impulsar la modificació del Fitxer general d'entitats ciutadanes perquè incorpori entitats informals o temporals i permeti incorporar més d'una àrea d'interès específic (per exemple, igualtat i urbanisme, igualtat i salut, etcètera).
- Impulsar la realització de mapes d'actors sensibles al gènere a través de la promoció del projecte municipal #LesDonesSabemCoses que s'explica a continuació.

Àmbits sectorials estratègics per introduir una mirada interseccional:

- Les mancances en termes de diversitat d'origen i edat fan que calgui explorar línies de col·laboració específiques amb agents clau per als àmbits de treballs relatius a joventut i interculturalitat.
- El Consell de la Joventut de Barcelona inclou un grup de treball sobre desigualtats de gènere que ha dut a terme accions de sensibilització contra els micromasclismes, mentre que BCN Acció Intercultural ha introduït una mirada interseccional en projectes recents, com la Xarxa Antirumors.
- Es fa necessari establir línies de col·laboració que contribueixin a dur a terme accions clau, com ara facilitar l'elaboració del mapa d'actors detectant espais o col·lectius on hi hagi o es puguin promoure grups de dones, o contribuir a visibilitzar l'espai web "Les dones fem ciutat".

#LESDONESSABEMCOSES

En línia amb el projecte internacional #WomenKnowStuff, seria pertinent impulsar els eixos d'acció següents:

- Recopilar les àrees d'interès principals de totes les entitats a través del mapa d'actors referit a l'àmbit específic de la igualtat.
- Ampliar la base de dades esmentada amb les referències de persones expertes en igualtat respecte a diverses àrees d'actuació.
- Utilitzar la informació per suggerir a altres àrees sectorials que incorporin aquestes persones i entitats als seus mapes propis d'actors.
- Utilitzar aquestes referències juntament amb el hashtag que doni nom al projecte per visibilitzar en xarxes i en espais web com les dones produeixen coneixement i polítiques de ciutat sensibles al gènere.

PRESSUPOSTOS AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

En paral·lel a l'anàlisi tècnica dels pressupostos municipals, es fa pertinent ampliar la bona pràctica identificada al districte de Gràcia i introduir programes pilot en altres districtes i barris on hi hagi espais actius i compromesos amb la incidència en el territori.

Això implica que les entitats puguin identificar un nombre determinat de projectes prioritaris per al seu àmbit territorial i així contribuir a incorporar una mirada de gènere en els pressupostos des d'un enfocament participatiu.

LES DONES PARLEM DE...

Cal fer trobades obertes on es generi una discussió sobre temes urgents de ciutat sobre els quals no s'hagi obert un debat des de la perspectiva de gènere o on les veus de les dones no siguin especialment visibles.

Les polítiques de ciutat en matèria de turisme podrien representar una primera temàtica per llançar el debat en una àrea tradicionalment cega a aquest tipus d'enfocaments. Seguint l'exemple escocès, la institució facilitaria els espais de reflexió oberts en diversos llocs de la ciutat i s'ocuparia de recopilar i difondre les opinions expressades.

ELS INFORMES OMBRA DE BARCELONA

Impuls dels informes ombra de legislatura en els quals el moviment feminista i de dones pugui plasmar una visió de conjunt respecte a les polítiques de ciutat i al seu component participatiu. Per fer-ho, a més de recopilar tota la informació generada durant aquest període, la institució pot actuar com a agent facilitador i generar espais específics d'anàlisi i reflexió sobre ambdós elements.

8. Bibliografia

- Alonso, Alba (2015): *El mainstreaming de género en España*, València: Tirant lo Blanch.
- Álvarez, Sonia (2009): “Beyond NGO-ization? Reflections from Latin America”, a *Development*, 52 (2), 175-184.
- Blas, Asier i Pedro Ibarra (2006): *La participación: estado de la cuestión*, Bilbao: UPV.
- Bustelo, María i Candice Ortobals (2007): “The Evolution of Spanish State Feminism: a Fragmented Landscape”, a Joyce Outshoorn i Johanna Kantola (ed.), *Changing State Feminism*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Consell d'Europa (1999): *Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de “buenas prácticas”. Informe final de las actividades del Grupo de Especialistas en Mainstreaming (EG-S-MS)*, Madrid: Instituto de la Mujer.
- Dayal, Rekha et al. (2000): *Methodology for Participatory Assessments with Communities, Institutions, and Policy Makers*, Washington: ILO.
- EIGE (2014): *Effectiveness of Institutional Mechanisms for the Advancement of Gender Equality. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States*, Vilnius: EIGE.
- Espiau, Mireia et al. (2005): “Género en la participación. Un camino por recorrer”, a *Cuadernos Bakeaz*, núm. 67, febrer del 2005.
- Fraser, Nancy (1992): “Rethinking the public sphere”, a Craig Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Massachusetts: The MIT Press.
- Gerber, Marlène (2015): “Equal Partners in Dialogue? Participation Equality in a Transnational Deliberative Poll (Europolis)”. *Political Studies*, 63: 110-130.
- Gómez, Laura (2017): “Cuando las feministas sueñan con democratizar las instituciones: por una protección social sin dominación”, a Jone Martínez (coord.) (2017): *Participar desde los feminismos. Ausencias, expulsiones y resistencias*. Barcelona: Ed. Icaria, Colección Género y Sociedad.
- ILO (2010): *Gender Mainstreaming in Local Economic Development Strategies. A guide*, Ginebra: ILO.
- Krizsan, Andrea i Emanuela Lombardo (2013): “The quality of gender equality policies. A discursive approach”. *European Journal of Women's Studies*, 20 (1), 77-92.
- Krizsan, Andrea, Judith Squires i Hege Skjeie (ed.) (2012): *Institutionalizing Intersectionality. The Changing Nature of European Equality Regimes*, Nova York: Palgrave Macmillan.
- Karpowitz, Christopher F., Tali Mendelberg i Lee Shaker (2012): “Gender inequality in deliberative participation”, *American Political Science Review*, agost del 2012: 1-15.
- Lombardo, Emanuela i Lise Rolandsen Agustín (2016): “Intersectionality in European Union policymaking: the case of gender-based violence”, a *Politics*, 36, 364-373.

- Martínez, Eva (2014): “Partidos políticos y movimientos sociales”, a Marta Lois i Alba Alonso (ed.), *Ciencia política con perspectiva de género*, Madrid: Akal.
- Martínez, Jone (coord.) (2017): *Participar desde los feminismos. Ausencias, expulsiones y resistencias*. Barcelona: Ed. Icaria, Colección Género y Sociedad.
- Martínez, Jone (2016): “Equality and diversity in democracy: how can we democratize inclusively?” a *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 35 (5/6): 350-363.
- Martínez, Jone (2015): “Poder para, innovaciones democráticas y reproducción del sistema sexo-género de dominación masculina”, a *XII Congrés de l’AECPA*, Donostia.
- Mergaert, Lut *et al.* (2013): *Report on institutional capacity for gender mainstreaming in the 28 Member States*, Vilnius: EIGE, Vimeo.
- Ortiz, Alberto (2012): *Modelo LUDO: el gobierno abierto desde la perspectiva del ciclo de las políticas públicas*, GIGAPP Estudios/Working Papers.
- Colomars, María i Joana García (2013): *Saberes y prácticas feministas. Una aproximación al movimiento feminista de Cataluña*, Barcelona: ACSUR.
- Rebollo, Òscar i Fernando Pindado (2015): *Evaluación de la norma y de la política foral de participación ciudadana de la Diputación de Gipuzkoa*, Barcelona: UAB.
- Rolandsen Agustín, Lise (2008): “Civil Society Participation in EU Gender Policy-Making: Framing Strategies and Institutional Constraints”. *Parliamentary Affaires*, 61 (3), 505-517.
- Ruiz, Telesfora *et al.* (2005): *Claves para integrar la perspectiva de género en los talleres participativos*, Granada: Instituto Municipal de Formación y Empleo.
- Squires, Judith (2007): *The new politics of gender equality*, Nova York: Palgrave Macmillan.
- Suso, Alicia *et al.* (2008): “Las mujeres en los procesos participativos: reflexiones iniciales para un debate necesario”, a Zesar Martinez Garcia i Asier Blas Mendoza (coord.), *Poder político y participación = Demokrazia: ogi gogorrari hagin zorrotza*, Bilbao: Govern Basc.
- Verge, Tània (2014): “Comportamiento político”, a Marta Lois i Alba Alonso (ed.), *Ciencia política con perspectiva de género*, Madrid: Akal.
- Weldon, Laurel (2011): *When Protest Makes Policy. How Social Movements Represent Disadvantaged Groups*, Michigan: University of Michigan Press.

ANNEXOS

Annex I. Recopilació de bones pràctiques

I.1. Bones pràctiques en matèria de polítiques d'igualtat participatives

Bones pràctiques per invitació

STRENGTHENING WOMEN'S VOICES, REGNE UNIT	
País	Regne Unit
Descripció	<p>Realització d'un procés de consulta per part de la <i>Government Equalities Office</i> per analitzar com el Govern ha d'incorporar les veus de les dones en el procés d'elaboració de polítiques públiques.</p> <p>Explora elements com prioritats, formes preferides de participació, estructura dels òrgans i els processos de participació, elements que hauria d'incloure la plataforma en línia, etcètera.</p> <p>El projecte té tres objectius principals:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Facilitar la participació de les dones en la governança. -Utilitzar l'expertesa del moviment de dones en l'elaboració de polítiques. -Identificar els assumptes prioritaris per a les dones.
Metodologies	<ul style="list-style-type: none"> -Enquesta en línia -Butlletí electrònic -Esdeveniments (<i>roadshows</i>): fòrums de discussió oberta per tot el territori
Recomanacions	Lògica: <i>we asked - you said - we did</i>
Textos de referència	Strengthening women's voices in government. A response to the public consultation , 2011.
Cicle de la política pública	Establiment d'agenda

SCOTTISH WOMEN'S CONVENTION, ESCÒCIA	
País	Escòcia
Descripció	<p>Entitat autònoma finançada pel Govern d'Escòcia, centrada a recollir les veus de les dones i garantir que tinguin un impacte en les polítiques públiques governamentals. Inclou la creació de diàleg sobre temes que sorgeixen com a rellevants en un període temporal (Brexit, <i>indyref</i>, eleccions regionals, etcètera) per incidir en processos de consulta respecte a polítiques governamentals rellevants.</p> <p>A més, les organitzacions de dones poden participar en processos consultius de manera voluntària i individual a través dels mecanismes participatius del Parlament i del Govern d'Escòcia (<i>open consultation</i>)</p>
Metodologies	<ul style="list-style-type: none"> -<i>Roadshows</i>: esdeveniments per recollir les veus de les dones en l'àmbit local i facilitar la discussió oberta. Serveix per detectar noves prioritats (<i>agenda-setting</i>). -<i>Roadshows</i> com a part de processos consultius: actes que funcionen com a font d'informació per a processos consultius concrets. -<i>Roadshows</i> per a temàtiques d'actualitat. -Conferències temàtiques amb ponents. -<i>Regional contact groups</i>: xarxes locals permanents que ajuden a organitzar la resta de formes de participació. -Enquestes en línia.
Recomanacions	<ul style="list-style-type: none"> -La combinació de metodologies garanteix que es recullin veus diverses i que la participació estigui oberta a totes les dones (organitzades i no organitzades). -Es combina un enfocament de baix a dalt (la SWC organitza processos de participació sobre temes d'interès o sobre processos consultius del Govern) i un enfocament de dalt a baix (hi ha espais de participació sense temàtica concreta). -Es produeix sempre un procés de recollida de totes les veus i de difusió de les conclusions de qualsevol procés participatiu.
Textos de referència	Community Empowerment Act Scotland Scottish Women's Convention
Cicle de política pública	Establiment d'agenda

EQUALITY SCHEME, IRLANDA DEL NORD	
País	Irlanda del Nord
Descripció	<p>En compliment de l'<i>statutory duty</i>, totes les polítiques han de contribuir a combatre la desigualtat basada en fins a nou eixos de discriminació diferenciats (Section 75 Northern Ireland Act). Aquest mandat es considera crucial per aconseguir desenvolupar millors actuacions.</p> <p>Una de les eines principals per posar-lo en pràctica són els <i>equality schemes</i>, o plans d'igualtat, que ha d'elaborar cada institució que operi al territori (departaments, organismes autònoms, etcètera). Aquests plans, a més d'un compromís explícit amb la promoció de la igualtat, inclouen una sèrie de mesures concretes (formació de personal, mètodes per a l'anàlisi de l'impacte de la normativa) i de requisits mínims (compromís al més alt nivell, recursos, mètodes de seguiment, etcètera) per portar l'<i>statutory duty</i> a la pràctica. Respecte als processos de consulta amb entitats de la societat civil, el pla haurà d'incloure els mètodes per dur-los a terme i la llista d'agents que es consultaran de manera preferent. A més, l'elaboració d'aquest pla ha de comptar necessàriament amb la contribució d'entitats de la societat civil i amb l'aprovació de la Comissió d'Igualtat. Igualment, les entitats poden presentar queixes sobre els plans de cada institució en qualsevol moment i pressionar perquè es revisin (<i>equality schemes complaint</i>). En qualsevol cas, cada cinc anys s'han d'avaluar obligatòriament.</p>
Metodologies	<p>Les guies per a la realització de la consulta inclouen una varietat de metodologies:</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>Meetings</i> -Grups de discussió -Comentaris escrits -Qüestionaris -Fòrums de discussió en línia -Consulta telefònica -Mecanismes de recepció de queixes
Recomanacions	<p>Les previsions normatives respecte a l'<i>statutory duty</i> inclouen també requisits mínims sobre com s'ha de dissenyar un procés de consulta. Entre altres aspectes, s'esmenten els següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> -El procés de consulta ha de començar com més aviat millor i tenir un caràcter proactiu per incorporar els agents d'interès. -Cal consultar quins són els mètodes més adequats per fer el procés consultiu i identificar les possibles barreres comunicatives. -Es recomana establir una programació clara. -El procés de consulta s'ha d'estendre durant tot el cicle de la política pública. -Cal donar informació prèvia sobre la política i posteriorment <i>feedback</i> sobre el procés de consulta. -El personal que gestioni els processos ha de tenir formació específica en aquest sentit.
Textos de referència	<p>Effective Consultation Guide 2016</p> <p>Section 75 of the Northern Ireland Act 1998. A Guide for Public Authorities</p> <p>A review of available information on the use of impact assessment in public policy formulation and in contributing to the fulfilment of statutory duties for The Equality Commission for Northern Ireland</p>
Cicle de política pública	Disseny

EQUALITY IMPACT ASSESSMENT, IRLANDA DEL NORD	
País	Irlanda del Nord
Descripció	<p>En compliment de l'<i>statutory duty</i>, les autoritats d'Irlanda del Nord han de revisar cada política des de la perspectiva de la promoció de la igualtat respecte a nou eixos de discriminació. Si en una anàlisi preliminar es detecta que la normativa pot tenir un impacte en algun d'aquests eixos, cal emetre un informe d'impacte (<i>equality impact assessment</i>). Aquest informe s'ha d'elaborar amb la col·laboració de totes les parts interessades, que inclouen organismes d'igualtat, entitats de la societat civil o persones que es puguin veure afectades per aquesta mesura. Per això, els informes d'impacte han d'incorporar un procés de consulta obert, inclusiu i amb una temporalitat raonable. La metodologia s'adaptarà al cas concret (temps, públics concernits, etcètera), encara que respectarà les recomanacions generals per a qualsevol procés de consulta.</p> <p>També es preveuen mecanismes de baix a dalt pels quals les entitats o les persones individuals poden sol·licitar en qualsevol moment la revisió d'una norma que tingui efectes negatius en termes d'igualtat.</p>
Metodologies	<p>Les guies per a la realització de la consulta inclouen una varietat de metodologies:</p> <ul style="list-style-type: none"> -<i>Meetings</i> -Grups de discussió -Comentaris escrits -Qüestionaris -Fòrums de discussió en línia -Consulta telefònica -Mecanismes de recepció de queixes
Recomanacions	<p>El disseny dels processos de consulta s'ha de basar en les preguntes guia següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Quines persones quedaran directament afectades per aquesta política pública? -Quins grups hi tenen un interès legítim? -Quines metodologies cal utilitzar per garantir que es consultarà als dos grups? -Com s'aconseguirà que la informació sigui accessible a totes les persones consultades? -Han fracassat intents anteriors de consultar amb certs grups? En aquest cas, com podem evitar els obstacles existents en aquest sentit? -Quins recursos s'han de proveir per fomentar la participació de grups marginalitzats? -Si s'organitzen reunions, on i quan han de ser?
Textos de referència	<p>Effective Consultation Guide 2016 Section 75 of the Northern Ireland Act 1998. A Guide for Public Authorities Section 75 of the Northern Ireland Act 1998. Practical Guidance on Equality Impact Assessment</p>
Cicle de política pública	Disseny

II PLA FORAL D'IGUALTAT. DIPUTACIÓ FORAL DE GUIPÚSCOA, PAÍS BASC	
País	País Basc
Descripció	<p>Elaboració d'un pla d'igualtat mitjançant un procés participatiu que generi reflexió, intercanvi de coneixements i construcció col·lectiva de les polítiques amb el moviment feminista i de dones. Es concep com un procés participatiu, no un moment puntual de participació. El pla d'igualtat articula dues estratègies interrelacionades: transversalitat de gènere i governança i participació ciutadana. Impliquen incorporar la perspectiva de gènere en els processos de participació ciutadana (governança) i integrar el pensament feminista en les polítiques públiques (<i>mainstreaming</i>).</p> <p>El moviment feminista i de dones és concebut com a interlocutor clau en ambdós processos. Per reforçar la interlocució es crea Gunea (vegeu més endavant).</p>
Metodologies	<ul style="list-style-type: none"> -Creació del Fòrum per a la Igualtat com a òrgan d'interlocució política amb el moviment feminista. -Trobades amb associacions feministes i de dones durant l'elaboració del pla.
Recomanacions	Incorpora innombrables reflexions sobre el funcionament dels consells participatius de dones.
Textos de referència	<p>Documental. Creación del Plan foral de igualdad II Plan foral de igualdad 2012-2020</p>
Cicle de política pública	Disseny

GUNEA. ESPAI DE PARTICIPACIÓ I INTERLOCUCIÓ PER A LA IGUALTAT (DIPUTACIÓ DE GUIPÚSCOA)	
País	País Basc
Descripció	<p>Fruit de l'elaboració del II Pla foral d'igualtat es constitueix Gunea com a estructura participativa per al moviment de dones, amb cinc finalitats principals: ser un espai d'interlocució per a l'elaboració de polítiques públiques que afectin les dones, proposar suggeriments i mesures, promoure autonomia i apoderament del moviment, crear xarxa i denunciar formes de discriminació i violència.</p> <p>Inclou una lògica doble: construir interlocució amb l'Administració (per exemple, ser consultat) i també crear xarxa entre el moviment (donar espai per a la seva autonomia). Per això, el seu funcionament intern atorga una gran flexibilitat al moviment per autoorganitzar-se.</p> <p>La seva creació i la seva forma de funcionament parteixen del procés de negociació entre el moviment i la diputació durant l'elaboració del pla d'igualtat. El moviment ha nodrit l'espai de funcions i formes de funcionament.</p>
Metodologies	<p>Fòrum de participació del moviment feminista i de dones (inclou organitzacions feministes, organitzacions de dones que promoguin la igualtat, seccions de dones d'altres entitats que siguin autònomes i activistes individuals).</p> <p>Totes les estructures internes estan presidides per organitzacions; els representants institucionals ocupen la vicepresidència. La resta de representants institucionals poden assistir amb veu, però sense vot. Es poden constituir comissions de treball.</p> <p>Gunea va revisar les seves funcions i el seu funcionament el 2016 i va adquirir un perfil consultiu més gran.</p>
Textos de referència	<p>Decreto foral 9/2014, de 18 de marzo, por el que se crea Gunea: espacio de participación e interlocución para la igualdad en Guipúzcoa</p> <p>Reglamento interno de Gunea</p>

OBSERVATORIO DE IGUALDADE DE XÉNERO	
País	Galícia
Descripció	<p>Aquest observatori té com a objectius visibilitzar i analitzar les bretxes de gènere que afecten les diferents esferes de la vida i també dissenyar eines que permetin aplicar la transversalitat. Per fer-ho, té la peculiaritat que situa la participació del moviment feminista i de dones com un dels seus eixos centrals. Així, aquest actor es considera clau per identificar les bretxes de gènere existents i per generar-ne una informació qualitativa. En aquesta línia, l'observatori ha elaborat un primer diagnòstic participatiu en el qual les organitzacions feministes i de dones de la ciutat han tingut un paper clau. Posteriorment, s'ha generat un web en el qual es poden continuar fent aportacions i es preveu la contribució del Consello de Mulleres de la ciutat a les actuacions de l'observatori.</p>
Metodologies	<p>Per recopilar aquestes veus s'han fet servir dues tècniques de recollida d'informació:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tallers participatius -Habilitació d'un correu electrònic de recepció de propostes
Textos de referència	<p>Diagnose participativa das desigualdades en Compostela 2015.</p> <p>Presentación do Estudo do Deseño</p>
Cicle de política pública	Desplegament

AVALUACIÓ QUALITATIVA DE LA LLEI BASCA D'IGUALTAT, DIPUTACIÓ FORAL DE GUIPÚSCOA, PAÍS BASC	
País	País Basc
Descripció	<p>Avaluació qualitativa del desplegament de la Llei 4/2005 que es fa des d'una perspectiva participativa. S'inclouen les veus de personal tècnic i polític, del moviment feminista i de dones i d'altres organitzacions de la societat civil.</p> <p>L'anàlisi incorpora algunes conclusions respecte a la participació del moviment en l'elaboració de polítiques d'igualtat.</p>
Metodologies	<p>Per recopilar aquestes veus es fan servir una varietat de metodologies:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Entrevistes en profunditat -Grups de discussió -Tallers de contrast -Mètode Delphi
Recomanacions	<p>Les estructures participatives han d'evitar ser de dalt a baix o per invitació, o bé girar a l'entorn de temes tancats, tenir perspectiva consultiva i desvalorar els processos iniciats de manera independent pel moviment.</p>
Textos de referència	Evaluación cualitativa de la Ley 4/2005 para la igualdad entre mujeres y hombres, 2015
Cicle de política pública	Avaluació

INFORMES OMBRA CEDAW	
País	Estats signataris de la CEDAW
Descripció	La Convenció per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW per les sigles en anglès) preveu un procés de seguiment del compliment d'aquesta convenció per part dels estats signataris. Són els governs nacionals mateixos els que han d'avaluar el desplegament de la convenció a cada país i, per fer-ho, han de tenir en compte la visió de les organitzacions de dones. No obstant això, com que aquest procés no se sol dur a terme de manera participativa, el Comitè de la CEDAW convida les organitzacions de la societat civil a produir els seus propis informes de compliment paral·lels, més coneguts com a "informes ombra". En aquests informes reflecteixen la seva visió sobre les polítiques d'igualtat de l'Estat en qüestió i són una eina poderosa per visibilitzar les reivindicacions del moviment feminista i de dones.
Metodologies	-Establertes per les organitzacions signatàries de l'informe
Textos de referència	CEDAW Shadow Report Spain 2008-2013
Cicle de política pública	Avaluació

Bones pràctiques per irrupció

PIANO NAZIONALE FEMMINISTA CONTRO LA VIOLENZA, ITÀLIA	
País	Itàlia
Descripció	En els anys 2016 i 2017, en el marc de les mobilitzacions a l'entorn del lema #NonUnaDiMeno, el moviment feminista italià ha elaborat un pla nacional contra la violència de gènere. És un document en revisió permanent que s'ha redactat a través de vuit taules de treball temàtiques (salut sexual i reproductiva, marc legal, etcètera) i que pretén tant informar les accions del moviment com modificar el marc normatiu i institucional.
Metodologies	Assemblees i grups de treball
Textos de referència	Documents. Non Una Di Meno

PROTOCOLS D'ACTUACIÓ CONTRA LES AGRESSIONS SEXISTES A LES FESTES MAJORS DELS BARRIS DE BARCELONA, CATALUNYA	
País	Catalunya
Descripció	Aquests protocols aborden l'actuació contra les agressions sexistes en el marc de les festes de barri de Barcelona. Van sorgir a iniciativa d'organitzacions feministes dels diversos barris i incorporen en el seu contingut aspectes centrals com la definició d' <i>agressió sexista</i> , el curs d'actuació en cas que es produeixin i les actuacions preventives necessàries.
Textos de referència	Protocol d'actuació contra les agressions sexistes. Festes majors de Poble-sec, 2015 Protocol d'actuació Estand Barcelona Antimasclista. Festa Major La Lali Jove 2017 Protocol contra agressions sexistes. Festes de Gràcia, 2017

I.2. Bones pràctiques en matèria de polítiques de participació amb perspectiva de gènere

NORMA FORAL 1/2010, DE 8 DE JULIOL, SOBRE PARTICIPACIÓ CIUTADANA	
Preàmbul	<p>I, en tercer lloc, perquè és conscient que, per promoure una participació ciutadana eficaç, és fonamental establir mesures que fomentin i garanteixin la participació de dones i homes en igualtat de condicions. Sent conscients de les limitacions i els obstacles existents per a la participació social de les dones i de la necessitat d'impulsar la seva contribució al desenvolupament d'una societat democràtica, en peu d'igualtat respecte als homes, les mesures previstes en aquesta norma foral tenen l'objectiu transversal de promoure i garantir una participació ciutadana equilibrada de dones i homes. Així, en compliment del que disposa la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat de dones i homes (article 15), i en la Llei basca 4/2005, de 18 de febrer, per a la igualtat de dones i homes (article 3), la norma s'ha planificat d'acord amb el principi d'igualtat d'oportunitats de dones i homes, a fi de promoure una participació ciutadana guiada per l'objecte de la igualtat de gènere i equilibrada entre ambdós sexes.</p> <p>En conseqüència, amb aquesta norma foral es persegueix la realització d'objectius normatius diversos, a tots els quals és transversal el principi d'igualtat d'oportunitats de dones i homes.</p>

Article 1 Objecte	L'objecte d'aquesta norma foral és la regulació d'instruments i procediments específics de participació de les persones residents i de les entitats ciutadanes de Guipúscoa en l'exercici de la funció de govern i administració per part de la Diputació Foral, en l'àmbit de les competències forals. Aquests instruments garantirán la participació equilibrada de dones i homes.
Article 3 Objectius	<p>a) Promoure i impulsar la participació ciutadana de dones i homes en els assumptes públics al territori històric de Guipúscoa, instaurant la participació en el funcionament de l'Administració foral en els seus nivells de gestió.</p> <p>c) Fomentar la consolidació d'una cultura de participació ciutadana que faci transversals els principis que regeixen la igualtat d'oportunitats de dones i homes.</p> <p>d) Propiciar la implicació equilibrada dels homes i les dones que formen la ciutadania en la gestió pública per aconseguir una ciutadania activa interessada per allò públic.</p> <p>g) Afavorir l'eficàcia de l'acció política i administrativa a través de la col·laboració social, de manera que l'elaboració de les polítiques públiques i la valoració dels resultats assolits es beneficiïn de la riquesa que representen els coneixements i les experiències de la ciutadania, sense invisibilitzar les aportacions de les dones.</p> <p>h) Garantir més nivells de solidaritat i d'integració social, i contribuir específicament a la igualtat de gènere i a la defensa dels interessos de les persones que, pel fet de tenir menys recursos econòmics, culturals o socials, es troben en una situació de desavantatge per defensar els seus interessos.</p>
Article 5 Dret a la participació	Les persones residents en el territori històric de Guipúscoa, directament o a través de les entitats ciutadanes corresponents, tenen dret a participar en la gestió dels assumptes públics que són competència de la Diputació Foral, en els termes establerts en l'ordenació jurídica i, específicament, a través dels procediments previstos en aquesta norma foral, i a fomentar la participació equilibrada de dones i homes i, en especial, la de les dones en les entitats mixtes on la seva participació és escassa.
Article 6 Dret a la informació	A fi de garantir el dret a la informació, s'assegurarà que els sistemes de difusió arribin per igual a dones i homes, així com a totes les entitats ciutadanes inscrites en el registre. Igualment s'utilitzarà, en tot cas, un llenguatge no sexista en la redacció de la informació difosa.
Article 11 El Protocol de processos de deliberació participativa	<p>Als efectes assenyalats en l'apartat anterior, la Direcció Foral aprovarà, per a cada procés concret, un protocol del procés de deliberació participativa que integrarà el principi d'igualtat de gènere en cada pas del procés protocol·litzat. En el protocol es determinarà la naturalesa i les característiques del procés participatiu, la seva estructura i objectius, les regles que el regiran, el procediment d'elaboració de conclusions, les qüestions que seran objecte de deliberació i les que en quedaran excloses, el nombre màxim de participants, la seva condició i, si escau, les diferents categories, els mecanismes de selecció o designació de les persones participants —que, en tot cas, tindran en consideració el principi de representació equilibrada de dones i homes—, la durada temporal màxima del procés de deliberació i la persona responsable de la direcció del procés.</p> <p>3. La deliberació participativa exigirà, necessàriament, la inscripció en el procés per part de les entitats ciutadanes que desitgin fer-ho. En aquest procés, es garantirà la participació d'entitats que duuguin a terme accions per promoure la igualtat de gènere o que tinguin aquesta missió, sempre que la matèria regulada influeixi o determini la situació o la posició social de dones i homes.</p> <p>6. La Direcció Foral per a la Participació Ciutadana, després de consultar les entitats ciutadanes inscrites en el Registre Foral d'Entitats Ciutadanes per a la Participació en l'àmbit afectat, podrà decidir incorporar al procés de deliberació participativa persones expertes en la matèria que sigui objecte d'atenció, inclosos especialistes en matèria de gènere i igualtat, sempre que la matèria objecte d'atenció ho requereixi, a l'efecte que els qui hi participin puguin tenir assistència tècnica d'especialistes.</p>
Article 13 Iniciativa ciutadana per dur a terme processos de deliberació participativa	4. Reglamentàriament s'especificaran els requisits formals que hagin de complir les iniciatives ciutadanes per a la realització de processos de deliberació participativa, i s'hi especificarà que aquestes iniciatives no suposin una perpetuació del rol de gènere ni dels estereotips de gènere.
Article 14 Iniciativa local per dur a terme processos de deliberació participativa	3. L'acord sobre l'exercici de la iniciativa haurà d'indicar els motius de l'afectació especial a l'ens local que exerceix la iniciativa, les característiques que hauria d'adoptar el procés de deliberació participativa i les persones que proposa per participar en aquest procés, desagregant les dades per sexe, en el supòsit que la iniciativa prosperi.
Article 15 Desenvolupament del procés de deliberació participativa i efectes	La resolució d'aprovació del protocol del procés participatiu es publicarà al <i>Butlletí Oficial de Guipúscoa</i> i a la seu electrònica de la Diputació Foral de Guipúscoa, i estarà redactada amb un llenguatge inclusiu, que visibilitzi tant dones com homes i eviti la utilització d'imatges que reproduïen estereotips de gènere.
Article 16 Conclusió del procés de deliberació participativa i efectes	2. Sobre la base de la documentació rebuda, la Direcció Foral per a la Participació Ciutadana elaborarà un informe relatiu al procés participatiu que contindrà les propostes sobre els temes debatuts i recollirà el nombre i el tipus de propostes presentades per persones i entitats desagregant les dades per sexe i tipus d'entitat.
Article 17 Definició i contingut de les consultes populars	En la planificació de les consultes populars s'establiran les mesures necessàries per impulsar la participació equilibrada de dones i homes. En les demoscòpiques, s'ampliarà la mostra tant com sigui necessari per recollir les opinions de dones i d'homes.
Article 19 Acord sobre la iniciativa per fer consultes populars	L'acord haurà de ser motivat i indicar, en cas que es rebutgi la iniciativa, les raons per les quals la Diputació Foral no considera oportú fer la consulta popular, entre les quals hi pot haver el fet que atempti contra la igualtat de dones i homes.

Article 20 Publicació dels resultats de les consultes populars	La Diputació Foral haurà de publicar els resultats que s'hagin obtingut, amb especificació de totes les dades tècniques que la identifiquin, desagregant les dades per sexe i utilitzant un llenguatge que visibilitzi dones i homes.
Article 22 La participació ciutadana en l'elaboració dels avantprojectes de normes forals	La Diputació Foral establirà formes de participació ciutadana en l'elaboració dels avantprojectes de normes forals que tinguin com a objecte qüestions d'una rellevància especial, entre les quals es consideraran les que tinguin un alt impacte de gènere.
Article 28 Funcionament del Registre Foral d'Entitats Ciutadanes per a la Participació	3. Hi haurà de constar el domicili de l'entitat dins el territori històric de Guipúscoa, així com els càrrecs directius o representants i altres persones que formin part de la composició orgànica, amb les dades desagregades per sexe. Els i les representants o les persones directives de l'entitat tenen l'obligació de fer constar totes les altres dades o fets que siguin rellevants respecte a la situació i les circumstàncies de l'entitat, inclòs el seu compromís amb el foment de la igualtat de dones i homes, si escau. 8. En cap cas no s'admetran en el registre entitats perpetuadores de la desigualtat de gènere.
Article 29 Subvencions per al foment de l'activitat de les entitats ciutadanes per a la participació	3. Les subvencions a què es fa referència en aquest article impulsaran especialment les activitats dels col·lectius socials més desfavorits o desprotegits o que pateixin més risc d'exclusió social. Així mateix, es tindrà en compte especialment el foment de la igualtat de gènere i de l'activitat de persones grans i joves, i es podrà donar prioritat a les entitats que planifiquin les seves activitats des de la perspectiva de gènere i que creïn mesures per promoure la igualtat, sense concedir subvencions a altres entitats que, segons les seves activitats, li suposin un perjudici.
Article 30 Convenis per al foment de l'activitat de les entitats ciutadanes per a la participació	La Diputació Foral podrà subscriure convenis de col·laboració amb entitats ciutadanes que, després d'haver acreditat una representació social significativa, tinguin experiència en l'impuls i la realització de processos participatius i sàpiguen integrar-hi la dimensió de gènere.
Article 31 Formació ciutadana per a la participació	2. La Diputació Foral promourà que es facin programes de formació per a la participació ciutadana, als quals integrarà la perspectiva de gènere, amb l'objectiu de fomentar la cultura de la participació ciutadana entre les persones residents, en general, i entre les entitats ciutadanes que tinguin activitat al territori històric. 4. Els programes de formació tendiran a fer que la participació de dones i homes sigui equilibrada pel que fa a la seva presència en l'entitat.
Article 32 Formació del personal al servei de la Diputació Foral per a la participació	3. Els programes de formació s'asseguraran que hi participen dones i homes de manera equilibrada i es planificaran integrant el principi d'igualtat de gènere de manera transversal, com un principi fonamental en els processos de participació ciutadana.
Article 34 Creació i finalitat	3. El Consell Social per a la Participació Ciutadana estarà integrat, en la forma que es determini reglamentàriament, per persones de prestigi reconegut per la seva trajectòria als diversos sectors d'actuació de la Diputació Foral, i en tot cas garantirà una representació equilibrada de dones i homes.
Article 36 Composició	1. La Comissió Foral per a la Participació Ciutadana estarà integrada per la persona que assumeixi la Direcció del Gabinet del Diputat o Diputada General o per la persona designada pel departament competent en matèria de participació ciutadana, que la presidirà, i un representant de cadascun dels departaments forals, i en tot cas es tendirà a la representació equilibrada de dones i homes. 2. En les sessions de la Comissió Foral per a la Participació Ciutadana, podran participar-hi les persones expertes que es considerin convenients, incloses persones expertes en matèria de gènere i igualtat quan sigui oportú.
Article 38 Funcions	Correspon a la Comissió Foral per a la Participació Ciutadana: g) Promoure la incorporació de la temàtica d'igualtat de gènere i la participació equilibrada de dones i homes en els processos participatius, mitjançant l'impuls de les mesures necessàries per a aquesta finalitat, així com promoure la formació i la sensibilització administrativa i ciutadana en matèria de gènere i participació ciutadana.
Article 40 Organització	2. La persona que exerceixi la Direcció Foral per a la Participació Ciutadana actuarà guiada pels criteris d'autonomia, transparència, neutralitat i igualtat d'oportunitats de dones i homes, i donarà compte de les seves actuacions a la Comissió Foral per a la Participació Ciutadana. 3. La persona que exerceixi la Direcció per a la Participació Ciutadana serà nomenada pel Consell de Diputats per a un període de quatre anys. El mandat serà renovable. El seu nomenament es farà partint de criteris que garanteixin la igualtat d'oportunitats de dones i homes.
Article 41 Funcions	2. De manera específica, correspondrà a la Direcció Foral per a la Participació Ciutadana: f) L'elaboració de l'informe anual de l'activitat participativa i dels suggeriments per millorar els processos participatius. S'hi inclouran els assoliments respecte a la igualtat de gènere, així com els suggeriments per millorar els processos participatius des de l'òptica de la igualtat d'oportunitats de dones i homes.
Article 45 Avaluació dels processos participatius de manera individualitzada	3. Així mateix, el procediment d'avaluació del procés participatiu incorporarà una auditoria externa duta a terme per professionals experts i expertes en participació i coneixements de gènere. 5. La Direcció Foral per a la Participació Ciutadana elevarà l'informe d'avaluació, que s'elaborarà des de la perspectiva de gènere, i donarà compte de l'impacte de gènere causat per les actuacions dutes a terme.

Article 46 Avaluació global del sistema de participació ciutadana	L'informe s'elaborarà des de la perspectiva de gènere, i donarà compte de l'impacte de gènere causat per les actuacions dutes a terme. 3. L'avaluació del sistema de participació es farà amb l'assistència tècnica de professionals experts i expertes en processos de participació i que siguin capaços de tenir-hi la incidència de la perspectiva de gènere.
Disposició transitòria segona	Matèries d'aplicació dels procediments i instruments de participació ciutadana de manera transitòria. Durant els dos anys següents a l'entrada en vigor de la norma foral, es podran posar en pràctica processos participatius, en els quals la perspectiva de gènere serà transversal, en les matèries següents: h) Polítiques d'igualtat.

Annex II. Metodologia

II.1. Llista de documents institucionals analitzats

Transversalitat de gènere

- Pla per la justícia de gènere, 2016-2020
- Mesura de govern. Transversalitat de gènere, 2015
- Estratègia contra la feminització de la pobresa i de la precarietat a Barcelona, 2016-2024
- Informe d'impacte de gènere del pressupost. Anàlisi preliminar
- Oportunitats de millora del Consell Municipal de les Dones de Barcelona, 2014
- Pla de treball del Grup de Treball de Transversalitat de Gènere del Consell de Dones de Barcelona, 2015
- Directrius per a l'elaboració de les normes municipals, que comprenen les directrius de tècnica normativa i les directrius sobre la tramitació de l'expedient per a l'aprovació de les ordenances, els reglaments i els decrets
- Informe sobre l'estat de la transversalitat de gènere a l'Ajuntament de Barcelona, 2014
- Segon informe sobre l'estat de la transversalitat de gènere a l'Ajuntament de Barcelona, 2015
- Ordenació de les mesures per a garantir la transversalitat de la perspectiva de gènere en els documents de caràcter normatiu, programàtic, estratègic i comunicatiu de l'Ajuntament de Barcelona
- Resultats: dinamització de la reunió del Grup de Treball de Transversalitat de Gènere (GTTG) del Consell de Dones de Barcelona: "Procés de revisió de les normes de participació", 2017
- Moviment associatiu en l'àmbit del Consell Sectorial de Dona, Gènere i LGTBI del Districte de Sants-Montjuïc de Barcelona, 2016
- Manual sobre la incorporació de la perspectiva de gènere i mesures d'igualtat per a entitats, 2017

Polítiques de participació

- Projecte normatiu del Reglament de participació ciutadana
- Materials de debat per a l'elaboració de les normes de participació ciutadana, juny del 2016
- "Amb veu pròpia: propostes de participació des de les experiències de dones llatinoamericanes a Barcelona", 2016
- Diagnòstic "La participació de dones llatinoamericanes en processos migratoris a Barcelona", 2015

- Diagnòstic dels òrgans i mecanismes formals de participació de l’Ajuntament de Barcelona, 2009
- Pla director municipal de participació ciutadana, 2010-2015
- Normes reguladores del funcionament dels districtes, 2001
- Normes reguladores de la participació ciutadana, 2002
- Jornades “De què parlem quan parlem de regular la participació?”, 22-24 d’octubre de 2016
- Pla d’actuació municipal de l’Ajuntament de Barcelona. Memòria del procés participatiu per a l’elaboració del PAM 2016-2019
- Mesura de govern. Procés participatiu per a l’elaboració del Programa d’actuació municipal i dels programes d’actuació dels districtes, 2015-2019
- Eines i tècniques de dinamització del Pla municipal i dels plans d’actuació del districte, 2015
- Materials per a la dinamització de debats en el Pla municipal 2016-2019
- Campanya de comunicació del procés participatiu del Pla municipal 2016-2019
- Instrucció relativa al programa Democràcia Activa, *BOAB*, 12-05-2017
- Informe participatiu dels grups de treball, de la Comissió Permanent i del Plenari 2015-2016, Consell Municipal de Benestar Social
- Reglament de funcionament intern del Consell Municipal de Benestar Social, 2014
- Normes reguladores del Consell Municipal del Poble Gitano de Barcelona
- Reglament del Consell de l’Habitatge Social del Consorci d’Habitatge de Barcelona
- Reglament de funcionament intern del Consell Municipal de Cooperació Internacional per al Desenvolupament
- Reglament intern del Consell de Ciutat, aprovat pel Consell Municipal, 2014
- Reglament de funcionament intern del Consell de Turisme i Ciutat

II.2. Estructura del qüestionari

El qüestionari es va dissenyar per adaptar-se a un format de recollida d’informació en línia, que es considerava el més àgil i viable per al marc temporal del treball i l’amplitud de l’univers de l’estudi. A la seva pàgina inicial, incloïa una breu introducció als objectius de la investigació i una exposició de les instruccions bàsiques per emplenar-lo. A continuació, es va incorporar la identificació de l’organització com a únic apartat d’emplenament obligatori per permetre la identificació de possibles duplicitats de resposta i del percentatge estimat de respostes per consell. A continuació, es van dissenyar quatre grans seccions diferenciades referides a la valoració de la participació en el Consell de Dones Municipal, en els consells de dones de districte i en altres consells territorials i sectorials, i també una secció referida a noves vies per incorporar al moviment feminista i de dones en el procés d’elaboració de polítiques. Totes es van dissenyar en blocs diferenciats i

connectats per diverses preguntes filtre. D'aquesta manera, l'estructura del qüestionari recollia la diversitat de perfils d'entitats que componen l'univers d'estudi, les quals poden participar en un o en diversos espais de manera simultània. Així, cadascuna només va respondre als blocs sobre els quals podia disposar d'informació, mentre que la secció referida a noves formes de participació comuna a totes. Es va incloure igualment una pregunta oberta de tancament del qüestionari que permetés recollir les reflexions que no estiguessin incloses adequadament en les preguntes elaborades.

La participació del moviment feminista i de dones en la coproducció de polítiques a l'Ajuntament de Barcelona

Aquest estudi és una iniciativa del Departament de Transversalitat de Gènere de l'Ajuntament de Barcelona amb la realització tècnica d'Alba Alonso Álvarez. Forma part de la Mesura de Govern de Transversalitat de Gènere.

L'objectiu és conèixer l'experiència de les entitats que conformen el Consell de Dones Municipal i els Consells de Dones de Districte i explorar la introducció de noves formes de participació directa en la implementació de la transversalitat.

En aquest qüestionari trobareu preguntes en relació a les vostres valoracions sobre la participació en aquests Consells i a les vostres opinions sobre formes alternatives de participació.

Totes les respostes seran tractades anònimament.

Instruccions per respondre el qüestionari:

- El qüestionari està pensat per tenir una única resposta per cada organització.
- Les preguntes del qüestionari fan referència a la realitat de la vostra organització a Barcelona en l'actualitat.
- El temps estimat per completar el qüestionari és de 7 minuts.
- La recepció de respostes es tancarà el 9 d'abril.

Si teniu qualsevol dubte, si us plau, contacteu amb la investigadora responsable a través d'aquest correu electrònic:

alba.alonso.alvarez@gmail.com

*Obligatori

Nom de l'organització *

Tu respuesta

¿A quina categoria pertany la vostra organització?

- Organització autònoma de dones i/o feminista
- Entitat mixta amb secció de dones o per a la promoció de la igualtat
- Altres

¿Formeu part del Consell Municipal de Dones de Barcelona (CDB)?

- Sí
- No

SIGUIENTE

Página 1 de 7

1

La participació en el Consell Municipal de Dones de Barcelona (CDB)

¿Quants anys ha format part la vostra organització del CDB?

- Dos anys o menys
- De tres a sis anys
- Set anys o més
- NS/NC

¿Com valoreu la vostra participació en el CDB?

- Molt bé
- Bé
- Regular
- Malament
- NS/NC

2

Valoreu la importància que tenen les següents raons en la motivació per participar al CDB:

	Molta	Força	Poca	Gens	NS/NC
Perquè ens permetre estar informades	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè es l'espai adequat per a fer arribar les nostres aportacions	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè aconseguim exercir influència i participar en la presa de decisions	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè ens dona visibilitat i ajuda a generar xarxes amb altres associacions	☐	☐	☐	☐	☐

Valoreu la incidència que creieu que tenen les vostres aportacions al CBD:

- Molta
- Força
- Poca
- Gens
- NS/NC

3

¿En quin àmbit considereu que podeu realitzar majors aportacions?

- En l'establiment de les prioritats d'actuació en matèria d'igualtat
- En la millora del disseny d'actuacions concretes
- En la posada en pràctica de les mesures (per exemple en la gestió de serveis)
- En l'avaluació i control de les polítiques realitzades
- NS/NC

Indiqueu si els següents aspectes suposen una dificultat per a la vostra participació efectiva en el CDB:

	Sí	No	NS/NC
S'ha d'invertir molt de temps	☐	☐	☐
La participació es desenvolupa a partir de reunions presencials	☐	☐	☐
Es tracten assumptes que no considerem prioritaris	☐	☐	☐
Es tracten assumptes per als quals no es té suficient preparació i/o informació	☐	☐	☐
Hi ha masses espais de participació a la ciutat que requereixen la nostra participació	☐	☐	☐

4

¿Quin criteri predomina en l'elecció de la persona -o persones- que us representa en el CDB?

- El seu especial interès en participar en aquest espai
- La seva major disponibilitat en termes de temps i/o mobilitat
- La seva experiència prèvia en la participació en aquest Consell
- Les seves responsabilitats professionals dins de l'organització
- Altres
- NS/NC

¿Es discuteix internament la contribució de l'organització al CDB?

- Sí, sempre que acudim a una reunió del CBD
- Sí, de vegades
- Gairebé mai
- Mai
- NS/NC

ATRÁS

SIGUIENTE

Página 2 de 7

5

La participació en els Consells de Dones de Districte (!)

¿Forma la vostra organització part d'un Consell de Dones de Districte?

- Sí
- No

ATRÁS

SIGUIENTE

Página 3 de 7

6

La participació en els Consells de Dones de Districte (II)

Assenyali a quin districte pertany aquest Consell:

- Ciutat Vella
- Eixample
- Sants-Montjuïc
- Les Corts
- Gràcia
- Sarrià-Sant Gervasi
- Horta-Guinardó
- Nou Barris
- Sant Andreu
- Sant Martí

7

¿Durant quants anys ha format part d'aquest Consell?

- Dos anys o menys
- De tres a sis anys
- Set anys o més
- NS/NC

¿Com valoreu la vostra participació en el Consell?

- Molt bé
- Bé
- Regular
- Malament
- NS/NC

8

Valoreu la importància que tenen les següents raons en la motivació per participar:

	Molta	Força	Poca	Gens	NS/NC
Perquè ens permetre estar informades	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè es l'espai adequat per a fer arribar les nostres aportacions	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè aconseguim exercir influència i participar en la presa de decisions	☐	☐	☐	☐	☐
Perquè ens dona visibilitat i ajuda a generar xarxes amb altres associacions	☐	☐	☐	☐	☐

Valoreu la incidència que creieu que tenen les vostres aportacions al Consell:

- Molta
- Força
- Poca
- Gens
- NS/NC

9

¿En quin àmbit considereu que podeu realitzar majors aportacions?

- En l'establiment de les prioritats d'actuació en matèria d'igualtat
- En la millora del disseny d'actuacions concretes
- En la posada en pràctica de les mesures (per exemple en la gestió de serveis)
- En l'avaluació i control de les polítiques realitzades
- NS/NC

Indiqueu si els següents aspectes suposen una dificultat per la vostra participació efectiva en el Consell:

	Si	No	NS/NC
S'ha d'invertir molt de temps	☐	☐	☐
La participació es desenvolupa a partir de reunions presencials	☐	☐	☐
Es tracten assumptes que no considerem prioritaris	☐	☐	☐
Es tracten assumptes per als quals no es té suficient preparació i/o informació	☐	☐	☐
Hi ha masses espais de participació a la ciutat que requereixen la nostra participació	☐	☐	☐

10

¿Quin criteri predomina en la elecció de la persona -o persones- que us representa en el Consell?

- El seu especial interès en participar en aquest espai
- La seva major disponibilitat en termes de temps i/o mobilitat
- La seva experiència prèvia en la participació en aquest Consell
- Les seves responsabilitats professionals dins de l'organització
- Altres
- NS/NC

¿Es discuteix internament la contribució de l'organització al Consell?

- Sí, sempre que acudim a una reunió del Consell de Districte
- Sí, de vegades
- Gairebé mai
- Mai
- NS/NC

11

Ampliar la participació del moviment feminista i de dones

Atès que hi ha organitzacions i espais feministes i de dones que no participen als Consells de Dones de la ciutat, ¿com valoreu la necessitat d'introduir noves eines per facilitar-ne la seva participació?

- Molt necessari
- Necessari
- Secundari
- Innecessari
- NS/NC

12

¿Com valoreu la necessitat d'introduir les següents eines per reforçar aquesta participació?

	Molt necessari	Necessari	Secundari	Innecessari	NS/NC
Eines de participació online (fòrums de discussió, enquestes etc.)	☐	☐	☐	☐	☐
Apertura de processos de consulta basats en el enviament de contribucions escrites	☐	☐	☐	☐	☐
Trobades obertes amb dones en diferents llocs de la ciutat	☐	☐	☐	☐	☐
Conferències i debats amb participació de persones expertes	☐	☐	☐	☐	☐
Trobades amb responsables polítics del Ajuntament	☐	☐	☐	☐	☐

13

¿Quina forma de participació seria la preferida per la vostra organització?

- Eines de participació online (fòrums de discussió, enquestes etc.)
- Apertura de processos de consulta basats en el enviament de contribucions escrites
- Trobades obertes amb dones en diferents llocs de la ciutat
- Conferències i debats amb participació de persones expertes
- Trobades amb responsables polítics del Ajuntament
- Altres
- NS/NC

¿Quina eina de participació online seria més important desenvolupar?

- Eines per fer enquestes i votacions
- Fòrums de discussió per facilitar el debat
- Eines per recollir documents amb noves propostes
- Plataformes per l'intercanvi d'informació
- Altres
- NS/NC

14

En relació a les polítiques municipals d'igualtat, ¿en quin àmbit es més prioritari reforçar la participació directa de les dones?

- En l'establiment de les prioritats d'actuació en matèria d'igualtat
- En el disseny de mesures per incloure a documents clau com el pla d'igualtat
- En la posada en pràctica de les mesures (per exemple en la gestió de serveis)
- En l'avaluació i control de les polítiques realitzades
- NS/NC

I respecte a les polítiques municipals en general, ¿en quin àmbit és més urgent reforçar la inclusió de les veus de les dones?

- En la definició dels temes de ciutat prioritaris
- En el disseny de polítiques de ciutat amb perspectiva de gènere
- En l'avaluació i control de les polítiques de ciutat
- NS/NC

15

¿Participa la vostra organització en un altre consell sectorial, municipal o de districte que no siguin els de dones?

- Sí
- No

16

ATRÁS

SIGUIENTE

Página 5 de 7

Altres espais de participació de la ciutat

Si us plau contesteu en relació als tres consells amb els quals teniu més relació.

Nom del Consell 1

Tu respuesta _____

¿Com valoreu el següents elements de la vostra participació en aquest consell?

	Molt bé	Bé	Regular	Malament	NS/NC
El seu funcionament general	☐	☐	☐	☐	☐
El nombre de dones participants	☐	☐	☐	☐	☐
El grau en el que es discuteixen temes relatius a la igualtat de gènere	☐	☐	☐	☐	☐
La capacitat de la vostra organització de influir en els debats i en la presa de decisions	☐	☐	☐	☐	☐

17

Nom del Consell 2

Tu respuesta _____

¿Com valoreu el següents elements de la vostra participació en aquest consell?

	Molt bé	Bé	Regular	Malament	NS/NC
El seu funcionament general	☐	☐	☐	☐	☐
El nombre de dones participants	☐	☐	☐	☐	☐
El grau en el que es discuteixen temes relatius a la igualtat de gènere	☐	☐	☐	☐	☐
La capacitat de la vostra organització de influir en els debats i en la presa de decisions	☐	☐	☐	☐	☐

18

Nom del Consell 3

Tu respuesta

¿Com valoreu el següents elements de la vostra participació en aquest consell?

	Molt bé	Bé	Regular	Malament	NS/NC
El seu funcionament general	☐	☐	☐	☐	☐
El nombre de dones participants	☐	☐	☐	☐	☐
El grau en el que es discuteixen temes relatius a la igualtat de gènere	☐	☐	☐	☐	☐
La capacitat de la vostra organització d'influir en els debats i en la presa de decisions	☐	☐	☐	☐	☐

19

ATRÁS SIGUIENTE

Página 6 de 7

Comentaris

En aquest apartat podeu fer qualsevol comentari o aportació addicional en relació a la millora de la participació del moviment feminista i de dones en la coproducció de polítiques a l'Ajuntament de Barcelona

Tu respuesta

ATRÁS ENVIAR

Página 7 de 7

20

II.3. Fitxa del qüestionari

— *Univers de l'estudi:* el qüestionari anava adreçat a totes les entitats que componen els consells de dones de Barcelona tant a escala de ciutat com de districte. Per tant, no preveu la recopilació d'informació de les persones individuals que participen en aquests espais o del personal tècnic i polític. Respecte a les primeres, es van rebre un total de dues respostes, que, com s'indicarà posteriorment, es van incorporar als càlculs fets per a algunes seccions.

— *Data d'enviament:* 9 de març de 2017

— *Data de tancament de recepció de respostes:* 21 de maig de 2017

— *Mode d'enviament:* el qüestionari es va remetre, en primera instància, en el model electrònic al personal tècnic que gestiona cada un dels consells. Per fer-ho, es va elaborar un missatge electrònic model que incloïa la presentació del projecte, l'enllaç al qüestionari i una invitació a participar-hi. Es va remetre el 9 de març de 2017. Posteriorment, es va fer un treball individualitzat amb cada una de les tècniques per valorar el percentatge de resposta i les dificultats trobades per les entitats i per dur a terme diversos recordatoris presencials i via correu electrònic. Igualment, els districtes que ho van sol·licitar també van tenir accés a una versió PDF del qüestionari que es va passar en paper a les entitats perquè l'emplenessin.

— *Percentatge de resposta*: es va rebre un total de 81 respostes, totes a través del format de qüestionari en línia. La valoració del percentatge de resposta resulta només estimativa per al cas dels districtes, ja que la xifra d'entitats integrants dels consells es fa difícil de determinar. D'una banda, les llistes d'entitats manejades pel personal tècnic no sempre es corresponen amb les que participen en els consells de manera regular. Poden estar obsoletes o incloure entitats que participen en les taules i altres espais oberts, fet que dificulta delimitar amb precisió quins grups les integren de manera efectiva. Per això, es va contrastar amb cada tècnica del consell l'establiment d'una xifra d'entitats que participen de manera activa i regular, per determinar un percentatge de resposta estimatiu que permeti entreveure si la resposta rebuda per part de les entitats s'ajusta de manera aproximada al funcionament real de l'òrgan. En tot cas, les persones responsables dels consells de districte van valorar molt positivament la participació en aquesta fase de l'estudi, i es va entendre que les entitats més actives en cada cas havien remès la informació sol·licitada. Per això, es considera que les dades recopilades son representatives i poden proporcionar informació fiable en aquest sentit.

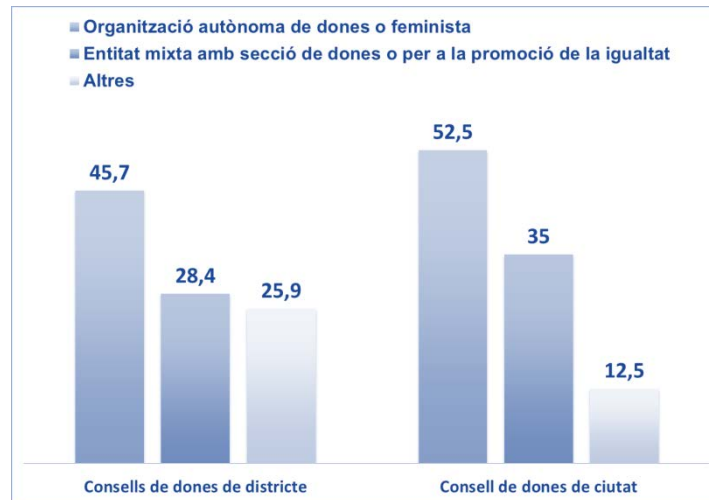
Taula 24. Percentatge de resposta per consell

Territori	Nombre estimat d'entitats actives i amb participació regular	Respostes	
		Nombre	Percentatge estimatiu
Ciutat	64	29 (40) ⁷²	45,3 %
Ciutat Vella*	10	5	50 %
L'Eixample	18	9	50 %
Sants-Montjuïc*	15	6	40 %
Les Corts	7	6	85,7 %
Sarrià - Sant Gervasi	6	5	83,3 %
Gràcia	6	4	66,7 %
Horta-Guinardó	12	2	16,7 %
Nou Barris	10	3	30 %
Sant Andreu	10	5	50 %
Sant Martí	7	7	100 %

⁷² A més, en l'anàlisi s'han inclòs onze respostes corresponents a les entitats representants de cada districte en el Consell de Ciutat, amb la qual cosa se n'han analitzat un total de quaranta.

La varietat de tipus d'entitats participants redunda igualment en aquesta idea que la informació recopilada, malgrat la seva limitació en termes quantitativs, és rellevant des d'una perspectiva més qualitativa, de generació de material rellevant per a l'anàlisi.

Gràfic 14. Percentatge de resposta per tipus d'entitat i consell

— *Tractament de les dades:* en acabar el període de recepció de respostes es va fer una fase de refinament de la base de dades. Per fer-ho es va explorar la presència d'incidències com ara dades duplicades per entitats, valoracions d'organismes participatius de les quals no s'especifica el nom i respostes per part de dones no afiliades a cap organització.

Taula 25. Tractament de les dades per tipus d'incidència

Incidència	Tractament
Dades duplicades per entitats	A les seccions referides a participació en els consells, es té en consideració només la primera resposta remesa per evitar la duplicat de valoracions.
Dades que no pertanyen al Consell de Ciutat	Es va detectar la presència de respostes per part d'entitats que deien pertànyer al CDB, però que no constaven entre els membres del Plenari d'aquest consell. Es va fer un contrast amb el personal tècnic de districte i de ciutat per comprovar-ne la pertinença, que es va poder constatar per a un total d'onze entitats, que actuen en representació del seu districte. Es van mantenir les dades corresponents a aquestes onze i es va eliminar les dades restants.
Valoracions sobre altres consells dels quals no s'especifica el nom	Es van eliminar les respostes en les quals no s'identifica l'organisme al qual es refereix la valoració expressada.
Respostes per part de dones no afiliades a cap organització	S'inclouen les valoracions referides a les millores per a la inclusió del moviment feminista i de dones (secció 3 del qüestionari).

II.4. Llista de persones entrevistades i contactades per fer l'estudi

Entrevistes amb personal tècnic i polític de l'Ajuntament

Objectiu	Nom	Posició	Data
1.2	Sonia Ruiz	Cap del Departament de Transversalitat de Gènere	24-02-2017
1.2	Marta Cruells	Assessora de la Regidoria de Feminismes i LGTBI	23-02-2017
2.2	Laia Forné	Assessora de la regidora de Participació i Territori	23-02-2017
1.3	Mercè Fernández	Tècnica del Consell de Dones de Barcelona	23-02-2017 14-06-2017
1.3	Núria Pérez	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Sants-Montjuïc	29-03-2017
1.3	Esther Utrilla	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Sarrià - Sant Gervasi	29-03-2017
1.3	Teresa Torres	Tècnica del Consell de Dones del Districte d'Horta-Guinardó	30-03-2017
1.3	Núria Hernández	Tècnica del Consell de Dones del Districte de l'Eixample	28-04-2017
1.3	Núria Girona	Tècnica del Consell de Dones del Districte de les Corts	24-04-2017
1.3	Alfons Hurtado	Tècnic del Consell de Dones del Districte de Gràcia	25-04-2017
1.3	Montserrat Martin	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Nou Barris	28-04-2017
1.3	Gemma Porret	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Ciutat Vella	27-04-2017
1.3	Susanna Descals	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Sant Andreu	24-04-2017
1.3	Rosa Saiz	Tècnica del Consell de Dones del Districte de Sant Martí	26-04-2017
1.3	Carolina Sánchez	Dinamitzadora de la Taula de Dones de la Marina Tècnica d'Acció Comunitària de la Marina	15-06-2017
1.3	Trinidad García	Investigadora responsable del diagnòstic per al Consell de Dones de Sants-Montjuïc	14-06-2017

Persones expertes contactades

Objectiu	Nom	Filiació	Data
1.1	Noemí Alangua	Emakunde	16-01-2017
1.1	María Silvestre	Universitat de Deusto	16-01-2017
2.1	Jone Martínez	Universitat del País Basc	16-01-2017
1.1	Lut Mergaert	Yellow Window Consultants	16-01-2017
1.1	Natalia Paleo	Assessora de Tinència d'Alcaldia. Consell de Santiago de Compostel-la	10-02-2017
1.1	María Navarro	Assessora de l'Institut Andalus de la Dona	16-01-2017
1.1 i 2.1	Laura Gómez	Exdirectora d'Igualtat de la Diputació de Guipúscoa	03-05-2017

Representants de col·lectius feministes i de dones entrevistats

Nom	Data
Cortsenques - Assemblea de Dones de les Corts	27-03-2017
Assemblea de Dones Feministes de Gràcia	24-04-2017
Grup de Dones del Centre Social de Sants	14-06-2017

II.5. Guió d'entrevistes amb les assemblees de dones de barri

- Per què vau veure, en el seu moment, la necessitat de crear aquest espai al barri?
- Quina és la vostra relació amb les organitzacions feministes i de dones del barri?
- Quina és la vostra relació amb la resta d'assemblees de la ciutat?
- Quins espais de participació impulsats per l'Ajuntament coneixeu? Com els valoreu?
- Heu participat o valorat la possibilitat de participar en algun?
- Quina és la vostra opinió sobre els consells de dones?
- Trobeu a faltar que hi hagi altres vies de participació per al moviment feminista que no siguin els consells?
- Hi ha algun aspecte específic de les polítiques municipals d'igualtat en el qual tindríeu especial interès a contribuir?
- Com valoreu experiències com la dels protocols contra les agressions sexistes a les festes, que han estat elaborats per les dones i l'Ajuntament els ha posat en relleu?
- Creieu que aquesta pot ser una via de col·laboració?
- En general, què penseu que pot millorar l'Ajuntament per incorporar la veu i les demandes del moviment?

II.6. Guió d'entrevistes amb les tècniques d'igualtat dels districtes

Funcionament

- Quin tipus d'entitats formen part del consell?
- Com s'organitza el treball dins del consell? Amb quina periodicitat us reuniu?
- Com es decideix l'agenda? És la institució la que marca els temes o són les entitats?
- Quins són els temes principals que es tracten? Estan més relacionats amb el districte?
- Es participa en els temes de ciutat? Com?
- Es treballa només en el disseny d'actuacions o també fases més avançades de la política com el desplegament o l'avaluació?

- En general, com s'aborda el treball en matèria de transversalitat del gènere al districte?
Quin és el paper del consell?
- Treballa amb altres consells del districte o amb altres àrees sectorials?
- Com va ser el paper del consell en l'elaboració del Pla d'actuació de districte?

El moviment feminista

- En general, quins aspectes reclamen les entitats que s'haurien de millorar?
- I, segons la teva opinió, quins aspectes del consell no funcionen o són millorables?
- Com és el moviment feminista i de dones al barri?
- Com valora la relació del consell amb el moviment?
- Quins aspectes creus que caldria millorar perquè participessin en espais com el consell?
- Quines altres pràctiques es podrien dur a terme que animessin més dones a participar fora del consell?

II.7. Document remès als consells sectorials de Ciutat per a la recopilació d'indicadors

La participació del moviment feminista i de dones en la coproducció de polítiques en l'Ajuntament de Barcelona

Des del Departament de Transversalitat de Gènere s'està fent un estudi per al foment de la participació del moviment feminista i de dones en la coproducció de polítiques municipals. Aquest estudi forma part del desplegament de la mesura de govern "Transversalitat de gènere a l'Ajuntament de Barcelona", aprovada el 2015.

En el marc d'aquest estudi es durà a terme un apropament a la realitat dels consells a escala de ciutat, amb l'objectiu de fer un breu diagnòstic des de la perspectiva de gènere. Amb aquesta finalitat se sol·licita recopilar les fonts primàries següents per a cada un. Aquestes fonts permetran extreure informació per a diversos indicadors d'interès sobre els espais de participació de la ciutat.

FONT PRIMÀRIA CAL RECOPIAR PER A CADA CONSELL	INDICADORS QUE S'EXTRAURAN DE LA FONT PRIMÀRIA EN EL MARC D'AQUEST ESTUDI
Llista de persones que formen el Plenari del consell	<i>Percentatge de dones en els plenaries per tipus de consell</i>
Llista de persones que formen la Permanent del consell	<i>Percentatge de dones a la Permanent per tipus de consell</i>
Llista d'entitats que formen el Plenari del consell	<i>Percentatge d'organitzacions de dones o feministes en el Plenari per tipus de consell</i>
Llista d'entitats que formen la Permanent del consell	<i>Percentatge d'organitzacions de dones o feministes a la Permanent per tipus de consell</i>
Norma que regula el funcionament del consell	<i>Percentatge de consells que inclouen la perspectiva de gènere en les normes reguladores</i>
Identificació de l'existència d'un grup de treball intern del consell en matèria d'igualtat de gènere	<i>Percentatge de consells que tenen un grup de treball en matèria de temàtica de gènere</i>

La investigadora responsable de l'estudi i que centralitzarà la recollida d'informació serà Alba Alonso. Podeu posar-vos en contacte amb ella a través del correu electrònic següent: alba.alonso.alvarez@gmail.com, o al telèfon 675 627 888

II.8. Fitxes per a la dinamització del taller de contrast

Com podem millorar els espais de participació en matèria d'igualtat per aconseguir que siguin més representatius de la pluralitat i del dinamisme del moviment feminista i de dones de la ciutat?

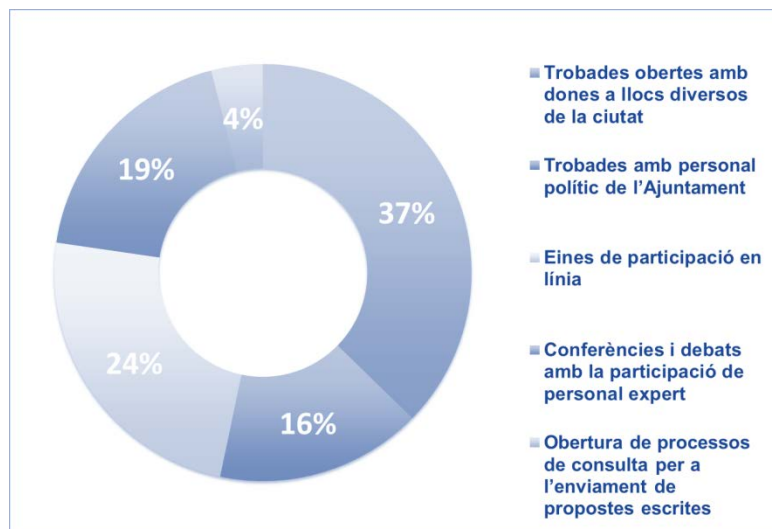
<p><i>Com es poden millorar els aspectes referits a <u>com</u> participar?</i></p> <p>(Noves eines, nous espais, noves dinàmiques, etcètera, que puguin atreure més persones i col·lectius).</p>
Empty space for notes

Com es poden millorar els aspectes referits a per a què participar?
(Nous objectius, noves temàtiques, etcètera, que puguin atreure més persones i col·lectius).

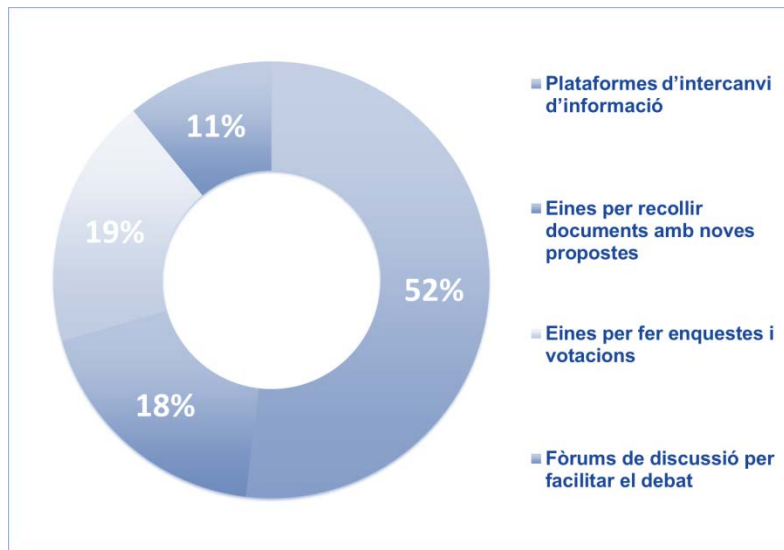
Resultats del qüestionari

Com participar-hi?

Forma de participació preferida

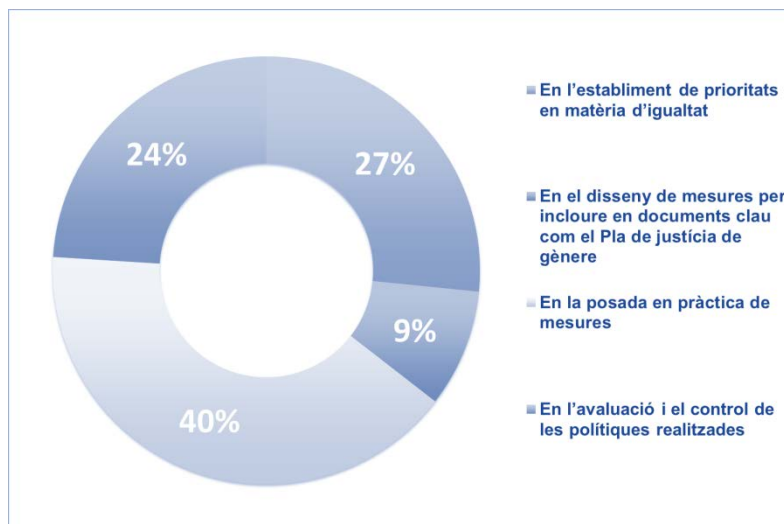
Eina en línia preferida

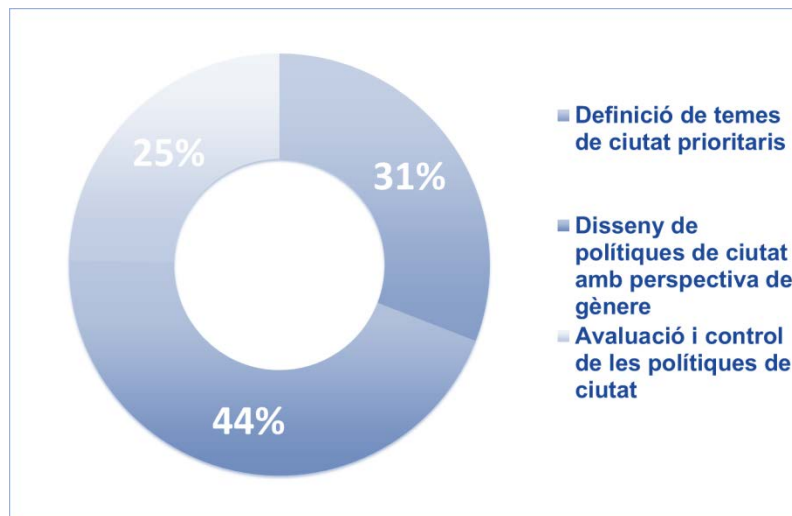
“Si s’establissin alguns dels mitjans de les preguntes anteriors, s’ajudaria a fer que se sentís la veu de molts més grups de dones que no estan en els consells però l’aportació de les quals pot ser molt valuosa a l’hora de recollir experiències, propostes, etcètera. És a dir, hi hauria un ventall més gran d’idees.”

Per a què participar-hi?

Àmbit prioritari d’ampliació de la participació en les polítiques d’igualtat

Àmbit prioritari d'ampliació de la participació en les polítiques de ciutat

“Demana més atenció política a totes les propostes i al treball fet en els diversos congressos i jornades de dones i feminisme que s’han fet a Barcelona i que fossin incorporades a les noves propostes de polítiques municipals.”

Annex III. Fitxes de recollida d'informació per als consells de dones de districte

CIUTAT VELLA	
Model organitzatiu	Consell de Dones Taules de barri
Nombre d'entitats	La citació al consell arriba a aproximadament setanta entitats, que són les incloses a les taules, però l'assistència es redueix a prop de deu entitats.
Tipus d'entitats participants	Les taules estan compostes per personal tècnic, entitats i persones individuals. El consell té un perfil més institucionalitzat i resulta més difícil apropar-lo a perfils nous de dones o a entitats més autònomes. En realitat, algunes entitats no tenen una activitat col·lectiva destacable i, per tant, la participació dels seus representants es pot entendre com a individual més que com a representació grupal.
Mode d'organització del treball	Hi ha dues taules de dones al Raval i la Barceloneta, ja que el treball a escala de barri és molt dinàmic. Les programacions del 8-M i el 25-N d'aquests barris s'organitzen en aquest marc. La taula de la Barceloneta existia des de fa temps. Inicialment estava integrada per personal tècnic, però ha anat incorporant entitats i persones individuals. Actualment, està sent dinamitzada per la tècnica del pla comunitari. Hi havia taules també al nucli antic i el Gòtic que s'estan intentant revifar i per a les quals és necessari tenir personal que les dinamitzi.
Dinàmica de baix a dalt	Les entitats poden traslladar la seva voluntat d'iniciar un nou projecte i aquest s'inclou en l'ordre del dia per ser discutit.
Cicle de la política pública	Actualment, el consell té un perfil informatiu i de tractament de temàtiques que afecta tot el districte, com el protocol contra les agressions sexistes a les festes majors.
Transversalitat	Durant el procés d'elaboració del PAD es van generar espais de participació en els barris on les entitats van fer aportacions. S'ha treballat la igualtat a través de les programacions d'altres àrees, com Persones Grans o Educació, però sense relació amb el treball del consell.
Coordinació horitzontal i vertical	La coordinació amb el nivell de ciutat consisteix essencialment en la representació d'entitats de districte en aquest nivell i en la presentació en el consell dels grans projectes de l'àmbit municipal.
Demandes de les entitats	
Dificultats i àmbits de millora	Els barris tenen dinàmiques molt diferents i la interacció a escala de districte que té lloc en el consell resulta difícil. No hi ha gaire interès a generar interaccions entre els barris. El fet que no hi hagi espais físics que facilitin la generació de xarxes (com passa amb els casals de persones grans) impedeix que creïn nousllaços. Caldria enviar els projectes de les taules a les entitats perquè els treballin internament i, posteriorment, fer una posada en comú col·lectiva.
Relació amb el moviment feminista i de dones	S'estan organitzant activitats concretes adreçades a entitats de dones d'origen divers en el Raval. La seva participació a les taules encara és limitada. En el Raval i el nucli antic, s'ha utilitzat el model del protocol contra les agressions sexistes a les festes del Poble-sec per adaptar-lo al seu barri. Està pendent treballar-ne el desenvolupament i la posada en pràctica. La connexió amb les dones joves i els nous grups és més fàcil a escala de barri a través de les taules.

L'Eixample	
Model organitzatiu	Consell de Dones Comissions de treball
Nombre d'entitats	18
Tipus d'entitats participants	S'està duent a terme una exposició sobre les entitats que formen el consell per donar-los visibilitat i apoderar-les. El seu perfil és molt divers: des d'entitats molt professionalitzades com les que treballen en l'àmbit de la violència masclista fins a vocalies de dones de les associacions de veïns i veïnes o centres cívics. Tanmateix, hi ha poca diversitat en termes d'edat i d'origen, especialment en les entitats no professionalitzades.
Mode d'organització del treball	Es convoca el Plenari tres o quatre vegades a l'any i es treballa en comissió per organitzar els cicles de 8-M i 25-N. Es treballen també les mesures de govern de l'àrea de Feminismes i LGTBI, com el protocol de feminicidis. El consell proporciona el marc adequat per poder explicar-lo i per explorar com es pot traslladar al treball de les entitats. Encara no s'ha fet el treball de veure com s'apliquen altres mesures de govern com la de feminització de la pobresa en l'àmbit concret del districte. En barris amb més dinamisme associatiu hi ha també comissió de dones per al treball en el pla d'acció comunitària. Hi participen entitats que també estan en el consell.
Dinàmica de baix a dalt	Es fan activitats a petició de les entitats com, per exemple, l'exposició sobre elles mateixes.
Cicle de la política pública	S'adopta un enfocament principalment d'informació per traslladar les mesures de govern i debatre-les.
Transversalitat	Falta personal tècnic per treballar la transversalitat de manera específica. L'experiència del PAD sí que va implicar la creació d'espais per incorporar la perspectiva de gènere, però van participar-hi les entitats més professionalitzades. També es fomenta que les entitats participin en consells sectorials d'altres àrees de govern i s'ha fet alguna col·laboració amb algun departament puntual, com el Comissionat de Memòria Històrica.
Coordinació horitzontal i vertical	El treball a escala de ciutat es duu a terme a través de les entitats del districte que tenen representació a escala de ciutat (grup de treball, Consell de Ciutat). Encara és un tema molt incipient.
Demandes de les entitats	Les entitats sol·liciten que es visibilitzi més el seu treball.
Dificultats i àmbits de millora	La participació no és prou representativa de les dones del districte. És necessari promoure el relleu generacional i també treballar més des d'una perspectiva interseccional, especialment en termes de diversitat d'origen. Hi ha moltes dones migrades que no estan associades i no participen en el consell. En general, la participació durant aquesta legislatura es valora molt millor que en etapes anteriors, però encara s'està en procés de recuperar el dinamisme del consell. Es valora com a dificultat central el fet que les entitats estan col·lapsades i els falta temps per dedicar-lo a la participació. També hi ha el fet que no tenen capacitat tècnica per fer aportacions a polítiques complexes.
Relació amb el moviment feminista i de dones	Al districte hi ha una multiplicitat de grups de dones més joves que s'identifiquen com a feministes, però que no volen participar a l'espai del consell. S'hi han establert contactes informals, tot i que encara no s'ha aconseguit que hi participin. Hi ha una experiència d'elaboració d'un protocol al barri de la Sagrada Família. El districte està fent una tasca d'assessorament, formació i distribució de materials, i de disposar de personal específic per al seu desplegament.

SANTS-MONTJUÏC	
Model organitzatiu	<p>Consell de Dones, Gènere i LGTBI</p> <p>Taula de Dones de la Marina</p> <p>Grups de treball</p>
Nombre d'entitats	40, amb 15 de participació habitual
Tipus d'entitats participants	<p>Les entitats que tradicionalment hi han participat estan relacionades amb la salut i duien a terme una varietat d'activitats, inclòs l'apoderament de les dones a través de la salut.</p> <p>La participació depèn molt de cada barri. A cada barri es decideix si es participa o no formalment en el consell.</p>
Mode d'organització del treball	<p>Formalment hi ha dos consells: el de Dones i el de Gènere i LGTBI. En espera que es fusionin a la pràctica, ja funcionen com un de sol. Es convoquen aproximadament tres vegades a l'any, però gran part de l'activitat té lloc en altres espais i formats. Se'ls dona més pes que al consell mateix.</p> <p>Tradicionalment, hi havia un nivell de participació baix i una composició massa homogènia. Per això, a finals del 2016, des del districte es va dur a terme una prospecció per identificar nous grups informals, entitats i dones amb els quals establir línies de col·laboració. S'ha organitzat el treball més a escala del barri, ja que es considera molt més efectiu.</p> <p>També es van crear dos grups de treball sobre feminització de la pobresa i sobre espai públic. En aquest marc, s'ha celebrat una primera trobada d'assistència voluntària perquè les entitats contribuïssin a dotar-los de contingut.</p>
Dinàmica de baix a dalt	<p>El dinamisme del pla d'acció comunitària al barri de la Marina va determinar que, en aquest cas, es creés una taula de dones específica a iniciativa de les entitats mateixes. Aquesta taula està representada en el consell i compta amb el suport tècnic de la dinamitzadora de l'acció comunitària d'aquest barri.</p> <p>En el treball dels grups, les entitats també han dissenyat aspectes com la marxa exploratòria de l'espai públic o han sol·licitat la generació de dades desagregades relatives a la feminització de la pobresa.</p>
Cicle de la política pública	<p>El consell exerceix tasques de transmissió i intercanvi d'informació especialment i, amb menys freqüència, de consulta.</p> <p>En el cas de mesures com el pla de la feminització de la pobresa o el pla d'igualtat, es considera fonamental comptar amb les entitats per poder concretar la seva posada en pràctica a escala del districte.</p> <p>En el nivell de barri les entitats tenen un paper més important a l'hora de decidir l'agenda i dissenyar les mesures.</p>
Transversalitat	<p>En el nivell de districte, el consell va contribuir al procés participatiu de disseny del PAD. A més, en alguns barris s'ha dut a terme un treball concret per als plans d'actuació comunitària. En el cas del barri de la Marina, aquest treball es fa a través de la taula i, al Poble-sec, amb la presència transversal de les dones en accions i espais diversos.</p> <p>A través del grup de treball de feminització de la pobresa també s'han començat a elaborar propostes per incloure-les en el pla de desenvolupament econòmic del districte. Pel que fa a l'espai públic s'ha fet una marxa exploratòria per millorar-lo des d'una perspectiva de gènere.</p>
Coordinació horitzontal i vertical	<p>No hi ha un treball sistemàtic amb altres consells sectorials o amb altres àrees de govern. Sí que hi ha hagut alguna experiència de col·laboració entre els consells de dones i el de salut.</p> <p>Hi ha dificultats per coordinar-se amb les polítiques de ciutat per l'excés de càrrega de treball, però sí que s'ha contribuït a elaborar documents com el pla d'igualtat.</p>
Demandes de les entitats	Les entitats demanen més recursos en matèria de dinamització i més disponibilitat del personal tècnic. Tot això ho fan a escala de barri, que és on els resulta més fàcil participar, i en espais menys rígids, com les taules.
Dificultats i àmbits de millora	<p>El consell és un espai excessivament rígid i massa allunyat del territori. És necessari apropar-lo al territori i fer-lo més àgil. Per aconseguir-ho, la fórmula de treball en grups és més adequada perquè atreu la gent per les seves diferents àrees d'interès.</p> <p>Cal millorar la dedicació del personal tècnic per poder tenir un rol dinamitzador més important i poder comunicar millor l'existència d'espais de participació.</p> <p>Incorporar amb més insistència la perspectiva feminista, així com les entitats LGTBI amb presència al districte.</p> <p>S'aconseguiria més implicació si se centrés la participació en l'aspecte de com desplegar els plans de ciutat al territori.</p>
Relació amb el moviment feminista i de dones	Al districte hi ha diversos grups autònoms de dones que tenen un perfil jove. S'ha aconseguit establir llaços de col·laboració amb alguns d'aquests grups malgrat que mai no hi havien participat.

LES CORTS	
Model organitzatiu	Taula de dones Comissions de treball
Nombre d'entitats	7 entitats i 13 persones a títol individual
Tipus d'entitats participants	En el treball recent de dinamització s'ha aconseguit la incorporació de deu persones i de dues entitats. Hi havia un problema de falta de diversitat en termes d'edat.
Mode d'organització del treball	Treballa de manera més informal que un consell i no té norma reguladora, per la qual cosa ni hi participen representants polítics ni hi ha un calendari establert predeterminat. Recentment, s'ha fet un procés d'impuls de la taula pel qual s'han creat comissions de treball. L'activitat s'ordena a l'entorn de l'organització del 8-M i el 25-N, i també a l'entorn del projecte de Wikidona, que és central per al districte.
Dinàmica de baix a dalt	El calendari de gènere està marcat, però el seu contingut i la resta d'activitats s'organitzen d'acord amb les preferències de les persones participants a la taula.
Cicle de la política pública	El treball se centra en la celebració d'activitats.
Transversalitat	S'ha fet un treball de col·laboració amb el comissionat de memòria històrica per dur a terme activitats concretes, però va tenir una perspectiva massa de baix i no va sorgir de la taula. Cal reforçar que es facin treballs amb altres àrees, en àmbits que siguin d'interès per a la taula.
Coordinació horitzontal i vertical	La participació en els temes de ciutat es duu a terme a través dels espais formals existents (grup de treball, Consell de Ciutat).
Demandes de les entitats	En el marc de celebració dels vint anys de la taula es farà un procés de reflexió sobre els plans de futur. No hi ha cap demanda específica de moment.
Dificultats i àmbits de millora	Un repte general en matèria de participació i també de promoció de la igualtat és dur a terme actuacions per a les dones migrades que treballen i viuen al districte. Cal elaborar un primer diagnòstic en aquest sentit. Quant a les entitats, caldria detectar àmbits d'interès connectats amb altres departaments, per explorar en quines matèries es pot fer un treball transversal. És necessari posar més recursos tècnics per al funcionament de la taula.
Relació amb el moviment feminista i de dones	S'ha establert contacte amb una assemblea de dones de barri, que era el perfil d'entitat que anteriorment no participava en aquest tipus d'espais. Es va començar el contacte durant l'elaboració del protocol contra les agressions sexistes a les festes majors. Aquest protocol encara necessita desenvolupar-se més i que, per exemple, s'adhereixin més entitats a la seva posada en pràctica. Pel perfil del districte, no s'ha detectat l'existència de gaires altres organitzacions que calgui incorporar a la taula.

SARRIÀ - SANT GERVASI	
Model organitzatiu	Consell de Dones
Nombre d'entitats	6
Tipus d'entitats participants	Hi participen principalment entitats de dones i no hi ha gaire rotació. En el cas dels seus representants, s'observa la falta de persones joves.
Mode d'organització del treball	Es fan al voltant de set i vuit reunions presencials a l'any. Tenen lloc per tractar temàtiques que sorgeixen del mateix consell o bé per abordar-ne d'altres que provenen de la Regidoria de Feminismes i LGTBI. Un dels aspectes que ocupa més reunions presencials és el lliurament de la Medalla de la Dona, que premia dones destacades del barri. També s'organitzen per al 8-M i el 25-N, per conèixer totes les activitats de la institució i de les entitats. Es va intentar treballar a través de comissions, però les entitats van reclamar que es tornés al model de plenari.
Dinàmica de baix a dalt	Les entitats han generat iniciatives pròpies especialment en el cas del lliurament de la Medalla de la Dona, on la institució ha actuat com a agent facilitador.
Cicle de la política pública	S'observa un perfil informatiu important del consell, pel qual el Departament de Feminismes del Districte presenta les actuacions municipals en aquest àmbit. El projecte en què participen les entitats en altres fases de la política com el disseny i l'execució és el lliurament de la Medalla de la Dona.
Transversalitat	El consell no participa en l'elaboració de polítiques sectorials. La participació més destacada es va produir durant l'elaboració del PAD.
Coordinació horitzontal i vertical	Els temes de ciutat en matèria d'igualtat se solen tractar des d'una perspectiva informativa i, amb menys freqüència, consultiva. Hi ha un cert retorn en el sentit que es pregunta a les entitats si volen traslladar algun tema al CDB i, al seu torn, en ocasions, se'n comenta el contingut a escala de districte. Tanmateix, el marc temporal amb què es treballa impedeix de fer propostes gaire elaborades. A causa d'una perspectiva molt sectorialitzada, no hi ha dinàmiques de treball amb altres consells o àrees de govern.
Demandes de les entitats	No hi ha demandes específiques per canviar la forma de treball o les metodologies de participació.
Dificultats i àmbits de millora	Una de les raons per les quals algunes entitats i persones han deixat de participar-hi és la falta de temps i les dificultats de conciliació. Cal incorporar gent més jove. El consell està massa centrat en els temes d'igualtat i li falta una perspectiva transversal.
Relació amb el moviment feminista i de dones	No es coneix la situació del moviment feminista i de dones que no participa en el consell de districte.

GRÀCIA	
Model organitzatiu	Consell de Dones
Nombre d'entitats	6 entitats
Tipus d'entitats participants	Es tracta d'un consell petit al qual solen assistir unes deu persones de mitjana. Hi ha altres espais de participació no institucionals on sí que prenen part altres grups, especialment els que tenen un perfil més jove i on hi ha una visió del feminisme més àmplia.
Mode d'organització del treball	Tradicionalment s'ha treballat amb tres comissions internes (Cultura i Creació, Coeducació, Espai Públic), però actualment no estan actives. Un dels centres d'activitat és l'organització del 8-M i el 25-N, però també s'han fet accions específiques en àmbits d'interès per a les entitats. El consell es convoca cada tres mesos de manera regular i també de manera extraordinària.
Dinàmica de baix a dalt	S'adapta el contingut del consell als interessos de les entitats i a la realitat del districte. Per això, s'ha fet un treball especialment intens en l'àmbit de cultura i creació. S'han fet projectes específics sobre dones creadores del districte que han generat espais com el grup de creadores Minerva i treballs com el llibre de dones històriques de Gràcia.
Cicle de la política pública	Els projectes creats mostren un component consultiu en les fases d'elaboració i desplegament, però no necessàriament sempre en el marc del consell.
Transversalitat	Dins del projecte de pressupostos participatius de la ciutat, es va fer un treball en l'eix referit a feminismes i LGTBI. Les entitats i les dones del districte van fer propostes de projectes sobre aquest tema. Els cinc projectes ideats es van sotmetre a votació i tres els portaran a la pràctica entitats externes (cuidar les cuidadores, grups d'apoderament per a dones grans, espai públic). En aquests projectes, el consell és l'espai de seguiment del seu desplegament. Es va treballar en l'elaboració de propostes per al PAD, però en un marc més obert que el del consell. S'observa que les entitats de dones participen cada vegada a més taules de barri i taules sectorials, la qual cosa n'afavorirà la transversalització. Seria important que es fes el treball invers i que les iniciatives d'altres àrees sectorials es presentessin i es debatessin en el consell, o bé la celebració de consells mixtos amb altres àrees sectorials.
Coordinació horitzontal i vertical	Cal millorar la comunicació entre ciutat i districte, ja que no sempre la informació flueix correctament entre els consells d'ambdós nivells.
Demandes de les entitats	
Dificultats i àmbits de millora	S'observa que, de vegades, hi ha més representants de grups polítics que dones i entitats. El perfil de participants és limitat i no recull la diversitat del moviment del districte: per exemple, no inclou les dones joves. Cal ampliar el nombre d'entitats i, d'aquesta manera, incorporar altres visions del feminisme, i millorar el nivell de rotació de les persones participants. S'ha d'avançar cap a reduir la sectorialització i cap a treballar per projectes amb perspectiva de gènere i no per àrees. Les taules de barri i altres formes de participació ofereixen més marge per dinamitzar la participació que el format del consell, però tenir la visió de districte també és important. Hi ha una incidència negativa de la falta d'equipaments.
Relació amb el moviment feminista i de dones	Hi ha espais d'interès, com la Plataforma de Dones de Gràcia, que no participen en el consell perquè es tracta d'un espai institucional. Sí que s'ha obert un espai de diàleg en el cas d'actuacions com el protocol contra les agressions sexistes.

HORTA-GUINARDÓ	
Model organitzatiu	Consell de Dones Grup de Treball Dona i Salut
Nombre d'entitats	12
Tipus d'entitats participants	Baix nombre d'entitats participants. Tenen un perfil divers, però en general són entitats que fa molt temps que són al consell i que centren la seva actuació en la celebració d'activitats per a les dones. Majoritàriament no són entitats pròpiament de dones, sinó vocalies de la dona d'un altre tipus d'entitats.
Mode d'organització del treball	Reunions presencials tres vegades a l'any orientades principalment a l'organització de les activitats per al 8-M i el 25-N. També se celebren reunions extraordinàries per a temes clau. No es preveu que sigui pertinent incloure metodologies de treball no presencials en l'actualitat.
Dinàmica de baix a dalt	Principalment, es fan propostes sobre les celebracions del 8-M i el 25-N. El grup de treball sobre salut es va crear a iniciativa de les entitats i, atès el tipus d'activitats que genera, al seu torn va derivar en la creació d'una xarxa denominada Dones Creatives en Xarxa. La revisió de polítiques concretes es duu a terme per iniciativa del personal tècnic.
Cicle de la política pública	El rol del consell incideix especialment en la fase de disseny de polítiques i té un caire informatiu i consultiu.
Transversalitat	Quan hi ha un projecte de ciutat rellevant o amb incidència en el districte, es tracta en el consell. Per exemple, es va contribuir al contingut del PAM i del PAD a través de dues reunions presencials.
Coordinació horitzontal i vertical	Es fa retorn sobre el que s'ha treballat en el Consell de Dones de Barcelona, però la realitat dels districtes és molt heterogènia i requereix adaptació al terreny. També es transmeten les aportacions que fan les entitats del districte per via tècnica o per via política.
Demandes de les entitats	La millora del consell no entra en les prioritats de les entitats del barri.
Dificultats i àmbits de millora	Hi ha una resistència al canvi per part de les entitats en la manera com funciona el consell i en les seves activitats, que s'han rutinitzat excessivament al llarg del temps. No va fructificar l'intent d'ampliar les línies de treball i situar més capacitat d'iniciativa en les entitats. Hi ha poc nivell de renovació en termes d'entitats i persones representants. Els intents d'incorporar noves persones queden dificultats per les resistències al canvi esmentades abans; per això es va crear un grup específic de Dona i Salut. Es tracta d'un model massa centrat en la participació d'entitats i que es podria ampliar amb un augment de la inclusió de dones individuals. També cal reforçar la inclusió de xarxes i grups informals. Hi ha un excés d'espais de participació institucionals i no institucionals que fa difícil participar en el consell de manera regular. Així mateix, hi ha un excés d'informació sobre mesures i actuacions que pot saturar les entitats.
Relació amb el moviment feminista i de dones	No hi ha gaires entitats de dones al districte, però sí que s'ha detectat l'existència de grups autònoms de dones, com ara el Grup de Dones del Carmel. No han mostrat interès a participar en el consell. Principalment, prenen part en estructures polítiques a escala de ciutat o en associacions de veïns i veïnes de barri i transmeten les seves reivindicacions a través d'altres plataformes, com ara Decidim Barcelona. En alguns casos, demostren que el format (horaris) i objectius (temes que se solen tractar) no els interessien.

NOU BARRIS	
Model organitzatiu	Consell de Dones Comissions de treball
Nombre d'entitats	10 entitats
Tipus d'entitats participants	<p>En el procés de creació, se'n va flexibilitzar la composició per incorporar-hi persones individuals, grups informals i agents centrals que actuen al districte, com plans comunitaris o equipaments municipals. La majoria són entitats no professionalitzades i s'ha fet un treball de sensibilització perquè algunes es constituïssin en associació i perquè d'altres dinamitzin el seu funcionament.</p> <p>Entre les persones participants, cal millorar la inclusió de dones joves i migrades. No obstant això, recentment sí que s'ha aconseguit que alguns grups de dones joves participin en les activitats del consell que els siguin d'interès (per exemple, comissió de violència).</p>
Mode d'organització del treball	<p>El consell es va crear pròpiament fa dos anys. Anteriorment, no hi havia un òrgan específic ni una bona relació de les entitats del districte amb les seves institucions. La publicació del llibre <i>Dones de Nou Barris</i> va permetre la creació de xarxa entre les entitats i l'aparició del consell.</p> <p>Es van crear comissions de treball per a matèries prioritàries com ara drets socials (inclosa la feminització de la pobresa) i violència masclista. Han tingut un component informatiu, però també consultiu, d'explorar les possibles col·laboracions per posar-les en pràctica a escala de districte.</p> <p>També hi ha un treball bidireccional d'informar les entitats sobre els recursos municipals existents i de conèixer les activitats que aquestes entitats duen a terme de manera autònoma. L'objectiu és generar com més sinergies millor.</p> <p>El consell es reuneix unes quatre vegades a l'any amb un pes important de l'organització del 8-M i el 25-N.</p>
Dinàmica de baix a dalt	S'entén que l'equip de govern partia d'un bon coneixement de les reivindicacions del moviment de dones i s'ha produït un ajustament de les polítiques de districte a aquest moviment. Algunes d'aquestes demandes s'han inclòs en el PAD.
Cicle de la política pública	La tasca del consell s'estén des de la fase de disseny fins a la de desplegament. Per exemple, participa actualment en la millora del circuit d'actuació contra la violència masclista juntament amb els professionals que treballen al districte.
Transversalitat	La transversalitat és un aspecte que cal reforçar dins de les polítiques del districte. Actualment, el consell funciona principalment de manera sectorialitzada.
Coordinació horitzontal i vertical	No hi ha una comunicació fluida amb el nivell de ciutat. Hi ha desconfiança en aquest sentit, pel fet que les decisions que es prenen en els consells de districte no són vinculants per a l'àmbit municipal i pot ser que no es tinguin en compte. Aquest descrèdit s'ha consolidat al llarg dels anys i és necessari revertir-lo.
Demandes de les entitats	Una reivindicació transmesa contínuament per les entitats fa referència a la necessitat que les decisions del consell tinguin caràcter vinculant.
Dificultats i àmbits de millora	<p>S'observen dificultats per trobar horaris perquè hi assisteixin les integrants del consell.</p> <p>També es detecta la influència de la divisió sexual del treball dins d'entitats com les associacions de veïns i veïnes, on les dones duen a terme tasques fonamentals per al seu funcionament, però no tenen visibilitat i presència en tasques de representació.</p> <p>Cal treballar en la inclusivitat del consell i en la seva obertura a través de noves metodologies de participació, com les audiències públiques, així com insistir en la tasca de detectar noves entitats al territori.</p>
Relació amb el moviment feminista i de dones	<p>Per a certs col·lectius de dones, especialment les més joves, els espais municipals tenen una connotació negativa. Cal construir una relació de confiança en la qual la institució proporcioni suport en els aspectes que necessitin. En aquest districte s'estan elaborant dos protocols contra les agressions sexistes a dos barris. El districte ha facilitat un model i el protocol final serà presentat en el consell.</p> <p>Per a les dones d'origen divers, cal reforçar les tasques informatives respecte als espais de participació.</p>

SANT ANDREU	
Model organitzatiu	Consell de Dones
Nombre d'entitats	10 entitats
Tipus d'entitats participants	S'observa una falta d'entitats que integrin dones joves, i mancances en termes de rotació i de funcionament democràtic intern de les entitats. Ambdues constitueixen debilitats centrals que afecten la representativitat del consell respecte a les dones del districte.
Mode d'organització del treball	Es convoca el consell dues o tres vegades l'any al voltant del calendari de gènere (8-M, 25-N) i d'alguna acció concreta. Les comissions de treball es creen només per organitzar activitats concretes, com l'acte central del 8-M. Se'n crearà també una per revisar com és el protocol d'atenció a víctimes de violència masclista. Del treball de diagnòstic sobre les entitats de dones del districte es valorarà la creació d'altres espais de participació com ara les taules de barri.
Dinàmica de baix a dalt	Es pot convocar el consell a petició de les entitats per a algun tema concret del seu interès.
Cicle de la política pública	Activitats com la que es fa al voltant del protocol tenen un perfil informatiu per al cas de les entitats. Es pretén transmetre informació sobre els recursos i les actuacions disponibles perquè actuïn com a nodes que la difonguin.
Transversalitat	Durant l'elaboració del PAD, es va dur a terme un procés de consulta a les entitats. També s'està fent actualment per al pla d'ús de l'espai a l'avinguda Meridiana, on s'han incorporat les veus de les dones. Hi ha experiències de participació d'entitats de dones en altres consells com pot ser el de Memòria Històrica. No obstant això, la transversalitat constitueix un repte central de totes les polítiques de districte.
Coordinació horitzontal i vertical	Les mesures i els projectes de ciutat es transmeten al consell de manera regular a través del personal tècnic. S'hauria de fer més sovint a través de les entitats que representen al districte en el consell municipal.
Demandes de les entitats	Les entitats demanen que s'incorporin dones joves, però són resistents a canviar les dinàmiques de treball. Igualment, perceben que hi ha un excés de participació i que falta aconseguir més retorn sobre els resultats. Això es produeix especialment perquè sempre hi participen les mateixes persones.
Dificultats i àmbits de millora	Una de les tasques de la nova tècnica de projecte serà detectar els grups de dones existents al districte, visibilitzar la tasca del consell i dinamitzar-lo més. Fins ara ha estat difícil dur a terme aquest tipus de tasques a causa de la sobrecàrrega de treball del personal tècnic. És difícil canviar unes dinàmiques de funcionament que estan molt consolidades i també incorporar nous grups. Hi ha diferències importants entre barris que dificulten la cooperació de les entitats a escala de districte. Seria interessant explorar la creació de taules a aquest nivell, però sense perdre la mirada de districte.
Relació amb el moviment feminista i de dones	Al districte hi ha diverses assemblees feministes, però no volen participar en el marc del consell. S'entén que potser el tipus d'activitats que s'hi duen a terme no els són d'interès.

SANT MARTÍ	
Model organitzatiu	Consell de Dones
Nombre d'entitats	7
Tipus d'entitats participants	Fa poc s'ha aconseguit incloure grups de dones de nova creació, però hi continua havent un problema de diversitat en termes d'edat i origen, i també en termes de rotació, de manera que les mateixes persones són a tots els espais. Igualment, es detecta que en moltes ocasions hi ha més representants de partits polítics que de les entitats.
Mode d'organització del treball	Es tracta del primer Consell de Dones creat a tota la ciutat. Tenen una normativa pròpia, encara que està en desús perquè a la pràctica funciona més com una taula de treball organitzada per temes i per calendari (8-M, 25-N), on s'admeten nous grups de manera automàtica. Una altra acció que articula el funcionament del consell al llarg de l'any és el Premi Jove de Còmic de Sant Martí per a la prevenció de la violència masclista. Es reuneix cada dos mesos.
Dinàmica de baix a dalt	
Cicle de la política pública	El consell té un component informatiu i consultiu, però les propostes fan referència essencialment al calendari de gènere.
Transversalitat	El consell no ha fet un treball en matèria de transversalitat col·laborant amb altres àrees de govern. Hi ha una perspectiva de treball molt sectorialitzada en les diverses àrees. L'experiència més destacada va ser el treball fet per al PAM i el PAD, però falta informació sobre com s'han posat en pràctica. S'espera que els plans de barri siguin una altra eina clau per incorporar la perspectiva de gènere. Tindran una tècnica de transversalitat, que s'espera que millori el treball dut a terme.
Coordinació horitzontal i vertical	És necessari aconseguir que les mesures de govern com ara les de la feminització de la pobresa tinguin un espai dins del consell. Actualment, es fa difícil perquè es tracta d'actuacions massa abstractes per a les entitats.
Demandes de les entitats	Hi ha demanda de dur a terme més accions en matèria d'igualtat. Les entitats consideren que les mesures de govern no es porten a la pràctica i no tenen pressupost.
Dificultats i àmbits de millora	Cal dinamitzar-ne el funcionament per incloure més persones i entitats. Per a això, és necessari augmentar els recursos i el personal centrat a dinamitzar el consell, i elaborar un bon mapa dels grups i les entitats del districte que actualment no hi participen. També cal identificar els seus àmbits d'interès per poder fer col·laboracions més enllà de l'àmbit del consell. Ara mateix, les entitats no representen la diversitat del moviment de dones. El procés més interessant en l'actualitat per treballar a escala de barri són els protocols contra les agressions sexistes. Se'n va elaborar un al Clot i caldria transferir-lo a totes les comissions de festes dels barris i posar-lo en pràctica. És un districte molt extens amb realitats molt diverses en l'àmbit de barri.
Relació amb el moviment feminista i de dones	S'ha detectat la presència d'organitzacions de dones joves i de grups dins d'organitzacions mixtes, però no volen participar en el consell. Consideren que és un espai massa institucional i no els interessen els temes que s'hi tracten. Suggereixen espais més oberts com ara assemblees en els espais públics.

Annex IV. Resultats del taller de contrast

Com es poden millorar els aspectes referits a <u>com</u> participar? (Noves eines, nous espais, noves dinàmiques, etcètera, que puguin atreure més persones i col·lectius).	
Problemes: <ul style="list-style-type: none"> — La falta de temps constitueix una rèmor per a la participació. — Hi ha desconeixement sobre els col·lectius de dones més joves. — A més, aquestes mostren una relació de desconfiança amb l'Ajuntament i un desconeixement dels canals de participació existents. — Hi ha moltes dones no organitzades que són difícils de localitzar i atreure. — S'atorga massa poca visibilitat al treball dels consells i als seus resultats. — El mapa d'espais de participació és massa complex i hi ha poca informació que en resumeixi les normes i dinàmiques de funcionament. 	Solucions: <ul style="list-style-type: none"> — Flexibilitzar la forma d'organització del consell perquè inclogui organitzacions més informals com ara les assemblees de dones. — Millorar la comunicació amb les dones joves per explorar què poden aportar, i transmetre què són els consells i quines són les seves contribucions. — Incrementar el grau d'obertura dels consells (reunions obertes, itinerants, etcètera) i apropar-los als nivells de districte i de barri. — Eines informatives en línia per transmetre l'estructura del model de participació (consells, grups de treball, etcètera) i per aconseguir un retorn dels resultats. — Crear butlletins electrònics i potenciar l'ús de xarxes socials per fer l'actualització constant de la informació.
Com es poden millorar els aspectes referits a <u>per a què</u> participar? (Nous objectius, noves temàtiques, etcètera, que puguin atreure més persones i col·lectius).	
Problemes: <ul style="list-style-type: none"> — La quantitat de treball impedeix fer una reflexió pausada sobre l'adequació dels continguts. — L'agenda és conseqüència de l'ampli volum de polítiques en marxa. — Es treballa molt, però es comunica poc el que s'ha treballat. — El contingut de la participació no es valora com a problema principal, sinó més aviat la forma. 	Solucions: <ul style="list-style-type: none"> — Simplificar el discurs per arribar a més dones. — Organitzar jornades en què les dones joves puguin presentar els seus interessos i àmbits de treball. — Aprofundir en el treball fet en matèria de transversalitat, que ha permès aprendre a analitzar la normativa des de la perspectiva de gènere i tenir impacte en polítiques concretes. — Dedicar també temps a fer que les entitats expliquin els seus àmbits de treball. — Fer més visible el consell a través d'instruments com l'emissió de comunicats o opinions sobre temàtiques concretes del seu interès.

Annex V. Anàlisi de les polítiques de participació des de la perspectiva de gènere generades durant el període de realització de l'estudi

V.1. Anàlisi del Projecte normatiu del Reglament de participació ciutadana

Apunts sobre democràcia participativa i perspectiva de gènere

Les mirades feministes han advertit que la democràcia participativa, tot i que genera un nivell superior d'inclusió de la ciutadania en la presa de decisions (*inclusió vertical*), ha estat poc efectiva a l'hora de combatre la reproducció de les relacions de dominació que travessen la societat en el seu conjunt (*inclusió horitzontal*).⁷³ Així, gran part dels processos i els mecanismes participatius s'han dissenyat, desplegat i avaluat sense incorporar la perspectiva de gènere. S'ha entès que el seu caràcter inclusiu i democratitzador contribuïa *per se* a desafiar les relacions de poder, quan en realitat pot contribuir a naturalitzar-les.

En relació amb les desigualtats entre dones i homes, aquesta falta de capacitat transformadora es relaciona, entre altres, amb les mancances següents dels processos i mecanismes participatius:

- No incorporen el moviment feminista i de dones com un interlocutor vàlid més enllà de l'àmbit sectorial de les polítiques d'igualtat.
- No dissenyen aspectes clau (horaris, espais, tècniques de dinamització, plans de comunicació, etcètera) tenint en compte les necessitats diferents d'homes i dones, amb la qual cosa dificulten la participació d'aquestes últimes.
- Reprodueixen el valor simbòlic negatiu de la veu de les dones que, de manera general, està infravalorada, invisibilitzada i deslligada de la generació de coneixement universalitzable — que, per definició, és masculí—.

⁷³ Jone Martínez (2016): "Equality and diversity in democracy: how can we democratize inclusively?". *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 35 (5/6): 350-363.

- Exclouen temàtiques que tradicionalment se situen en l'àmbit privat i renunciïn a la democratització d'aquest espai.
- Privilegien les argumentacions racionals sobre les emocionals o basades en l'experiència i el coneixement situat.

Principis generals per incorporar la perspectiva de gènere al Reglament de participació ciutadana

PARITAT: el marc normatiu català estipula que els òrgans col·legiats constituïts per l'Administració han d'atendre al principi de representació paritària. Aquest principi ha de ser-hi incorporat, atesa la pluralitat d'organismes, comissions de seguiment, etcètera, que regula el text. Atès que la seva composició acostuma a ser diversa, es poden preveure fórmules diferents per garantir la paritat segons el tipus elecció de la persona integrant: es pot incorporar com un principi rector per als nomenaments que faci la institució mateixa (alcaldia, grups municipals, etcètera), com una recomanació en el cas de les entitats externes, i utilitzar la metodologia *twinning* o similar per als representants dels organismes de participació, com els consells sectorials i de districte.

TRANSVERSALITAT: igualment, el marc normatiu autonòmic estableix que s'ha d'incloure la perspectiva de gènere en tot el cicle de polítiques públiques i que cal fomentar la participació de les dones en els processos de presa de decisions. Cap d'aquests principis no s'incorpora al reglament. D'una banda, és necessari explicitar que s'incorporarà la perspectiva de gènere en el disseny, el desplegament i l'avaluació dels mecanismes de participació inclosos en la norma. Això requereix incorporar aquest enfocament en el disseny d'aspectes com la comunicació, els indicadors d'avaluació i seguiment, els horaris i la localització, etcètera. També cal garantir la formació en la matèria a totes les persones que participin en aquestes tasques i la producció de dades desagregades.

D'altra banda, cal enunciar que la introducció d'aquestes mesures amb perspectiva de gènere ha de garantir la participació de les dones en igualtat de condicions a tots els òrgans i els processos de participació de la ciutat.

MOVIMENT FEMINISTA I DE DONES: en compliment de la llei catalana, cal impulsar la participació del moviment feminista i de dones en el desenvolupament de la transversalitat. Cal garantir millor

la seva contribució als diversos espais de participació de la ciutat. Una manera de fer-ho seria repensant els mapes d'actors i els censos d'entitats que utilitzen les regidories per nodrir els òrgans de participació, de manera que es qüestionari el concepte d'expertesa i d'interlocutors vàlids que les manegen.

EXPERTESA: en diversos àmbits regulats per la norma s'estipula la participació de personal expert. Seria interessant incorporar aquí les persones expertes en gènere, d'acord amb l'objectiu de transversalitzar la igualtat en l'àmbit de la participació.

ENTITATS PERPETUADORES DE LA DESIGUALTAT DE GÈNERE: seria interessant seguir l'exemple de la norma foral i preveure, en el reglament o en documents posteriors, la incorporació d'una clàusula d'exclusió d'entitats les finalitats o actuacions de les quals atemptin contra el principi d'igualtat de gènere. També caldria rebutjar de manera automàtica les propostes de consulta que contravinguin el principi d'igualtat i contribueixin a perpetuar rols o estereotips de gènere.

Anàlisi detallada de l'articulat

ARTICLE	COMENTARI
Preàmbul punt 2	<p>Aquí cal enunciar la igualtat de gènere en la participació com un principi transversal i reconèixer la contribució històrica del moviment feminista i de dones de la ciutat.</p> <p>Seguint l'exemple de la norma foral, es pot afegir:</p> <p>Per promoure una participació ciutadana eficaç, és fonamental establir mesures que fomentin i garanteixin la participació de dones i homes en igualtat de condicions. Sent conscients de les limitacions i els obstacles existents per a la participació social de les dones i de la necessitat d'impulsar la seva contribució al desenvolupament d'una societat democràtica, en peu d'igualtat respecte als homes, les mesures previstes en aquest reglament tenen l'objectiu transversal de promoure i garantir una participació ciutadana equilibrada de dones i homes, i reconèixer i visibilitzar la tasca del moviment feminista i de dones. Així, en compliment del que disposa la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat de dones i homes (article 15), i en la Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes (articles 4, 6 i 20), el reglament s'ha planificat d'acord amb el principi d'igualtat d'oportunitats de dones i homes, per promoure una participació ciutadana guiada per l'objecte de la igualtat de gènere i equilibrada entre ambdós sexes.</p>
Preàmbul punt 4	<p>S'ha d'esmentar aquí que la normativa que regula l'elecció de representants (Llei orgànica 3/2007), a més, determina la presència paritària de les dones i incorpora la seva representació descriptiva com un component central.</p> <p>Això ajudaria a reforçar la idea que les desigualtats de gènere tenen un impacte clar en la participació política de la ciutadania i que és crucial tenir-les en compte en qualsevol actuació duta a terme en aquest àmbit.</p>
Preàmbul punt 13	<p>Es fa pertinent indicar aquí que els instruments han de ser també inclusius en compliment de l'article 6 de la llei catalana d'igualtat, que estipula que les entitats locals han de fomentar la presència de dones als òrgans i als espais de participació i que cal impulsar la participació dels grups feministes i de dones en l'elaboració de les polítiques de gènere i en l'impuls de la transversalitat.</p>
Preàmbul punt 23	<p>Aquí s'indiquen els principis que han inspirat la regulació partint de la Llei 39/2015.</p> <p>Es pot afegir que, en el seu desenvolupament i desplegament, es garantirà el principi d'inclusió de la perspectiva de gènere en les polítiques públiques estipulat per l'article 41 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya o de l'article 3 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.</p>
Art. 3.2	<p>Es fa pertinent indicar aquí que els instruments han de ser també inclusius des de la perspectiva de gènere en compliment de l'article 6 de la llei catalana d'igualtat, que estipula que les entitats locals han de fomentar la presència de dones als òrgans i als espais de participació i que cal impulsar la participació dels grups feministes i de dones en l'elaboració de les polítiques de gènere i en l'impuls de la transversalitat.</p>
Art. 4 d	<p>Es podria afegir que el debat i la deliberació, a banda de produir-se "de manera ordenada i respectuosa amb les opinions de les persones assistents i amb els mitjans que les característiques d'aquestes persones requereixin", ha de garantir que les persones o entitats participants tinguin el mateix nivell de reconeixement, de manera que es</p>

	<p>contribueixi a desafiar les desigualtats entre entitats en termes de capital simbòlic.</p> <p>Això ajudaria a visibilitzar la necessitat de reforçar el paper de les organitzacions feministes com a interlocutors vàlids en altres àrees més enllà de la d'igualtat, tal com recull la Llei 17/2015, article 4.</p>
Art. 4 f	<p>S'incorporen, com a criteris de qualitat d'un diagnòstic participatiu, la diversitat i la pluralitat. Aquí es podria tornar a incloure una referència a l'articulat de la Llei 17/2015. D'una banda, partint d'aquesta llei, els diagnòstics han d'incorporar la perspectiva de gènere en línia amb el mandat en matèria de transversalitat (article 3). De l'altra, determina que les entitats locals han d'impulsar la participació del moviment feminista i de dones en l'elaboració, l'avaluació, etcètera, de les polítiques (per exemple, article 6). Ambdós objectius apunten a la necessitat d'emfatitzar la inclusió del moviment feminista com a actor clau.</p>
Art. 4 k	<p>En línia amb l'art. 4 d, es pot afegir que es garanteixi que les persones o les entitats participants gaudeixin del mateix nivell de reconeixement, de manera que es contribueixi a desafiar les desigualtats entre entitats en termes de capital simbòlic. Això ajudaria a visibilitzar la necessitat de reforçar el paper de les organitzacions feministes com a interlocutors vàlids en altres àrees més enllà de la d'igualtat.</p>
Art 11. 3	<p>Més enllà de la presència efectiva, s'ha de garantir l'accés a la veu en igualtat de condicions, en línia amb el que exposa l'article 4.</p>
Art. 11.4	<p>Per garantir la inclusió transversal del principi d'igualtat, es fomentarà que, entre les persones expertes, s'hi incorporin persones amb coneixement en matèria de gènere.</p>
Art. 12.4	<p>Es garantirà que les persones facilitadores dels debats tinguin una formació específica en matèria d'igualtat de gènere, de manera que hi garanteixin una participació igualitària.</p>
Art. 13	<p>Els informes finals dels processos participatius han d'incorporar una anàlisi des de la perspectiva de gènere, de manera que s'analitzi si s'han experimentat dificultats en la participació en igualtat de condicions de les dones.</p>
Art. 14	<p>A les campanyes de comunicació dels processos participatius digitals s'incorporarà la perspectiva de gènere per garantir el llenguatge inclusiu i l'ús d'imatges no estereotipades.</p>
Art. 16	<p>L'avaluació dels processos participatius ha d'incorporar la perspectiva de gènere i garantir la generació de dades desagregades.</p>
Art. 19, 18	<p>En compliment de l'article 12 de la Llei 17/2015, les administracions públiques han d'oïr el principi de representació paritària en la composició de tota mena d'òrgans col·legiats.</p>
Art. 21	<p>Cal garantir que la comissió de seguiment tingui expertesa per avaluar el procés participatiu des de la perspectiva de gènere.</p>
Art. 23	<p>Per garantir la participació en igualtat de condicions, les memòries dels processos participatius han d'incorporar la perspectiva de gènere i dades desagregades per sexe.</p>
Art. 26 b	<p>En la inclusió de persones expertes es promourà la presència de persones especialitzades en la promoció de la igualtat en l'àmbit sectorial del consell.</p>
Art. 26 c	<p>En l'elaboració del cens es promourà la inclusió d'entitats de dones o feministes amb expertesa o interès en l'àmbit del consell.</p>
Art. 26 e	<p>En termes de garantir la diversitat i garantir que el Consell de Dones està format només per dones, es pot incorporar l'articulat de la Llei 17/2015:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Les administracions públiques s'han d'atenir al principi de representació paritària de dones i homes en els nomenaments i les designacions per a la composició de tot tipus d'òrgans col·legiats, tenint en compte el que regula la disposició transitòria primera i sens perjudici del que estableix l'apartat 2. 2. Les mesures de representació paritària no tenen efecte per als òrgans constituïts per a la promoció dels drets i interessos d'un dels dos sexes.
Art. 27 c	<p>Aquí cal incorporar el foment de la composició paritària de l'òrgan.</p>
Art. 30	<p>En compliment del principi de transversalitat, el Consell de Dones pot demanar la compareixença dels responsables polítics d'altres àmbits sectorials.</p>
Art. 32	<p>Cal promoure també la composició paritària de la comissió permanent.</p>
Art. 38	<p>Aquí s'ha d'intentar respectar el mandat de la Llei 17/2015 en matèria de representació paritària (article 12).</p> <p>Respecte als nomenaments de representants de consells de districte i sectorials:</p> <p>Una opció provinent dels sistemes electorals uninominals és el <i>concepte de twinning</i>. Com que en aquest cas cada partit presenta només un candidat o candidata, el que es fa és aparellar les circumscripcions de dos en dos perquè hi hagi almenys un 50% de circumscripcions on els candidats del partit en qüestió siguin dones. Una opció seria aparellar dos consells sectorials o dos de districte i, aleatòriament, determinar qui hauria de proposar un candidat home i qui un candidat dona, o establir per sorteig un 50% on s'hagi de proposar una dona.</p> <p>Es podria fer el mateix amb els 25 representants d'institucions rellevants o d'associacions, encara que s'entén que en aquest cas seria més conflictiu, atès que són entitats externes.</p> <p>Sens dubte, per a les quinze persones rellevants nomenades per alcaldia o altres grups també es pot establir el requisit de paritat.</p>
Art. 45.5	<p>S'ha d'incloure, entre els temes prioritaris de treball, l'aplicació de les polítiques municipals d'igualtat de gènere.</p>
Art. 46.3	<p>A les campanyes de comunicació dels processos participatius digitals s'incorporarà la perspectiva de gènere per garantir el llenguatge inclusiu i l'ús d'imatges no estereotipades.</p> <p>També es promouran vies de comunicació que garanteixin l'accés a la informació a totes les dones.</p>

Art. 54	S'especificarà que les iniciatives esmentades en cap cas no puguin contribuir a perpetuar les desigualtats entre dones i homes.
Art. 56	En la planificació de les consultes populars s'establiran les mesures necessàries per impulsar la participació equilibrada de dones i homes.
Art. 63	Cal promoure la composició paritària de les comissions de seguiment de les consultes, en especial, de les persones nomenades per l'Ajuntament. Entre les funcions de la comissió s'ha d'incloure la de vetllar perquè es garanteixi la igualtat entre homes i dones en el procés de consulta.
Art. 75	Cal promoure la composició paritària.
Art. 76	Cal incorporar la funció de facilitar la integració de la perspectiva de gènere en el funcionament del servei.
Art. 83.2	En cap cas no s'admetrà que es registrin propostes d'entitats perpetuadores de la desigualtat de gènere.
Art. 91	Aquí és possible adoptar l'articulat de la norma foral: Les subvencions a què es fa referència en aquest article impulsaran especialment les activitats dels col·lectius socials més desfavorits o desprotegits o que pateixin més risc d'exclusió social. Així mateix, es tindrà en compte especialment el foment de la igualtat de gènere i de l'activitat de persones grans i joves, i es podrà donar prioritat a les entitats que planifiquin les seves activitats des de la perspectiva de gènere i que creïn mesures per promoure la igualtat, sense concedir subvencions a altres entitats que, segons les seves activitats, li suposin un perjudici.
Art. 93	Cal garantir la diversitat en la composició de les comissions de seguiment, inclosos els termes de gènere.
Art. 100	També s'ha de garantir la inclusió d'expertesa de gènere.
Disposició final segona	En la futura regulació cal incorporar una clàusula per la qual s'excloquin les entitats que, per les seves finalitats o activitats, suposin un perjudici per a la igualtat de gènere.

V.2. Anàlisi del text consolidat del reglament de participació ciutadana

Es valora positivament la inclusió de modificacions en el text normatiu encaminades a promoure tres objectius relatius a la igualtat entre dones i homes:

- S'inclou una referència al marc normatiu d'igualtat per la qual s'ha de promoure la participació femenina i del moviment feminista i de dones (punt 4, preàmbul).
- S'esmenta la normativa autonòmica en matèria de transversalitat per destacar el mandat relatiu a la revisió de les polítiques públiques des de la perspectiva de gènere (punt 27, preàmbul).
- S'estableixen quotes i recomanacions per incloure les dones en certs espais de participació i òrgans auxiliars a aquesta participació.

No obstant això, dels grans preceptes establerts en el preàmbul (participació de les dones, participació dels seus moviments i entitats i inclusió de la perspectiva de gènere en les polítiques públiques), n'hi ha tres que no s'han desenvolupat al llarg de la norma i, per tant, tenen força possibilitats que no es despleguin a la pràctica. De fet, l'anàlisi de les polítiques de gènere indica que la inclusió transversal d'objectius d'igualtat sol ser objecte de múltiples resistències individuals i col·lectives i que cal establir mecanismes concrets que facilitin la introducció de canvis

en les polítiques sectorials.⁷⁴ Per tant, és crucial dotar aquests eixos de treball de contingut i visibilitzar la seva incidència en els diversos àmbits de regulació de la norma:

Perspectiva de gènere en el disseny, el desplegament i l'avaluació dels processos i els espais de participació

A la seva redacció actual, la norma no garanteix que els espais i els processos de participació que regula es dissenyin, despleguin i avaluin amb perspectiva de gènere. Per tant, no es té en consideració que constitueixen àmbits de reproducció de les relacions de dominació.⁷⁵ Només es preveu la inclusió d'aquest tipus d'anàlisi per a l'avaluació concreta dels processos participatius (article 30). No obstant això, resulta clau ampliar aquest marc d'actuació i incorporar la mirada de gènere de manera sistemàtica, perquè les desigualtats no es vegin invisibilitzades, especialment en les fases d'avaluació i seguiment:

Art. 30	<p>No n'hi ha prou amb abordar l'avaluació des de la perspectiva de gènere a través de la generació de dades desagregades. Es demostra que és necessari fer explícita la importància de generar indicadors que recullen les desigualtats i que aquests indicadors han de ser sensibles a les situacions de grups diversos de dones. Tal com han mostrat estudis específics sobre instruments com els deliberatius, les desigualtats emergeixen més clarament quan s'exploren aspectes com el temps d'ús de la <i>paraula</i>, la <i>influència</i> de les opinions de cada persona intervinent sobre els altres o les regles per a la <i>presa de decisions</i>.⁷⁶ Aquest tipus d'elements més subtils requereixen treballar en la construcció d'indicadors específics que permetin fer aflorar la situació diferencial de les dones.</p> <p>Igualment, la necessitat d'avaluar la participació des de la perspectiva de gènere ha d'ampliar-se més enllà dels processos participatius i incloure tots els mecanismes regulats en el text (consultes, òrgans de participació, etcètera). S'hauria d'establir-ne l'avaluació periòdica i la inclusió de la perspectiva de gènere per visibilitzar les mancances en matèria d'igualtat i proposar estratègies de millora.</p>
Art. 106	<p>Respecte a les dades necessàries per accedir a la plataforma digital, cal incorporar la variable de sexe no binària, de manera que es generi una font d'informació clau per obtenir dades desagregades sobre la participació (freqüència, àmbits temàtics, etcètera).</p>
Art. 112 Art. 91 Art. 33	<p>Els diversos organismes previstos en la norma per actuar com a suport dels mecanismes participatius han d'incorporar, entre les seves funcions, un mandat general en matèria de promoció de la igualtat (comissió assessora, comissió d'empara, etcètera). Com a principi transversal de la norma, aquest mandat ha d'afectar els organismes que regula el text, que han d'actuar com a suports i garants que les polítiques de participació siguin sensibles al gènere.</p>

⁷⁴ Lut Mergaert i Emanuela Lombardo (2014): "Resistance to implementing gender mainstreaming in EU research policy", a *European Integration online Papers (EIoP)*, edició especial 1, 18 (5), 1-21.

⁷⁵ Nancy Fraser (1992): "Rethinking the public sphere", a Craig Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Massachusetts: The MIT Press.

⁷⁶ Marlène Gerber (2015): "[Equal Partners in Dialogue? Participation Equality in a Transnational Deliberative Poll \(Europolis\)](#)", a *Political Studies*, 63: 110-130.

La inclusió de la perspectiva de gènere en el contingut de la participació

La norma no fa cap referència a la perspectiva de gènere en el contingut de la participació mateixa (vegeu, per exemple, l'article 61 sobre els consells de barri). En compliment del mandat en matèria de transversalitat, cal que aquest enfocament afecti totes les temàtiques que són objecte de discussió. Això permetria no només que els actors institucionals adoptessin la igualtat com a compromís transversal sinó que aquest compromís interpel·lés també els agents de la societat civil. Pel que fa a això, la Norma foral 2/2015, de 9 de març, per a la igualtat de dones i homes ofereix un exemple d'articulat:

“2. L'Òrgan Foral d'impuls de la participació ciutadana i l'Òrgan per a la Igualtat de Dones i Homes tindran, entre altres, els objectius següents:

(...)

c) Garantir que tot procés, moment o espai per a la participació ciutadana incorpori la perspectiva de gènere en els continguts públics objecte de discussió”.

Coneixement i formació sobre igualtat de gènere

Incorporar la perspectiva de gènere de manera transversal en una política pública requereix expertesa i coneixement sobre la incidència peculiar de les desigualtats en aquest àmbit. Per a això seria clau incorporar mesures com les següents:

- La col·laboració amb el Departament d'Igualtat en el disseny, el desplegament i l'avaluació de les actuacions en matèria de participació.
- La inclusió de persones expertes en gènere en els organismes que donen suport al sistema de participació (comissió assessora, comissió d'empara, etcètera) i en els espais on es preveu la presència d'experts i expertes. Així, per exemple, en la composició dels òrgans de participació s'estipula que “potestativament, poden formar-ne part persones expertes i de vàlua reconeguda dins de l'àmbit específic de l'òrgan” (art. 39). En coherència amb la concepció transversal de la igualtat, cal estipular que la inclusió de participants amb expertesa en gènere és pertinent per a tots els casos.

- La incorporació d'expertesa en gènere entre les competències del personal intern i extern que dinamitza els espais i els organismes de participació.

Comunicació, llenguatge i imatge inclusius

En diversos punts de la norma es regula el dret a la informació i la necessitat que els processos participatius tinguin la difusió més àmplia. Seria pertinent visibilitzar que la política de difusió ha de ser inclusiva en termes d'ús del llenguatge i de les imatges, i que ha de tenir en compte les desigualtats entre dones i homes en el seu disseny i posada en pràctica.

Participació del moviment feminista i de dones

Malgrat la referència al marc autonòmic d'igualtat i al seu mandat en matèria de participació del moviment feminista i de dones, el reglament no estableix cap mesura o principi en aquest sentit en el seu articulat. Per tant, no s'explicita el seu paper clau en aspectes com la inclusió de la perspectiva de gènere en totes les àrees sectorials que són objecte de debat i deliberació. Tanmateix, les anàlisis existents mostren que aquest actor proporciona un espai d'interacció idoni per a la definició de les demandes i els interessos de les dones com a col·lectiu, i les dota d'una perspectiva grupal i articulada, però també sensible a les múltiples desigualtats que les afecten.⁷⁷ Indiquen també el seu enorme potencial per generar un coneixement *situat* que permeti dissenyar polítiques més inclusives i transformadores.⁷⁸ Per això, és clau que se'n fomenti la participació de manera explícita.

Així doncs, seria pertinent incorporar canvis respecte a alguns aspectes centrals del reglament:

⁷⁷ Laurel Weldon (2011): *When Protest Makes Policy. How Social Movements Represent Disadvantaged Groups*, Michigan: University of Michigan Press.

⁷⁸ Emanuela Lombardo i Lise Rolandsen Agustín (2016): "Intersectionality in European Union policymaking: the case of gender-based violence", a *Politics*, 36, 364-373.

Art. 4 a	L'article 4 estipula que: "Actors/mapa d'actors. Els actors són aquelles persones que poden intervenir en qualsevol dels canals de participació definits al Reglament. Els mapes d'actors són els estudis que identifiquen la tipologia d'aquestes persones, segons els diferents interessos que es puguin trobar en el moment de convocar un procés participatiu per tractar d'habilitar els canals inclusius més adients per a la seva intervenció efectiva i eficaç." Aquesta redacció apunta cap a una concepció sectorial de l'elaboració dels mapes d'actors, que s'ordenen a partir "dels seus interessos". Atès que la perspectiva de gènere s'ha d'incorporar en totes les temàtiques i que la participació ha de ser igualitària, seria pertinent esmentar aquí que en l'elaboració dels mapes d'actors es promourà la inclusió de dones i associacions de dones. Això visibilitzaria el fet que la seva aportació és de caràcter transversal i pertinent a totes les àrees.
Art. 24	Aquest tipus d'enfocament s'ha d'adoptar igualment en la definició dels actors que són convidats a participar en els processos participatius. De nou, cal explicitar el compromís d'incorporar el moviment feminista i de dones des d'una perspectiva no sectorialitzada (per tant, vinculada només als consells i taules de dones).
Disposició final segona	La regulació del Fitxer general d'entitats ciutadanes ha de ser una eina central per afavorir aquesta inclusió transversal de les veus de les dones i del feminisme. Seria pertinent que, en l'expressió de l'interès per àrees sectorials específiques, se'n pogués explicitar més d'una, de manera que es visibilitzés la seva contribució potencial a tots els àmbits d'actuació. Igualment, seria d'interès explorar la inclusió de grups informals al fitxer. Una part significativa del moviment feminista i de dones treballa a través de xarxes, assemblees autònomes o plataformes temàtiques temporals, unes fórmules de gran flexibilitat i fluïdesa que no tindrien cabuda en registres ideats per a organitzacions més institucionalitzades.

La igualtat dins de les entitats

La norma estipula tres àmbits en el funcionament de les entitats de la societat civil, per a les quals l'Ajuntament es compromet a actuar a favor d'enfortir-les: ampliació de la base social, millora de l'autonomia econòmica i millora del funcionament democràtic (article 108). És fonamental incorporar un eix referit a la promoció de la igualtat de gènere. Les anàlisis generals que aborden les dinàmiques de funcionament dels moviments socials i de les entitats de la societat civil destaquen que aquestes dinàmiques disten de funcionar d'una manera igualitària. Per exemple, reproduïxen una clara divisió sexual de les tasques que atorga als homes les més visibles i amb més reconeixement —com ara les funcions de representació—. ⁷⁹ L'eliminació d'aquest tipus de desigualtats és crucial perquè els espais i els processos participatius institucionals no contribueixin a perpetuar les relacions de dominació.

Centralitat de les polítiques de cures

Un dels aspectes centrals per afavorir la participació de les dones consisteix a promocionar la corresponsabilitat i l'accés a **mecanismes de conciliació**, que afecten aspectes clau com els usos

⁷⁹ Eva Martínez (2014): "Partidos políticos y movimientos sociales", a Marta Lois i Alba Alonso (ed.), *Ciencia política con perspectiva de género*, Madrid: Akal.

del temps o la valoració simbòlica de les tasques de cura. El primer constitueix un principi d'actuació que, potser, supera l'àmbit material de la norma. Tanmateix, sí que resulta altament recomanable que s'estipuli en aquesta norma que, per garantir la participació equilibrada de les dones en espais i processos, es proveiran serveis que permetin la conciliació entre la participació política ciutadana i les tasques de cura, i es dissenyaran les seves dinàmiques de funcionament (horaris, localització, etcètera) des de la perspectiva de gènere.

Impacte en futures modificacions del model de participació en l'àrea d'igualtat

El reglament regula una pluralitat de mecanismes de participació i pot constrènyer en el futur l'enfocament adoptat per millorar el component participatiu de les polítiques d'igualtat. Caldria revisar l'articulat (articles 43, 45, 49, 64, 65, 66, etcètera) per explorar si pot proporcionar el marc legal per introduir instruments innovadors, com ara trobades obertes de dones als barris o districtes, creació d'espais presidits per entitats, plataformes en línia, etcètera.

V.3. Introducció de la perspectiva de gènere en la regulació dels consells sectorials i de ciutat

Els estudis de gènere han advertit que la democràcia participativa, tot i que genera un nivell superior d'inclusió de la ciutadania en la presa de decisions (*inclusió vertical*), ha estat poc efectiva a l'hora de combatre la reproducció de les relacions de dominació que travessen la societat en el seu conjunt (*inclusió horitzontal*). Així, gran part dels processos i els mecanismes participatius s'han dissenyat, desplegat i avaluat sense incorporar la perspectiva de gènere. S'ha entès que el seu caràcter inclusiu i democratitzador contribuïa *per se* a desafiar les relacions de poder, quan en realitat pot contribuir a naturalitzar-les.

Per això, és fonamental repensar tots els espais de participació per garantir la igualtat de les dones en les seves diferents dimensions:

- *Presència*: a través de la representació equilibrada d'ambdós sexes.
- *Lideratge*: evitant la divisió sexual de les tasques per motiu de la qual els homes ocupen les més visibles.

- *Veu*: amb un temps equitatiu d'ús de la paraula.
- *Autoritat*: a través d'un nivell d'influència equilibrat en el debat i en la deliberació.
- *Agenda*: amb el tractament de les temàtiques que són prioritàries per a les dones i la inclusió de la perspectiva de gènere en els continguts del debat i la deliberació.

La promoció de la igualtat en aquestes dimensions determina que sigui necessari incorporar mesures diferents en la regulació dels espais de participació. Per al cas específic dels reglaments de funcionament intern dels consells sectorials i de ciutat, es proposa abordar les línies de treball següents:

PARITAT: el marc normatiu català estipula que els òrgans col·legiats constituïts per l'Administració han d'atendre al principi de representació paritària. Atès que la composició dels consells acostuma a ser diversa, es poden preveure fórmules diferents per **garantir la paritat** segons el tipus elecció de la persona integrant: es pot incorporar com un principi rector per als nomenaments que faci la institució mateixa (personal expert, tècnic, etcètera) o com una recomanació en el cas de les entitats externes (que es pot estipular d'una manera més concreta determinant que cada entitat tingui dos representants rotatoris, un de cada sexe).

Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.

1. Les administracions públiques s'han d'atènyer al principi de representació paritària de dones i homes en els nomenaments i les designacions per a la composició de tot tipus d'òrgans col·legiats, tenint en compte el que regula la disposició transitòria primera i sens perjudici del que estableix l'apartat 2.

2. Les mesures de representació paritària no tenen efecte per als òrgans constituïts per a la promoció dels drets i interessos d'un dels dos sexes.

TRANSVERSALITAT: tant el marc normatiu autonòmic com el municipal estableixen que la promoció de la igualtat ha de ser un objectiu transversal que serveixi de base a les polítiques en totes les àrees sectorials. En aquesta tasca, els diversos espais de participació de la ciutat han de tenir-hi un paper fonamental. La perspectiva de gènere ha d'impregnar el debat i la deliberació en cada un d'aquests espais a fi que la seva incorporació a les polítiques de l'Ajuntament es faci d'una manera participativa i amb la contribució de la societat civil. Per tant, es proposa **incorporar, a la seva llista de funcions, que contribueixin a l'aplicació de la transversalitat** en els àmbits de la seva competència. Per fer-ho, a més, es recomana recollir la creació de grups o comissions de treball en aquest sentit, quan aquests grups o comissions s'esmentin en el reglament de funcionament intern del consell.

Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.

Article 3

Principis d'actuació dels poders públics

En compliment del principi de perspectiva de gènere a què fa referència l'article 41 de l'Estatut d'autonomia i per a assolir la igualtat efectiva entre dones i homes, sense cap tipus de discriminació per raó de sexe o de gènere, la interpretació de les disposicions d'aquesta llei i totes les polítiques i actuacions dels poders públics s'han de regir pels principis següents:

Primer. Transversalitat de la perspectiva de gènere i de les polítiques d'igualtat de gènere: els poders públics han d'aplicar la perspectiva de gènere i la perspectiva de les dones en les actuacions, a tots els nivells i a totes les etapes, reconeixent el valor que aporten dones i homes i aplicant de manera positiva els canvis necessaris per a millorar la societat i respondre a les realitats, les oportunitats, les necessitats i les expectatives dels dos sexes.

MOVIMENT FEMINISTA I DE DONES: el marc normatiu autonòmic estipula igualment que entre les funcions dels ens locals hi ha la d'impulsar la participació dels grups feministes i de promoció de la igualtat en la posada en pràctica de la transversalitat. Les anàlisis existents mostren que aquest actor proporciona un espai d'interacció idoni per definir les demandes i els interessos de les dones com a col·lectiu i dotar-les d'una perspectiva grupal i articulada. Indiquen també el seu potencial enorme per generar un coneixement *situat* sobre les desigualtats, que permeti dissenyar polítiques més inclusives i transformadores. Això requereix impulsar la seva presència en espais com els consells, de manera que puguin contribuir a definir què implica introduir la perspectiva de gènere en els diversos àmbits sectorials.

Fins ara, la seva participació s'ha concebut a través de la presència de representants dels consells de dones en altres espais. La regulació dels organismes de participació ha d'anar un pas més enllà i estipular que **els grups feministes i de promoció de la igualtat han de ser col·lectius d'inclusió prioritària**, a fi que puguin tenir una influència efectiva en els debats i les deliberacions.

Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.

Article 6

Funcions dels ens locals de Catalunya:

i) Fomentar la presència de dones en els òrgans de participació i en els espais de presa de decisions.

j) Donar suport als grups feministes i a les entitats de defensa dels drets de les dones, i impulsar-ne la participació en el disseny, l'elaboració, el desenvolupament i l'avaluació de les polítiques d'igualtat i de transversalització de gènere.

EXPERTESA: la composició dels consells acostuma a reconèixer la inclusió de personal expert en el seu àmbit sectorial. La necessitat d'incorporar la igualtat de manera transversal fa necessari que **l'expertesa en matèria de desigualtats de gènere sigui present en tots els àmbits**. Per això, es recomana incloure en la regulació dels consells una referència a la necessitat d'incorporar persones expertes en aquesta matèria.

POLÍTICA DE CURES: un dels aspectes centrals per afavorir la participació de les dones consisteix a promocionar la corresponsabilitat i l'accés a **mecanismes de conciliació**, que afecten aspectes clau com els usos del temps o la valoració simbòlica de les tasques de cura. El primer constitueix un principi d'actuació que, potser, supera l'àmbit material de les normes que regulen els consells. Tanmateix, sí que resulta altament recomanable que s'estipuli, en l'articulat sobre la convocatòria de sessions, que, per garantir-hi la participació equilibrada de les dones, es proveiran serveis que permetin la conciliació entre la participació política ciutadana i les tasques de cura, i que es tindrà en compte la perspectiva de gènere en aspectes clau com la definició de la localització o dels horaris de les sessions.